

SCI-CONF.COM.UA

**TOPICAL ISSUES OF
THE DEVELOPMENT
OF MODERN SCIENCE**

**ABSTRACTS OF III INTERNATIONAL
SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE
NOVEMBER 13-15, 2019**

**SOFIA
2019**

TOPICAL ISSUES OF THE DEVELOPMENT OF MODERN SCIENCE

Abstracts of III International Scientific and Practical Conference

Sofia, Bulgaria

13-15 November 2019

Sofia, Bulgaria

2019

UDC 001.1

BBK 91

The 3rd International scientific and practical conference “Topical issues of the development of modern science” (November 13-15, 2019) Publishing House “ACCENT”, Sofia, Bulgaria. 2019. 493 p.

ISBN 978-619-93537-5-2

The recommended citation for this publication is:

Ivanov I. Analysis of the phaunistic composition of Ukraine // Topical issues of the development of modern science. Abstracts of the 3rd International scientific and practical conference. Publishing House “ACCENT”. Sofia, Bulgaria. 2019. Pp. 21-27. URL: <http://sci-conf.com.ua>.

Editor

Komarytskyy M.L.

Ph.D. in Economics, Associate Professor

Editorial board

Dessislava Iosifova, VUZF University, Bulgaria

Aleksander Aristovnik, University of Ljubljana, Slovenia

Efstathios Dimitriadi, Kavala Institute of Technology, Greece

Eva Borszeki, Szent Istvan University, Hungary

Fran Galetic, University of Zagreb, Croatia

Goran Kutnjak, University of Rijeka, Croatia

Janusz Lyko, Wroclaw University of Economics, Poland

Ljerka Cerovic, University of Rijeka, Croatia

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Georgia

Marian Siminica, University of Craiova, Romania

Mirela Cristea, University of Craiova, Romania

Olga Zaborovskaya, State Institute of Economics, Russia

Peter Joehnk, Helmholtz - Zentrum Dresden, Germany

Zhelio Hristozov, VUZF University, Bulgaria

Toma Sorin, University of Bucharest, Romania

Velizar Pavlov, University of Ruse, Bulgaria

Vladan Holcner, University of Defence, Czech Republic

Collection of scientific articles published is the scientific and practical publication, which contains scientific articles of students, graduate students, Candidates and Doctors of Sciences, research workers and practitioners from Europe, Ukraine, Russia and from neighbouring countries and beyond. The articles contain the study, reflecting the processes and changes in the structure of modern science. The collection of scientific articles is for students, postgraduate students, doctoral candidates, teachers, researchers, practitioners and people interested in the trends of modern science development.

e-mail: sofia@sci-conf.com.ua

homepage: sci-conf.com.ua

©2019 Scientific Publishing Center “Sci-conf” ®

©2019 Publishing House “ACCENT” ®

©2019 Authors of the articles

TABLE OF CONTENTS

1.	КРАВЧЕНКО В. Ю. НЕДОВІРА ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН.	9
2.	КУНДЕНКО Н. П., ЕГОРОВА О. Ю., БОРОДАЙ И. И., ШИНКАРЕНКО И. Н., КУНДЕНКО В. А. ИССЛЕДОВАНИЕ ПАРАМЕТРОВ СВЧ УСТАНОВКИ ДЛЯ ПАСТЕРИЗАЦИИ МОЛОКА.	12
3.	ДОВГІЙ Ю. Ю., КОНДРЕНКО Л. В., БУДНІК Т. С., ВИШНЕВСЬКИЙ Д. О. ПАТОГЕНЕЗ ПРИ ДЕМОДЕКОЗІ СОБАК.	17
4.	ДОВГІЙ Ю. Ю., КОТЕЛЕВИЧ В. А., СЕНІЧЕНКО В. Ю. ВПЛИВ ВІТАМІННО – МІНЕРАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ НА МОРФОЛОГІЧНІ І БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ ТЕЛЯТ.	22
5.	ВОВЧОК М. М., ЧЕРКАШИНА О. В. ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЗАСАД У ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ.	30
6.	ВЕРЕЩАГІНА-БІЛЯВСЬКА О. Є., МАРИНЧУК Т. Т. ОВОЛОДІННЯ НАВИЧКАМИ СЕМАНТИЧНОГО І ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА.	34
7.	ДЗЮБА О. М., БЕРІДЗЕ К. Т. «ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА»	41
8.	ШЕЛЕНКОВА Н. Л., ПОДГОРНА Т. І. ФІЗІОГНОМІКА ЯК ОБ'ЄКТ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.	50
9.	ШЕВЧЕНКО А. А., ТИМОШЕНКО М. П., ШЕВЯКОВ А. В., ШРАМКО И. А. К ВОПРОСУ О СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В СИСТЕМЕ «БОЛЬНОЙ-ВРАЧ» (НА ПРИМЕРЕ АГРЕССИИ).	54
10.	CHERNYI N. V., ZHYLINA V. N., KHMEL N. N., PETRENKO A. N., MACHULA O. S., SHCHERETILNIKOV Y. A. USING FERMENT ADDITIVES FOR RISING OF DEFENSIVE FUNCTIONS AND LOWERING STRESS INFLUENCE ON THE CALVES.	59
11.	ЧИШКО Е. А. URGENT PROBLEMS OF DIFFERENTIATION OF THE UKRAINE'S LEGISLATING CLOSES CLOSE TO THE SENSE, REGULATING SOCIAL PROTECTION OF POLICEMAN.	70
12.	СЛЕСАРЧУК В. Ю., ХОМЯК Н. В., КАЙДАШ С. П., ЗАСЛАВСЬКИЙ Д. Д., ГОНЧАРЕНКО П. М. ПРО ДЕЯКІ СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АПТЕКИ.	75
13.	СЕМЕНЧЕНКО О. Л., КОТЧЕНКО М. В. ТЕРМІНОЛОГІЯ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ ТА ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА.	80
14.	ПОМОРЦЕВА О. Е. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ.	86
15.	МУХІНА К. Є. НОВІТНЯ УСТАНОВКА ДЛЯ АВТОНОМНОГО ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСУ З ПЕРЕРОБКИ ОРГАНІЧНИХ ВІДХОДІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ.	93
16.	ШЕВЧЕНКО О. Г., БАРДАКОВ А. С. ІНТЕРАКТИВНА СИСТЕМА ДЛЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.	99

17.	ТОДОСІЄНКО Н. Л., ГРАБ О. Д. ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙМАННЯ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.	104
18.	ЧЕПІГА Д. О., МАРЧЕНКО О. В. ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ СТЯГНЕННЯ СТРАХОВОГО ВІДШКОДУВАННЯ ЗА ДОГОВОРАМИ ОBOB'ЯЗКОВОГО СТРАХУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ.	113
19.	ЧАЙКА М. В., РИМАР О. О., ПАНАСЮК Д. Ю. ФОРМУВАННЯ ПОЛПРОВАНОЇ ПОВЕРХНІ МОНОКРИСТАЛІВ SiO_2 ТРАВІЛЬНИМИ КОМПОЗИЦІЯМИ НА ОСНОВІ ВОДНИХ РОЗЧИНІВ $K_2Cr_2O_7 - HBr -$ ЕТИЛЕНГЛІКОЛЬ.	120
20.	БОБРО С. Г. ПРИМЕНЕНИЕ МИКРОДЕРМАБРАЗИИ ДЛЯ КОРРЕКЦИИ КОСМЕТИЧЕСКИХ НЕДОСТАТКОВ КОЖИ.	125
21.	ЛИСЕНКО М. І., КВАРАЦХЕЛІЯ Т. Е. ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАГРОЗ ТА МЕТОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ХМАРНИХ ОБЧИСЛЕНЬ.	129
22.	НЕМЧЕНКО А. С., МІЩЕНКО В. І., ВИННИК О. В. НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ «КОСМЕТИЧНА ПРОДУКЦІЯ» В ЄВРОСОЮЗІ ТА УКРАЇНІ.	137
23.	МАКАЛЮК І. В., МІСЯЙЛО О. В. ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ РОСЛИННИЦТВОМ.	144
24.	БУРЧАК С. О., БУРЧАК Л. В. КРЕАТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА.	150
25.	ВАЦИК М. З. ДИНАМІКА ЗМІН СТАТЕВОГО ТА РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ В УКРАЇНІ.	155
26.	КОЧЕРЖАТ О. І., ВІРСТЮК Н. Г., ГОТЮР О. І., ДЕНІНА Р. В., ВАСИЛЕЧКО М. М. ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА У МЕДИЧНОМУ ВИШІ.	165
27.	ТЕЛИЧКО М. В., БУБЕЛА Р. І. «ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК І МЕТОДИКА РОБОТИ З НИМ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»	170
28.	ОЛІЙНИК С. І., САМЧЕНКО І. О., ТАРАСЮК Л. А., ОСТРИК О. М. ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІКЕРО-ГОРІЛЧАНОВОГО ВИРОБНИЦТВА.	175
29.	ШИЛО Ж. С. ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛІКИ СТАБІЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ.	180
30.	ВАСИЛИШИН Я. В. ARSICAD – ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ПРОЕКТУВАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “АРХІТЕКТУРА ТА МІСТОБУДУВАННЯ”	191
31.	АСТАФ'ЄВА К. О., БОДНАР І. В. МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ – ЗАПОРУКА СКОРОЧЕННЯ ПЛИННОСТІ КАДРІВ.	196
32.	СОРОКІНА Н. В. СПЕЦКУРС «СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ МОВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ»: ЗМІСТ І МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ.	202
33.	МОЗГАЛЬОВА Н., ЧЕРКАШИНА О., БАРАНОВСЬКА І. УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР У ПРАЦЯХ ПОЛЬСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ.	210

34.	КОЛОДІНА Л. С. АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН.	214
35.	BEZVESILNA O., TKACHUK A., OSTARCHUK A. GRAVIMETRIC SYSTEM WITH CAPACITIVE SENSOR.	221
36.	КУЗНЄЦОВА Т. А. ПРОБЛЕМА СПРИЙНЯТТЯ СУЧАСНОЇ ПАНТОМІМИ ГЛЯДАЧЕМ СЬОГОДЕННЯ.	226
37.	SYDORENKO O. M., VLASENKO I. V., ONISHCHUK K. S. THE ROLE OF LEGAL EDUCATION IN MODERN UKRAINE.	231
38.	КОСТРОМИЦЬКИЙ А. И., ЖИЖЧЕНКО М. А., ЖИЖЧЕНКО А. В. АНАЛИЗ ВАРИАНТОВ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛАЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ.	236
39.	БУБЛИК Н. С., БОНДАРЕНКО О. С. ЗНАЧЕННЯ ТА ДОВЕДЕНІСТЬ НАЯВНОСТІ РИЗИКУ ПЕРЕХОВУВАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПІД ЧАС ОБРАННЯ ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ.	241
40.	ШЕВЧЕНКО О. Г., ЯЩЕНКО В. Е. УДОСКОНАЛЕНИЙ АЛГОРИТМ РОЗКРОЮ ПРОКАТУ НА БЕЗПЕРЕРВНОМУ СТАНІ ЗАГОТОВОК.	247
41.	BALAKLYTSKA I. O., DVOYASHKINA J. I., OPARIN A. A. FEATURES OF THE MOTOR-SECRETORY FUNCTION OF THE ESOPHAGUS AND STOMACH IN PATIENTS WITH ISOLATED GASTROESOPHAGEAL REFLUX DISEASE AND WITH CONCOMITANT INSOMNIA IN YOUNG PEOPLE.	253
42.	ЛЯО БІНЬ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ.	259
43.	СОЛДАТЕНКО О. А., КИР'ЯНОВА В. О. ІСТИТУТ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ З УРАХУВАННЯМ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ МІЖНАРОДНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТИВ.	265
44.	BATSMAN O. AN INTEGRATED STUDYING OF THE YOUTH WITH THE FUNCTIONAL HEALTH LIMITS IN A HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT: THE TECHNOLOGICAL PRACTICES.	272
45.	ПАЗУЩАН А. В. СТРАТЕГІЧНА КАРТА, ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ВЕКТОР СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ БЕЗПЕКОЮ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА.	281
46.	ЧЕРКАС В. В. ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧИМІСТЬ ЕКСПЕРТНОЇ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО-ГОСПОДАРСЬКОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ.	287
47.	ШАРАВАРА Р. СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ ЗДОРОВ'Я: ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ.	293
48.	ДЕСЯТНЮК Л. Б., ВАСЬКЕВИЧ А. Р. ІНФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДИЧНОЇ ІНФРАЧЕРВОНОЇ ТЕРМОГРАФІЇ.	303
49.	ЛУГАНСЬКА А. К., БОНДАР О. В., ВЕРХОВОД О. В., БУДКОВА Ю. А., ШАМРАЙ О. В., ПІМЕНОВ В. С. ТВОРЧА СПАДЩИНА АНТОНА МАКАРЕНКА У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА СВІТОВІЙ ПЕДАГОГІЦІ.	308
50.	ХЛОПИК І. Я. ЯК ПІДВИЩИТИ ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ.	317

51.	КУПІН А. П. ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ОБМЕЖЕНЬ ОСОБИСТИХ ПРАВ ТА СВОБОД ГРОМАДЯНИНА.	321
52.	ДЕГТЯРЬОВА К. О., ВИШНЕВСЬКА Л. І., ГАРНА С. В., ІВАНЦИК Л. Б. ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСТАТОПРОТЕКТОРНОЇ АКТИВНОСТІ ЛПОФІЛЬНОГО ЕКСТРАКТУ ГАРБУЗА .	325
53.	МАТЧУК С. В. ГОНЧАРУК С. С. МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ.	330
54.	RUSNAK V., GERASYM L. EVALUATION OF TEACHING MATERIAL ASSISTED BY TEST TASKS.	334
55.	ЄЛАНСЬКА О. О., ШАТРОВА О. В. ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СПОСТМЕНІВ-ПІДЛІТКІВ ДО ЗМАГАНЬ З КАРАТЕ.	338
56.	EFREMOV S. V. SOME ELEMENTS OF APPLICATION OF ENGLISH GRAMMAR.	343
57.	ДЕЙНЕКО Є. В. ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ОBOB'ЯЗКОВОГО АУДИТА В УКРАЇНІ.	346
58.	ПОНОМАРЕВ А. С. ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В СИСТЕМЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ.	353
59.	ШАТРОВАЯ Е. В., ЕЛАНСКАЯ А. А., ЯВОРСКАЯ Н. П. ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА КАК СРЕДСТВО ПРОФИЛАКТИКИ И ЛЕЧЕНИЯ ПЛОСКО-ВАЛЬГУСНОЙ ДЕФОРМАЦИИ СТОП МОЛОДЕЖИ.	358
60.	ТЕРНИК А. В., ДЕНИСЕНКО А. Ю. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СЕНСОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА.	364
61.	БІЛЧЕНКО В. В. ПРАВОВІ АСПЕРКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ ПРИМУСУ.	369
62.	ГОНЧАРЕНКО О. В. ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ГЕНДЕРНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ ХЛОПЧИКІВ.	376
63.	СЛИВКА М. І. TRANSLATABILITY PROBLEM.	383
64.	PRYLIPKO T., KOVAL T. V. TECHNOLOGICAL PARAMETERS OF HEAT TREATMENT AND EQUIPMENT FOR MEAT PIES.	387
65.	PETLOVANYI M., SAI K., PROKOPENKO K. PROSPECTS OF UTILIZATION MINING METHANE ON THE BASIS OF GAS HYDRATE TECHNOLOGIES.	396
66.	MALAKHOVA S., LURIE K., IVANCHENKO O., VASILENKO G. MODERN METHODS OF PHYSICAL THERAPY IN THE REHABILITATION OF PATIENTS WHO HAVE SUFFERED ACUTE CEREBRAL CIRCULATION DISORDERS.	403
67.	ГАПАК Н. М., БОЙКО Я. М. ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ ЖИТТЯ МЕШКАНЦІВ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ.	409
68.	LOPUSHNIAK L., BOICHUK O., DRONYK I., YAVORSKYI A. APPLICATION OF VARIOUS FORMS OF TEST TASKS FOR DETERMINING THE INITIAL LEVEL OF STUDENTS' KNOWLEDGE.	415
69.	BOICHUK O., DRONYK I., LOPUSHNIAK L., YAVORSKYI A. MODERN METHODS OF THE EDUCATION PROCESS OF THE HUMAN ANATOMY DEPARTMENT.	418

70.	БУГАЄВА Л. М., БЕЗНОСИК Ю. О., СИДОРЕНКО І. А. ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ БАЗ ДАНИХ СИСТЕМ SCADA.	422
71.	НЕСТЕРЧУ І. К. ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ТЕРИТОРІЇ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ПОЛІССЯ В ПЛОЩИНІ ГАСТРОНОМІЧНОГО ТУРИЗМУ.	427
72.	YASHYNA K., YALOVA K. APPROACH FOR DEVELOPMENT OF TECHNOLOGY TRANSFER SOFTWARE.	432
73.	ЛЕУС С. В., ЧЕРКАШИНА О. В. НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНЕ ОСМИСЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДНИХ СПІВЦІВ (КОБЗАРІВ) НА ЗЛАМІ ХІХ-ХХ СТ.	442
74.	ТУРОВСЬКА Г. І., СТОЛЯРЧУК В. М. СТРЕС НА РОБОЧОМУ МІСЦІ – ВИКЛИК ЧАСУ.	449
75.	МАКАЛЮК І. В., СОЛОСІЧ О. С. ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛІНГУ НА КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.	452
76.	КУЗНІЧЕНКО О. В., КРІВЕГА Д. В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ СФЕРИ ДІЇ НОРМ ТРУДОВОГО ПРАВА В РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.	459
77.	ZERKAL A. COMMERCIAL AWARENESS AS A PART OF EMPLOYEE MANAGEMENT OF ENTERPRISE.	468
78.	HRESKO M. D., HRESKO M. M. METABOLIC SYNDROME WITH MENOPAUSE.	471
79.	ВОРОНОВА Е. В., ДИМАКОВА А. В., СИТНИКОВ Г. А. ПРИМЕНЕНИЕ ФИБРОБЕТОНА ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ МАЛЫХ АРХИТЕКТУРНЫХ ФОРМ.	474
80.	ХАРЧЕНКО Л. М. ПІЗНАННЯ ЯК ВИД ДУХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ І ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ.	478
81.	КАЛАШНИК М. П., ГЕНКІН А. О. ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІАНІЗМУ: МУЗИЧНО-ІСТОРИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ.	487

НЕДОВІРА ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Кравченко В. Ю.

кандидат психологічних наук, доцент

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація. В контексті нашого дослідження недовіра розглядається як самостійний психологічний феномен, що пов'язаний з довірою. Виокремлюють різні види довіри/недовіри. При чому визначаються критерії і функції, разом з тим основний зміст (очікування, уявлення, емоційна оцінка) може не змінюватися. Недовіру можна розглядати як основу безпечності особистості та особистісну якість.

Ключові слова. Довіра, недовіра, довірчість, довірливість, довіра до світу, довіра до себе.

Довіра як психологічне ставлення включає інтерес і повагу до об'єкту чи партнеру; уявлення про потреби, які можуть бути задоволені в результаті взаємодії з ними; емоції від передчуття їх задоволення і позитивні оцінки партнера; розслабленість і безумовну готовність виявляти до нього добре ставлення, а також здійснювати певні дії, що сприяють успішній взаємодії [3, с.59]. В свою чергу, недовіра включає наступні елементи: усвідомлення ризиків; почуття небезпеки, страху в поєднанні з негативними емоційними оцінками партнера і можливих результатів взаємодії; настороженість і напруженість, а також готовність припинити контакт, відповідати на агресію чи проявляти випереджаючу ворожість [3, с. 60].

За мірою вираження психологічного ставлення довіри виокремлюють «істинну» та «неістинну» довіру/недовіру, що відповідно включають: очікування блага, позитивні емоційні оцінки та готовність суб'єкта до моральної поведінки та

побоювання зла, негативні оцінки та готовність до переривання контакту чи прояв ворожості. Неістинна довіра може бути результатом проекції власних якостей та виступати формою нещирих, брехливих стосунків або їх імітацією («псевдодовіра», «псевдонедовіра»), що використовуються як маніпуляція партнера [3, с. 69].

Різновидами «істинної» довіри/недовіри є «власне довіра» та «власне недовіра». Під «власне довірою» розуміється ставлення, побудоване в результаті перевірених даних об'єктивного оцінювання людей та об'єктів оточуючого світу як гідних довіри. «Власне недовіра» є перевірена, обґрунтована оцінка людей та об'єктів оточуючого світу як таких, що викликає недовіру. Для розрізнення цих видів довіри/недовіри формуються свої критерії та функції, при цьому основний зміст (очікування, уявлення, емоційна оцінка) може не змінюватися [3, с. 70].

Недовіру часто розглядають як засіб безпечності особистості. Це пов'язано з сучасними умовами проживання людей в глобальному світі, що передбачає підвищення інтенсивності взаємодії людей один з одним, з різними соціальними інститутами, інтернетом та відособленості самої людини. Є. П. Ільїн визначає найбільш вразливі категорії довірливих людей, які потрапляють у різні проблеми, яким, власне не вистачає недовіри. До них належать: жінки, пенсіонери, діти, незахищені прошарки населення [1, с. 57]. Також відносять сюди брехню (обман), що належить до маніпуляції свідомістю людей. Це підтверджує думку про те, що дисбаланс довіри до себе і до світу призводить до надмірної довірливості та категоризації довіри до світу [2, с. 246]. В даному контексті можна розглядати недовіру як самостійний психологічний феномен, який пов'язаний з довірою.

Недовіру вчені також розглядають з точки зору особистісної якості – недовірчість (протенсія [4, с. 235]). Довірчість – це ставлення до партнера як до людини, яка не буде використовувати отриману інформацію проти партнера в силу своїх моральних якостей [1, с. 67]. Відповідно, довірчість є світоглядною позицією людини, включаючи віру в людей. Недовірчість як особистісна риса

виражає підозрілість, ревнивість, внутрішню напругу, «захист» [4, с. 235]. Кращим словом в даному контексті, що відображає недовіру є недовірливість. В залежності від міри довірчості – недовірчості виокремлюють наївність, конформність, догматизм, негативізм, скептицизм [1].

Недовіра – це самостійний психологічний феномен, що пов'язаний з довірою, і визначається відповідно до критеріїв, функцій та змісту (очікування, уявлення, емоційна оцінка).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ильин Е. П. Психология доверия. Питер. 2013. 282 с.
2. Кравченко В. Ю. Доверие в структуре жизнестойкости личности. *Development of modern science: the Experience of European Countries and Prospects for Ukraine*. Riga. 2019. P. 240 – 273.
3. Купрейченко А. Б. Психология доверия и недоверия. Москва. 2008. 571 с.
4. Райгородский Д. Я. Практическая психодиагностика. Методики и тесты. Самара. 2001. 672 с.

УДК 637.023

**ИССЛЕДОВАНИЕ ПАРАМЕТРОВ СВЧ УСТАНОВКИ ДЛЯ
ПАСТЕРИЗАЦИИ МОЛОКА**

Кунденко Николай Петрович

д.т.н., профессор

Егорова Ольга Юрьевна

к.т.н., доцент

Бородай Ирина Ивановна

к.т.н.

Шинкаренко Ирина Николаевна

ст. преподаватель

Кунденко Виктория Анатольевна

инженер

Харьковский национальный технический

университет сельского хозяйства

имени Петра Василенка

Аннотация: в работе проведено согласование основных конструктивно-технологических параметров установки для сверхвысокочастотного обеззараживания молока с выбором объемного резонатора в виде замкнутого с обоих концов волновода с круглым поперечным сечением, длиной равной целому числу полуволн.

Ключевые слова: резонатор, молокопровод, напряженность, генератор, микроорганизмы.

Оценка поглощающей способности образца-молока, объемом 100 см^3 и потери энергии за счет теплопередачи окружающему воздуху и теплового излучения показывает, что суммарные потери энергии на много меньше подводимой к образцу СВЧ энергии [1, с. 44]. Но, в электрическом поле при напряженности

150...300 В/см, не происходит губительный нагрев одиночных микроорганизмов. Для обеспечения существенного нагрева микроорганизмов в электрическом поле СВЧ диапазона необходимо повысить его напряженность не менее чем в десять раз. Такая напряженность электрического поля для микроорганизмов позволяет добиться примерного равенства между поглощаемой и отдаваемой за счет теплопередачи и теплового излучения энергии, т.е. в таком электрическом поле становится возможным сильный нагрев микроорганизмов. Это возможно только при напряженности электрического поля в пределах 4...14 кВ/см, если превышение температуры в молоке составляет 0,5...4 °С

Согласование основных конструктивно-технологических параметров установки для сверхвысокочастотного обеззараживания молока осуществляли с помощью разработанного алгоритма с программным решением

Методика согласования следующая:

1. Вычисляем коэффициент затухания и глубину проникновения электромагнитного излучения (ЭМИ), зная диэлектрические параметры молока и длину волны, позволяющую определить внутренний радиус диэлектрического молокопровода и вычислить объем нагреваемого образца в резонаторе [2, с. 43].
2. Определяем объемную плотность мощности потерь СВЧ энергии в образце-молоке при разной напряженности электрического поля.
3. Оцениваем потери энергии за счет теплопередачи с поверхности образца-молока и теплового излучения.
4. Вычисляем поглощаемую мощность микроорганизмом при разных напряженностях электрического поля (с учетом размера микроорганизма, представляющего собой куб, размер стороны которого равен 10^{-4} см).
5. Вычисляем теряемую мощность микроорганизмом за счет теплопередачи молекулам воздуха при определенном превышении температуры нагрева.
6. Вычисляем напряженность электрического поля, при которой происходит выравнивание поглощенной мощности микроорганизмом и теряемой за счет

теплопередачи с его поверхности. Для надежной работы СВЧ установки напряженность электрического поля должна быть меньше половины пороговой напряженности воздуха, т.е. меньше 15 кВ/см. С целью обеспечения такой напряженности электрического поля, следует проектировать резонатор с определенной добротностью и малым объемом.

7. Вычисляем объем резонатора, при известной его добротности и высокой напряженности электрического поля. Геометрические размеры проектируемого цилиндрического резонатора следует согласовать с длиной волны, т.е. длина цилиндра должна быть равной кратности четверть длины волны. С другой стороны объем резонатора является критерием для размещения в нем определенной длины диэлектрического молокопровода [3, с. 60].

8. Проектируем двухмодульную СВЧ установку из четырех генераторов с резонаторами малой емкости, в каждом из которых молоко нагревается на 4°C , при напряженности электрического поля 14 кВ/см. При этом удельная мощность генератора составляет 8 Вт/г, потребляемая мощность установки 4,8 кВт. С учетом продолжительности перекачивания молока с одного модуля на другой, вычисляем реальную производительность СВЧ установки [4, с. 66].

Выбираем генератор, имеющий высокий КПД (0,7...0,9), высокую выходную мощность в непрерывном режиме (0,8 кВт), простую и надежную конструкцию, большой срок службы (2...5 тыс. ч.) и эффективно работающий при переменной нагрузке.

Проектируемая электродинамическая система СВЧ установки, т.е. рабочая камера, в которой происходит воздействие электромагнитного поля на молоко – резонаторная. В качестве объемного резонатора использовали замкнутый с обоих концов волновод с круглым поперечным сечением, длиной равной целому числу полуволен. Основные задачи при расчете и конструировании рабочих камер сводятся к согласованию рабочей полосы частот резонатора и генератора и обеспечению равномерного нагреве молока. Объем камер должен быть достаточно большим, для обработки значительного количества молока и полного использования мощности СВЧ генератора. Исследования показывают,

что если резонатор максимально заполнить молоком, имеющим высокое значение диэлектрической проницаемости (60...64) и тангенс угла диэлектрических потерь (0,16...0,22), то резко падает нагруженная добротность резонатора и согласовать ввод энергии, обеспечивающей полную передачу СВЧ энергии от генератора в объем молока, проще. Для материала круглого поперечного сечения (молоко в радиопрозрачном молокопроводе), где диаметр поперечного сечения соизмерим с рабочей длиной волны (более $0,1 \cdot \lambda = 1,224$ см), особенно когда диэлектрическая проницаемость молока велика, нагрев по сечению может быть неравномерным. Поэтому молокопровод рекомендуется располагать спирально вдоль боковой поверхности резонатора.

Для обеспечения высокой напряженности электрического поля следует направить энергию излучения в объемный резонатор, емкостью 2000 см^3 . Повысить напряженность электрического поля СВЧ диапазона с $200 \dots 300 \text{ В/см}$ до $4 \dots 14 \text{ кВ/см}$ можно, увеличивая добротность резонатора и уменьшая его емкость. Для обеззараживания молока, при эффективной удельной мощности $6 \dots 10 \text{ Вт/г}$, внутренний объем гибкого радиопрозрачного молокопровода в резонаторе должен быть не менее 100 см^3 , а внутренний радиус - меньше глубины затухания электромагнитных излучений в 2,73 раз. Чем длиннее молокопровод в резонаторе, при сохранении объема молока, тем легче регулируется продолжительность воздействия электромагнитного поля СВЧ, изменением мощности перекачивающего насоса.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Кунденко М.П. Дослідження електромагнітних технологій в процесі зміни електрофізичних параметрів біологічних об'єктів / М. П. Кунденко, О. Ю. Єгорова, І. І. Бородай, І. М. Шинкаренко, О. М. Кунденко // Advances of science: Proceedings of articles the international scientific conference. Czech Republic, Karlovy Vary - Ukraine, Kyiv, 5 April 2019. - Karlovy Vary: Skleneny Mustek - Ukraine, Kyiv: MCNIP, 2019. - С. 42-51.
2. Кунденко Н.П. Исследования открытой резонансной системы для измерения диэлектрической проницаемости биологических веществ / Н. П. Кунденко,

О. Ю. Егорова, К. Ю. Бровко, И. Н. Шинкаренко, И. И. Бородай // IV International Scientific and Practical Conference «Methodology of Modern Research», March 31, 2018, Dubai, UAE. - Web of scholar (Multidisciplinary Scientific Journal)-RS Global. – Veterinary science. -4(22). - Vol. 2. – April 2018. – Warsaw, Poland, 2018. – P. 41-46.

3. Кунденко Н.П., Черенков А.Д. Анализ резонансных систем для измерения электрофизических параметров веществ / Н.П. Кунденко, А.Д. Черенков // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит .– 2012. - №03/97. – С.56-62.

4. Кунденко Н.П. Разработка и исследования генераторов на лавинно-пролётные диодах и диодах / Н.П. Кунденко // Энергосбережение. Энергетика. Энергоаудит .– 2012. - №07/101. – С.66-70.

ПАТОГЕНЕЗ ПРИ ДЕМОДЕКОЗІ СОБАК

Довгій Юрій Юрійович

д.вет.наук, професор
завідувач кафедрою паразитології
вет.-сан.експертизи та зоогієни

Кондренко Лариса Володимирівна

Буднік Тетяна Сергіївна

аспірантки.

Вишневський Дмитро Олегович

магістрант.

Житомирський національний агроєкологічний
університет м. Житомир, Україна.

Анотація: у результаті дослідження встановлено, що за локальної форми ураження та інтенсивності інвазії *D.canis* $15,7 \pm 0,41$ екземплярів живих кліщів у досліджуваному мазку, в крові собак відбувалося зростання кількості лейкоцитів на 64,0 % у тому числі еозинофілів у 3,1 рази, паличкоядерних нейтрофілів на 54,3 %, зниження вмісту сегментоядерних нейтрофілів на 20,6 %, появу базофілів та юних нейтрофілів у лейкограмі. В результаті біохімічного дослідження крові собак за різних форм демодекозу виявлено зростання вмісту білірубіну, холестерину та активності ферментів АлАТ, АсАТ і ЛФ і виявлено ознаки гепатотоксичної дії метаболітів кліщів і продуктів розпаду ураженої шкіри.

Ключові слова: демодекоз, кліщ, собаки, метаболіти, лейкограма.

Серед домашніх м'ясоїдних найбільшого розповсюдження в Україні набули отодектоз та демодекоз собак і котів, саркоптоз собак і нотоєдроз котів [1, с.20; 2,с.18].

Зараження сприйнятливих тварин збудниками акарозів відбувається при безпосередньому контакті з хворими або через предмети догляду. Деякі з них (*Demodex canis*) можуть стаціонарно жити на шкірі тварин, викликаючи патологічний процес лише при зниженні імунітету або захисних властивостей шкіри [3, с.30; 4,с.135-139]. За високої інтенсивності інвазії акариформних кліщів, у організмі деяких м'ясоїдних спостерігають явища загальної інтоксикації та алергізації, викликані продуктами запалення та життєдіяльності збудників [5, с.671-673; 6,с.105-107].

За результатами клінічного обстеження собак, хворих на демодекоз у локальній формі та інтенсивності інвазії *D.canis* $15,7 \pm 0,41$ екземплярів живих кліщів у досліджуваному мазку, встановлено що у 80 % випадків ураження шкіри були локалізовані на голові тварин (надбрівні дуги, губи, щоки та вуха), у 10 % випадків вони були поширені на шию, і ще в 10 % – на передні кінцівки.

Потовщення та зморшкуватість уражених ділянок шкіри спостерігали у 80 % собак, місцеву втрату шерсті – у 90 %, тріщини та ексудацію шкіри – у 40 %, синювато-сіре забарвлення враженої шкіри – у 30 %, а мідно-червоне – у 20 %, шкірний свербіж – у 10 %, занепокоєння та підвищену збудливість – у 20 % інвазованих тварин.

За генералізованого демодекозу собак та інтенсивності інвазії $18,3 \pm 0,72$ екземплярів живих кліщів у досліджуваному мазку спостерігали ураження більш як 50 % поверхні тіла. Потовщення та зморшкуватість уражених ділянок тіла, місцеву втрату шерсті, тріщини та ексудацію шкіри спостерігали у 100 % уражених тварин, появу на шкірі вузликів червоного кольору – у 30 %, гнійничково-пустульозне ураження – у 70 %, виразний неприємний запах шкірних покривів – у 50 %, порушення апетиту – у 40 %, схуднення та виснаження – у 60%, постійне занепокоєння – у 40 %, шкірний свербіж – у 20 % собак.

Із метою встановлення впливу збудників на організм собак за локального та генералізованого демодекозу, нами також було проведено гематологічні дослідження інвазованих тварин.

У результаті дослідження встановлено, що за локальної форми ураження та інтенсивності інвазії *D.canis* 15,7±0,41 екземплярів живих кліщів у досліджуваному мазку, в крові собак відбувалось підвищення кількості лейкоцитів на 64 % (з 8,90±0,63 у неінвазованих до 14,60±0,63 Г/л у інвазованих тварин, $p < 0,001$), у тому числі еозинофілів у 3,1 раза (з 3,10±0,25 до 9,60±0,36 % відповідно, $p < 0,001$), паличкоядерних нейтрофілів на 54,3 % (з 4,60±0,21 до 7,10±0,26 %, , $p < 0,001$), зниження вмісту сегментоядерних нейтрофілів на 20,6 % (з 64,10±2,68 до 50,90±2,39 %, , $p < 0,01$), появу базофілів (4,20±0,17 %) та юних нейтрофілів (2,30±0,18 %) у лейкограмі.

За генералізованої форми демодекозу собак та підвищення інтенсивності інвазії *D.canis* 18,3±0,72 екземплярів живих кліщів у досліджуваному мазку спостерігали ще більш виразні зміни вмісту еритроцитів на 10,6 % (з 6,3±0,22 у неінвазованих до 5,64±0,18 Г/л у інвазованих собак, $p < 0,05$), підвищення кількості лейкоцитів у 3,3 раза (з 8,90±0,32 до 29,40±0,86 Г/л відповідно, $p < 0,001$), у тому числі еозинофілів - у 5,0 разів (з 3,10±0,25 до 15,60±0,65 %, $p < 0,001$), паличкоядерних нейтрофілів – у 2,1 раза (з 4,60±0,21 до 9,60±0,33, $p < 0,001$), зниження вмісту сегментоядерних нейтрофілів на 40,2 % (з 64,10±2,68 до 38,30±1,61 %, $p < 0,001$), а також відмічали появу базофілів (6,10±0,29 %) та юних нейтрофілів (5,50±0,24 %), яких не виявляли в лейкограмі неінвазованих тварин.

Таким чином, результати морфологічного дослідження крові собак за різних форм демодекозу вказують на лейкоцитоз, базофілію, еозинофілію та зсув нейтрофільного ядра лейкограми вліво. Такі явища характерні для алергізації організму під впливом паразитарних агентів, а також гострого перебігу запальних процесів, ускладнених секундарною мікрофлорою.

Серед змін біохімічних показників крові собак за локальної форми демодекозу спостерігали достовірне зниження вмісту гемоглобіну – на 14,3 % (з 151,30±5,56 Г/л у неінвазованих тварин до 129,70±45,04 – у інвазованих, $p < 0,05$), альбумінів - на 12,8 % (з 34,26±1,23 до 29,87±0,73 Г/л відповідно, $p < 0,05$), підвищення концентрації загального білірубину на 46,5 % (з 3,10±0,12

до $4,54 \pm 0,20$ мкмоль/л, $p < 0,001$), підвищення активності ферментів АлАТ – у 2,9 раза (з $23,26 \pm 0,92$ до $66,93 \pm 2,79$ Од/л, $p < 0,001$), АсАТ – у 2,3 раза (з $14,64 \pm 0,63$ до $33,57 \pm 1,25$ Од/л, $p < 0,001$) та ЛФ – на 32,8 % (з $74,22 \pm 3,20$ до $98,53 \pm 3,12$ Од/л, $p < 0,001$).

За генералізованої форми демодекозу в крові собак спостерігали зниження вмісту гемоглобіну на 26,2 % (з $151,30 \pm 5,56$ г/л у неінвазованих тварин до $111,70 \pm 4,58$ – у інвазованих, $p < 0,001$), загального білка – на 23,7 % (з $66,12 \pm 2,94$ до $50,44 \pm 1,88$ г/л відповідно, $p < 0,01$), альбумінів – на 32,5 % (з $34,26 \pm 1,3$ до $23,13 \pm 0,94$, $p < 0,001$), підвищення концентрації загального білірубіну у 2,6 раза (з $3,10 \pm 0,12$ до $8,14 \pm 0,36$ мкмоль/л, $p < 0,001$), холестерину – на 17,7 % (з $4,57 \pm 0,22$ до $5,38 \pm 0,22$ ммоль/л, $p < 0,05$), сечовини – у 2 рази (з $4,79 \pm 0,25$ до $9,73 \pm 0,37$ ммоль/л, $p < 0,001$), підвищення активності Ферментів АлАТ – у 5,0 разів (з $23,26 \pm 0,92$ до $115,62 \pm 6,58$ Од/л, $p < 0,001$), АсАТ – у 5,2 рази (з $14,64 \pm 0,63$ до $76,10 \pm 2,72$ Од/л, $p < 0,001$) та ЛФ – на 70,3% (з $74,22 \pm 3,20$ до $126,39 \pm 5,85$ Од/л, $p < 0,001$).

Отримані результати можна пояснити наступним. Зниження вмісту гемоглобіну за відносно фізіологічного рівня еритроцитів за генералізованої форми демодекозу, вказує на порушення надходження та синтезу білка в організмі. Це підтверджується зниженням концентрації загального білка та альбумінів у сироватці крові інвазованих тварин. Такі гематологічні зміни показників характерні для порушення функцій печінки, яке, в свою чергу, також є причиною зростання вмісту білірубіну, холестерину та активності ферментів АлАТ, АсАТ і ЛФ. Таким чином, завдяки біохімічному дослідженню крові собак за різних форм демодекозу виявлено ознаки гепатотоксичної дії метаболітів кліщів і продуктів розпаду ураженої шкіри.

Як було встановлено в результаті дослідження, характерним для патогенезу за генералізованої форми демодекозу є підвищення вмісту сечовини в сироватці крові собак. На нашу думку, це пов'язано з посиленням розпадом білків шкіри, ураженої внаслідок життєдіяльності збудників, яка займає досить обширні ділянки поверхні тіла.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Пригодін А.В. Особливості поширення та заходи боротьби з основними паразитарними захворюваннями м'ясоїдних на території м. Донецька: автореф. дис. на здобуття наукового ступеня канд..вет.наук: 16.00.11 / Пригодін Анатолій Васильович; Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини. – Х.,2003. – 20с.
2. Лавріненко І.В. Отодектоз собак і котів (епізоотологія, діагностика, лікування): автореф.дис. ... канд..вет.наук: 16.00.11 / І.В. Лавріненко// К.,2010. – 18с.
3. Манжос О.Ф. Методичні рекомендації «Отодектоз м'ясоїдних тварин (морфологія збудника, діагностика та заходи боротьби)» / О.Ф. Манжос, О.П. Литвиненко, І.В. Лавріненко // Полтава, 2009. – 30с.
4. Євстаф'єва В.О. Сприйнятливість собак різних порід до збудників демодекозу, отодектозу та саркоптозу / Євстаф'єва В.О., К.А. Гаврик // Вісник Сумського національного аграрного університету, 2015. – Серія «Ветеринарна медицина». – В. 7 (37). – С. 135-139.
5. Апатенко В.М. Паразитоценозы как неизбежная реальность в инфекционной патологии / В.М. Апатенко // Ветеринарна медицина: Міжвід.темат.наук.зб. – Харків, 2002. - №80. – С.671-673.
6. Борисевич Б.В. Клінічні ознаки і зміни в шкірі собак при демодекозі / Б.В. Борисевич, Н.А. Ігнатенко // Міжвідомчий тематичний наук.зб. «Актуальні проблеми ветеринарної медицини в умовах сучасного ведення тваринництва», Ветеринарія. – Харків, 2003. – В.82. – С. 105-107.

УДК 616.093/098 :614.313.

**ВПЛИВ ВІТАМІННО – МІНЕРАЛЬНИХ КОМПЛЕКСІВ НА
МОРФОЛОГІЧНІ І БІОХІМІЧНІ ПОКАЗНИКИ КРОВІ ТЕЛЯТ**

Довгій Юрій Юрійович

д. вет. н., професор

Котелевич Валентина Антонівна

к. вет. н, доцент

Сеніченко Віталій Юрійович

аспірант

Житомирський національний агроекологічний університет

м. Житомир, Україна

На початку досліджу у телят дослідної групи встановлено дефіцит фосфору $1,2 \pm 0,06$ ммоль/л, загального кальцію ($2,1 \pm 0,07$ ммоль/л) та каротину $0,33 \pm 0,18$ мкмоль/л. Застосування «Нутріселу» та «Чіктоніку» 2,0 -2,5 місячним телятам сприяло покращенню загального стану тварин, морфологічні та біохімічні показники відновилися до фізіологічної норми: вміст загального кальцію $2,4 \pm 0,07$ ммоль/л, а вміст неорганічного фосфору мав тенденцію до нормалізації $1,3 \pm 0,07$ ммоль/л.

Ключові слова: телята, морфологічні та біохімічні показники.

Актуальність теми. Розвиток промислового тваринництва супроводжується постійним пошуком препаратів, які сприятимуть стимуляції процесів травлення й більш повноцінному використанню поживних речовин раціону, у тому числі його мінеральні частини. Застосування кормових добавок в кінцевій меті має підвищити ефективність виробництва продукції шляхом покращення її якості та збільшення швидкості [1 - 3].

Виробництво молока та його економічна ефективність тісно пов'язані з рівнем надходження енергії з кормами. Так, за науковими дослідженнями,

продуктивність корів на 65-70 % залежить від параметрів годівлі [9]. Недостатня забезпеченість раціону поживними речовинами впливає на якісні характеристики худоби, збільшує витрати кормів на одиницю молока чи приріст живої маси.

Отже, беззаперечним є твердження, що збільшити виробництво молока можна лише за рахунок раціональної організації кормовиробництва, збалансованого за потребами галузі та організації годівлі корів високоякісними кормами, в тому числі з використанням мінеральних добавок [4, 5].

У молодняка тварин аліментарний дефіцит макро/мікроелементів викликає затримку в рості та розвитку, а в особливо гострих формах перебігу патологічного процесу призводить до незворотних змін в будові організму телят. Для корів захворювання становить небезпеку в період вагітності, коли тварина особливо потребує мінерально-вітамінного живлення [6-9].

Фізіологічно організм тварин не може нормально функціонувати, якщо з водою і кормом не надходить нормальна кількість нутрієнтів, а також вони відображаються на складі крові, оскільки гематологічні зміни в процесі онтогенеза тварин пов'язані з факторами годівлі, утримання та стану здоров'я організму [10,11].

Однак, раціон дійних корів збалансувати за вітамінами та макро/мікроелементами за рахунок концентрованих кормів практично неможливо, що змушує власників худоби мобілізувати всі можливі кормові ресурси.

Аналіз літературних джерел показав, що основні питання збалансування раціонів дійних корів та телят вітамінно-мінеральними комплексами, концентратами та зміни гематологічних показників організму ВРХ залишаються не висвітленими.

Беручи до уваги вищезазначене, метою наших досліджень було з'ясувати вплив вітамінно-мінеральних комплексів на морфологічні і біохімічні показники крові телят.

Тема наукової роботи є фундаментом науково-дослідної ініціативної теми: «Технологічні особливості використання мінерально-вітамінних добавок в раціонах ВРХ та їх вплив на продуктивність та фізіологічні показники» 2018-2020 р.р. (номер державної реєстрації 0118U100556), госп. договірних тем – договір №34 «Вплив вітамінно-мінеральних комплексів на молочну продуктивність корів та гематологічні показники крові №34» упродовж 2018 року та «Вплив нутріселу та монокальційфосфату на морфологічні і біохімічні показники крові на молочну продуктивність №35» упродовж 2019 року, кафедри паразитології, ветеринарно-санітарної експертизи та зоогієни ЖНАЕУ.

Матеріал і методи досліджень. Науково-виробничий дослід проводили на базі СТОВ «Плем-завод» на телятах упродовж 2-х місяців з 12.06.19 по 12.08.19 року. На початок досліджень було сформовано з групи телят: контрольна та дві дослідні по 15 голів в кожній. Телята були віком 2,0-2,5 місяці, чорно-рябої породи, маса тіла 55-60 кг. Телята першої дослідної групи упродовж 10-ти діб отримували «Нутрісел», а другої – «Чіктонік». Препарат «Нутрісел» (Лек Ветерина 8.0.0.; Словенія, в дозі 3 г на добу/голову, розчинено у воді упродовж 7-діб. До складу «Нутріселу» входить: (в 1 кг) 2000000 МО вітаміну А, 1250 мг вітаміну В₁, 2500 мг вітаміну В₂, 1750 мг вітаміну В₆, 7,5 мг вітаміну В₁₂, 20000 мг вітаміну С, 1000000 МО вітаміну Д₃, 5500 мг вітаміну Е, 2000 мг вітаміну К₃, 6500 мг кальцію пантотенату, 1800 мг нікотинаміду, 40 мг фолієвої кислоти, 4000 мг лізину, 400 мг метіоніну, 600 мг триптофану та 33 мг селену.

Морфологічні та біохімічні показники досліджували на 1-шу, 30-ту, та 60 добу. Отримані результати оброблені статистично за допомогою комп'ютерної програми MS Excel 2003. Визначали середнє арифметичне (М), похибку (m) та рівень вірогідності (Р), використовуючи таблицю t-критеріїв Стьюдента.

Результати досліджень. У телят дослідної групи (табл.1) на початку дослідження була відмічена незначна лейкоцитопенія ($5,2 \pm 1,8$ Г/л), а також дефіцит фосфору ($1,2 \pm 0,06$ ммоль/л), загального кальцію ($2,1 \pm 0,07$ ммоль/л) та каротину ($0,33 \pm 0,18$ мкмоль/л).

Таблиця 1

Морфологічні показники крові телят до та впродовж застосування «Чіктоніку» (n=5, M±m, *p<0,05; **p<0,01; *p<0,001 по відновленню до першої доби)**

Показники		1-ша доба	30-та доба	Норма	
Еритроцити, Т/л		5,6±0,18	5,8±0,18	5,0±7,5	
Лейкоцити, Г/л		5,2±1,8	6,8±1,19*	6,0±10,0	
Лейкограма, %	Базофіли	2,0±0,09	2,0±0,09	0-2	
	Еозинофіли	5,4±0,78	6,0±0,82*	3-8	
	Нейтрофіли	Юні	0	0	0
		Паличкоядерні	3,1±0,91	3,3±0,93	2-6
		Сегментоядерні	25,4±1,06	28,6±1,18*	20-35
Лімфоцити		51,0±2,45	45,7±2,28**	40-70	
Моноцити		2,4±0,20	2,8±0,28*	2-7	

Станом на 30 –ту добу облікового періоду застосування «Чіктоніку» покращило всі гематологічні показники, за виключенням вмісту фосфору та каротину, вони були в межах норми з деякими відмінностями. Неорганічний фосфор стабільно сягав величини 1,2±0,06 ммоль/л, а вміст каротину мав тенденцію до збільшення – до 0,7±0,21 мкмоль/л .

Таблиця 2

Біохімічні показники крові телят до та впродовж застосування «Чіктоніка»
(n=5, M±m, *p<0,05; **p<0,01; *p<0,001 по відновленню**
до першої доби)

Показники	1-ша доба	30-та доба	Норма
Гемоглобін, г/л	107,0±2,7	109,0±2,8	80-150
Загальний білок, г/л	80,0±2,1	86,0±2,2**	72-86
Альбуміни, %	43,0±1,7	45,0±1,6*	40-49
Глобуліни, %	69,0±1,6	69,0±1,6	
Глюкоза, ммоль/л	3,1±0,15	3,4±0,17	2,5-3,3
Білірубін загальний, мкмоль/л	5,1±0,75	5,1±0,75	1,7-10
Загальний Кальцій, ммоль/л	2,1±0,07	2,3±0,09	2,2-3,2
Фосфор неорганічний, ммоль/л	1,2±0,06	1,2±0,06	1,4-2,2
Креатинін, мкмоль/л	97,4±3,1	99,0±3,7*	65-130
АсАТ, Од/л	45,0±6,08	45,0±6,08	10-50
Сечовина, ммоль/л	3,0±0,38	4,0±0,41	3,3-6,7
Холестерол загальний, ммоль/л	3,1±0,49	4,0±0,51	2,3-4,5
Каротин, мкмоль/л	0,33±0,18	0,7±0,21	0,4-0,9
Са:р	1,2:1	1,21	2:1

Стан харчотравної системи у телят за дослідний період стабілізувався: розладів травлення, в т.ч. гіпотонії передшлунків не спостерігалось.

Таким чином, можемо засвідчити, що введені в раціон телят вітаміни впливають не лише на регуляцію фізіологічних і біохімічних процесів, але й беруть участь в синтезі травних ферментів.

Проведеними нами дослідженнями встановлено, що введення в раціон телят «Нутріселу» сприяло підвищенню як морфологічних (табл.3) , так і біохімічних показників крові .

Таблиця 3.

Морфологічні показники крові у телят віком 2 місяці до застосування «Нутріселу»

(n=5, M±m,*p < 0,05; **p <,01; ***p <0,001 по відновленню до першої доби)

Показники		Контрольна група	Дослідна група 1 доба	Дослідна група 30 доба	Дослідна група 60 доба	
Еритроцити, Т/л		5,36±0,15	6,0±1,28	6,9±1,29	7,0±1,31*	
Лейкоцити, Г/л		5,8±1,24	6,9±1,33	6,9±1,33	8,2±2,1**	
Лейкограма,%	Базофіли,	1,0±0,06	1,0±0,06	1,0±0,06	1,0±0,06	
	еозинофіли	4,5±1,21	4,6±1,21	5,0±1,24	5,0±1,24	
	Нейтрофіли	юні	0	0	0	0
		Паличкодерні	3,6±1,1	3,6±1,1	4,8±1,8	6,2±1,8***
		Сегментоядерні	28,0±1,16	30,0±1,16	34,0±1,20	36,0±1,22
Лімфоцити		56,7±1,84	55,4±1,74	48,2±1,58	45,6±1,48	
Моноцити		5,2±0,21	5,4±0,21	6,0±0,27	6,2±0,29*	

В таких показниках як :базофілах та лімфоцитах вірогідних змін не виявили.

Висновки :

1. За результатами клінічного моніторингу, проведеного впродовж місяця досліджень, загальний стан телят покращився – зникла анемія, покращився апетит, активізувалась діяльність передшлунків, морфологічні та біохімічні показники крові відновились до фізіологічної межі.
2. Встановлено, що після місяця застосування мінерально-вітамінного комплексу вміст загального кальцію відновився до фізіологічної норми ($2,4 \pm 0,07$ ммоль/л), а вміст неорганічного фосфору мав тенденцію до нормалізації ($1,3 \pm 0,07$ ммоль/л).

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Белоокова О., Белооков А. Продуктивность крупного рогатого скота при использовании в рационах микробиологических препаратов. *Молочное и мясное скотоводство*. 2010. № 4. С. 26–27.
2. Біологічна роль мікроелементів в організмі тварин / Кравців Р. Й. та ін. *Наук. вісник ЛНУВМ ім. С. З. Гжицького*. 2005. № 2, т. 7, ч. 6. С. 63–69.
3. Біохімічні основи нормування мінерального живлення великої рогатої худоби. 1. Макроелементи / Влізло В. В. та ін. *Біологія тварин*. 2006. № 1/2, т. 8. С. 19–62.
4. Девис К. Л. Кормление высокопродуктивных молочных коров / пер. с англ. Днепропетровск: Агро-Союз. 2011. 54 с.
5. Мікроелементози сільськогосподарських тварин / Судаков М. О., Береза В. І., Погурський І. Г., Колісник В. Я.; за ред. М. О. Судакова. Вид. 2-е, переробл. і допов. Київ: Урожай, 1991. 144 с.
6. Ніщепенко М. П., Штепенко А. П. Чуб О. В. Вплив сірковмісних амінокислот на показники рубцевого травлення молодняку великої рогатої худоби. *Наук. вісник ЛНУВМ та БТ імені С. З. Гжицького*. 2010. № 2 (44), т. 12, ч. 2. С. 219–222.

7. Норми, орієнтовані раціони та практичні поради з годівлі великої рогатої худоби : посібник / Богданов Г. О. та ін. ; за ред І. І. Ібатулліна, В. І. Костенка. Житомир : Рута. 2013. 515 с.
8. Русак В. С., Чала І. В. Клінічна оцінка біохімічних, морфологічних показників крові та сечі тварин. Житомир: Полісся, 2016. 544 с.
9. Сидір Н. П., Стапай П. В. Показники білкового обміну і вміст тиреоїдних гормонів у крові вівцематок та їх молочність за умов використання підвищених рівнів мінеральних елементів (S, I, Zn, Cu, Co) фільтроперліту у раціонах. *Біологія тварин*. 2013. Т. 15, № 1. С. 119–126.
10. Токарчук З. Б., Федорук Р. С., Цап О. Ф. Фізіолого-біохімічні процеси в організмі корів та продуктивність за умови застосування солей кадмію, селену та вітамінів А, Д₃, Е на 8-9 місяцях тільності. *Науково-технічний бюлетень Інституту біології тварин УААН*. 2004. Вип. 5, № 3. С. 212–215.
11. Хомин М. М., Кропивка С. Й., Ковальчук І. І. Вплив сполук хрому і селену на біохімічні процеси в організмі корів, їх продуктивність та якість молока. *Науково-технічний бюлетень ІТ*. 2013. № 109, ч. 2. С. 184–189.

УДК 908

**ІСТОРИЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЗАСАД У
ВОЛИНСЬКІЙ ГУБЕРНІЇ В КОНТЕКСТІ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ
СИТУАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Вовчок Михайло Михайлович

Студент

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м.Вінниця, Україна

Науковий керівник – канд..мист., ст. викл.

Черкашина Олеся Валентинівна

Анотація: У статті здійснено огляд передумов формування культурних засад у Волинській губернії другої половини XIX – на початку XX ст. в контексті соціокультурної ситуації в Україні. З'ясовано роль польської національної традиції, що наклала відбиток на загальноосвітній розвиток населення регіону.

Ключові слова: Волинська губернія, соціально-економічні процеси, культурно-освітній розвиток, національні меншини, українське національне відродження.

У другій половині XIX – на початку XX ст. Волинська губернія належала до найменш розвинених регіонів України, що позначилося на промисловому зростанні її міст. Міська частка у промисловості Волинської губернії залишалася невисокою. У 1871 р. товариство Києво-Берестейської залізниці, що була побудована протягом 1870-1873 рр. на кошти приватного капіталу товариства Києво-Берестейської залізниці, придбало частину Києво-Балтської залізниці Київ-Козятин-Жмеринка та Козятин-Бердичів. У 1896 р. у Житомирі спорудили вузькоколійну залізницю сполученням Житомир-Бердичів, а згодом і Коростень [5]. Поступово місто набуває статус економічного регіону, що

сприяло й розвитку культури та освіти. З відкриттям залізничного сполучення однойменне шосе почало втрачати значення головної транспортної артерії Волинської губернії і державне фінансування міста ускладнилося. До 1917 р. бюджет окремо взятого міста Російської імперії поділявся на звичайний і надзвичайний. Основу звичайного бюджету складали податки і грошові збори, доходи від міських підприємств тощо. До надзвичайної частини бюджету входили приватні пожертви, міська позика і кошти, отримані від продажу міського майна [1, с. 109-110]. Зазвичай, якщо не вистачало коштів у звичайному бюджеті, міська влада могла взяти їх у борг під відсотки у надзвичайному бюджеті. Характерною рисою міських бюджетів досліджуваного періоду було перевищення видатків над доходами, що покривалося позиками із надзвичайного бюджету. Обов'язкові видатки поглинали майже всю дохідну частину міського бюджету. Коштів на соціально-культурну сферу не вистачало.

Національний склад населення Волинської губернії був досить строкатим. На її території проживали українці, поляки, євреї, росіяни, німецькі та чеські колоністи. Рід занять корінного українського населення XVIII – XIX ст. був пов'язаний із сільським господарством (городництвом, ремісництвом, рільництвом та ін.), а наприкінці XIX – початку XX ст. із промисловим виробництвом, ремісничою та підприємницькою діяльністю, сферою обслуговування тощо. О. Прищепа, посилаючись на В. Кубійовича, зазначає, що в другій половині XIX – на початку XX ст. Волинь лишалася осторонь українського відродження. Саме довготривалу відсутність земств В. Кубійович убачав першопричиною цього. Негативну роль у цьому процесі, на думку О. Прищепи, відіграли також і міста, які впродовж другої половини XIX – на початку XX ст. так і не стали осередками українського національного відродження на Волині. Саме тому наприкінці XIX ст. чисельність осіб, яка проживала в містах Волині і називала українську мову своєю рідною, майже зрівнялася з чисельністю тих, для яких такою виступала російська мова. Найбільш чисельним у волинських містах на той час було єврейське населення.

У 70-х рр. ХІХ ст. в містах Волинської губернії проживало близько 70 тис. єврейського населення (за статистичними даними 1896 р. чисельність населення м. Житомира становила 70 тисяч осіб), між тим як на початку ХХ ст. – вже майже 165 тис. чол., а 1912 р. – лише 49%. Така ситуація була пов'язана із міграційними потоками за межі Російської імперії, що викликано серією антиєврейських погромів, у тому числі й у волинських містах, спровокованих тут у 1881-1882 рр., а також у 1905 р. Чисельність польської меншини наприкінці ХІХ – початку ХХ ст. у волинських містах не поступалася українському корінному етносу. З 1897 р. по 1912 р. населення поляків тут зросло більше, ніж у 2 рази і становило 39.455 чол. Зокрема, у Житомирі на початку ХХ ст. частка поляків складала 17 %. У 1892 р. (від 14 березня) вийшов царський указ про правила поселення іноземців у Волинській губернії. Відповідно до цього указу всім іноземцям і, навіть тим, які прийняли російське підданство, надалі було заборонено селитися на території Волинської губернії поза межами міст. Їм також було заборонено набувати власність будь-якими способами, окрім як успадкуванням права власності на нерухоме майно, у тому числі й на землю. Для чеського населення Волинь була найсприятливішим регіоном для розвитку економічної діяльності. Їх розповсюдженим заняттям як в місті, так і в сільській місцевості було млинарство, пивоваріння, ковальство, переробка овочів, молока, виробництво олії і цукру [3, с. 7, 899].

Панівний вплив польського уряду наклав відбиток на загальноосвітній розвиток населення регіону, що був доволі низьким. Під впливом польської національної традиції тривалий час продовжували перебувати освітні та судово-адміністративні установи, а згодом поширився вплив російського уряду, зокрема російського купецтва. Варто нагадати, що після приєднання території Поділля до Росії (1798 р.) усе діловодство і судочинство було переведено на російську мову і рекомендувалося вживати виключно російську. Проте протоколи магістрату тривалий час продовжували завіряти польською мовою. У 1905 р. (17 квітня) вийшов наказ «о преподавании Закона Божего инославных исповеданий на природном языке учащихся». Згідно цього наказу були видані

«Временные правила», де в п. 2 зазначалося, що рідна мова визначається письмовою заявою батьків або опікунів учнів [2, арк. 34].

Отже, поступальний розвиток міського життя на Волині у другій половині XIX – на початку XX ст. зумовлював насамперед соціально-економічні процеси, породжені реформами 60-х рр. XIX ст. Однак, не всі губернії Правобережної України поспішали впроваджувати нові реформи, у тому числі й Волинська. Розвиток волинських міст наприкінці XIX ст. був пов'язаний із загальним покращенням соціально-економічної ситуації в регіоні. Міські органи влади брали активну участь у розвитку освіти й культури. Саме міста стали тими центрами, у яких зосереджувалися такі освітні та культурні заклади, як гімназії, бібліотеки, музеї, кінематограф тощо. Збільшення кількості навчальних закладів, до відкриття яких мали причетність земства, державні установи та підприємці, стимулювало демографічні і соціально-економічні процеси.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРЫ

1. Государственные финансы России: XIX – первая четверть XX века: Учеб. пособие для вузов / Под ред. И. В. Караваевой. – М.: ЮНТИТ-ДАНА, 2003. – 304 с.
2. ДАВО. – Ф.Д. 54, оп. 1, спр. 1, 49 арк.
3. Прищепя О. Міста Волині у другій половині XIX-на початку XX ст. – Рівне : ПП ДМ, 2010. – 287 с.
4. <https://uk.wikipedia.org/wiki/Волинь>
5. https://uk.wikipedia.org/wiki/Берестейська_залізниця

УДК 373.3.016:78

ОВОЛОДІННЯ НАВИЧКАМИ СЕМАНТИЧНОГО І ХУДОЖНЬО- ПЕДАГОГІЧНОГО АНАЛІЗУ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

Верещагіна-Білявська Олена Євгенівна

кандидат мистецтвознавства, доцент

Маринчук Тамара Тадеушівна

ст. викладач

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

Анотація. У статті обґрунтовано необхідність оволодіння навичками художньо-педагогічного та семантичного аналізу музики майбутніми педагогами-музикантами; подано визначення цих видів аналізу; розкрито їх сутнісні компоненти; охарактеризовано особливості застосування. Окрему увагу приділено семантичному аналізу барокової музики, інтерпретація якої потребує знань музичної риторики та умінь працювати з уртекстом.

Ключові слова: музичний зміст, художньо-педагогічний аналіз, семантичний аналіз, музична риторика, уртекст.

Сучасні соціокультурні реалії вимагають від викладача мистецького позашкільного закладу, вчителя музики у загальноосвітній школі не тільки вузьких фахових умінь, але й ґрунтовної культурологічної підготовки, адже він повинен гнучко адаптуватись до актуальної ситуації, добре орієнтуватися у широкому колі артефактів, вміти критично їх оцінювати. Для цього він повинен опанувати навичками самостійного аналізу творів мистецтва та розкриття його змісту у доступній певній віковій категорії вихованців формі. Для цього він повинен бути добре обізнаним у галузі суміжних дисциплін, вміти використовувати інтегрований підхід у навчально-виховному процесі.

Особливо він необхідний при здійсненні художньо-педагогічного та семантичного аналізу творів мистецтва, зокрема музичного. При здійсненні аналізу конкретного музичного твору необхідно визначити його належність до певного жанру та стильової школи, охарактеризувати його засоби виразності та їх роль у процесі формотворення, визначити його форму та усвідомити зміст. Значною мірою окреслені завдання студенти вирішують при вивченні навчальної дисципліни «Аналіз музичних творів», створенні анотацій при вивченні низки фахових дисциплін. Проте, у контексті сучасних вимог до педагога-музиканта важливими постають ще навички художньо-педагогічного та семантичного аналізу музики, необхідні у виконавській і педагогічній діяльності фахівців у галузі музичного мистецтва.

Спираючись на існуючі музикознавчі концепції та на власний педагогічний досвід, автори статті ставлять за мету розкрити сутнісні параметри художньо-педагогічного і семантичного аналізу музичних творів та обґрунтувати необхідність оволодіння навичками такого аналізу для педагогів-музикантів.

Залучаючи учнів до світу музики, викладач повинен пояснювати навчальний матеріал у доступній та зрозумілій дітям певної вікової категорії формі, а також емоційно й цікаво. У розповіді про музику педагог повинен розв'язати три основних питання; 1) «Про що ця музика?» (розкрити її зміст); 2) «За допомогою чого композитор втілює певний зміст?» (визначити основні засоби виразності твору); 3) «Яким чином про неї розповісти?» (обрати ефективну методику викладання). Саме у відповіді на поставлені питання слід використати методи художньо-педагогічного аналізу, який є важливою складовою професійних навичок педагога-музиканта.

У роботі з учнями слід добре усвідомлювати, що здатність сприймати мистецтво не є вродженою особистісною якістю, а тому й потребує формування і розвитку. З цією метою учнів слід постійно залучати до аналізу музики в міру їх вікових і пізнавальних можливостей, розвиваючи їх творчу свідомість. Поступово, на основі діалогічного спілкування з педагогом і музичним твором, у школярів складається свій власний досвід ставлення до музики. Вони

починають усвідомлювати музичні образи та зміст. Процес сприймання музики реалізується лише за умов цілеспрямованої взаємодії вчителя та учнів, єдності педагогічно спрямованого спілкування з дітьми і художньо осмисленого та емоційно насиченого спілкування з твором мистецтва. Художньо-педагогічне спілкування як метод керування процесом сприймання художнього твору має характеризуватись рівноправністю учасників у судженнях й оцінці творів мистецтва, підвищеною увагою вчителя до реакції учнів, наявністю взаємозв'язків їх переживань, різних контекстів, точок зору, позицій, щирою зацікавленістю вчителя в успіхах учнів, активізацією особистісних проявів у процесі сприймання й осмислення мистецтва.

Під художньо-педагогічним аналізом автори статті розуміють особливий вид педагогічної діяльності, спрямований на виявлення характеру художніх образів та усвідомлення змісту й ідеї художнього твору; здійснений з урахуванням вікових особливостей, рівня художньо-естетичного розвитку певної категорії школярів і виховних завдань; донесений до школярів у доступній та цікавій формі. Окреслимо необхідні знання і навички, необхідні для здійснення художньо-педагогічного аналізу.

До знань, залучених до художньо-педагогічного аналізу, відносимо теоретичні знання в галузі культурології, мистецтвознавства та суміжних дисциплін; ґрунтовну підготовку в галузі певного виду мистецтва, де чільне місце посідають знання про засоби виразності у мистецтві; знаннями з вікової психології. Також педагог повинен володіти навичками оформлення цих знань у чітку послідовну розповідь для школярів відповідної вікової групи та практичним умінням використовувати міжпредметні зв'язки. Окремо наголошуємо на володінні інтуїцією, яка допомагає усвідомити художню образність.

На перше місце серед вимог до знань, умінь та навичок педагога, необхідних для здійснення художньо-педагогічного аналізу, ми поставили теоретичні знання, які створюють аналітичне підґрунтя. Частково ці знання майбутні педагоги отримують під час вивчення філософії, культурології, історії тощо.

Саме теоретичні знання допомагають створити повне уявлення про роль засобів виразності у формуванні художнього образу, а отже – й в розумінні змісту та ідеї художнього твору.

Використання у сучасній педагогічній практиці інтегрованих форм навчання передбачає обізнаність педагога у засобах виразності суміжних видів мистецтв. Особливо міцною є система взаємозв'язків між музикою та образотворчим мистецтвом, які оперують різними засобами виразності, але спрямовані на пряме чи опосередковане відображення об'єктивної реальності. Тому їх об'єднання слугує більш повному і зрозумілому для школярів художньо-педагогічному аналізу.

У процесі фахової теоретичної підготовки майбутнього педагога-музиканта важливим є оволодіння основами семантичного аналізу музики. Вони є необхідними, в першу чергу, для усвідомлення змісту музики та для створення власної інтерпретації музичного твору, яка б адекватно задуму композитора цей зміст втілила. Метою семантичного аналізу є виявлення смислу художніх образів і змісту музики. У процесі здійснення семантичного аналізу, що спирається на віднаходження його видимих і прихованих зв'язків з явищами об'єктивної дійсності, розкривається внутрішня смислова структура музики, яка дозволяє усвідомити ідею твору.

У працях А.Лосєва, М.Кагана, Ю.Борєва, О.Кривцуна окреслено ключові положення семантичного аналізу творів мистецтва загалом. Основи семантичного аналізу музики були закладені ще Б.Асаф'євим, який наголошував на тому, що музика є особливою образною мовою. Спираючись на створену ним теорію музичної інтонації, дослідник віднаходив зв'язки музики з об'єктивною дійсністю.

Основи семантичного аналізу музики вже є предметом вивчення у закладах вищої освіти, зокрема й у Вінницькому державному педагогічному університеті імені Михайла Коцюбинського, де студенти мають можливість обрати таку навчальну дисципліну під час отримання ступеня вищої освіти магістр. Підготовка магістрів характеризується їх залучення до наукової діяльності,

тому саме на цьому етапі навчання студенти вже здатні застосовувати розгорнуту систему конкретних дій, операцій з використанням і декодуванням знаково-символічних засобів музики. Фахівці, що вже мають освітній рівень бакалавра, здатні самостійно у процесі власних дій узагальнювати й систематизувати музичну інформацію. Слід також зазначити, що на рівні підготовки магістра у здобувачів вищої освіти вже сформовано своєрідне семантичне поле потенційно можливих значень музичних символів.

Сутність семантичного аналізу полягає у своєрідному декодуванні музичного тексту, заснованому на герменевтичному підході.

Опанування навичками семантичного аналізу також потребує інтегративного підходу. Смысл музичних творів у процесі такого аналізу виявляється на основі об'єктивних і суб'єктивних чинників. Під першими розуміємо окремі музичні знаки і цілі знакові комплекси, а під другими – індивідуальний задум композитора, що формується під впливом низки причин.

Зауважимо, що оволодіння навичками семантичного аналізу здійснюється на ґрунті знань та умінь, отриманих студентами у навчальних курсах гармонії, сольфеджіо, поліфонії, аналізу музичних творів, історії музики, історії культури, історії мистецтва. Зокрема, семантика музичної мови та жанрові особливості музики розглядаються у курсі історії музики на прикладі творів композиторів різних національних шкіл та історичних періодів. При здійсненні гармонічного аналізу у курсі гармонії вивчаються й формотворчі функції гармонії, змістове навантаження фонічного забарвлення акордів тощо. На рівні узагальнення усіх умінь в процесі здійснення вивчення музичної семантики студенти удосконалюють свої аналітичні навички та практичні вміння художньо-педагогічного аналізу музики.

У процесі вивчення основ музичної семантики увага акцентується на трьох векторах смислового опанування музики – музичній герменевтиці, музичній семантиці і музичному змісті. Тут доцільним постає системний підхід, що дозволяє розглядати проблеми формотворення, феномен авторства та

виконавство. Сформовані навички семантичного аналізу передбачають також і теоретичних знань теорій музичної семіотики.

Для педагога-музиканта корисним є використання положень концепції В.Холопової, зокрема й про три сторони музичного змісту та їх взаємозв'язок в європейській музиці різних стильових епох [1;2].

Якщо художньо-педагогічний аналіз спрямований на усвідомлення загального змісту музичного твору та його словесну інтерпретацію у доступній для певної вікової групи школярів формі, то семантичний аналіз дозволяє збагнути глибинні пласти музичного змісту. Семантичний аналіз постає своєрідною системою декодування інтонаційної лексики, яка, в свою чергу, складається з «семантичних фігур». Під останніми розуміємо стійкі ритмічно-інтонаційні звороти, пов'язані з певним змістом. В.Холопова виділяє п'ять типів інтонацій-лексем, що базуються на п'яти стабільних джерелах походження: 1) звукові сигнали, 2) мовлення (інтонація слова), 3) акустичні стереотипи і кліше музичних інструментів, 4) музично-риторичні фігури доби бароко та 5) елементи танцювальної пластики [2].

Під час опанування навичками семантичного аналізу слід звертатися до музичних творів різних національних та історичних стилів. Особистий досвід засвідчує, що найбільш складною для семантичного аналізу постає музика доби бароко, що у своїй лексиці спирається на музично-риторичні фігури. На прикладі інтерпретації барокової музики сучасними виконавцями часто спостерігаємо їх стильову некомпетентність. Тому на музику XVII- XVIII століть слід звернути особливу увагу, зокрема на клавірні твори Й.С. Баха, що є обов'язковими в репертуарі студентів. Щоб усвідомити глибини бахівської семантики, слід не лише познайомитися з головними музично-риторичними фігурами, але й зануритися в світоглядні концепції його доби, дослідити зміст її музичної практики. Риторичність музичного мовлення як характерна особливість виконання барокової музики повинна бути усвідомлена студентами для створення самостійних виконавських інтерпретацій.

Важливим видом діяльності під час опанування навичками семантичного аналізу постає робота з уртекстом, на основі якої можна усвідомити специфіку композиторської та виконавської зон музичного тексту барокового твору. Це є необхідним для дотримання раціональних меж виконавської свободи.

Підсумовуючи міркування про необхідність оволодіння навичками художньо-педагогічного і семантичного аналізу музики, наголошуємо на здійсненні постійного порівняльного аналізу виконавських інтерпретацій, що дозволяє не лише ознайомитися з традиціями різних виконавських шкіл, але й глибше усвідомити зміст музичного твору.

На основі сформованих системних уявлень про музичну герменевтику і музичну семантику, сутність музичного мистецтва як предмету семантичного та художньо-педагогічного аналізу, майбутні фахівці здатні усвідомити музичний твір як особливий «знак», через який митець виразив своє відношення до дійсності. Якщо семантичний аналіз дозволяє збагнути глибинний зміст музики і створити його власну інтерпретацію, то навички аналізу художньо-педагогічного дозволяють створюють умови для вербалізації цього змісту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Холопова В.Н. Музыка как вид искусства. Учебное пособие. – М.: Лань, Планета музыки, 2014. – 320 с.
2. Холопова В.Н. Три стороны музыкального содержания // Музыкальное содержание: наука и педагогика. Материалы Первой Российской научно-практической конференции 4-5- декабря 2000 г. – М. – Уфа: РИЦ УГИИ, 2002. – С.55-76

УДК 334.72:364

**«ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА»**

Дзюба Оксана Миколаївна

к.е.н., доцент

Берідзе Ксенія Тенгізівна

Аспірант

Національний транспортний університет

м. Київ, Україна

Анотація: стаття присвячена актуальній проблемі теоретико–методичних аспектів визначення соціального підприємництва. Наразі спостерігається підвищення уваги громадськості до питання соціальної відповідальності традиційного бізнесу, що зумовлено ускладненням суспільних відносин в Україні, викликаних затяжною економічною кризою, веденням військових дій, вирішення проблем внутрішньо переміщених осіб, які потребують значних обсягів бюджетного фінансування. На тлі зазначених проблем загострюються питання економічного і соціального характеру. В зазначених умовах ідея соціального підприємництва привернула увагу багатьох науковців, громадських організацій, підприємців, ставши новою моделю підприємницького мислення, що активізувала соціальні потреби.

Ключові слова: соціальне підприємництво, концепція, підприємництво

В Україні категорія «соціальне підприємництво» все ще не має широкого розповсюдження. Термін «соціальне підприємництво» знайшли вперше в 1972 р., завдяки Б. Дрейтону, засновнику «Ашока». «Ашока» (Ashoka) – найбільша міжнародна організація, що об'єднує лідерів соціального підприємництва з усього світу, чия діяльність спрямована на системне вирішення найбільш гострих соціальних проблем.

Б. Дрейтон визнає соціальне підприємництво як інноваційний підхід, завдяки якому індивіди можуть вирішити серйозні соціальні проблеми, з якими стикається їх спільнота. Діяльність соціального підприємця полягає в розпізнанні ситуації, коли частина суспільства обмежена у своєму розвитку та усуненні відповідних обмежень. Б. Дрейтон підкреслює, що соціальне підприємництво є беззаперечно важливим інструментом для економічного та соціального розвитку не лише для слаборозвинутих, але й для країн, що розвиваються, та розвинутих країн [2, с. 27-28].

Соціальне підприємництво є рушійною силою в адаптації суспільства до кризових явищ у економіці. Нобелівський лауреат Д. Норт вважає, що «адаптивна ефективність» посилюється при «децентралізованому прийнятті рішень, що дозволяє суспільству направляти максимальні зусилля на вивчення альтернативних способів вирішення проблем». Соціальні підприємці – це люди, які самостійно займаються вирішенням проблем, розробляючи та впроваджуючи такі альтернативні способи. Як вказує Д. Норт здатність до адаптації – це «готовність суспільства здобувати знання і досвід, впроваджувати новаторські рішення, приймати ризик і застосовувати всілякі творчі підходи, а також з часом вирішувати проблеми і усувати вузькі місця в суспільстві» [2, с. 29].

Європейські вчені Дж. Майр і І. Марті узагальнили концепцію соціального підприємництва як процес створення вартості шляхом поєднання ресурсів організації в новий спосіб для реалізації можливостей, що сприяють створенню соціальної цінності, стимулюють соціальні зміни або дозволяють виявити соціальні потреби. Ми є прихильниками такого визначення. Ця концепція показує, що соціальне підприємництво є бізнес-підходом, ідентичним до підприємництва, але відмінним за місією та метою діяльності. Відповідно до Дж. Майр та І. Марті підходи до визначення соціального підприємництва можна поділити на три категорії. Одна група дослідників підкреслює створення соціальної цінності неприбутковими організаціями. Друга група дослідників визначає це поняття як відповідальність комерційних підприємств. А третя

група дослідників розглядає соціальне підприємництво як засіб для вирішення соціальних проблем і сприяння процесам соціальної трансформації [2, с. 30].

Науковці А. Передо і М. Маклін наголошують на тому, що соціальне підприємництво здійснюється, коли індивід та організація прагнуть створити соціальну цінність новим або вже добре відомим способом. Важливо підкреслити, що соціальне підприємництво віддає перевагу створенню саме соціальних цінностей, а не економічних, що створюються іншими формами підприємництва. А. Передо і М. Маклін стверджують, що соціальне підприємництво виявляється в тих ситуаціях, коли особа (або група осіб):

- націлена на створення соціальної цінності;
- показує масштаб розпізнання та використання можливостей створення соціальної цінності;
- використовує інновації, починаючи від винаходу до адаптації новинки, створює та/або поширює соціальні цінності;
- готова прийняти ризики вище середнього рівня у створенні та поширенні соціальної цінності;
- незвично винахідлива в умовах недостатнього обсягу ресурсів, займаючись соціальним підприємництвом [2, с. 30].

С. Алворд, Л. Браун та К. Леттс використовують термін «соціальні перетворення» замість «соціальні зміни» і стверджують, що соціальне підприємництво є каталізатором соціальних перетворень більше, ніж це вимагає мета його здійснення і є мобілізатором соціальних суб'єктів щодо втілення спільних цілей. Соціальна трансформація складається з трьох типів змін, з якими пов'язане соціальне підприємництво: культурні, економічні та політичні. На думку російських вчених А. Курило і Е. Немковича, соціальні підприємства – це комерційні підприємства, які, задовольняючи суспільні потреби, методично вирішують проблеми соціально незахищених категорій громадян, отримуючи при цьому оптимальний прибуток. Водночас некомерційні організації та благодійні фонди для вирішення проблем слабко

захищених категорій громадян використовують залучені фінансові кошти у вигляді грантів, пожертв та державної допомоги [6, с. 260].

Український вчений З. Галушка вважає, що соціальне підприємництво ґрунтується на усвідомленні суб'єктом свого обов'язку перед суспільством, що виражається в розумінні його потреб як особисто цінних і пріоритетних над груповими. З. Галушка стверджує, що відмінність традиційного підприємництва від соціального полягає у безпосередньому сприянні соціального підприємництва позитивним змінам у суспільстві засобами, відмінними від традиційної благодійності [3, с. 17].

Аналіз наукових поглядів на сутність соціального підприємництва, дає можливість виокремити найбільш повне його визначення: соціальне підприємництво – це діяльність підприємств чи організацій, які функціонують з метою отримання прибутку і його спрямування на виконання соціальної місії в контексті вирішення суспільних проблем або ж працюють у сфері неприбуткової діяльності спрямованої на досягнення соціального ефекту. Соціальному підприємству притаманні ті ж критерії, що й і традиційному підприємству, зокрема такі як: фінансова, самостійність; ініціативність; інноваційність; масштабність; ризиковий характер. Поряд з тим, йому притаманні і специфічні риси, зокрема: пріоритетність соціальної мети; реінвестування прибутку у розвиток соціального підприємства; відкритість і прозорість діяльності та публічна звітність [3, с. 17].

Оскільки соціальне підприємництво є поєднанням соціальної місії і прибуткової діяльності, в таблиці наведено порівняльну характеристику соціального підприємства з благодійною організацією і традиційним бізнесом (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії	Традиційний бізнес	Соціальне підприємство	Благодійна організація	Соціально відповідальний бізнес
Визначення	<p>Підприємство - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку</p>	<p>Некомерційне господарювання - це самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку.</p>	<p>Благодійна діяльність — добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара</p>	<p>Корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) — добровільна ініціатива компанії або засновників організації з розробки і реалізації певних соціально-спрямованих, неприбуткових заходів, що мають на меті якісне покращення зовнішнього середовища компанії або організації середовища</p>
		<p>Соціальне підприємство — підприємницька діяльність, спрямована на інновативну, суттєву та позитивну зміну у суспільстві, зростання соціального капіталу</p>		
Мета діяльності	Отримання прибутку шляхом задоволення потреб ринку в його продукції або послугах	Вирішення соціальних проблем	Забезпечення підтримки та допомоги незахищеним верствам населення	В межах своєї соціальної відповідальності від підприємств очікується, що вони будуть виготовляти та постачати продукти та послуги, необхідні споживачам, в ефективний, етичний та розумний з точки зору екології спосіб
Принципи	самоокупність самофінансування самозабезпечення матеріальна	соціальні дії — цільова спрямованість на вирішення/пом'якшення соціальних проблем, стійкі позитивні вимірні соціальні результати;	Відповідність законодавству Відвічність державним пріоритетам Комунікація	Відповідальність за результати діяльності Добровільність Врахування потреб та очікувань заінтересованих груп

	зацікавленість економічна відповідальність господарська самостійність	інноваційність дозволяють збільшити/якісно покращити соціальну дію; самоокуповування фінансова стійкість; масштабність і тиражність	— благодійниками бенефіціарами Моніторинг і оцінка Безповоротність	Інтегрованість у довгострокову стратегію розвитку організації Відповідність правовим та етичним нормам Узгодженість із цілями сталого розвитку суспільства
Джерела фінансування	Не залежить від зовнішніх джерел фінансування	Кошти учасників СП, прибуток від власної діяльності, гранти, мікрофінансування	Гранти від міжнародних фондів і організацій, пожертвування	Власні кошти компанії

Також на сьогодні можна виокремити чотири основні підходи до визначення соціального підприємництва: широкий, комбінований, інноваційний та проблемно-орієнтований.

1. Широкий підхід В основу широкого підходу (Е. Шоу (E. Shaw), Дж. Віравардена (J. Weerawardena), Г. Морт (G. Mort), А. Фоулер (A. Fowler), Центр з поліпшення соціального підприємництва (The Center for the Advancement of Social Entrepreneurship)) покладено гіпотезу про те, що соціальне підприємництво — це діяльність, яка в кінцевому результаті передбачає досягнення соціальної мети. Тобто, відповідно до даного підходу, під соціальним підприємництвом розуміється діяльність: державних соціальних організацій; традиційних бізнес-організацій, які завжди мають соціальну складову; недержавних неприбуткових організацій. Отже, широкий підхід не дозволяє виокремити та визначити особливості соціального підприємництва, оскільки до нього можна віднести будь-яку діяльність, яка має соціальний ефект.

2. Комбінований (комерційно-соціальний) підхід (А. Макміллан (I. MacMillan), Дж. Робінсон (J. Robinson), Я. Рогалін) ґрунтується на передбаченні, що соціальне підприємництво — це діяльність, орієнтована на досягнення не лише соціальних, але й комерційних результатів. За такого підходу соціальне підприємництво — це вузька сфера діяльності, яка передбачає наявність бізнес-складової.

3. Інноваційний підхід (Дж. Мейр (J. Mair), Е. Нобоа (E. Noboa), Е. Остін (J. Austin), Дж. Вей-Скіллерн (J. Wei-Skillern), Х. Стівенсон (H. Stevenson), Ф. Перріні (F. Perrini), С. Вурро (C. Vurro)) робить наголос на інноваційній складовій підприємницької діяльності та на використанні інноваційних підходів до вирішення соціальних проблем. Інноваційний підхід, з одного боку, суттєво обмежує сферу соціального підприємництва порівняно з комбінованим підходом, оскільки не всі бізнес-організації використовують інновації у соціальній складовій своєї діяльності. Аналогічно не підпадає під соціальне підприємництво діяльність неприбуткових організацій та державних соціальних установ, які не впроваджують інновації. З іншого боку, такий підхід розширює соціальне підприємництво за рахунок доповнення його діяльністю неприбуткових організацій та державних соціальних установ, які розробляють і реалізують інновації у своїй діяльності.

4. Проблемно-орієнтований підхід (К. Лідбітер (C. Leadbeater), Фонд Шваба (Schwab Foundation)) відносить до соціального підприємництва таку діяльність, соціальні результати якої спрямовані на певну соціальну групу або проблему (люди з інвалідністю, люди з алко- та наркозалежністю, безхатченки тощо). Цей підхід можна розглядати як різновид широкого підходу, але з обмеженням, і сфери соціального підприємництва, і потенційних споживачів його продукції або послуг [4, с. 106-109].

Результатом ефективного функціонування соціальних підприємств є вирішення нагальних проблем з працевлаштування, підтримки соціально вразливих категорій громадян, їх адаптації до суспільного життя, надання соціальної допомоги і підтримки людям з обмеженими можливостями, а відтак дозволяє забезпечувати надання більш якісних і своєчасних соціальних благ і послуг населенню в умовах гострої нестачі бюджетних ресурсів. На відміну від інших напрямів економічної діяльності, соціальне підприємництво гармонійно поєднує ефективне функціонування бізнес-структур з підвищенням якості життя населення [5, с. 92].

Висновки

На основі проведеного аналізу щодо поняття соціального підприємництва, виділення його ознак і обґрунтування джерел виникнення пропонується таке визначення: соціальне підприємство – це діяльність підприємств чи організацій, які функціонують з метою отримання прибутку і його спрямування на виконання соціальної місії в контексті вирішення суспільних проблем або ж працюють у сфері неприбуткової діяльності спрямованої на досягнення соціального ефекту. Слід зауважити, що місія таких організацій пов'язана з розв'язуванням конкретної соціальної проблеми певного співтовариства і визначає відношення соціально-підприємницьких фірм до одержання прибутку, що стає не первинною метою, а необхідною і бажаною умовою реалізації місії. Інноваційність соціального підприємництва пов'язана не тільки зі здатністю новим способом комбінувати ресурси для створення цінності, але й з можливістю соціального підприємства здійснювати прорив у галузі, де існують провали ринку та держави у розв'язанні соціальних проблем. Дане визначення, з одного боку, охоплює діяльність новостворених організацій, а з іншого боку – інноваційний процес створення соціальної цінності всередині наявних організацій поза залежністю від організаційно-правової форми.

Соціальне підприємство дасть можливість економити бюджетні кошти на соціальну сферу, підтвердженням чого є активний розвиток таких підприємств у країнах Європи. В макроекономічному вимірі соціальні підприємства, використовуючи інноваційні ресурси, створюватимуть реальне конкурентне середовище та додану вартість, що сприятиме висхідному руху економічної системи в цілому. Це збільшить необхідність наукових досліджень у пошуку оптимальної інституційної бази підтримки соціального підприємства та внутрішньоорганізаційного механізму забезпечення їх ефективної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Звіт Рахункової палати України від 12.06.2018 N 14-3 /Режим доступу <http://www.ac-rada.gov.ua/control/main/uk/publish/category/16748563>
2. Социальное предпринимательство: миссия – сделать мир лучше/ Джилл Кикал, Томас Лайонс; пер. с англ. — М.: АЛЬПИНА ПАБЛИШЕР, 2014. – С. 354
3. Галушка З. І. Феномен соціального підприємництва: поняття та перспективи розвитку в Україні. *Вісник серія Економіка*. – К.: ВПЦ «Київський національний університет» №148.- 2013.- С. 17.
4. Давидовська, Г. І. Проблеми соціального підприємництва в Україні. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016.- № 7. - С. 106-109.
5. Долуда Л., Назарук В., Кірсанова Ю. Соціальне підприємництво. Бізнес- модель. Реєстрація. Оподаткування. Київ: ТОВ «Агентство «Україна», 2017. - 92 с.
6. Alvord S.H. Social entrepreneurship and societal transformation: An exploratory study / S.H. Alvord, L.D. Brown, C.W. Letts // *The Journal of Applied Behavioral Science*. – 2004. – № 40. – P. 260–282;

ФІЗІОГНОМІКА ЯК ОБ'ЄКТ ПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Шеленкова Наталія Леонідівна

к. психол. н, доцент

Подгорна Тетяна Ігоріна

студентка

Уманський державний педагогічний університет

імені Павла Тичини

м. Умань, Україна

Анотація. У статті розглядаються теоретичні питання можливості використання невербальної інформації в практиці практичного психолога та інших сферах життєдіяльності. Аналізуються погляди вчених на особливості застосування спеціальних знань фізіогноміки. Робиться припущення, що психодіагностика особистості за допомогою фізіогномічних показників може бути дієвим методом психолога.

Ключові слова: психодіагностика, фізіогноміка, риси обличчя, невербальні засоби, характер.

Кожна людина — це унікальна особистість. Риси обличчя, невербальні сигнали, накопичений життєвий досвід дозволяє гіпотетично визначати особливості характеру. Однак, ідентифікація відбувається переважно на інтуїтивному рівні. Дослідження кореляції зовнішності та характеру індивіда вивчає фізіогноміка, як один з психодіагностичних методів розуміння сутності особистості. За тлумачним словником Г. Шмідта, «фізіогноміка — це вчення про існування взаємозв'язку між зовнішнім виглядом людини та її характером» [6]. За визначенням М. Поваляєвої, фізіогноміка – це вчення про вираження характеру людини в рисах обличчя й формах тіла; у широкому значенні – мистецтво тлумачення зовнішнього вигляду явищ, котрі спостерігаються [4]

Мистецтво читання особистості за морфологічними ознаками відоме з давніх часів, але психологічна ідентифікація обличчя була переважно на інтуїтивному рівні. На Заході це мистецтво поширилося в Стародавній Греції. Першим дослідником європейської фізіономіки був філософ Арістотель, який експериментально довів, що риси обличчя та міміка характеризують той чи інший тип людей. За рисами можна визначити характер людини, її інтелект й обдарованість. Він вважав, що обличчя – книга, в якій можна прочитати про сильні та слабкі риси характеру. Грецький філософ Гермес Трисмегіст ще 5 тисяч років тому висловив геніальну думку: «Що всередині, то і зовні» [2].

На теренах пострадянського простору зв'язок фізіогноміки з особливостями характеру активно досліджували такі вчені: В. М. Бехтерєв, А. А. Бодальов, І. А. Сікорський, С. Л. Рубінштейн, Б. Г. Ананьєв, А. І. Леонтєв, В. П. Зінченко, В. Б Шапарь, І. М. Сеченов та багато інших.

Якщо брати до уваги закордонних науковців, активно досліджували фізіогноміку та її зв'язок з характером: Е. Кречмер, П. Екман, К. Фрізен, Д. Мацумото, Е. Хол та інші [6]. Це свідчить про актуальність та зацікавленість вчених цією проблемою та вказує на перспективність досліджень зв'язку фізіогноміки з характером.

Сучасна фізіономіка заслуговує особливої уваги. Експериментально підтверджено, що за певними морфологічними ознаками ми можемо дізнатися про психофізіологічні особливості людини [7]. Навіть існують професії, в яких фахівець повинен володіти не тільки специфічними професійними знаннями та компетенціями, але й досвідом «читання обличчя» людини. До таких професій належать: психологи, дослідники, лікарі, юристи, адвокати, художники, криміналісти, письменники, а також менеджери по підборі персоналу.

Знання з фізіогноміки є актуальними в нашому інформаційному суспільстві як метод експрес-діагностики суб'єкта. Отримані дані з фізіогноміки компетентні працівники використовують в психології управління та профорієнтаційній роботі. Наприклад, «в США при оцінці кандидатів на пост керівника аналізують фото (в анфас та профіль), за спеціальними фізіогномічними

таблицями, нараховують не менше 198 окремих ознак» [1]. Це досить складний метод. При цьому, 80% кандидатів не проходять перевірку на професійну придатність.

Для психолога обличчя людини є відображенням її внутрішнього світу, як додатковий психологічний анамнез, в процесі діагностики якого вивчаються риси обличчя, міміка людини. Це інформація для вибору тактики роботи з досліджуваним, визначення його психічних особливостей, варіювання наявних в резерві технік впливу, вибору відповідних методів дослідження клієнта [3].

Якщо інформація, що надходить невербальним каналом, суперечить інформації, отриманій із вербального, необхідно довіряти невербальним засобам спілкування, оскільки вони більше зумовлені підсвідомістю. Це підтверджується й дослідженнями професора Альберта Мерабіан, який стверджує, що найважливішу роль у спілкуванні відіграють три основні фактори, частка яких ділиться так: – що ми говоримо – 7%; – як ми говоримо – 38%; – мова нашого тіла – 55%.

«Сучасні фізіогномісти вважають, що будь-яка зміна в рисах обличчя пов'язана зі значними внутрішніми та емоційними зрушеннями» [5]. Однак, правильне трактування фізіогномічних даних є копіткою працею, потрібно враховувати комплекс факторів й намагатися уникнути каузальної атрибуції.

Отже, підсумовуючи, можна зазначити, що фізіогноміка як мистецтво визначення кореляції зовнішності особистості та характерологічних особливостей, не втратила свого значення і сьогодні, хоча недостатня обґрунтованість фізіогномічних теорій зумовила скептичне ставлення до них вітчизняних учених. Тому й донині вчені та практики недооцінюють важливість уміння «читати» й розуміти людську психіку, і, як психодіагностичний метод, фізіогноміка потребує вивчення та практичних розробок.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Эжен Ледо Тайна характера. Чтение характера по лицу. Харьков Издательство: Фолио, 1996. 55 с.
2. Куай Ч. Как научиться читать по лицам. Издательство Астрель М., 2003. С.15-20.
3. М. Фуфлер. Искусство чтения по лицу / Пер.с англ.П.А Самсонов. Мн.:ООО «Попури», 2004. С. 87-95.
4. Невербальные средства общения / под ред. М.А. Поваляевой. Ростов н/Д. : Феникс, 2004. 352 с.
5. Обозов Н. Н. Психологія міжособистісних відношень. Київ: Либідь, 1990. 192 с.
6. Шапарь В. Б. Как читать человека по лицу, почерку, позе, мимике, жестам. Харьков: Клуб семейного досуга, 2009. 332 с.
7. Щекин Г.В. Визуальная психодиагностика и ее методы: познание людей по внешнему облику. Методическое пособие в 2 ч. К., 1990. ч.1. 131 с.

УДК 159:364.2

**К ВОПРОСУ О СОЦИАЛЬНОЙ ПОДДЕРЖКЕ СПЕЦИАЛИСТОВ В
СИСТЕМЕ «БОЛЬНОЙ-ВРАЧ» (НА ПРИМЕРЕ АГРЕССИИ)**

Шевченко Александр Анатольевич

д.мед.н., профессор

Тимошенко Марина Петровна

магистр психологии

Днепровская медицинская академия

г. Днепр, Украина

Шевяков Алексей Владимирович

д.психол.н., профессор

Шрамко Игорь Анатольевич

к.психол.н., доцент

Днепровский гуманитарный университет

г. Днепр, Украина

Аннотация. Агрессия определена как деструктивное поведение, которое противоречит общепринятым нормам и вызывает психологический дискомфорт, как хаотичная интенсивность сложных психических энергий. Разработаны наиболее общие рекомендации по взаимодействию врача с агрессивным пациентом, преодолению агрессии и лечению заболеваний.

Ключевые слова: агрессия, агрессивные реакции больных, практические техники, приемы коммуникации, методы психологической защиты.

Агрессия в социальных и социотехнических системах проявляется очень часто [1,с.180]. Внедрение психотехнологий контроля и регуляции агрессивных реакций больных позволяет вернуть уважение к профессии врача. Проанализируем наиболее общие подходы социальной поддержки специалистов в таких системах.

В социальной системе «врач-пациент», как правило, необходимо находить консенсус. При этом:

1. Врач и пациент должны идти навстречу друг другу.
2. Больных необходимо лечить.

Возникает ряд проблемных вопросов. Как взаимодействовать с агрессивным пациентом? Как справиться с агрессией без ущерба для себя как специалиста? Следует учитывать следующие ограничения: с агрессивным пациентом нужно не только общаться, а и лечить, и давать рекомендации.

Известны типы агрессии больных по отношению к врачу[2, с.154]:

1. Физическая.
2. Вербальная.
3. Раздражение.
4. Негативизм как оппозиционная манера поведения.
5. Обида.
6. Подозрительность – осторожность.

При проявлении пациентами агрессивных реакций следует применять следующие приемы налаживания коммуникаций:

1. Техника подчеркивания общности (у врача и пациента общая цель – выздоровление). Врач говорит: «Мы оба хотим разрешения этой ситуации», «Для меня это так же важно».
2. Техника подчеркивания значимости пациента: «Ваше описание поможет определить лечение», «Ваше предложение представляется очень ценным», «Спасибо, что открыто сказали мне о том, что Вам не нравится».
3. Техника вербализации своих чувств: «Я удивлен», «Меня задевает», «Мне неприятно», «Меня тревожит».
4. Техника вербализации чувств собеседника: «Вы чувствуете негодование, когда вспоминаете об этом?», «Я согласен, это вызывает дискомфорт».
5. Сила паузы. Помните о паузе. Агрессивные слова пациента задевают и провоцируют ответить резко, или промолчать, или оправдаться. Пауза

позволяет прекратить спонтанную неконструктивную реакцию и выбрать нужную конструктивную технику.

6. Проявите интерес к проблемам пациента: «Да что Вы говорите?»
7. Предоставьте пациенту возможность выговориться.
8. Предложите конкретный выход из сложившейся ситуации.
9. Обратитесь к фактам.
10. Привлекайте третью сторону.
11. Держите спокойный и уверенный темп.
12. Скиньте свой план агрессии и распознайте агрессивный план пациента.

Заранее выделите агрессивных пациентов и их план агрессии.

Пациенты, реализующие свою агрессию у врача, стараются заставить его врасплох. Врачу как специалисту нужно постараться сохранить спокойствие, пусть даже внешнее, и оставаться хладнокровным. Считайте про себя до десяти (двадцати, тридцати...), улыбайтесь, показывая зубы, смейтесь, шутите. Подобная реакция сможет нейтрализовать человека, старающегося манипулировать Вами. Помните – методы агрессии он применяет с целью ослабить Вас и управлять Вами. Сосредоточьтесь и не реагируйте, во всяком случае, так как он ожидает от Вас.

Защитить себя от опасности будет легче, если заранее предусмотреть, кто из пациентов может совершить акт агрессии и просчитать его поведение.

Не разумно отвечать агрессией на агрессию, это только усилит хаос. Займите нейтральную позицию к негативному отношению, будьте готовы к ней заранее. Задумайтесь о побуждениях человека-агрессора: почему он поступает именно так?

Посмотрите на ситуацию «с высоты птичьего полета», сделайте шаг назад. Скорее всего, агрессор действует так в результате скрытой травмы, боли. Подавленная боль – результат нерешенных собственных проблем.

Люди, слабые ментально, эмоционально и духовно, используют грубую силу для запугивания других, чтобы скрыто решить свою проблему. Они априори не уважают Ваши права. Постарайтесь найти и озвучить контраргументы.

Помните, Вы имеете право заботиться о себе и защищать себя от обиды, ментальных, эмоциональных и духовных угроз.

Врач как человек так же имеет право устанавливать приоритеты и выбирать любой образ жизни, пока это не ущемляет права других людей.

Он имеет право выражать чувства, мнения и желания. Вы имеете право на создание собственной счастливой здоровой жизни, основанной на Вашей духовной цели. Вы имеете право быть божественным, суеверным или свободным, быть ответственным за направление своей энергии и жизни.

Вы имеете право выбирать цель, согласие и власть.

Таким образом, кто сталкивается с агрессией и становится ее жертвой? Тот, кто решает уступить и сдаться агрессору, надеясь на его милость. _Это ошибочное поведение. С агрессором следует бороться грамотно, организованно, не теряя самообладания и не боясь.

Мы живем в далеко не дружественном мире: кто обладает грубой силой может причинять боль другим. Однако самая большая сила – ум человека.

Для начала выясните, кто есть агрессор. Нередко такие люди ничего из себя не представляют, только делают вид, что могут превратить всех в пыль. Ваши страхи могут причинить Вам вред. Когда Вы сдаете позиции – делаете агрессора сильнее. Помните: лучшая защита – нападение. Действуйте асимметрично, только результат Ваших действий имеет значение. Попробуйте перевести внимание агрессора на другой объект, перенаправьте его агрессию в другое русло.

Ответьте для себя на вопрос: в чем именно причина агрессии именно в Ваш адрес? Полезным бывает вовлечь в конфликт третью сторону, используя в Вашей борьбе чужие ресурсы, чужие интересы в Ваших целях.

Еще одна мощная методика – присоединиться к агрессору (“да, Вы были правы”), стать на его сторону, превратиться в союзника, партнера. Вы так же можете позволить агрессору стать врагом или другом. Скажите ему – ты мой друг, и он почти наверняка станет таковым.

Никогда не действуйте на эмоциях, сдержите первый порыв, демонстрируя интеллигентное поведение.

Начните борьбу с агрессором в своей голове:

1. Изучите психологию человека, понимайте мотивацию. Узнайте о его слабостях и проблемах. Ведите себя грамотно – знания дают силу.
2. Освойте главные техники манипуляции людьми, чтобы противопоставить грубой силе тонкую хитрость. На этом основаны все военные тактики и стратегии.
3. Изучайте законы.
4. Налаживайте связи с полезными людьми.
5. Вооруженный человек – это сильный и свободный человек (диспозиция вооруженности).
6. Проработайте возможные сценарии развития событий, поймите, что Вы будете делать, оказавшись в той или иной ситуации.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Шевяков О. В. Психологічне забезпечення розвитку соціотехнічних систем діяльності. – Дніпропетровськ: Інновація. – 2011. – 470 с.
2. Байрон Г. Феномен агрессии: монография. – СПб.: Издательство Питер, – 2017. – 630 с.

UDC: 636.2.084.1/5:612.392

**USING FERMENT ADDITIVES FOR RISING OF DEFENSIVE FUNCTIONS
AND LOWERING STRESS INFLUENCE ON THE CALVES**

Chernyi Nikolay Vasilevich

doctor veterinary sciences, professor
head animal hygienic and veterinary sanitation department

Khmel Nikolay Nikolayvich

candidate agricultural sciences, associate professor
animal hygienic and veterinary sanitation department

Zhylina Valentyna Nikolayvna

candidate veterinary sciences associate professor
department of veterinary and sanitary inspection and
forensic veterinary medicine

Petrenko Alla Nikolayvna

candidate veterinary sciences associate professor
animal hygienic and veterinary sanitation department

Shchepetilnikov Yuriy Alekseevich

candidate agricultural sciences, associate professor
associate professor internal animal diseases department

Machula Olha Sergeevna

graduate student animal hygienic and veterinary sanitation department
Kharkiv State Zooveterinary Academy, Ukraine

Babaev Alexandr Yuriyovich

candidate economic sciences

As a result of the conducted researches it is established that feeding to calves of feed enzyme additives "Proxy" and "Respect" from 30 to 90 days of age in the composition of compound feeds, and which are kept in conditions of maximum permissible technological regime (GDTR) promotes increase of their live weight on

9.9% and 10.2%, their growth rates by 6% and 6.4%, gross growth - by 6.9% ($p \leq 0.05$). Enrichment of compound feed with "Proxy" and "Respect" enzymatic additives contributed to the increase of morphological and protein composition of the blood, as well as stimulation of cellular and humoral factors of nonspecific natural resistance of the organism and reduction of stress effects in calves.

Clue words: calves, alive mass, stress, resistance, total protein.

The research results are given in this article about the ferment preparations influence for viability rising immunological reaction and lowering stress influence on the calves in the conditions of admit microclimate in the location. The researches were made on the black – mixed breed; from birth till 60 days age, which were formed into three groups. Control group got its base ration (OR), experiment – 1 the base ration + preparation «Proksi» in the quantity of 2 % from the mixed fodder, experiment – 2 the base ration + preparation «Respect» in the quantity of 2 % from the mass of mixed fodder. The growing calculation in the calves` development from experiment groups were made with individual weighting from middle day`s calculation of increasing calves` weight and relative speed growing.

Control for physiological state of the animals was made on morphological, biochemical blood index. The level of humoral defence (bacteriological activity of blood serum – BABS, lisocim activity of blood serum – LABS), cell`s defence (phagocit activity of neutrofills – PHAN) were valued by the methods of S.I. Plyashenko, the class of G,M,A immunoglobulins by G.Mansiniet al., the total protein and its fractions by I.P. Kondrakhin. It is found that the enrichment of the mixed fodder with the drugs «Proksi» and «Respect», promoted the haemoglobin increasing on 3,88% , of red corpuscles on 4,8% in comparison with control and experiment group 1. It was established that increasing of common protein level on 2,66%, albumines on 10,49%, globulines on 3,22%. The calves from experiment group 2 on BABS surpassed the analogue from control ($52,37 \pm 0,89$ - $53,88 \pm 1,1$) on 13,6%, by LABS on 14,8%. The control calves had lower PHAN ($41,6 \pm 1,1$), and phagocyte index. The calves from experimental groups, to wich ration ferment

additions were given, they were less stressed to the conditions of DPTR , than those from the control. On alive mass they surpassed control group on 9,9% and on 10,2% of middle daily growing of alive mass on 10 – 10,2% ($p \leq 0,05$) the intensity of growing on 6 – 6,4% , and also according to the gross increase ($37,2 \pm 0,98$ gr again 34,78).

To the facts [1, p.67], which influence on animal`s organism, side by side with the keeping conditions [2,p.50], looking after and hygiene are BAV and particularly fermentpreparations "Respect and Proksi" of bacterial and fungus origin, which are brought into animal ration in the form of multienzyme compositions[3, p.64]. Usage of ferment preparations in the feeding of the animals allows to improve the digest of nutritioussubstances and that is why to rise their conversion into products. The research of [4,p.33;5, p.40-42] was established (settled), that more than 30% of organic matter is not digested in digestive elementary canal, so non-admission of this loss only for somepercents, can be got in the way of giving to the ration exogenous enzymes. Enzymes are additions which represent themselves as the mixture of protein concentrations with enzyme preparations concerned to the hydrolis class. The compositions "Respect" and "Proksi" are characterised by the following indexes: mass portion of fresh protein-not less 25 %, cellulose activity – not less than 10 units/gr, gluco-amylazna-not less than 15 units/gr. The main active beginning of the amino-acids, vitamins, macro- and microelements, free from yeast cells in the result of autolysis forage yeast, and also enzyme composition, which contains cellulose, ksinolas, β -gluconase, phytase, glucoamylase, α – amylase. The aim of the article is to clear up the possibility of usage preparations "Proksi"and "Respect" for energy rising and natural resistancy of young calves. The research was made in "Plugatar" Belovodsky district of Lugansk region on the scheme, represented in the table.1.

Table 1

The scheme of the table

The group of animals	The quantity of birth	The peculiarity of feeding experienced calves
Control	10	The forage in accordance with the scheme of calves drinking
Experimental-1	10	the basic diet with the addition of "Proxy" preparations from 0.15 kg/t of mixed fodder
Experimental-2	10	the basic diet with the addition of "Respect" preparations from 0.5 kg/t of mixed fodder

The young ration consists from unskimmed milk, STM, mixed fodder KR-0, green mass, hay and hay additions. During the experiment (60 days) the calves muddling used 2,3 L of milk, 6,3 LSTM, 0,9 kg of mixed fodder, 0,57 kg of hay and 0,53 kg of green mass. There were formed three experimental groups of calves. The Calves of control group got the basic ration (BR), experimental-1-BR plus "Proksi" drug in the quantity 2% from the mixed fodder mass, experimental-2 – the basic ration plus ludozim "Respect" in the quantity 2% from the mixed fodder.

Material and methods of research. Scientific-economic experiments with the using of enzyme drugs were made in PFG "Plugatar" Belovodsky district, Lugansk region in the years 2017-2018. The conditions of keeping experimental calves of black-mixed breed were the same with the keeping of applying new technologies and supplying zoohygienic parameters of microclimate. The arrangement and equipment of calves shed, microclimate parameters were studied by conventional hygienic methods. [6, p. 320-324]. When it was valued of type regime in the shed the determined air temperature in every three sections, damp and air speed with the using of Assman psychrometa, vapour cathermometer. Ammonium hydrate concentration was determined on UT-2, carbon dioxide - V. D. Prokhorov method. The calculation of calves experimental groups growing and was carried out by individual weighing, the results of which determined the live weight, average daily growth and relative

growth rate according to the formula S. Brody, 1929. Live weight was determined by monthly individual weighing. The absolute increase (A) for individual age periods and for the entire period of experience was calculated by the formula:

$$A = W_1 - W_0,$$

where W_1 and W_0 – the end and the beginning alive mass. Middleday accretion (R) on formula:

$$R = \frac{W_1 - W_0}{t_2 - t_1},$$

where $t_2 - t_1$ – the age in the end and at the beginning of the period, days. The approximate speed of the glowing (K) was determined on the Brodi formula [7, p.142-143]:

$$K = \frac{W_1 - W_0}{(W_1 + W_0) \times 0,5} \times 100$$

The control for physiological calves state was made due morphological and biochemical parameters of blood. The number of red blood cells and leukocytes in the blood was determined by counting in Goryaev's chamber under a microscope. Hemoglobin concentration was determined hemoglobincyanide method (L.A. Pimenov, G. V. Derviz, 1974), total protein content in serum – refractometric method (RL Poland), protein fractions – by S. A. Karpyuk, 1962 and K. N. Byraphit, 1973. To characterize the level of natural resistance was determined phagocytic activity of neutrophils (S. I. Plyshenko, 1974), bactericidal activity of blood serum (BASK) was determined fotokatalitic method of O. V. Smirnova, V. T. Kuzmina, 1966, lysozymal activity of blood serum (FOREPLAY) at the V. G. Dorofeychuk, 1968, the number of T- and B-lymphocytes by the method [8, p.210-216]. Statistical processing was performed by N. A. Plokhinskiy, 1970. Trustworthiness of average meanings they calculated under $*p \leq 0,05$, $**p \leq 0,01$.

Account on paper of the basic material. The experimental groups of calves were brought in one house, divided into three sections. The feeding front per head was 0,4 m, the floor area – $2,6 \text{ m}^2$ on one calf, the quantity of drinking in the section-5 – one for two heads. The air temperature in the sections was 10-12 °C, relative humidity – 74 to 80 %, speed of air movement does not exceed 0,3 m/s, the content of carbon

dioxide – 1,5-1,8 l/m³, NH₃ – 10-15 mg/m³. The sanitary and hygienic regime, which was characterized by the following indicators of microclimate [9, p.40] is estimated at the level of 4 points, as the maximum permissible technological regime (PDTR), in which it is possible to reduce by 8-10% of productivity and feed payment, as well as by 5% reduction in the safety of young animals. In solving the problem of increasing resistance and prevention of morbidity of calves in conditions of deficiency of feed factors it is impossible to do without information about the morphological composition of blood (table.2).

Table 2

The morphological blood indexes of experimental calves

Indexes	The season – winter-spring		
	Group		
	Control	0,1	0,2
Quantity of erythrocytes T/l	6,2±0,11	6,50±0,21*	6,60±0,15**
Quantity of leucocytes T/l	10,6±0,2	10,80±0,25	11,20±0,18*
Haemoglobin concentration g/l	103,0±0,4	107,0±0,8*	109,0±0,5

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$

It is possible to say, that the important index of intensity of metabolism is the concentration of hemoglobin. The number of calves from the experimental -1, was greater by 4,83 %, leukocytes on 1,88 %, erythrocytes on 4,83% than in animals from control. The revealed differences were true statistically in the erythrocytes quantity only at the calves from experimental group 2, haemoglobin at experimental group 1, on leukocytes there were no differences ($p \leq 0,5$). The enrichment of mixed fodder with promotes with the increasing of morphological blood composition, superiority in following indexes was at the calves from experimental group 2, wich got ferment addition “Respect”, on haemoglobin it was increased on 5,82 %, erythrocytes on 6,45 % in the comparison with experimental group 1 and control, that is confirmed and more high mass of the body on 5,51 %. It is coordinated with the facts of E.V.Eydrigevich , who established, that with the increasing of the alive mass of animals, and the content of erythrocytes increases and their diameter, and hence the

haemoglobin concentration increases. The level of serum protein content in the blood in a determined measure is the information index of natural resistance, which is possible to discover pathogeny of some diseases, helps to control the character and degree of influence of that or other factor on organism [10,p.11-25; 11, p.48]. More high indexes of common protein (table 3).

Table 3

Protein indexes of blood whey of experimental calves groups

Indexes	Transition winter-spring		
	Group		
	Control	Experimental-1	Experimental-1
Common protein, g/l	64,0±0,70	65,50±0,25	65,70±0,31
Albumens, g/l	26,70±0,85	27,20±1,20	29,50±0,72**
Globulins, g/l	37,30±0,35	38,1±0,6	38,60±0,54*
Gammaglobulins, g/l	10,70±0,17	12,5±0,2*	12,90±0,19**

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$

are established in experimental animals groups, their levels was on 2,65% higher in comparison with control. The analogue conformity was shown on the quant albumens and globulins in blood serum of calves, which received mixed fodder enriched with “Respect” preparations in the quantity of 0,5 kg/g of forage. So, in the whey of their blood the content of albumens were higher on 10,48% ($p \leq 0,05$), globulins on 3,48% than the analogue indexes with the same age at the control. Not less indexes of organism are gamma globulins, which stimulate oxidize – restoration processes in youth calves organism and promote the defensive strength of animals. The confirmation of this there is higher indexes of BABS and LADS (table 4)

table 4

Indicators of non-specific resistance of calves

group	Indexes		
	Winter-spring period		
BABS, %	47,43±1,20 52,37	20 52,37±0,89*	53,88±1,10**
LABS,	35,9±0,7	39,8±1,0*	41,2±1,1**
PHAN, %	41,6±1,1	50,2±1,3*	49,7±0,5*
PHI, un	2,7±0,01	3,80±0,04*	,10±0,05**p ≤ 0,05; ** p≤ 0,01

As we can see from the table, the following humorable indexes of natural resistivity of the calves, which got ferment additions in the mixed fodder composition, were higher than control. So, the level of bactericidal blood serum activity of calves was more superior than the analogues on 47,43±1,2%; LABS on 35,9±0,7 %. The same changes of the indexes nonspecific resistivity at the calves are shown and on phagocyte neutrophil activity. At the same time with the formation humorable factors of the defence becomes the formation of cells. And it is obvious, that the calves from experimental group 2 they reach the shown level in earlier age, than in control. At the same time with the rising of phagocyte activity strengthens the increasing of BABS and LABS of blood serum, which is the total expression of defensive property of calves organism, which is shown in rising the quantity of gammaglobulins; the calves from experimental group 1- on 16,2% (p≤0,05), from experimental group 2- on 20,5 % (p≤0,15). On the cells indexes defence the calves from the control group were behaving from experimental on phagocyte activity of neutrophils on 20,7%, phagocyte index on 51,8%, as the lower and as the higher doses of additions “Proksi” and “Respect” show positive influence on humorable and cell factors of nonspecific natural resistivity. But this influence in smaller degree was shown in animals from

experimental group 1. The following indexes, characterized the level of natural organism resistancy of the calves were found in the limit of physiological norm, which is coordinates with the facts of [12, p.136; 13, p.26-29].

The important indexes of valuation growth and development of the calves are the changing of their alive mass and middle day growing (table 5).

Table 5

The indexes of growing alive mass of experimental calves groups

Indexes	Winter – spring period		
	Group		
	Control	Experimental-1	Experimental-1
The alive calves mass, kg			
In the beginning of the experiment	48,78±0,94	49,10±1,01	48,89±1,26
In the end of experiment	83,56±1,02	86,37±1,38*	88,17±1,19*
Increase, kg	34,78±0,90	38,23±0,97*	37,29±0,98*
SSP, g	579,67±10,40	637,30±19,40**	621,30±18,56*
The intensity of growing,%	52,56±1,30	56,05±2,11	55,87±1,58

* $p \leq 0,05$; ** $p \leq 0,01$

On the result of outresearch, the rising of the indexes, such as erythrocytes, hemoglobin, protein composition of blood serum, BABS, LABS, is explained by the introduction of additions to the mixed forage, contained in optimal quantity of amino acids, microelements and vitamins which confirm the difference of alive mass and middle day growing of the calves from the experimental groups, especially from experimental group 2. So on alive mass they surpassed control group on 9,9% and 10,2% the middle daygrowing accordingly on 10% and 10,2%, the intensifity of the growing on 6% and 6,4%. The higher result on the whole growing (37,29±0,98 and 38,23±0,97kg) in the experimental calves groups and middle day growth – 621,30±18,56 g and 637,30±19,40 g, maybe is connected with higher content in mineral salt additions and amino acids.

The conclusion and perspectives of the following experiments as it was said higher, we may conclude, that the usage of the ferment preparations “Respect” and “Proksi” in the quality post colostrum period promotes the increasing of concern speed of growing, activisiynooxidising –restoration processes, strengthening non specific natural resistancy their organism. The including additions in the quantity 2% from the mixed forage mass stimulates the improvement haemopoezis and rising activity of defence factors of the cells due the count of lymphocyte increasing and in that result the correlation L:N changes and is in the control 1,32% against 1,64% and 1,86% in experimental -1 and experimental-2 groups. This also testifies about positive influence of the preparations on humorabledefence factors – lysotsym and bactericidal blood serumactivity , and also the total protein and protein fractions, especially globulins and in more degree gammaglobulins.

Mixed fodder enriched with preparation “Respect” in the quantity of 0,5 kg/t of mixed fodder (experimental group -2) showed more stimulated influence on the growing of the calves in comparison with experimental group 1, that is confirmed by their bigger alive mass and middleday growing.

REFERENS

1. Kuziv M.I. Fedorovich Ye.I. Kuziv I.M. Rost, razvitiye i yestestvennaya rezistentnost' telokukr. cherno-pestroy molochnoy porody v usloviyakh Zapadnogo regiona Ukrainy // Akt.problemy intensivnogo razvitiya zhitovnovodstva. Sb. nauch.tr. Vip. 16. ch. 2. Gorki.- 2013.- S. 67-73.
2. Ivanova L.I. Kokorina Ye.K., Leskov P.Ye. Povysheniye sokhrannosti telyat. // Molochnoye i myasnoye skotovodstvo. - 1986. -№ 5.- S.50-51.
3. Kolesen' V.P., Torashkevich S.S. Effektivnost' primeneniya kormovy kh fermentny kh preparatov v kormleniitelyat. // Akt.probl. intensivnogo razvitiya zhitovnovodstva: Sb.nauch. tr. BGSKHA. Gorki.- 2013. - Vyp.16. ch.1.-S.62-68.
4. Bevzyuk V. Korma udeshevlyayut fermenty. Zhitovnovodstvo Rossii. 2003. №9. S.32-33.

5. Kalashnikov A.P. Normy i ratsiony kormleniya s.-kh. zhivotnykh: spravposobiye. M. - 2003. – 455 s.
6. Cherniy N., Matsenko, E., Shchepetilnikov, Y., Maslak, Y. V., Machula, O., Furda, I., Voronyak, V., & Gutyj, B. (2018). Influence of the supplement «Press-Acid» on protein-mineral metabolism and resistance of piglets. Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series: Veterinary Sciences.-2018.-20(83).-P. 320-324. <https://doi.org/10.15421/nvlvet8364>
7. Brody S., Gen J. Growth constants during the self-accelerating phase of growth and physiolog. - 1929. - №10. - P. 137-240.
8. Jondal M., Halm G., Wigzel H. Surface markers on human T and B Lymphocytes. A. Large population of Lymphocytes forming non-immune rosettes with sheep blood cells. J. exp. med. - 1972. Vol. - 136. - № 2. - P. 207-215
9. Markov YU.M. Metodicheskiye rekomendatsii po zoogigiyenicheskomu normirovaniyu, integral'noy otsenke i raschetam tekhnologicheskikh rezhimov obespecheniya mikroklimata proizvodstvennykh zdaniy v promyshlennom zhivotnovodstve. // KH: UNIIIEV.-1983. -40 s.
10. Karput' I.M. Immunologiya i immunopatologiya bolezney molodnyaka. Minsk. - .1983. – 250 s.
11. Terekhov V.I. Problemy ostryykh kishchnykh bolezney molodnyaka s.-kh. zhivotnykh i ikhresheniye. Voronezh. -1983. - S.48-51.
12. Chumachenko V.Ye. Opredeleniye yestestvennoy rezistentnosti i obmena veshchestv u s.-kh. zhivotnykh. K. - 1990. - 136 s.
13. Skibits'kiy V.G., Kozlovs'ka G.V. Ímunítet tvarinnogo organizmu ta perspektivniy zasíby ogo koriguvannya. // Veterinarna meditsina Ukraїni. K. -2015. №9.- S. 26-29.

**URGENT PROBLEMS OF DIFFERENTIATION OF THE UKRAINE'S
LEGISLATING CLOSES CLOSE TO THE SENSE, REGULATING SOCIAL
PROTECTION OF POLICEMAN**

Чишко Ектерина Александровна

К.Ю.Н.

страший преподаватель кафедры полицейской деятельности
и публичного администрирования
Харьковский национальный университет внутренних дел
г. Харьков, Украина

Annotation. Based on a detailed analysis of the legislation of Ukraine governing the social protection of police officers, the author clarified the reasons for paying lump-sum allowances to police officers or their families, as well as differentiated the concepts of «serving in the police» and «performing official duties related to the fulfillment of the powers and main tasks of the police».

Keywords: National Police of Ukraine, social protection, policeman, lump-sum allowance, disability, injuries, police service, performance of official duties.

Regarding the differences in the assignment of a lump-sum allowance in accordance with clauses 3 and 4 of p. 1 of art. 97 of the Law of Ukraine «On the National Police», it should be noted that the first (differences) primarily consist in the grounds for assigning such assistance. So, p. 3 of p. 1 of the said law provides that a lump sum is granted when a disability is received in the performance of official duties related to the fulfillment of the powers and main tasks of the police, or participation in an anti-terrorist operation, in the implementation of measures to ensure national security and defense, and rebuff and deterring the armed aggression of the Russian Federation in the Donetsk and Lugansk regions, being directly in the areas and during the implementation of these measures, protection is not dependence, sovereignty and

territorial integrity of Ukraine [1]. While in p. 4 of this article it is stipulated that the appointment of a lump-sum allowance due to illness is possible if the latter is related to serving in the internal affairs bodies or the police.

These grounds are also delimited in clause 4 of the Procedure and conditions for the payment of one-time cash assistance in the event of death (death) or loss of working capacity of a policeman approved by order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated September 21, 2017 № 788, in particular cases in which a lump-sum allowance is assigned due to death (death), disability or disability of a policeman:

- during the performance of official duties – a case related to the exercise of powers and the main tasks of the police or the police, or participation in an anti-terrorist operation, protecting the independence, sovereignty and territorial integrity of Ukraine (p. 3) [2];
- related to the performance of service in the police, internal affairs bodies – a circumstance arising as a result of illness, injury (contusion, trauma or injury) associated with his service in the internal affairs or police bodies, except as specified in subparagraphs 1, 2 of this paragraph (p. 4) [2].

It should be noted that in the above provisions the words «case» and «circumstance» should be interpreted as synonyms. The procedure for the appointment and payment of one-time cash assistance on the basis of clauses 3 and 4 of p. 1 of art. 97 of the Law of Ukraine «On the National Police» is the same. It is provided for in Sections III and IV of the Procedure and conditions for the payment of one-time cash assistance in case of death (death) or loss of working capacity of a policeman approved by order of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine dated September 21, 2017 № 788.

The above circumstances are relevant for determining the amount of one-time cash assistance. According to the norms of art. 99 of the Law of Ukraine «On the National Police», the lump-sum allowances for police officers are determined on the basis of the subsistence level established for able-bodied people as of January 1 of the calendar year in which the decision on payment was made.

Thus, in p. 3, in contrast to p. 4 of p. 1 of art. 97 of the Law of Ukraine «On the National Police», special conditions for the acquisition of disability are provided, the presence or absence of which determines the amount of the lump sum cash assistance.

Injury while serving in the police and during the performance of official duties related to the fulfillment of the powers and main tasks of the police are distinguished by the period of receipt of such injuries, which is limited to: a) police service; b) the performance by the police of official duties related to the fulfillment of the powers and main tasks of the police. The boundaries of both periods are not defined in the legislation; instead, they are mediocre indicated by the norms of the Law of Ukraine «On the National Police».

The police service, in contrast to the police fulfilling official duties related to the exercise of the powers and main tasks of the police, is characterized by a longer period, which begins from the moment the oath of the police officer is taken and ends at the time of his dismissal from the service, or rather the issuance of the corresponding order of dismissal . Indirectly, this is indicated in art. 77 of the said law, so the policeman is exempted from the police service, and the police service is terminated due to: expiration of the contract; official inconsistency; illness (according to the decision of the medical commission on unsuitability for service in the police); reaching the age limit for police service; staff reduction or reorganization measures; implementation of a disciplinary sanction in the form of dismissal from a service imposed in accordance with the Disciplinary Statute of the National Police of Ukraine; own desire; the transition in the prescribed manner to work in other ministries and departments (organizations); direct submission to a loved one; the entry into force of a court decision on prosecution for an administrative offense related to corruption or a crime; acquisition of citizenship or citizenship of another state. The day of dismissal from service in the police shall be considered the day of the issuance of the dismissal order or the date specified in the dismissal order [1].

Fulfillment by the police of official duties related to the fulfillment of the powers and basic tasks of the police provides for a more specific definition of the time limits: 1)

fulfillment by the police of official duties related to the fulfillment of the powers of the police; 2) the implementation of the basic tasks of the police.

The duties of a policeman are enshrined in art. 18 of the Law of Ukraine «On the National Police». The main tasks of the police are regulated by art. 2 of the Law of Ukraine «On the National Police». The tasks of the police are to provide police services in the areas of: 1) ensuring public safety and order; 2) protection of human rights and freedoms, as well as the interests of society and the state; 3) counteraction to crime; 4) the provision, within the limits defined by law, of assistance services to persons who, due to personal, economic, social reasons or as a result of emergency situations, need such assistance [1].

Obviously, the duties and tasks (articles 18 and 2 of the Law of Ukraine «On the National Police», the police officer is obligated, respectively), the police officer performs during office hours. According to art. 91 of the Law of Ukraine «On the National Police», the special nature of police service contains such special conditions for certain categories of police officers: 1) service on holidays and weekends; 2) shift service; 3) service with an uneven schedule; 4) night service [1]. The distribution of police time is carried out in accordance with the daily routine, which is approved by the head of the relevant police unit. For police officers, a five-day work week with two days off is set, and for cadets (students) of higher educational institutions with specific training conditions that train police officers, a six-day work week with one day off. Weekends and non-working days are days of rest for all police officers, except for those involved in the performance of official duties.

Thus, getting injured by a police officer while serving in the police and performing official duties related to the fulfillment of the powers and main tasks of the police is different in that: in the first case, it is a long period of time – the entire period of service, regardless of the particular day – working or non-working (day off, holiday, vacation); in the second case, it refers to the policeman's working time in accordance with the established daily routine, within which he performs the basic tasks of the police and official duties.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // Відомості Верховної Ради України.– 2015. – № 40-41. – Ст. 379.
2. Про затвердження Порядку та умов виплати одноразової грошової допомоги в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського: наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11.01.2016 № 4 // Офіційний вісник України. – 2016. – № 13. – Ст. 548.

УДК 615.12:658.818.3:004.738.5

**ПРО ДЕЯКІ СПОСОБИ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АПТЕКИ**

Слесарчук Владлена Юрїївна

К.б.н., доцент

Хомяк Ніна Володимирівна

К.мед.н., асистент

Кайдаш Світлана Петрівна

асистент

Заславський Данієль Дмитрович

Гончаренко Павло Миколайович

Викладачі

ДЗ «Дніпропетровська медична академія»

м. Дніпро, Київ

Анотація. В статті узагальнені дані щодо інноваційних впроваджень на фармацевтичному ринку, які змушують створювати різні зручні умови для відвідувачів аптек. Це використання не тільки загально-маркетингових важелів, але й низка засобів для врахування індивідуальних потреб різних верств населення та підвищення зручності аптечного сервісу. Створення сучасних інформаційно-аналітичних систем та використання онлайн-сервісів для придбання лікарських засобів (так званих інтернет-аптек) широко поширене в багатьох країнах вже більше 20 років.

Ключові слова: аптека, інновації, конкурентноспроможність, інтернет-аптека, фармацевтичний ринок.

Інноваційні впровадження оточують нас у всіх сферах нашого життя. Не є виключенням і аптечні заклади, що відіграють значну роль в забезпеченні якості житті людини - і коли є потреба в ліках для лікування або профілактики

захворювань, і для придбання товарів особистої гігієни та для здорового способу життя. Щоб привернути увагу клієнта в умовах конкуренції, треба використовувати не тільки загально-маркетингові важелі (розширення асортименту, цінову політику, системи знижок, впровадження накопичувальної системи, проведення акцій приурочених до якоїсь події (національні та професійні свята, дні народження) [1, 2], співробітництво с благодійним фондом, рекламні гасла, підвищення кваліфікації працівників та авторитету закладу), а й низку факторів, які враховують індивідуальні потреби різних верств населення та направленні на підвищення зручності аптечного сервісу для споживачів: це мається на увазі можливість зробити онлайн-замовлення та забрати його без черги, продаж ліків за електронними рецептами [3], доставка ліків додому або у лікарський заклад, тощо. Конкуренція та цейтнот змушують, а комп'ютеризація дозволяє створювати більш зручні та комфортні умови для відвідувачів та робітників аптек: встановлюються роботизовані системи пошуку та доставки лікарських препаратів до каси, окремі каси для відпуску за електронними рецептами та онлайн-замовленнями, касові термінали для замовлення та безготівкового розрахунку, в багатьох аптеках надається послуга вимірювання тиску, є розважально-рекламні куточки для малечі (столики з розмальовками, комікси просвітницького напрямку щодо чищення зубів, прийому вітамінів) та інші вдосконалення, які зберігають час, забезпечуючи зручність та приємну атмосферу у аптечному закладі. Додаткову привабливість надає аптеці можливість проконсультуватися з лікарем, який веде безкоштовний прийом відвідувачів аптеки.

Не останню роль відіграє назва аптек (з наголосом на низькі ціни, наприклад «Аптека низьких цін» або з девізом «Не болей») та дизайн приміщення. Сучасний дизайн аптечних закладів здатен здивувати та залучити нових споживачів. Наприклад, дизайн однієї сербської аптеки описує «процес одужання». Для оформлення аптеки використали світлову композицію з неонових вогнів, що нагадують ДНК, а в композиції торгового залу відобразили шлях таблетки від моменту прийому до її дії на організм, тобто оформлювачі на

загально-просвітницькому рівні продемонстрували етапи фармакокінетики та фармакодинаміки лікарських засобів, що, безумовно, зацікавило і привабило нових споживачів. Стильну грецьку аптеку в Афінах також важко сплутати з іншою: прямокутна будівля нібито «обгорнута» в круглий фасад з перфорацією, що імітує шрифт Брайля. Шрифт Брайля, за задумом авторів проекту, є відсиланням до норми, згідно з якою на упаковці лікарського засобу обов'язково повинна бути інструкція для сліпих. Денне світло, проникаючи всередину крізь отвори перфорації, створює в аптеці неповторне освітлення з яскравими сплесками сонячних зайчиків [4]. Або відома київська аптека-музей, колекція якого складає понад 50 000 експонатів, серед яких — аптечний посуд, меблі, знаряддя для виготовлення ліків, аптечна упаковка, фармакопеї ХІХ та ХХ століть, російські, польські, українські, німецькі та інші матеріали з аптечної справи. Експозиція музею відтворює аптеку ХVІІІ—ХІХ століть, має 12 залів, зокрема такі, як кабінет аптекаря, хата знахарки, лабораторія алхіміка та інші. Але працює вона і як звичайна аптека, родзинкою якої є ще й фітобар з запашними трав'яними чаями. Такий креативний підхід, безумовно, сприяє підвищенню відвідуваності закладу [5].

Розвиток сучасного фармацевтичного ринку важко собі уявити без використання Інтернету як засобу для взаємодії між продавцем лікарських засобів та споживачем. Створення сучасних інформаційно-аналітичних систем дозволяє накопичувати та аналізувати інформацію про фармацевтичний ринок країни та світу в цілому. Використання онлайн-сервісів для придбання лікарських засобів - так званих інтернет-аптек, широко поширене в багатьох країнах вже більш двох десятиріч [6].

Позитивні сторони існування інтернет-аптек – це можливість забронювати лікарський засіб і гарантовано його отримати, це більш низька ціна у порівнянні з продукцією, що реалізується традиційними аптечними закладами, доставка, що здійснюється по замовленню клієнта на будь-яку адресу (будинок, офіс, організацію, лікарський заклад та ін.) та значно зберігає час та здоров'я (немає потреби стояти в черзі часто серед хворих людей). Крім того,

використання подібних сервісів дуже зручно для людей з обмеженими фізичними можливостями (або тих, хто живе далеко від аптечних установ, або мають напружений робочий графік). Тим більше, часто вони працюють цілодобово, без вихідних, і на сайт одночасно може заходити декілька користувачів і отримувати інформацію, не заважаючи один одному. Зручна також оплата покупки, яка може здійснюватися різними способами (готівкою, переказом, передплатою через банк, кредитною карткою, оплата з рахунку користувача). Треба відмітити, що з метою залучення користувачів до системи замовлень через Інтернет аптеки також надають індивідуальні плани обслуговування: знижки власникам дисконтних карт, участь в розіграші призів і лотерей, медичні послуги зі знижкою, подарункові сертифікати, додаткові знижки у вихідні та святкові дні та ін. Багато інтернет-аптек у рамках фармацевтичної опіки також пропонують своїм клієнтам послугу оповіщення про необхідність регулярного застосування препарату, що сприяє дотриманню режиму лікування та поліпшенню його результатів.

Поряд з перевагами інтернет-аптеки несуть своїм клієнтам і безліч ризиків, починаючи з відсутності в інтернет-аптеці відповідної ліцензії на здійснення діяльності (можуть поширювати контрафактні лікарські засоби) та продажу лікарських засобів без рецепта (що може нашкодити здоров'ю споживача), і закінчуючи можливістю незаконного розповсюдження підконтрольних лікарських засобів та невпевненістю у дотриманні відповідних умов зберігання препаратів, що потребують його особливих умов.

Інтернет-ресурси допомагають вибрати більш дешевий препарат: з'явилися сайти-агрегатори, які інформують покупця щодо цінових пропозицій на ринку і про те, що є в наявності в тій чи іншій аптечній мережі.

Таким чином, підвищення конкурентоспроможності аптеки потребує постійної уваги та творчого підходу з боку її керівників, використання сучасних перспективних методів маркетингу та збільшення зацікавлення пацієнтів та відвідувачів аптек, але ця праця віддячує прихильністю клієнтів до аптеки та

формування «своїх» клієнтів, підвищення комплаєнсу та довіри до аптечного закладу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. <https://livepage.pro/blog/keys-uvelichenie-trafika-aptechnogo-agregatora.html>
2. <https://www.apteka.ua/article/65345>
3. <https://studfiles.net/preview/5016655/page:8/>
4. <https://amm.net.ua/top-6-crea.html>
5. <https://www.pharmencyclopedia.com.ua/article/5560/apteka-muzej-na-podolikiiv>
6. <https://www.apteka.ua/article/304067>

УДК 001.4:635.1:631.5

ТЕРМІНОЛОГІЯ В СУЧАСНІЙ НАУЦІ ТА ГАЛУЗІ ОВОЧІВНИЦТВА

Семенченко Олена Леонідівна

к. с.-г. наук, старший викладач

Котченко Марина Валентинівна

к. с.-г. наук, доцент

Дніпровський державний

аграрно – економічний університет

м. Дніпро, Україна

Анотація: в Україні існують державні стандарти з термінології різних галузей знань та безліч словників за даною тематикою, однак словника термінів з овочівництва не існує. У підручниках з овочівництва розкрито певні терміни, проте погляди авторів різняться, єдиної думки немає. У зв'язку з впровадженням нових ресурсощадних, органічних та інших технологій виробництва з'явилися нові поняття та вкладається подвійний сенс у вже існуючі. Це дозволить усунути різнобій у спеціальній літературі, зокрема підручниках. Основні терміни та їх тлумачення надаємо у даній статті.

Ключові слова: термін, овочівництво, вдосконалення, слоник, технологія.

Чимало видатних вчених вказували на необхідність впорядкування термінології з овочівництва, зокрема Болотських А. С. [1, с.163], [2, с.35]Ендельштейн В. І., Вавилов М. М. та інші. Доцільність даних досліджень зумовив розвиток та сучасні технології, нові погляди у систематиці рослин та сучасна високопродуктивна техніка при вирощуванні, збиранні та післязбиральній доробці овочів.

В сільськогосподарському виробництві та аграрній науці широко використовують термін «культура». Наука та культура дає відомості про

сільськогосподарські культури і зокрема про овочеві культури. При цьому ми забуваємо про більш доцільний ботанічний термін «рослина».

Культура – (від латинського *cultura* – вирощування, обробіток, розвиток, виховання, шанування) – історично визначений рівень розвитку суспільства та людини, виражений в формах та організації життя і діяльності людей та створеними ними матеріальними та духовними цінностями. В більш вузькому значенні термін «культура» відносять лише до духовного життя людей. У зв'язку з цим, в аграрній науці і в овочівництві зокрема, мають право на існування терміни, що походять від цього слова: культивар, культивація, культиген, культура мікроорганізмів, культурні пасовища, культурний ландшафт, культурний шар, культуру оборот, культуру – технічні роботи, культур – фітоценоз, культура тканин. Виходячи з цього необхідно вживати терміни: овочеві рослини, вирощування овочевих рослин, технологія вирощування овочевих рослин, проте «рання культура томату», «культура огірка на шпалері». Під словом «культура» в овочівництві слід розуміти не вид рослини, а спосіб вирощування чи обробітку ґрунту – «культивація».

Овочівництво – галузь сільського господарства, яка займається виробництвом овочів і наукою, вивчає морфобіологічні особливості та екологічні умови вирощування, а також розробляє технології вирощування овочевих рослин для отримання високих, гарної якості врожаїв з найменшими затратами праці і коштів на одиницю продукції. В галузі овочівництва виділяють підгалузі: баштанництво, картоплярство, овочеве насінництво та грибівництво.

Баштанництво – підгалузь овочівництва, що виробляє продукцію: гарбузи, дині, кавуни та інша малопоширені культури родини Гарбузових. На півдні України, Узбекистану та деяких інших країн в окремих спеціалізованих господарствах баштанництво є самостійною галуззю сільського господарства. Плоди цих баштанних культур споживають у біологічній стиглості.

Картоплярство - підгалузь овочівництва, що займається виробництвом картоплі в спеціальних овочевих та польових сівоzmінах. Бульби картоплі споживають недозрілими (молода, рання картопля) та в технічній зрілості. В

окремих спеціалізованих господарствах по виробництву картоплі у Білорусі, поліссі України та інш. регіонах картоплярство можна вважати окремою галуззю сільського господарства.

Овочеve насінництво - підгалузь овочівництва, що займається виробництвом сортового насіння, посадкового матеріалу та збереженні їх чистосортності, біологічних та врожайних якостей. Виробництво гібридного гетерозисного насіння також є важливим завданням насінництва. Овочеve насінництво – часина біологічної науки, теоретичною основою якої є вчення про біологію утворення насіння.

Грибівництво - унікальна підгалузь овочівництва, що займається виробництвом культивованих грибів в спеціальних спорудах: печериці двоспорової, гливи, кільцевика, шіїтаке, трюфеля, опеньок. Завдяки чому отримують цінний екологічно безпечний продукт харчування, що не має аналогів за своїми якісними показниками.

Вид овочевої рослини – основна систематична одиниця в ботаніці; сукупність сумісних за будовою особин, споріднених за походженням і комплексом спадкових ознак.

Продуктовий орган – їстівний орган овочевої рослини. Овочі – соковиті продуктові органи одно, дво - і багаторічних трав'янистих рослин – бульби, корені, коренеплоди, початки, листки, цибулини, плоди, бруньки, молоді стебла, кореневі живці, листові черешки, стебло плоди, пагони, суцвіття, що використовують як продукти харчування в сирому та переробленому вигляді, а також нижчих рослин – їстівні гриби (їх плодові тіла).

Зелень – узагальнений продуктовий орган одно і багаторічних зеленних рослин, що складається з листків їх черешків і пагонів. Необхідно керуватись міжнародними стандартами ІСО 1956/1-82 морфологічної та структуральної термінології на латинській, англійській та російській мовах. В них передбачено називати всі види овочевих рослин в однині, наприклад: всі види овочевих рослин в однині, наприклад: кавун, баклажан, огірок, томат та інші. Однак, при описі продуктових органів багатоплідних рослин доцільно доцільно

застосовувати терміни в множині: кавуни, баклажани, кабачки, патисони, перці, огірки, томати, і. т. д. Крім того, при застосуванні збірних понять назви рослин пишуть в множині: зібрали врожай огірків, завантажили контейнери з томатами.

Томат – історично правильна наукова назва, згідно походженню рослини томат. В розмовній мові застосовують народне слово помідор. В науковій літературі на українській мові наполегливо вкорінюється цей невірний термін. На батьківщині томату, континенті Америка, його завжди називали і називають так.

Види рослин родини Цибулевих слід писати без тире, наприклад цибуля порей, цибуля ріпчаста, цибуля слизун, шнітт цибуля. Тире допустиме в тому випадку, коли описується різна продукція одного виду рослин, наприклад для цибулі ріпчастої. Згідно стандартам, при описі видів рослин з подвійною уточнюючою назвою відзначають спочатку основне, а потім уточнююче поняття. Наприклад: боби овочеві, горох луцильний (овочевий), капуста білокачанна, капуста савойська, капуста цвітна, кукурудза цукрова, цибуля ріпчаста, перець солодкий, петрушка коренеплідна, селера коренеплідна, цикорій салатний.

Термін «овочі» застосовується в комерції і означає отриману продукцію. Тому вірним є використання термінів «вирощування овочевих рослин», а не «овочів». Вирощують певний вид рослин, а отримують (виробляють) в результаті цього продукцію «овочі» або «овочеву продукцію».

Бадилля – (рос. ботва) – в технічній літературі при описі характеристики надземної маси овочевих рослин часто використовується даний термін, який заперечує сучасній ботаніці. По В. І. Далю з великим допущенням, віднести термін «бадилля» тільки до коренеплідних рослин і ніяк не можна використовувати при описі надземної маси картоплі, томата, огірка і. т. д. Тому в науковій літературі по овочівництву ми маємо використовувати терміни «надземна маса рослин», «маса рослин». Під надземною масою рослин слід розуміти те, що вона складається зі стебел, пагонів, листків, квіток, зав'язей, черешків листків, вусиків.

Листковий апарат, площа листкової поверхні – терміни, що неприйнятні для овочівництва. Апаратом можна називати посудину, ємність, проте не морфологічну ознаку листків овочевих рослин. Існує проста і зрозуміла назва площа листя. Дія зовнішніх умов на ріст і розвиток овочевих рослин оцінюється по трьом показникам: вимогливість – ступінь потреби організму в даному факторі, напруженості і тривалості його дії, стійкість – здатність витримувати крайні максимальні та мінімальні ступені дії фактора, швидкість і сила реакції на зміну стану фактора у зв'язку з цим при вивченні. Захищений ґрунт – споруди та земельні ділянки, обладнані для створення штучного мікроклімату з метою поза сезонного вирощування овочів. Такі споруди ще називають культивацийними. Не слід використовувати термін «закритий ґрунт». Який є широким поняттям і не відображає суті галузі – захисту рослин від несприятливих умов зовнішнього середовища. У відношенні до факторів зовнішнього середовища слід використовувати терміни: «тепло, - світло -, волого вимогливі», «холодостійкі», «жаростійкі» і невірно використовувати терміни тепло, світло, вологолюбиві. Любов – людська категорія, для рослин доцільно використовувати вищезазначені терміни.

Тривалість життя рослин – впродовж усього вегетаційного періоду рослин або окремих його фаз. Тривалість життя рослин слід вимірювати не в днях, а в добах, оскільки деякі рослини, наприклад огірок, інтенсивніше ростуть вночі.

Вегетація – ріст, стан активної життєдіяльності рослин (на відміну від стану спокою). Впродовж вегетації у рослинах інтенсивно проходять процеси живлення, росту, розмноження, і. т. п.

Період вегетації – теплий час року, впродовж якого за морфологічними умовами, можливі ріст та розвиток рослин, число діб впродовж року в певній місцевості, коли можна вирощувати рослини.

Вегетаційний період – час, впродовж якого рослина проходить весь цикл розвитку від появи повних сходів або від проростання вегетативних органів до технічної стиглості. Слід розрізняти поняття «період вегетації» та «вегетаційний період» певного виду рослин. Період вегетації – теплий період з

плюсовими температурами, наприклад для Лісостепу України (165 діб за середніми багаторічними даними), а вегетаційний період – наприклад огірка – 50 – 60 діб від повних сходів до початку плодоношення, і крім цього окремо виділяється період плодоношення – 20 – 60 діб.

Захищений ґрунт – споруди та земельні ділянки, обладнані для створення штучного мікроклімату з метою поза сезонного вирощування овочів. Такі споруди ще називають культиваційними. Не слід використовувати термін «закритий ґрунт». Який є широким поняттям і не відображає суті галузі – захисту рослин від несприятливих умов зовнішнього середовища.

Технологія вирощування овочевих рослин – сукупність послідовно виконуваних окремих і сумісних процесів, операцій (видів робіт) з дотриманням заданих параметрів часу (строків) і якісних характеристик (показників), що впроваджуються на основі досягнень науки, інновацій, хімізації, автоматизації, екологізації, інтенсифікації з врахуванням ґрунтово – кліматичних і організаційно – господарських умов. Включає сівозміни, обробку ґрунту, внесення добрив, підготовку насіння і садивного матеріалу, вирощування розсади, сівбу та висаджування, догляд за рослинами, збирання врожаю та післязбиральну доробку продукції. Мета технології вирощування овочевих рослин – забезпечити високий врожай овочевих рослин при мінімальних затратах праці та коштів на одиницю продукції, що отримали.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Болотских А. С. Совершенствование морфологической, биологической и технологической терминологии в овощеводстве. *Міжвідомчий тематичний збірник «Овочівництво і багтанництво»*, Харків, 1998. №43. С – 163.
2. Болотских А. С. Энциклопедия овощевода. Харьков, Фолио, 2005. – С. 799.

**ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ОБ'ЄДНАНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ
ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЄЮ**

Поморцева Олена Євгенівна

к.т.н., доцент

доцент кафедри земельного адміністрування та ГІС

Харківський національний університет міського господарства

ім. О. М. Бекетова, м. Харків, Україна

Анотація: створення бази даних щодо обліку земель об'єднаних територіальних громад (ОТГ) надасть можливість використовувати переваги сучасних інформаційних технологій. Питання щодо необхідності та ефективності даної бази даних навіть не підіймається. Дана база надасть змогу мінімізувати час, затрачений на пошук інформації з приводу тієї чи іншої земельної ділянки. Проте, створення загальної бази даних для будь-якої об'єднаної територіальної громади постає в непросту проблему, для вирішення якої необхідно витратити певний час на збір інформації, пошук її в архівах, відновлення за допомогою сучасного програмного забезпечення.

Ключові слова: об'єднана територіальна громада, земельні ресурси, сільськогосподарські землі, землеустрій, межі.

Постановка проблеми

З моменту прийняття незалежності на Україні законодавство у сфері регулювання земельних відносин постійно реформується. Якщо, на початку цього шляху, це являло собою прийняття ряду кодифікованих законів, то пізніше відбулося роздержавлення та обрання шляху децентралізації. Кожен крок у напрямку децентралізації вимагав прийняття ряду змін в правовому полі, насамперед в Конституції України та основних нормативно-правових актах у сфері управління земельними ресурсами. Проте, розглядаючи правовий аспект

цього питання, стає зрозумілим, що в Законах України присутні прогалини, що тягнуть за собою проблеми на практиці [1]. З метою раціонального використання земельних ресурсів будь-якої об'єднаної територіальної громади (ОТГ) необхідно володіти повною інформацією про право власності та якість землі, котра віднесена до компетенції ОТГ. На жаль, у більшості ОТГ подібна інформація відсутня, або вона представлена у неструктурованому вигляді. Розпорядження земельними ділянками у такому випадку може тягнути за собою порушення ряду законодавчих актів.

Аналіз останніх досліджень

Однією із першочергових проблем більшості ОТГ на Україні є екологічна – а саме засмічення територій відходами. Поводження з побутовими відходами, у тому числі дрібних виробників – зона відповідальності органів місцевого самоврядування. На території України налічується 6,5 тис. санкціонованих полігонів твердих побутових відходів. Натомість країни члени Європейського союзу мають не більше 500 полігонів кожна. Така висока кількість звалищ і проблема стихійних звалищ може бути наслідком того, що близько 60% приватних домогосподарств не мають доступу до централізованого вивезення відходів. Як показує досвід країн, які ведуть успішну боротьбу зі сміттям, чи не єдиним рішенням проблеми забруднення території відходами є роздільний збір сміття із подальшою його переробкою. Роздільний збір сміття створює ресурс для функціонування невеликих підприємств, які займаються переробкою вторинної сировини, що в свою чергу, вирішує низку соціальних проблем і є джерелом додаткових надходжень до місцевого бюджету.

Не менш критичною екологічною проблемою є порушення балансу території. Протягом 50 – 60-х років на Україні було необґрунтовано розорано 2 млн. га малопродуктивних природних угідь та силових земель, а також значно розширено площу просапних культур. За даними Світового банку площа ріллі в Україні станом на 2018 р. складала 56,2% від площі суші. У той самий час, у країнах Європи та у США значно менші площі земель зайняті

сільськогосподарськими угіддями, при цьому спостерігається подальше їх зменшення (рис. 1).

Рис. 1. Відображення тенденції до зменшення земель, зайнятих сільськогосподарськими угіддями. Зліва – дані станом на 1961 рік, справа – на 2018 р.

Стабілізація агроланшафтів дозволить забезпечити стабільне та ефективне функціонування агропромислового комплексу на території ОТГ, збільшення виробничого потенціалу сільського господарства та переробної галузі [2]. Шляхом вирішення проблеми є створення схеми охорони земель чи бази даних з точним відображенням сміттєзвалищ, скотомогильників, промислових та комунально-складських об'єктів, зон обмежень у використанні земель.

Створення такої бази даних надасть можливість:

- забезпечити екологічну безпеку життєдіяльності мешканців ОТГ;
- підвищити привабливість території для ведення сільського господарства;
- підвищити ефективність у сільському господарстві і, як наслідок, збільшити надходження до бюджету.

Для економічного та соціального зростання будь-якої ОТГ необхідно покласти всі зусилля на ефективне використання сильних сторін сільської ради – розвиток сільського господарства, створення сприятливих умов для підвищення конкурентоспроможності, освоєння нових ринків збуту для експорту, збільшення зовнішніх інвестицій в економіку та зменшення впливу слабких

сторін, ремонт доріг, створення сприятливого інвестиційного клімату, підвищення рівня свідомості населення.

Відповідно можливості та загрози відносяться до зовнішніх чинників, вплив на які на мікроекономічному рівні є майже неможливим. Але ці чинники мають значний вплив на розвиток сільської ради, тому важливо вчасно відслідковувати їх зміни для мінімізації наслідків.

Одна із заповуок залуцення інвестицій – відкритість і доступність інформації про ресурсно-сировинний та інфраструктурний потенціал території [3]. Аналіз сучасного використання земель, виявлення потенційно привабливих для ведення господарської діяльності земель, поширення такої інформації про територію громади є шляхом для стимулювання зацікавленості інвесторів.

Постановка завдання

Інформація про земельні ділянки ОТГ для промисловості, торгівлі, видобутку корисних копалин регулярно передається до Департаменту економічного розвитку, торгівлі та залуцення інвестиції. Вони у свою чергу після вивчення та аналізу ситуації приймають рішення та доводять його до відповідної ОТГ. Для більш ефективного господарювання та зменшення часу на прийняття рішення та для обліку земельних ресурсів територіальної громади потрібно використовувати базу даних, за допомогою якої буде вестися облік усіх земельних ресурсів ОТГ, включаючи в себе не тільки землі сільськогосподарського призначення, але й землі промисловості, торгівлі, житловий, лісовий та водний фонд, дороги місцевого та державного значення. За результатами обліку працівники відділу комунальної власності та земельних відносин, відділ житлово-комунального господарства, відділ архітектури, будь-які інші структури зможуть виконувати аналіз та отримувати необхідну у своїй роботі інформацію.

Основна частина

Як показав аналіз стану низки ОТГ, майже всім притаманні одні й ті ж проблеми соціально-економічного розвитку. А саме:

- Нераціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення.
- Безробіття та наявність тіньової зайнятості населення.
- Незадовільний стан дорожньої інфраструктури та зношеність мережі об'єктів житлово-комунального господарства.
- Відсутність ІТ технологій.

Шляхом виявлення земельних ділянок, привабливих для ведення торгівлі, сільського господарства, промисловості, добування корисних копалин, розташування логістичних центрів, надання послуг тощо, постає ряд можливостей для залучення інвесторів. Такі земельні ділянки сільська рада має можливість виставити на земельні торги (аукціон) з метою продажу права оренди на них. А така зміна прав власності неодмінно повинна відстежуватися. Тому основні задачі, які повинні вирішуватися у базі даних для управління земельними ресурсами ОТГ можна розподілити за наступними групами:

Група 1. Задачі обліку земель.

Група 2. Задачі аналізу використання земель.

Група 3. Для забезпечення задач обліку й аналізу необхідно передбачити вирішення допоміжної задачі з ведення довідкової інформації:

- за видом цільового призначення земель;
- за категорією ґрунтів;
- за формами власності;
- за видом користування земель;
- за наявністю обмежень;
- за плату за користування.

Тобто база даних для управління земельними ресурсами ОТГ повинна містити набір даних, який є необхідним для вирішення перерахованих задач. Система керування такою базою даних повинна забезпечувати:

- введення, редагування і перегляд списків типів власності земельних ділянок, цільового призначення земельних ділянок, типу користування земельних ділянок;
- сортування і вибір необхідної інформації за допомогою запитів;
- обчислення кількості земельних ділянок з необхідними ознаками;
- відображення узагальненої інформації про ОТГ за допомогою запитів.

Результати всіх запитів мають бути оформлені у вигляді екранних форм для полегшення ведення бази даних та аналізу результатів господарської діяльності. Для створення повноцінного додатка і полегшення роботи оператора має бути розроблений інтерфейс користувача.

Першим етапом у розробці повноцінної бази даних для керування земельними ресурсами ОТГ є створення концептуальної схеми [4]. При обліку нерухомості основною сутністю буде об'єднана територіальна громада. Концептуальна схема бази даних «Земельні ресурси» для обліку земель ОТГ наведена на рисунку 2.

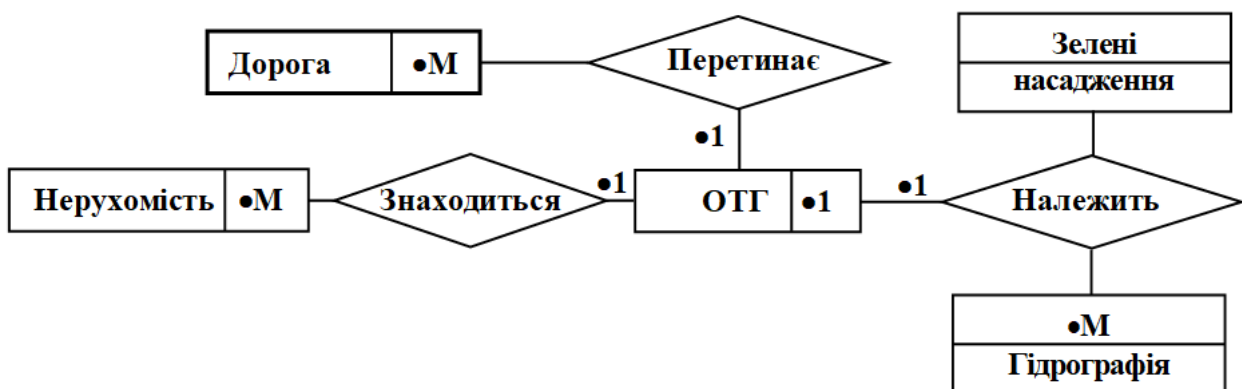

Рис. 2. ER-діаграма обліку земель ОТГ

Між сутностями існують бінарні зв'язки ступеня 1:М. Перехід від сутностей до відношень було здійснено згідно з правилами нормалізації для всіх пар, у яких приналежність зв'язку М-зв'язної сутності є необов'язковою.

Висновки

Результати проектування бази даних для керування земельними ресурсами ОТГ можна буде використовувати у зв'язку з необхідністю проведення повної

інвентаризації земель сільськогосподарського призначення на території ОТГ, а також враховуючи оновлення чинного законодавства – інвентаризації усіх лісосмуг та польових доріг, що тягне за собою виявлення вільних земель та земель, які використовуються без відповідних дозвільних документів, що надасть можливість укладення нових договорів оренди, стягнення штрафних санкцій, виставлення земельних ділянок на земельні торги (аукціони).

Наявність такої бази полегшить відбір земельних ділянок для інвесторів, що скорочує терміни надання пропозицій та пришвидшує укладення договорів на користування земельними ділянками.

Також слід вважати на те, що статистичні дані постійно оновлюються, і контролювання за ними за допомогою загальної земельної бази даних значно спрощуватиме роботу спеціалістів сільських рад.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про землеустрій». Електронний ресурс: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/858-15/print1476586411943513>.
2. Колотілін О. Новий етап у проведенні нормативної грошової оцінки земель сільськогосподарського призначення в Україні / О.Колотілін, М. Козак, С. Осипчук, С. Прокопенко, С. Процевська, К. Шутов // «Землевпорядний вісник». Науково-виробниче видання, Київ – 2019 р. – Випуск № 3. – С. 16 – 24.
3. Новаковський Л. Стан та проблеми землеустрою об'єднаних територіальних громад у контексті підвищення їх фінансової стійкості / Л. Новаковський, А. Третяк, Й. Дорош // «Землевпорядний вісник». Науково-виробниче видання, Київ – 2018 р. – Випуск № 12. – С. 14 – 20.
4. Поморцева Е.Е. Особенности организации связей пространственных и атрибутивных данных в геоинформационных системах. /Застосування інформаційних технологій у підготовці та діяльності сил охорони правопорядку. Збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції, Харків – 2017 р. / Національна академія Національної гвардії України, 2017. – С.85 – 86.

**НОВІТНЯ УСТАНОВКА ДЛЯ АВТОНОМНОГО
ЕНЕРГОЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМПЛЕКСУ З ПЕРЕРОБКИ ОРГАНІЧНИХ
ВІДХОДІВ РОСЛИННОГО ПОХОДЖЕННЯ**

Мухіна Катерина Євгенівна

к.т.н., доцент кафедри інформаційних систем

НУХТ, заступник генерального директора

НВВФ ТзОВ “ГЕОТЕХНОЛОГІЯ”

з інженерної екології та БЖД

(м. Київ, Україна) .

Анотація. Стаття присвячена розгляду питання щодо автономного та екологічно-дружнього енергозабезпечення комплексу з переробки органічних твердих побутових відходів рослинного походження.

Для вибору прийняттого виду виробництва електричної енергії в роботі наведені результати порівняння собівартості виробництва різновидів електричної енергії.

Ключові слова: виробництво електричної енергії, органічні тверді побутові відходи рослинного походження.

Постановка проблеми та актуальність. Існуючі сьогодні у світі технології переробки та утилізації твердих побутових відходів, або відходів споживання рослинного походження потребують значних енергетичних витрат, а об’єкти з постачання електричною енергією знаходяться іноді на чималій відстані від конкретної населеної території. Питання постачання електричної енергії до місць здійснення переробки твердих побутових відходів, або відходів споживання рослинного походження є вельми актуальним. В роботі розглядаються питання автономного енергозабезпечення територій розташування установок для переробки відходів споживання. Для вибору

відповідного виду енергозабезпечення пропонується застосувати порівняння собівартості виробництва електричної енергії різних видів.

Обґрунтування застосування автономного енергозабезпечення комплексу з переробки відходів споживання рослинного походження. Сьогодні електрична енергія виробляється на: атомних, водних, теплових, вітряних та сонячних електростанціях. До вибору виду енергозабезпечення території, де розташована установка для переробки відходів споживання рослинного походження було проведено порівняння собівартості виробництва різновидів електроенергії.

Отже, собівартість виробництва $1\text{кВт}\cdot\text{год}$ становить на: АЕС $0.14-0.15\text{\$}=3.58-3.84$ грн., ГЕС $0.23\text{\$}=5.91$ грн., ТЕС $0.07\text{ \$} = 1.80$ грн.; Вітряні ЕС $0.05-0.09\text{\$}=1.28-2.31$ грн., Сонячні ЕС $0.19-0.25\text{\$}=4.88-6.42$ грн., Геотермальні ЕС $0.13-0.16\text{\$}=3.34-4.11$ грн., Припливні ЕС $0.12-0.26\text{ \$}=3.08-6.68$ грн., Електроренергія з біомаси $0.04-0.16\text{ \$} =1.03-4.11$ грн. [1-4]. Запропонована установка-Інтегратор природних енергій вертикального типу ІПЕ «СМЕРЧ» $0.03-0.05\text{\$}=0.77-1.28$ грн. На підставі результатів проведеного порівняння собівартості виробництва різновидів електричної енергії пропонуємо до використання автономний мобільний інтегратор природних енергій вертикального типу ІПЕ «СМЕРЧ». ІПЕ вертикального типу виробляє електроенергію на висхідних газоповітряних потоках, в т.ч. нагрітих, у цілодобовому режимі за рахунок відновлюваної та нетрадиційної енергії природних явищ й низько потенціальних джерел енергії, включаючи їх спільні комбінації: вітрова; сонячна тепла; геотермальна; гравітаційна в т.ч. напір висхідних нагрітих газоповітряних потоків та пневмо-гідроенергія природних або техногенних гідропотоків з енергією припливних хвиль; використання теплового ефекту екзотермічних хімічних реакцій та роботи розширення газоподібних продуктів реакцій *різних вуглецевмісних видів палива* й органічних відходів у різних агрегатних станах й калорійності з допомогою відповідних вогневих, піролізних, плазмових та хімічних теплогенеруючих систем; вторинна низькопотенційна енергія технологічних процесів й кліматичних

систем будівель; тепла енергія радіаційно-ізопного розпаду; тепла енергія нетрадиційних джерел в режимі безпаливної електрогенерації, включаючи трансформатори теплового потенціалу навколишнього середовища – теплові насоси, кавітаційні теплогенератори, генератори тепла на принципі низькоенергетичних ядерних реакцій LENR (у випадку їх реальної працездатності та промислового виробництва). Виробництво електричної енергії відбувається за рахунок напору висхідного газоповітряного потоку через внутрішній тракт установки. Прискорений вихровий висхідний потік енергоносія формується за рахунок спеціальної конструкції установки для передачі енергії турбо-електрогенератори стандартної конструкції. Вимоги до показників якості вироблюваної електроенергії забезпечуються системою управління повітряним потоком і швидкості обертання вертикального вала з електрогенератором, а також стандартною комплектацією аналогічного електрообладнання, що застосовується у вітроенергетиці. Споживання електроенергії у ППЕ «Смерч» для власних потреб не перевищує 500 Вт для системи управління повітряним потоком (заслінки, кермомашинки, повітрязабірник, магнітні муфти) і декількох кіловат при використанні теплових джерел з електроприводом. Нагрівання висхідних потоків повітря відбувається за рахунок теплообмінного обладнання, що розміщується в наземній кореневій частині установки. Теплові, в т. ч. низькопотенційні джерела енергії або відпрацьовані вторинні технологічні енергоносії повинні забезпечувати швидкість газоповітряного потоку через вертикальний тракт ППЕ «Смерч» від 2,5 м/сек або температуру висхідних потоків 60 - 80° С. Максимальна частота обертання вала установки – 200 об./хв., потужності в межах від 10 кВт до 1 МВт.

Економічна ефективність: порівняно з горизонтальними вітроустановками порівнянної потужності у 1 МВт 1 кВт встановленої потужності ППЕ «Смерч» в режимі вітрогенератора буде у 2,5 рази менше. Наземне базування, простота доставки, монтажу, технічне обслуговування електростанції 100 МВт не більше двох осіб на зміну, тривалість експлуатації без ремонту, безпаливний режим

електрогенерації забезпечують ППЕ «Смерч» значні техніко-економічні переваги при порівнянні з будь-якими електростанціями на вуглеводній енергетиці, гідроенергії та «зеленій» енергетиці на відновлюваних джерелах. У конструкції ППЕ «Смерч» відсутня критична залежність від швидкості вітрових потоків й вітрових зон, що забезпечує стабільність вироблення електроенергії та незалежність вихідної потужності енергоустановок від часу доби й погодних умов. Енергоустановки на основі ППЕ «Смерч» характеризуються високим коефіцієнтом використання площ, відведених під електростанцію. При збільшенні щільності розташування установок на одиницю площі, завдяки синергетичному ефекту спільного збільшення тяглових характеристик, буде зростати загальний ККД електростанції, який може збільшуватися у **1.3-2.4** рази порівняно з одиничною установкою. Електростанції на основі ППЕ «Смерч» характеризуються: низькою вартістю 1 кВт встановленої потужності та мінімальними капітальними витратами; низькими експлуатаційними витратами завдяки виключенню будь-яких видів органічного палива: газ, мазут, вугілля, біомаса та пов'язаних з цим витрат на придбання, доставку, зберігання, підключення до інфраструктури, екологічні платежі за викиди; незалежністю вихідної потужності установок «Смерч» від часу доби, сезонності та погодних умов; рівністю встановленої та такої, що віддається споживачеві, потужності. Додаткову комерційну цінність таким електростанціям створює її здатність, аналогічно гідроакумуючим станціям, регулювати пікові навантаження у електромережах, балансувати небажані перетікання енергії й легко інтегруватися у регіональні «розумні мережі» (Smart Grid).

На рис. 1 наведені зовнішній вигляд дослідного зразка та конструкція запропонованої для автономного енергозабезпечення комплексу з переробки органічних твердих побутових відходів рослинного походження енергетичної установки вертикального типу - Інтегратора природних енергій «СМЕРЧ». [5].

Рис. 1. Зовнішній вигляд дослідного зразка та конструкція енергетичної установки ІПЕ «СМЕРЧ».

Висновки.

1. Існуючі технології переробки відходів споживання потребують великих енергетичних витрат та можуть знаходитися на значній відстані від місця розташування установок з переробки.
2. Проведене порівняння собівартості різновидів виробництва електроенергії засвідчило, що запропонована установка для енергозабезпечення комплексу з переробки відходів споживання рослинного походження є найбільш прийнятною до застосування.
3. Екологічність: мінімальний рівень шумів у всьому звуковому діапазоні, низьке наземне розташування та наявність конструкції огорожі рухомих частин установки виключає потрапляння птахів, не створює перешкод на радарх авіадиспетчерів.
4. Інноваційність: у конструкції та принципах роботи ІПЕ «Смерч» використані 12 «ноу-хау», включаючи декілька аеродинамічних способів керування формою й швидкістю повітряних потоків у пневмотракті установки. ІПЕ «Смерч» є ефективною альтернативою турбінному або поршневому циклам виробництва електричної енергії з вуглецевмістких палив або перегрітої пари. Аналогів не має. У різноманітних конструктивних варіантах ІПЕ «Смерч» планується також використовувати нетрадиційні прискорювачі

повітряного потоку та підвищення підйомної сили лопаток турбоагрегату на принципах іонного вітру з іонізацією молекул повітря на наноповірнях.

5. Кліматологічні аспекти роботи ІПЕ «Смерч»: чим нижче температура навколишнього середовища, тим менше витрати теплової енергії яка вноситься для створення необхідного напору у в газоповітряному тракті установки й тим нижче вартість електричної енергії, що виробляється; ІПЕ «Смерч» у режимі вітрогенератора, завдяки конденсації атмосферної вологи на зовнішній оболонці установки яка охолоджується, внаслідок внутрішнього радіального температурного градієнта у повітряному потоці, одночасно з виробництвом електричної енергії забезпечує також збір атмосферної вологи та одержання питної води для територій з посушливим кліматом.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Себестоимость электроэнергии - [Электронный ресурс] – http://www.chemfive.ru/news/sebestoimost_elektroenergii_elektrostancii_budushhego/2016-01-02-635
2. Собівартість 1 кВт електроенергії - [Електронний ресурс] – <https://forum.pravda.com.ua/index.php?topic=908029.30> - 2016
3. Куда ветер дует - [Электронный ресурс] <http://www.trust.ua/news/134159-kuda-veter-duet.html> -2016.
4. Себестоимость солнечной энергии - [Электронный ресурс] - <http://abc.in.ua/v-ukraine-sebestoimost-solnechnoi-ye/2016>
5. Интегратор природных энергий вертикального типа ИПЭ «СМЕРЧ»/ Бизнес-план / И.Г. Киула. – Харьков: ООО «Аурика» - 2015 - 16 с.

ІНТЕРАКТИВНА СИСТЕМА ДЛЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Шевченко Ольга Георгіївна

ст. викладач каф. КІ

Бардаков Андрій Сергійович

студент

Донецький національний технічний університет

м.Покровськ, Україна

Анотація: У даній статті виконується огляд апаратно-програмного комплексу «Інтерактивна дошка», аналізуються та обґрунтовуються його переваги перед існуючими рішеннями, виконується опис його функціональних компонентів, складу програмного забезпечення, наведено узагальнену схему роботи комплексу.

Ключові слова: смартфон, стилус, Android, камера, корекція перспективи, засвічення.

Інтерактивні дошки - один з поширених засобів для відтворення інформації та поліпшення її сприйняття, який усе частіше використовується у повсякденному житті. Їх можна побачити в офісах багатьох компаній, за допомогою них навчаються у сучасних школах та вищих навчальних закладах [1, с. 32].

Такі пристрої є невід'ємною частиною процесу автоматизації навчального процесу. Матеріал, що відображається на інтерактивній дошці, зазвичай є більш структурованим і читабельним у порівнянні з рукописними лекціями на звичайній дошці. Як наслідок, зникає потреба писати на дошці, та лектор заощаджує час і менше втомлюється. Інтерактивні лекції, створені з використанням сучасної анімації, зображень (відеозаписів) дозволяють фокусувати увагу користувача на інформації та підвищувати ефективність її засвоєння [2, с. 145].

Незважаючи на переваги використання інтерактивних систем в освітньому процесі, через високу вартість (приблизно від 500 дол. США) значна кількість навчальних закладів сьогодні змушена обмежуватись невеликою кількістю інтерактивних дошок, або зовсім їх не має.

Рішенням цієї проблеми може слугувати апаратно-програмний комплекс, що надаватиме можливість перетворення звичайної дошки (або будь-якої світлої плоскої поверхні) у навчальній аудиторії в інтерактивну. Його головною перевагою є можливість використання персонального комп'ютера та проектора, які сьогодні наявні у більшості навчальних аудиторій, та смартфона лектора, як складові комплексу; що позбавляє необхідності витратити кошти на спеціалізоване обладнання та його встановлення (рис. 1).

Крім того, комплекс являє собою мобільне рішення, яке можна легко встановити за декілька хвилин у будь-якій аудиторії. Процедура встановлення виконується у два етапи: правильне розташування смартфона відносно поверхні (дошки), калібрування системи. Це, у свою чергу, розширює можливість вибору аудиторії для проведення уроку та, як наслідок дозволяє збалансувати завантаженість аудиторій із вже встановленими стаціонарними системами.

Комплекс являє собою зв'язку: персональний комп'ютер (ПК) – смартфон, що взаємодіють за допомогою обміну повідомленнями з використанням бездротового інтерфейсу Bluetooth [3, с. 254]. Програмна частина комплексу представлена розподіленим програмним забезпеченням, що складається з мобільного додатку для Android – смартфона та Win32 – додатку для персонального комп'ютера з ОС Windows.

У якості вказівника використовується спеціальний стилус із світлодіодною «смужкою» на кінці або, у випадку його відсутності, звичайний ліхтарик (можливе зниження точності).

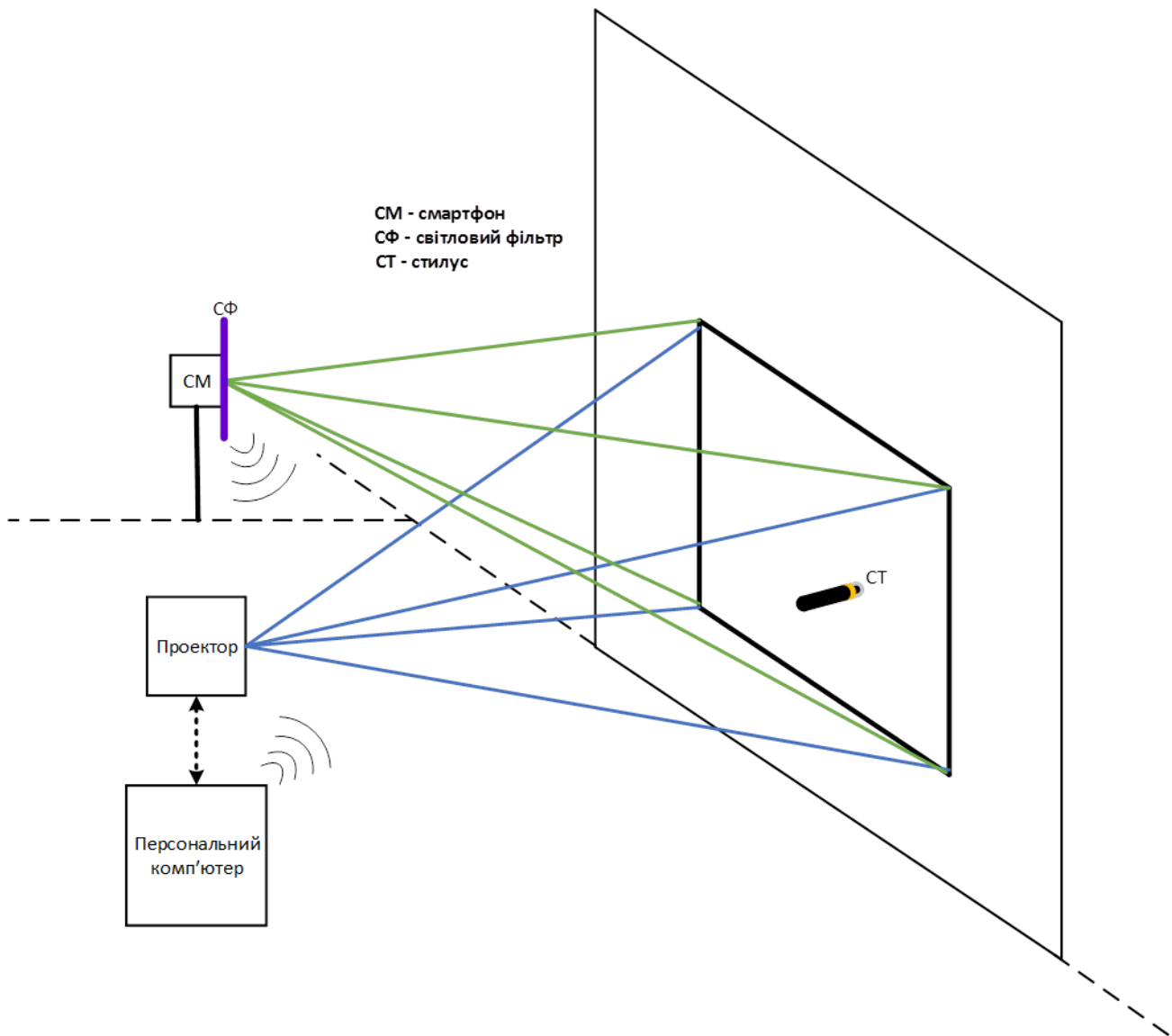

Рис. 1. Узагальнена схема роботи комплексу

Коротке засвічення стилуса (ліхтарика) означає натискання лівої клавiші миші, довге – натискання правої клавiші миші. Джерелом зображення слугує звичайний проектор, підключений до ПК.

У якості датчика для фіксації дотику (натискання) використовується камера смартфона. На кожному кадрі сигналу, що надходить на матрицю камери, з використанням засобів бібліотеки OpenCV (відкритий код) у додатку на смартфоні відбувається пошук засвічення відповідного рівня яскравості, обчислюються координати центру «світлої плями» (дотику) [4, с. 37]. Для того, щоб запобігти виникненню поміхи (яскравий фрагмент зображення, сонячне світло та ін.), яка спричиняє некоректне обчислення координат,

використовується щільний світловий фільтр, розташований безпосередньо перед камерою. Координати, обчислені додатком на смартфоні, відправляються до ПК.

Проектор та камера смартфона розташовано під різними кутами відносно поверхні, на яку проектується зображення (рис.1). Таке розташування дозволяє виключити затемнення, яке може заважати коректному розпізнаванню координат дотику. Але, у такому випадку, координати засвічення у кадрі камери смартфона не дорівнюють фізичним координатам на зображенні з проектора. Це викликає необхідність у Win32-додатку виконувати алгоритм корекції перспективи перед тим, як сформувати відповідний сигнал взаємодії з GUI операційної системи (натискання лівої та правої клавіш миші, затискання лівої клавіші миші) [5, с. 6].

Серед переваг програмного забезпечення комплексу слід виділити відносно невисокі вимоги до програмного та апаратного забезпечення смартфона (табл. 1). Завдяки підтримці останніх чотирьох версій ОС Android, додаток можна запуснути навіть на пристроях із завершеним життєвим циклом. Невисокі вимоги до обсягу оперативної пам'яті дозволяють запускати додаток на нових смартфонах бюджетної цінової категорії.

Таблиця 1

Вимоги до смартфона

Операційна система	Android 6 та новіше
Дисплей	3 роздільною здатністю 1280x720 та більше
Наявність 3D-прискорювача	Так
Оперативна пам'ять	2 Гб та більше

Головною вимогою до персонального комп'ютера є наявність Bluetooth-модуля – вбудованого або присутнього у якості зовнішнього обладнання та операційна система не нижче за Windows 7. Для тестування апаратно-програмного комплексу було використано ПК з операційною системою Windows 10 Pro та

смартфон OnePlus 3T з операційною системою Android 9. Результати тестування підтвердили працездатність розробленої інтерактивної системи.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. David Barber, Linda Cooper, Graham Meeson Learning and Teaching with Interactive Whiteboards. Primary and Early Years – UK: LearningMatters, 2007 – 101p.
2. Michael Thomas, Euline Cutrim Schmid Interactive Whiteboards for Education: Theory, Research and Practice – USA: Information Science Reference, 2010 – 314p.
3. Steve Rackley Wireless Networking Technology From Principles to Successful Implementation. – UK: Elsevier, 2007 – 413p.
4. Daniel Lélis Baggio OpenCV 3.0 Computer Vision with Java – UK: Packt Publishing Ltd, 2015 – 174p.
5. Mårten Wadenbäck Homography - Based Positioning and Planar Motion Recovery. – Sweden: Centre for Mathematical Sciences, 2017 – 115p.

УДК 373.3.015.31:7

**ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ
ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙМАННЯ У МОЛОДШИХ
ШКОЛЯРІВ**

Тодосієнко Наталія Леонідівна

старший викладач

Граб Оксана Дмитрівна

провідний концертмейстер

Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

Анотація. В статті висвітлено актуальні проблеми естетичного виховання особистості молодшого школяра, пошук нових підходів до формування естетичного сприймання у дітей молодшого шкільного віку та впровадження їх у освітній процес сучасної школи, максимальне використання творчого потенціалу учнів. Для досягнення мети було здійснено підбір, розробку й апробацію комплексу методів та методики активізації, дослідження рівня розвитку естетичного сприймання у дітей молодшого шкільного віку, педагогічного потенціалу використання комплексу мистецтв у контексті формування творчої, високодуховної особистості дитини, культури естетичного сприймання молодших школярів та оволодіння цілісною системою знань про мистецтво в позакласних формах виховної роботи.

Ключові слова: естетичне сприймання, молодші школярі, естетичне виховання, комплекс мистецтв, художня творчість, мистецька діяльність, творчий потенціал, позакласні форми роботи.

Постановка проблеми. Важливою умовою сучасного естетичного виховання дітей є створення умов для поступовою переходу школяра від репродуктивного

до творчого рівня розвитку, яке відбувається через спілкування і діяльність, безпосереднє включення учнів у систему художньо-естетичних відносин, сприймання різних видів мистецтва, придбання художньо-естетичних знань і досвіду, власну творчу діяльність.

Актуальність дослідження полягає в деяких протиріччях, а саме: теорією і практикою, коли комплекс мистецтв не завжди використовуються для ефективного та результативного формування естетичного сприймання у молодших школярів, саме в позакласній виховній роботі; потребою суспільства сформувати в учнів цілісне світосприймання і світовідчуття, забезпечити розвиток естетичних ідеалів і смаків, почуття відповідальності за збереження культурних надбань суспільства, і недостатнє використання для цієї мети позакласних форм естетично-виховної роботи; актуальними завданнями, які стоять перед системою середньої освіти з питань виховання, коли пробуджується у дітей інтерес до мистецтва, відбувається залучення до музики та художньо-творчої діяльності, а початкова ланка освіти, яка покликана сформувати в учнів цілісне естетичне світосприймання і світовідчуття, ще недостатньо забезпечує умови для розвитку естетичних ідеалів і смаків дітей, мало використовує принцип синестезії та інтеграції, комплексного застосування мистецтва в позакласній роботі для формування у дітей почуття прекрасного та відповідальності за збереження культурних надбань суспільства.

Естетичне виховання особистості є предметом дослідження багатьох діячів педагогічної науки. Результати аналізу відповідних літературних джерел, ознайомлення з практикою роботи закладів середньої освіти показують, що питання естетичного розвитку молодших школярів у світлі сучасних концепцій ще не знайшло належного розв'язання, а технології, опанування дисциплін естетичного циклу не відповідають зростаючим вимогам сьогодення.

Враховуючи актуальність і важливість порушеної проблеми для практичної навчально-виховної роботи з дітьми молодшого шкільного віку з одного боку, і

недостатнє її науково-теоретичне обґрунтування з іншого, нами була обрана дана тема експериментального дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження загальної та вікової психології, психології мистецтва (В.Алексеева, Г.Балл, І.Бех, М.Боришевський, О.Запорожець, Л.Виготський, М.Гальперін, О.Леонтєв, В.Москалець, В.Ядов та ін.) сприяли визначенню психологічних аспектів формування естетичних почуттів, мислення, розвитку можливостей молодших школярів, умов їх художньо-творчої самореалізації. Формування у дітей та молоді естетичних ідеалів, потреб, ціннісних і орієнтацій отримало авторську інтерпретацію в працях В.Бутенка, М.Даденкова, Є.Квятковського, С.Мельничука, В.Кудіна, Є.Подольської, О.Рудницької, Г.Тарасенко, А.Щербо.

Метою статті є дослідження педагогічного потенціалу мистецтва в процесі формування естетичного сприймання у молодших школярів в позакласних формах естетично-виховної роботи.

Відповідно мети визначено наступні завдання: визначити форми і методи активізації естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку, які пов'язані з мистецькою діяльністю; висвітлити результати застосування інтегрованих художньо-педагогічних технологій в процесі становлення естетичних цінностей, смаків, інтересів дітей молодшого шкільного віку; показати динаміку формування естетичного сприймання у молодших школярів за результатами апробованої нами методики комплексного використання мистецтв в позакласних формах естетично-виховної роботи.

Виклад основного матеріалу. Термін «формування» має багато значень. В своїх дослідження Т.Голінська трактує його по відношенню до людини як придання кінцевої форми, здобуття повної зрілості, кінцевого розвитку. У педагогічній практиці термін «формування» набуває іншого змістовного значення, воно поглиблює феномен розвитку, який як відомо, детерміновано обставинами життєдіяльності людини, цілеспрямованими процесами виховання і навчання [2, с. 48]. Отже, сприймання є цілісним актом, де відбувається пізнання не окремих якостей предмета, а пізнання його в цілому в

багатоманітності всіх властивостей, з його фону. Воно структурне за законом єдності елементів; рухливе в часі і просторі; узагальнююче на відмінну від фото-теле-кібернетичного відображення; усвідомлене, тобто, коригується свідомість і пов'язане з минулим досвідом людини (Б. Андрієвський, Т. Голінська). Відповідно, під сприйманням слід розуміти процес безпосереднього відображення у свідомості людини предмета або явища у сукупності всієї багатоманітності його властивостей, які тісно пов'язані з іншими психічними процесами людської особистості (Б. Ананьєв, Р. Арнхейм, О. Бодалєв, О.Запорожець). Таким чином, процес сприймання – вибірковий і зберігає у пам'яті незмінні образи предметів; апперцептивний, залежить від особливостей людини, яка сприймає; підкорений феномену установки, тобто, готовність особистості сприймати предмети певним чином. В своїх дослідженнях психологи виділяють основні етапи процесу сприймання: схоплення, враження, впізнання, спостереження, розуміння.

Одним із основних завдань музичного сприймання в початковій школі повинне бути розкриття сили музики, відчуття, настрої, багатство музичного мистецтва. За допомогою музичної мови, яка виявляє себе як мистецтво, учень вчиться розуміти й пояснювати пережиті ним почуття, давати їм естетичну оцінку. Зміст музики викликає певні образи в уяві, створює певний емоційний стан, на основі якого складається враження від прослуханого твору. Отже, процес сприймання музичного твору є результатом складної внутрішньої діяльності людини, в якій бере участь пам'ять, чуття, свідомість, фантазія, спогади тощо (А.Костюк, В.Медушевський, Б.Назайкінський, П.Якобсон).

Сприймання мистецтва індивідуальне, у кожного учня є свій улюблений вид мистецтва, тому залучення учнів до різних видів мистецтва, їх синтез розширює межі їх пізнавальних можливостей, ціннісних орієнтацій, асоціативних уявлень[5]. До показників естетичного сприймання Г.Шевченко [6] відносить такі, як емоційність, оціночне відношення до предмета (на основі знань, емоційної пам'яті і досвіду), активна позиція (співпереживання). Що ж до діагностування музично-естетичного досвіду молодших школярів, то тут можна

виділити таких науковців як, Е.Печерську, Н.Миропольську та О.Рудницьку [4], які обґрунтовують важливість діагностування рівня естетичної вихованості молодших школярів, подають критерії музично-естетичного розвитку дітей.

В основу дослідження нами були покладені наступні припущення: становлення естетичних цінностей особистості дитини формується саме в початкових класах, де закладаються основи виховання, забезпечується інтелектуальне, духовне і фізичне становлення особистості; використання комплексу мистецтв в процесі формування естетичного сприймання молодших школярів має інноваційне значення, стимулює розвиток пізнавальних, креативних здібностей учнів, здатність до творчого самовираження, потреб у художньо-творчій самореалізації в позакласних формах роботи.

З метою досягнення результатів дослідження нами було здійснено підбір, розробку й апробування комплексу методів, методик формування та активізації естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку, а також емпіричне визначення становлення естетичних цінностей, формування художньо-естетичної оцінки, розвиток творчої діяльності учнів. А саме: *емпіричні – анкетування, опитування, спостереження, проведення бесіди, тестування, аналіз результатів творчої діяльності дітей, педагогічний експеримент з метою визначення стану розвитку естетичного сприймання молодших школярів, проведення контрольного експерименту; статистичні – математична обробка результатів дослідження, відображення їх у таблицях і графічних формах для фіксації й узагальнення результатів вимірювань та перевірки їх достовірності.*

Під час дослідження з метою активізації естетико-виховного процесу нами запропоновані наступні форми і методи, прийоми: естетична бесіда, твори-роздуми, мистецькі вправи, використання ІКТ, інтерактивні методи, мистецькі ігри, мистецькі проекти, свята, дитячий фольклор, продукти дитячої творчості: малюнки, твори-описи, музичні імпровізації, малювання музики.

Нами було проведено анкетування, опитування і тестове обстеження дітей і з'ясовано дійсний стан сформованості естетичного сприймання творів

мистецтва (музики, живопису, літератури). Як показало опитування, діти 7-9 років надають перевагу (61%) музично-естетичним враженням, які отримали завдяки засобам масової інформації. Серед дитячих уподобань домінують враження, які ні за змістом, ні за формою не можна оцінити як факти мистецтва. Невелика частина опитаних (24%) надає перевагу народному фольклору (пісенна творчість, живопис та ін.). Зовсім мізерна кількість виборів (14%) віддана класичним творам мистецтва, причому цей вибір зробили діти, які навчаються в музичних, художніх школах, студіях або школах мистецтв.

Як свідчать результати контрольного експерименту після використання методів стимуляції розвитку естетичного сприймання молодших школярів значно піднялися рейтинги естетично-ціннісних показників та компонентів, що свідчать про рівень естетичної культури дітей, а також знизилися рейтинги байдужості, нерозуміння творів мистецтва, показники інтересу до низькоякісних течій в мистецтві. Провідними засобами було дослідження використання проектних художньо-педагогічних технологій на уроках мистецького циклу: мистецькі презентації, творчі проекти, творчі вправи і завдання: «Намалюй музику», «Я і мистецтво», «Фарби музики», «Музичні кольори», «Мистецький портрет», «Наші творчі здобутки», «Кольоровий звукоряд», метод малювання музики, метод гри, метод інсценізації та театралізації, що сприяють активізації творчих здібностей і найбільш повному розкриттю потенційних можливостей учнів початкових класів. В результаті роботи за запропонованою нами методикою учні експериментальних груп продемонстрували позитивну динаміку в формуванні естетичного сприймання, певний зріст естетично-творчих здібностей. Результати контрольного зрізу в групах без стимулювання і активізації естетичного сприймання свідчать про те, що естетичне відношення та зацікавленість суб'єктів дослідження зростає, але формується повільно.

В контрольній групі до експерименту високий рівень розвитку естетичного сприймання простежувався у 3% учнів, достатньо високий – у 8%, середній – у

46%, низький – у 43%. Після експерименту: високий рівень – 4%, достатньо високий – 9%, середній – 47%, низький – 40%.

В експериментальних групах спостерігається зростання рівня розвитку естетичного сприймання молодших школярів. До експерименту: високий рівень – 3%, достатньо високий – 8%, середній – 46%, низький – 43%. Після експерименту: високий рівень – 8%, достатньо високий – 13%, середній – 47%, низький – 30%. Це свідчить про підвищення пізнавального інтересу та розвитку творчого потенціалу, усвідомлення естетичних цінностей у результаті цілеспрямованого впливу, який посилює їх становлення в учнів молодшого шкільного віку, визначає формування емоційного відгуку на твори мистецтва, художньо-естетичної оцінки явищ та мистецької творчої діяльності учнів початкових класів.

Отримані результати виявили певні зміни та позитивну динаміку. Результати експерименту показали зростання рівня естетичного сприймання, формування художньо-естетичної оцінки, включення дітей молодшого шкільного віку в мистецьку діяльність після проведення контрольного експерименту, але без спеціального стимулювання цей процес протікає досить повільно. Водночас, нами зафіксований зріст рівня естетичного сприймання пов'язаний із розвитком емоційно-почуттєвої сфери та творчого потенціалу молодших школярів, що зумовлено результатом застосування запропонованої методики активізації естетичного сприймання дітей молодшого шкільного віку засобами комплексу мистецтв на уроках мистецького циклу.

Нами виявлено стан сформованості досліджуваної якості на констатувальному етапі експерименту; виокремлено критерії (чуттєво-емоційний, оцінно-образний, художньо-творчий), схарактеризовано рівні розвитку естетичного сприймання молодших школярів. Результати педагогічної діагностики засвідчили, що загальний стан естетичної вихованості молодших школярів знаходиться переважно на фрагментарному (індиферентному, низькому – 24%) та репродуктивному (середньому – 64%) рівнях. Лише у незначній кількості учнів нами діагностовано умовно-творчий (достатньо-високий) рівень – 12%.

Обґрунтовано педагогічні умови формування естетичного сприймання у молодших школярів, а саме: зміцнення мотиваційної основи процесу естетичного сприймання із врахуванням їх психофізіологічних, вікових та індивідуальних особливостей; створення естетичного середовища; реалізація системного інтегрованого підходу до організації художньо-оціночної діяльності дітей; збагачення творчого потенціалу дітей молодшого шкільного віку у процесі залучення їх до мистецької діяльності; опора на естетичний досвід дітей; співтворчість учителя і учнів.

Досліджено методичні особливості включення дітей молодшого шкільного віку в мистецьку творчу діяльність, форми і методи роботи з естетичного виховання молодших школярів. На основі аналізу теоретичного і методичного матеріалу нами визначено пріоритетну інтегративну модель естетико-виховного процесу перед монодіяльністю. Розв'язання цих завдань передбачило вивчення і аналіз методів, що спрямовані на: розвиток естетичного (музичного, художнього) сприймання дітей; формування естетичної орієнтації (розповіді, бесіди, обговорення, написання творів-описів); методів стимулювання й мотивації навчальної діяльності (створення ситуації успіху, вивчення педагогічного досвіду); методів мистецького навчання (словесні, образно-наочні), художньо-творчі (малювання музики, мистецька гра, стимулювання художнього навчання, цілеспрямованої активізації художньої діяльності дітей). Результати нашого дослідження засвідчили, що вивчення і впровадження методики реалізації педагогічних умов формування естетичного сприймання у молодших школярів засобами мистецтва дає позитивну динаміку, а саме: розвиток естетичного сприймання дійсності та творів мистецтва; розширення художньо-естетичного досвіду; формування художньо-естетичної оцінки; виникнення інтересу до мистецької творчості під творчим керівництвом учителя.

Висновки. Отже, експериментальна перевірка методики реалізації педагогічних умов формування естетичного сприймання молодших школярів засобами комплексу мистецтв дозволяє зробити висновок про те, що результатом проведеного дослідження є дієвість і реалізація інтегрованої

моделі організації мистецької діяльності у позакласній виховній роботі. а саме в початковій школі, коли у дітей пробуджується інтерес до цінностей мистецтва.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрієвський Б.М. Взаємодії художньо-виразної мови музики та живопису в естетичному вихованні молодших школярів // Пед. науки : зб. наук, праць ХДУ. - Вип. 26. - Херсон, 2002. – С. 229-232.
2. Голінська Т.М. Поліхудожній розвиток молодших школярів засобами інтеграції мистецтв // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наукових праць / Редкол.: Т.І. Сушенко (відпов. ред.) та інші. - Вип. 26. - Київ-Запоріжжя : ЗІПК, 2002. – С. 415-419.
3. Масол Л.М. Методика навчання мистецтва у початковій школі / Упор. Л.М.Масол, О.В.Гайдамака, Е.В.Белкіна, О.В.Калініченко, І.В.Руденко.- Х.: Ранок, 2006. - 256 с.
4. Рудницька О.П., Миропольська Н.Е.. Критерії музично-естетичного розвитку дітей // Початкова школа. – 1985. - № 3. - С. 38-43.
5. Тарасенко Г.С. Відкрийте дітям дивосвіт природи: poradnik для батьків з виховання душі і серця дитини. – Вінниця, 2008.– 240с.
6. Шевченко Г.П. Эстетическое воспитание в школе : Учеб.-метод. пособие. - К. : Рад. школа, 1985. - 114 с.

УДК: 34

**ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ СТЯГНЕННЯ СТРАХОВОГО
ВІДШКОДУВАННЯ ЗА ДОГОВОРАМИ ОБОВ'ЯЗКОВОГО
СТРАХУВАННЯ ТРАНСПОРТНИХ ЗАСОБІВ**

Чепіга Дар'я Олександрівна

Студентка 3-го курсу юридичного факультету

Науковий керівник

Марченко Олеся Володимирівна

к.ю.н., доцент, доцент кафедри цивільного, трудового та господарського права

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

м. Дніпро, Україна

Анотація: Страхування транспортних засобів є одним із актуальних заходів щодо збереження майна або мінімізації ризиків, що пов'язані з можливістю його втрати або пошкодження. Разом з тим, договір обов'язкового страхування транспортних засобів досить добре регламентує можливість стягнення шкоди, що була завдана винною особою.

Ключові слова: Страхування транспортних засобів, договір страхування, КАСКО, страховий ліміт, експертиза.

У людини завжди існує бажання та прагнення захистити себе від обставин, які можуть загрожувати життю, здоров'ю або майну. Кількість факторів, які можуть нести для людини ризику щодо втрати або знищення майна, нанесення шкоди життю та здоров'ю збільшуються. Цими факторами можуть бути явища природи, стихійні лиха, протиправні дії третіх осіб, експлуатація джерел підвищеної небезпеки. Тому, на сьогоднішній день питання щодо збереження майна або мінімізації ризиків, що пов'язані з можливістю його втрати або пошкодження, є досить актуальним.

Одним із засобів, що покликані мінімізувати ризики щодо пошкодження майна є страхування. Економічне призначення майнового страхування полягає у

відшкодуванні збитків заподіяних внаслідок пошкодження чи знищення майна при настанні страхових випадків, визначених законодавством.

Метою цієї статті є розгляд проблемних аспектів щодо процедури стягнення страхового відшкодування потерпілою особою за договорами обов'язкового страхування транспортних засобів.

Для більш детального розгляду питання страхових виплат в Україні за останній період, на скільки зріс або впав рівень страхових виплат, слід звернутися до статистичних даних з метою аналізу цих показників. Відповідно до звіту Ліги страхових організацій України за липень 2019 року, ЛСОУ здійснила експрес-аналіз показників діяльності компаній non-life страхування — учасників проекту «Відкрите страхування» за січень-травень 2019 року, що за підсумками січня-травня 2019 року склали 3,9 млрд. грн. Також було проаналізовано показники діяльності з таких видів страхування, як КАСКО, добровільне медичне страхування та обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів. Під страхуванням КАСКО розуміють страховий термін, який застосовується для позначення страхування транспортних засобів. Проаналізувавши законодавство, пояснення терміну КАСКО не надається, фактично, використовується калька з російської мови, як «Комплексное Автомобильное Страхование, Кроме Ответственности». Так, по КАСКО валові страхові премії учасників проекту «Відкрите страхування» за підсумками січня-травня 2019 року склали 973,2 млн. грн., валові страхові виплати – 537,2 млн. грн. Рівень страхових виплат становив 55,2 %. Середній щомісячний темп приросту валових страхових премій склав 5,4 %, середній щомісячний темп приросту валових страхових виплат – 4,5 %. При цьому обсяг надходжень валових страхових премій у травні місяці зменшився на 16,0 % у порівнянні з попереднім місяцем (до 191,7 млн. грн.), а обсяг валових страхових виплат збільшився на 5,4 % (до 112,7 млн. грн.). Рівень страхових виплат зріс на 12,0% валових премій [2].

Таким чином, проаналізувавши статистичні дані ЛСОУ, можна вказати, що одним із найпоширеніших видів страхування є страхування цивільно-правової

відповідальності власників наземних транспортних засобів. Відповідно до Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів» від 01.07.2004 (надалі – Закон України «Про ОСЦПВВНТЗ») об'єктом обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з відшкодуванням особою, цивільно-правова відповідальність якої застрахована, шкоди, заподіяної життю, здоров'ю, майну потерпілих внаслідок експлуатації забезпеченого транспортного засобу [3]. Особа, яка уклала договір обов'язкового цивільно-правового страхування, розраховує на те, що її майнові інтереси захищені від можливого впливу сторонніх чинників, які визначені у договорі як страховий випадок, які можуть зашкодити таким майновим інтересам.

Однак, існують випадки, коли страхувальники зіштовхуються з протидією з боку страховика винної особи у питанні здійснення страхової виплати з тих чи інших причин. Дана проблема має кілька аспектів, серед яких відмова страховиком винної особи у виплаті суми шкоди, що була завдана майну внаслідок ДТП.

Нацкомфінпослуг прийняла рішення збільшити вдвічі розмір страхових сум по обов'язковому страхуванню, які становили 50 000 грн. – за шкоду майна і 100 000 грн. за шкоду життю і здоров'ю. З 1 лютого 2016 року відповідно до Розпорядження Нацкомфінпослуг від 29.12.2015 №3470, ліміти страхових сум за внутрішніми договорами обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності встановлені у розмірі: за шкоду, заподіяну життю та здоров'ю - 200 000 грн. на одного потерпілого, незалежно від кількості потерпілих; за шкоду, заподіяну майну потерпілих - 100 000 грн. на одного потерпілого [4].

У разі, якщо страхова компанія виплатила не всю суму страхового відшкодування, та у подальшому відмовляється у повному відшкодуванні шкоди, що була завдана винною особою, і за умови, що ця сума перебуває у межах ліміту, тоді залучається судовий експерт для оцінки майна, якому було нанесено шкоди.

Тоді, з експертизою від судового експерта потерпіла особа повинна знову звернутися до страхової компанії винної особи з пред'явленням даної експертизи. І страховик має право відмовитися від здійснення страхової виплати лише у випадку, що передбачене у статті 991 Цивільного кодексу України, а саме, у разі навмисних дій страхувальника або особи, на користь якої укладено договір страхування, якщо вони були спрямовані на настання страхового випадку, крім дій, пов'язаних із виконанням ними громадянського чи службового обов'язку, вчинених у стані необхідної оборони (без перевищення її меж), або щодо захисту майна, життя, здоров'я, честі, гідності та ділової репутації; вчинення страхувальником або особою, на користь якої укладено договір страхування, умисного злочину, що призвів до страхового випадку; подання страхувальником завідомо неправдивих відомостей про об'єкт страхування або про факт настання страхового випадку; одержання страхувальником повного відшкодування збитків за договором майнового страхування від особи, яка їх завдала; несвоєчасного повідомлення страхувальником без поважних на те причин про настання страхового випадку або створення страховикові перешкод у визначенні обставин, характеру та розміру збитків; наявності інших підстав, встановлених законом. Договором страхування можуть бути передбачені також інші підстави для відмови здійснити страхову виплату, якщо це не суперечить закону [1]. Рішення страховика про відмову здійснити страхову виплату повідомляється страхувальникові у письмовій формі з обґрунтуванням причин відмови. У разі, якщо сторони не дійшли згоди, тоді спір вирішується у судовому порядку. Разом з тим, окрім основної суми виплати за пошкоджене майно особи, що звертається до страхової компанії, відповідно до ст. 36.5 Закону України «Про ОСЦПВВНТЗ» передбачено, що, за кожен день прострочення виплати страхового відшкодування з вини страховика особі, яка має право на отримання такого відшкодування, сплачується пеня з розрахунку подвійної облікової ставки Національного банку України, яка діє протягом періоду, за який нараховується пеня.

Існують, також, розповсюджені випадки, коли сума відшкодування, внаслідок дорожньо-транспортної пригоди, перевищує суму страхового ліміту. Частиною 1 статті 1194 ЦК України передбачено, що особа, яка застрахувала свою цивільну відповідальність, у разі недостатності страхової виплати (страхового відшкодування) для повного відшкодування завданої нею шкоди зобов'язана сплатити потерпілому різницю між фактичним розміром шкоди і страховою виплатою (страховим відшкодуванням) [1]. Тому, якщо особа відмовляється у виплаті різниці, тоді потерпіла особа може звернутися за захистом своїх прав та інтересів до суду. Як вбачається з практики Верховного Суду, гарантією для задоволення позову та його примусового виконання винною особою, є наявність вагомих доказів щодо необхідності виплати більшої суми, ніж ту, що пропонує винна сторона. Такими доказами можуть бути: звіт незалежного експерта, як правило, це судовий експерт, доказ щодо необхідності придбання додаткових запчастин, фарби, а також документ зі станції технічного обслуговування, який фіксує факт здійснення операції з надання послуг з ремонту та/або технічного обслуговування транспортного засобу.

За договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів, можливе за умови, що згідно з цим договором або Законом України «Про ОСЦПВВНТЗ» у страховика не виник обов'язок з виплати страхового відшкодування (зокрема, у випадках, передбачених у статті 37), чи розмір завданої шкоди перевищує ліміт відповідальності страховика. В останньому випадку обсяг відповідальності страхувальника обмежений різницею між фактичним розміром завданої шкоди і сумою страхового відшкодування. Велика Палата Верховного Суду вважає, що покладання обов'язку з відшкодування шкоди у межах страхового відшкодування на страхувальника, який уклав відповідний договір страхування і сплачує страхові платежі, суперечить меті інституту страхування цивільно-правової відповідальності (стаття 3 Закону України «Про ОСЦПВВНТЗ»). Уклавши договір обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності, страховик на випадок виникнення деліктного зобов'язання

бере на себе у межах суми страхового відшкодування виконання обов'язку страхувальника, який завдав шкоди. А тому страховик, який виплатив страхове відшкодування за договором майнового страхування, згідно зі статтями 3 і 5 вказаного Закону реалізує право вимоги, передбачене статтями 993 ЦК України та 27 Закону України «Про страхування», шляхом звернення з позовом до страховика, в якого завдавач шкоди застрахував свою цивільно-правову відповідальність» [5].

Отже, враховуючи вищезазначене, законодавством врегульована процедура виплати страхового відшкодування потерпілій особі, але водночас, можна спостерігати, що існує велика кількість судових спорів, що виникають на етапі розрахунків виплати шкоди, та хто має відповідати у разі перевищення меж страхового ліміту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. № 435-IV.
Дата оновлення: 26.09.2019.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 12.10.2019).
2. Інформаційний звіт Ліги страхових організацій України: за період 01.07.2019-31.07.2019. URL: http://uainsur.com/wpcontent/uploads/2019/08/Zwit_LSOU_44.pdf (дата звернення: 12.10.2019).
3. Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів: Закон України від 01.07.2004 р. № 1961-IV.
Дата оновлення: 25.07.2018.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15> (дата звернення: 12.10.2019).
4. Про внесення змін до розпорядження Держфінпослуг від 09 липня 2010 року № 566 «Про деякі питання здійснення обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів»: Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 29.12.2015 № 3470.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0145-16> (дата звернення: 12.10.2019).

5. Про страхування: Закон України від 07.03.1996 р. № 85/96-ВР.

Дата оновлення: 07.02.2019.

URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 12.10.2019).

УДК 621.794.4: 546.47/49'24

**ФОРМУВАННЯ ПОЛІРОВАНОЇ ПОВЕРХНІ МОНОКРИСТАЛІВ CdTe
ТРАВІЛЬНИМИ КОМПОЗИЦІЯМИ НА ОСНОВІ ВОДНИХ РОЗЧИНІВ
K₂Cr₂O₇ – HBr – ЕТИЛЕНГЛІКОЛЬ**

Чайка Микола Володимирович

асистент кафедри хімії

Житомирський державний університет імені Івана Франка

м. Житомир, Україна

Римар Олена Олександрівна

учениця

Загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів №21 м. Житомира

м. Житомир, Україна

Панасюк Дмитро Юрійович

судовий експерт

Житомирський науково – дослідний

експертно – криміналістичний центр

м. Житомир, Україна

Анотація: у відтворюваних гідродинамічних умовах досліджено характер хімічного розчинення монокристалів CdTe у водних розчинах K₂Cr₂O₇ – HBr – етиленгліколь. Побудовано діаграми «*склад розчину – швидкість розчинення*» та визначено концентраційні межі полірувальних розчинів. Визначено вплив органічного компонента та природи напівпровідника на швидкість і характер розчинення, стан обробленої поверхні. Оптимізовано склади травників та режими проведення процесу хіміко-динамічного полірування для формування полірованої поверхні монокристалів CdTe.

Ключові слова: хімічне розчинення, монокристал, кадмій телурид, травник, швидкість розчинення, хіміко-динамічне полірування.

Хімічна обробка поверхні напівпровідників типу $A^{II}B^{VI}$ є одним із найважливіших технологічних етапів при виробництві робочих елементів приладів на їх основі. Для цього традиційно і цілком обґрунтовано застосовують метод хімічного травлення, який, на перший погляд, є простим для практичної реалізації хімічним процесом. Однак, як показує практика, отримання полірованої, структурно досконалої та бездефектної поверхні монокристалів із збереженням необхідних параметрів є досить складною технологічною задачею. Для її розв'язання застосовуються різні методи травлення, одним із найбільш перспективних є хіміко-динамічне полірування (ХДП) напівпровідникових пластин у відтворюваних гідродинамічних умовах. При цьому важливо підібрати склади травильних композицій, які володітимуть гарними полірувальними властивостями та необхідними швидкостями зняття поверхневого шару матеріалу. Попередніми нашими експериментальними дослідженнями було встановлено, що травники на основі водних розчинів $K_2Cr_2O_7 - HBr$ відзначаються невеликими (1-7,5 мкм/хв) швидкостями розчинення і при цьому проявляють гарні полірувальні властивості. Введення до їх складу третього компоненту (органічний розчинник) призводить до збільшення діапазону швидкостей розчинення, сприяє розширенню області стабільних складів травників та кращому розчиненню продуктів взаємодії поверхні монокристалів з травильними сумішами.

З метою розробки нових ефективних травильних композицій та умов обробки поверхні монокристалів $CdTe$ у відтворюваних гідродинамічних умовах експериментально досліджено характер їх хімічного розчинення у водних розчинах $K_2Cr_2O_7 - HBr -$ етиленгліколь (ЕГ).

Експериментальні дослідження хімічної взаємодії нелегованих, вирощених методом Бріджмена монокристалів $CdTe$ проводили у відтворюваних гідродинамічних умовах на установці для ХДП згідно методики, наведеної в [1, с. 100-101]. Травильні композиції готували із 10,9 %-го водного розчину $K_2Cr_2O_7$ (х.ч.), 40 % HBr (ос.ч.) та етиленгліколю (х.ч.). Перед ХДП всі розчини витримували протягом двох годин для встановлення рівноваги хімічної реакції:

Після проведення ХДП поліровані монокристали спочатку промивали 0,1 М водним розчином $\text{Na}_2\text{S}_2\text{O}_3$ для видалення з їх поверхні непрореагованого броду (за реакцією 2), а потім великою кількістю дистильованої води та висушували потоком сухого повітря.

Мікроструктуру поверхні напівпровідників після розчинення досліджували в білому світлі металографічним мікроскопом МИМ-7 з цифровою відеокамерою eTREK DCM800 (8Mpix). Якість полірованої поверхні вивчали за допомогою скануючого зондового мікроскопа NanoScope IIIa Dimension 3000TM (Digital Instruments, США) методом атомно-силової мікроскопії (АСМ) в режимі періодичного контакту.

Хімічну взаємодію монокристалів CdTe досліджували в інтервалі розчинів, обмеженому концентраційним трикутником АВС, у вершинах якого об'ємний вміст $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7 - \text{HBr} -$ етиленгліколь складає відповідно: А – 20:80:0; В – 20:20:60; С – 50:50:0. На рис. 1 показані концентраційні залежності швидкості розчинення CdTe у водних розчинах $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7 - \text{HBr} - \text{EG}$. Діаграми «склад розчину – швидкість розчинення» побудовано з використанням методу математичного планування експерименту на симплексі [2, с. 65] при $T = 294 \text{ K}$ та швидкості обертання диску $\gamma = 82 \text{ хв}^{-1}$. При цьому виявлено області з полірувальними (область I) та неполірувальними (область II) розчинами по відношенню до досліджуваних напівпровідників.

Вивчено залежності швидкості хімічного розчинення досліджуваних монокристалів від швидкості перемішування розчинів, температури та природи напівпровідникового матеріалу. Як видно з рис. 1, максимальні швидкості розчинення (6-7 мкм/хв) всіх монокристалів спостерігаються у розчинах, збагачених на $\text{K}_2\text{Cr}_2\text{O}_7$ (біля кута С). Встановлено, що насичення розчинів етиленгліколем (поблизу кута В – розчина з максимальним вмістом органічного компонента) призводить до суттєвого зменшення швидкості хімічного розчинення – до 0,5-1 мкм/хв. Виявлено, що полірувальні розчини формуються

у більшій частині досліджуваного інтервалу. Встановлено, що для одержання якісної полірованої поверхні CdTe, процес ХДП необхідно проводити в травниках із вмістом (в об. %): (20-46) $K_2Cr_2O_7$: (46-76) HBr : (0-37) ЕГ в інтервалі температур 293-296 К при швидкості обертання диску $\gamma = 82 \text{ хв}^{-1}$.

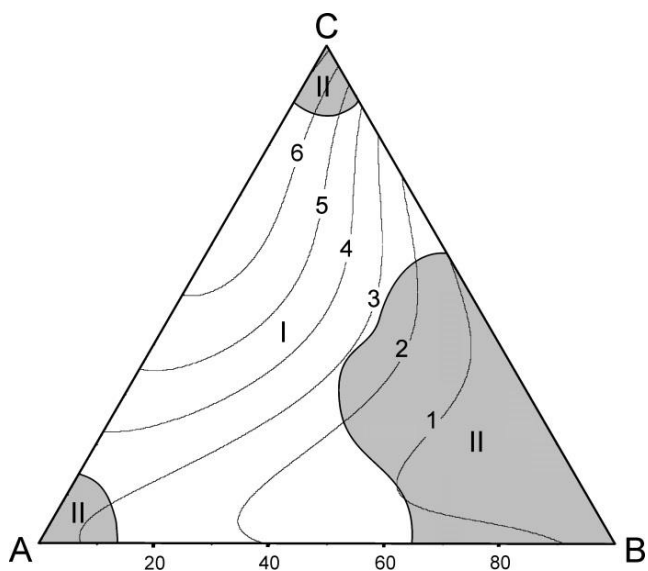

Рис. 1. Концентраційні залежності ($T = 294 \text{ К}$, $\gamma = 82 \text{ хв}^{-1}$) швидкості хімічного розчинення (мкм/хв) монокристалів CdTe у водних розчинах $K_2Cr_2O_7$ – HBr – етиленгліколь

Розроблені нові повільні полірувальні травники представляють особливий інтерес, оскільки не містять надзвичайно токсичного і нестійкого бром, а є бромвиділяючими. Введення до їх складу в'язкого компоненту (етиленгліколю) дозволяє частково регулювати процес взаємодії HBr та $K_2Cr_2O_7$, сприяє розчиненню токсичного Br_2 , який виділяється, та переводить в розчинну форму продукти взаємодії напівпровідникового матеріалу з травником. Це дає можливість варіації швидкості зняття поверхневих шарів монокристалів CdTe, що важливо при розчиненні тонких плівок. Такі травники діють більш м'яко, однорідно і рівномірно як під час зняття порушеного шару, так і під час фінішного ХДП. Витримка полірувальних розчинів навіть протягом досить тривалого часу після приготування (до 180 годин) не впливає на їх полірувальні властивості. Результати металографічного аналізу та атомно-силової

мікроскопії поверхні зразків ($R_a \leq 10$ нм) після розчинення показали перспективність розроблених травильних композицій для ХДП монокристалів CdTe.

Отримані експериментальні результати дозволили визначити склади травильних розчинів для формування полірованих поверхонь досліджуваних монокристалів та значно вдосконалити процеси хімічної обробки їх поверхні при створенні робочих елементів приладів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Чайка М.В. Особливості хімічного розчинення монокристалів CdTe, $Zn_xCd_{1-x}Te$ та $Cd_xHg_{1-x}Te$ у водних розчинах $K_2Cr_2O_7 - HBr - C_4H_6O_6$ / М.В.Чайка, З.Ф. Томашик, В.М.Томашик, Г.П.Маланич, А.А. Корчовий // Вопросы химии и химической технологии. – 2018. – № 6. – С. 99-106.

Томашик В.Н. Применение математического планирования эксперимента для жидкостного травления полупроводников / В.Н. Томашик, А.А. Сава // Заводская лаборатория. – 1987. – Т. 53, № 7. – С. 65.

УДК: 615.47 : 687.552.2 : 616.5

ПРИМЕНЕНИЕ МИКРОДЕРМАБРАЗИИ ДЛЯ КОРРЕКЦИИ КОСМЕТИЧЕСКИХ НЕДОСТАТКОВ КОЖИ

Бобро Светлана Геннадьевна

к.ф.н, ст. преподаватель

Национальный фармацевтический университет

г. Харьков, Украина

Аннотация. Аппаратная микродермабразия является современным методом лечения и ухода за кожей, в основе которого лежит воздействие тончайшими микрокристаллами с высокоабразивными свойствами. Целью нашей работы является изучение применения методики микродермабразии для выравнивания кожи, коррекции гиперпигментации лица, шеи, области декольте и других участков тела.

Ключевые слова: Дермабразия, аппаратная косметология, вакуумная терапия.

Дермабразия представляет собой микрошлифовку кожи, основанную на использовании аппарата вакуумного всасывания с алмазными насадками. Процедура проводится при любом типе кожи и применяется для выравнивания кожи лица, шеи, области декольте и других участков тела. Кроме того, дермабразия эффективна при растяжках, рубцах и различных уплотнениях верхних слоев эпидермиса [1, с.46-53].

Микрокристаллы, используемые во время микрошлифовки кожи, обладают высокими абразивными свойствами. При этом они полностью безопасны, не ранят и не раздражают кожу, являются гипоаллергенными.

Дермабразия не вызывает болезненных ощущений, так как применяется для шлифовки только поверхностного слоя кожи. Отличные абразивные характеристики достигаются за счет особой формы микрокристаллов – в виде звездочек или снежинок. Под действием вакуумного аппарата кристаллы

проникают в верхний слой кожи и нежно отшелушивают ороговевшие частицы. Отслаивание омертвевших клеток происходит быстро и атравматично, кроме того в области шлифовки активизируется рост новых клеток [2, с. 1031-1034]. После курса микродермабразии кожа обновляется, старый слой эпидермиса постепенно заменяется на новый. Именно поэтому алмазная шлифовка активно используется для выравнивания послеугревых рубцов. [3, с. 390-393]. Удаляя верхний слой эпидермиса, дермабразия выравнивает поверхность лица и активизирует рост новых клеток, необходимых для воссоздания молодой и здоровой кожи.

Показания:

- уменьшение рубцовых изменений и проявлений постакне;
- уменьшение проявлений мелких и средне-глубоких морщин;
- устранение пигментных пятен;
- выравнивание цвета лица;
- улучшение состояния тусклой, безжизненной кожи, огрубевшей под действием солнечных лучей (устранение последствий фотостарения);
- идеальное решение для женщин и мужчин с проблемной и жирной кожей, склонной к появлению угревой сыпи, расширенными порами, небольшими рубцовыми изменениями;
- фолликулярный гиперкератоз;
- уменьшение выраженности стрий.

Противопоказания к алмазной микродермабразии:

- Острые воспалительные процессы (в т.ч. гнойничковые поражения кожи);
- Хронические дерматозы в стадии обострения;
- Вирусные инфекции (герпетическая и др.);
- Злокачественные новообразования; доброкачественные образования с отрицательной динамикой развития);
- Генетические болезни кожи;
- Множественные невусы;
- Множественные телеангиэктазии;

- Склонность к образованию или наличие келлоидных рубцов;
- Кожа, склонная к раздражениями; гиперчувствительная кожа;
- Эпилепсия;
- Беременность;
- Тяжёлые системные заболевания (НК/одышка, периферические отёки/, ГБ II-IV стадии, ИБС с явлениями стенокардии и аритмии III-IV ФК, выраженный атеросклероз и др.).

Первые результаты заметны уже после одного сеанса микродермабразии: цвет лица становится более ровным, появляется здоровый румянец, кожа становится более мягкой и гладкой. Для достижения желаемого эффекта рекомендуется провести курс из 4-6 сеансов с интервалом в 1-2 недели.

Процедура дермабразии занимает всего 30 минут. После курса процедур наблюдается значительное омоложение и обновление кожи. Микрошлифовку применяют не только для области лица, но также и шеи, зоны декольте и на руках [4, с.25-28].

Перед процедурой необходима консультация врача. В зависимости от желаемого результата, специалист подберет оптимальное количество процедур, а также определит допустимую глубину воздействия.

После сеанса дермабразии кожа становится крайне чувствительной к ультрафиолету, поэтому, как минимум, сутки следует избегать солнечных лучей. Кроме того, при выходе на улицу необходимо нанести толстый слой солнцезащитного крема с SPF-фактором не ниже 20.

После сеанса микродермабразии необходимо воздерживаться от физических нагрузок до трех дней. Дело в том, что микрошлифовка на время нарушает защитный слой эпидермиса, поэтому первые несколько дней после процедуры кожа остро реагирует на горячую воду и пот [5, с. 30-39].

Чтобы сохранить положительный эффект после дермабразии на долгое время, необходимо соблюдать следующие правила:

- для устранения чувства стянутости и сухости в первую неделю необходимо использовать более жирный увлажняющий крем;

- в течение трех дней после шлифовки не следует использовать косметические средства, содержащие молочную и гликолевую кислоты;
- в первые три дня воздерживаться от использования отшелушивающих скрабов;
- за три дня до и после процедуры исключить средства с содержанием Ретина-А;
- в первые сутки после микродермабразии нельзя пользоваться тональными средствами (кремами, пудрой, румянами);
- допускается использование теней для век и губной помады.

Список литературы

1. Хибер Д. Косметика & медицина : 2011.-N 3.- С.46-53.
2. Freedman Bruce, Rueda-Pedraza E, Waddell S. "The Epidermal and Dermal Changes Associated with Microdermabrasion." *Dermatologic Surgery* 27 (2001): С. 1031-1034.
3. *Dermatologic Surgery* 28 (2002): С. 390-393.
4. *Simon, Harvey (18 December 2012). "Skin wrinkles and blemishes". University of Maryland Medical Center. Retrieved 19 February 2015, с.25-28.*
5. Клиническая косметология : учебник для студентов фармацевтических и медицинских высших учебных заведений / А.Г. Башура, М.В. Никитина, к.С. Шмелькова, В.Ф. Черемисина. – Х.: Основа, 2017. - С. 30-39.

УДК 004

ДОСЛІДЖЕННЯ ЗАГРОЗ ТА МЕТОДІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ХМАРНИХ ОБЧИСЛЕНЬ

Лисенко Максим Ігорович

Кварацхелія Тимур Елгуджайович

Студенти

Харківський національний університет радіоелектроніки

м. Харків, Україна

Анотація: матеріал включає в себе аналіз та структурування найпоширеніших загроз використання хмарних обчислень; приведення основних типів атак на хмарні системи; опис сервісів AWS, що підвищують рівень безпеки додатків клієнта; способи мінімізувати вірогідність виникнення тої чи іншої загрози шляхом впровадження тривіальних методів безпеки.

Ключові слова: хмарні обчислення, хмарний провайдер, загрози, безпека, AWS.

Безліч переваг та доступність хмарних технологій зумовлює широкий попит на їх використання як приватними користувачами, так і великими корпораціями. Корпоративні замовники, які цікавляться хмарними обчисленнями для розширення своєї внутрішньої ІТ-інфраструктури, повинні враховувати загрози, які можуть виникнути, як для клієнтських даних, так і для інфраструктури в цілому.

Це все зумовило актуальність дослідження проблем безпеки при застосуванні хмарних технологій.

Контроль і управління хмарами – є проблемою безпеки. Це високорівневий тип загроз, тому що він пов'язаний з керованістю хмарою, як єдиною інформаційною системою і для нього загальний захист потрібно будувати індивідуально.

В основі забезпечення фізичної безпеки лежить суворий контроль фізичного доступу до серверів і мережної інфраструктури. На відміну від фізичної безпеки, мережна безпека в першу чергу є побудова надійної моделі загроз, що включає в себе захист від вторгнень і міжмережний екран [1, с. 225].

У хмарних обчисленнях найважливішу роль платформи виконує технологія віртуалізації. Для збереження цілісності даних і забезпечення захисту розглянемо основні відомі загрози для хмарних обчислень.

1. Витік даних.

Хмара піддається тим же загрозам, що і традиційні інфраструктури. Через велику кількість даних, які сьогодні часто переносяться в хмари, майданчики хмарних хостинг-провайдерів стають привабливою метою для зловмисників. При цьому серйозність потенційних загроз безпосередньо залежить від важливості даних, що зберігаються. Розкриття персональної інформації користувачів, як правило, отримує меншу розголосу, ніж розкриття медичних висновків, комерційних таємниць, об'єктів інтелектуальної власності, що завдає значної шкоди репутації окремо взятої компанії. Щоб мінімізувати ризики і загрози витоку даних, рекомендується використовувати багатофакторну аутентифікацію і шифрування.

2. Компрометація облікових записів і обхід аутентифікації.

Витік даних найчастіше є результатом недбалого ставлення до механізмів організації перевірки аутентичності, коли використовуються слабкі паролі, а управління ключами шифрування і сертифікатами відбувається неналежним чином. Крім того, організації стикаються з проблемами управління правами та дозволами, коли кінцевим користувачам призначаються значно більші повноваження, ніж в дійсності необхідно. Проблема зустрічається і тоді, коли користувач переводиться на іншу позицію або звільняється. В результаті обліковий запис містить набагато більші можливості, ніж потрібно. А це вузьке місце в питанні безпеки.

Рекомендується використовувати механізми багатофакторної аутентифікації, включаючи одноразові паролі, токени, смарт-карти, USB-ключі.

3. Уразливість використовуваних систем.

Уразливість використовуваних систем – проблема, яка трапляється в мультиарендних хмарних середовищах. На щастя, вона мінімізується шляхом правильно підібраних методів управління ІТ. Кращі практики включають в себе регулярне сканування на виявлення вразливостей, застосування останніх патчів і швидку реакцію на повідомлення про загрози безпеці. Поширена помилка, коли при використанні хмарних рішень в моделі IaaS компанії приділяють недостатньо уваги безпеці своїх додатків, які розміщені в захищеній інфраструктурі хмарного провайдера. І вразливість самих додатків стає вузьким місцем в безпеці корпоративної інфраструктури.

4. Перманентна втрата даних.

Оскільки хмари стали досить зрілими, випадки з втратою даних без можливості відновлення через постачальника послуг вкрай рідкісні. Не варто забувати і про ефективні методи резервного копіювання. Щоденний бекап і зберігання резервних копій на зовнішніх альтернативних захищених майданчиках особливо важливі для хмарних середовищ. Крім того, якщо клієнт шифрує дані до розміщення в хмарі, варто заздалегідь подбати про безпеку зберігання ключів шифрування.

5. Недостатня проінформованість.

Організації, які переходять в хмару без розуміння хмарних можливостей, стикаються з ризиками. Якщо, наприклад, команда розробників з боку клієнта недостатньо знайома з особливостями хмарних технологій і принципами розгортання хмарних додатків, виникають операційні та архітектурні проблеми. Варто пам'ятати про необхідність розуміти функціонування хмарних сервісів, що надаються постачальником послуг. Це допоможе відповісти на питання, які ризики бере на себе компанія, укладаючи договір з хостинг-провайдером.

6. Динамічність віртуальних машин.

Віртуальні машини динамічні. Створити нову машину, зупинити її роботу, запустити заново можна зробити за короткий час. Однак, уразливості операційної системи або додатків у віртуальному середовищі поширюються

безконтрольно і часто проявляються після довільного проміжку часу (наприклад, при відновленні з резервної копії).

7. Уразливості всередині віртуального середовища.

Сервери хмарних обчислень і локальні сервери використовують одні і ті ж операційні системи, і додатки. Паралельні віртуальні машини збільшують «атакуючу поверхню». Система виявлення та запобігання вторгнень повинна бути здатна виявляти шкідливу активність на рівні віртуальних машин, незалежно від їх розташування в хмарному середовищі.

10. Захист периметра і розмежування мережі.

При використанні хмарних обчислень периметр мережі розмивається або зникає. Це призводить до того, що захист менш захищеної частини мережі визначає загальний рівень захищеності [2]. Для розмежування сегментів з різними рівнями довіри в хмарі віртуальні машини повинні самі забезпечувати себе захистом, переміщаючи мережний периметр до самої віртуальної машини (рис. 1).

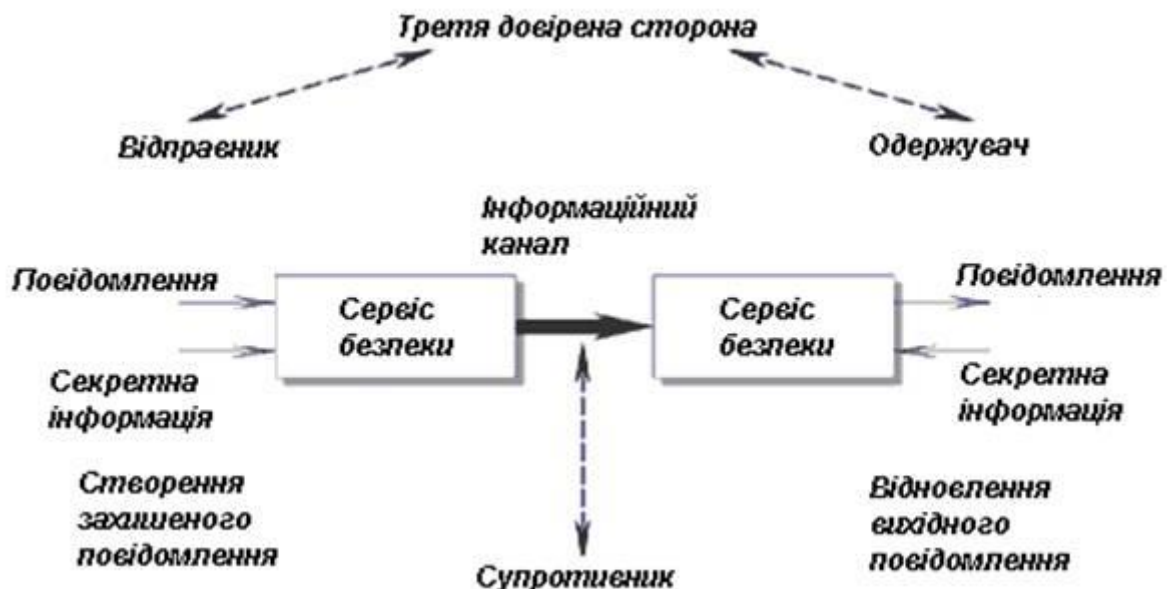

Рис. 1. Схема роботи механізму розмежування доступу

Нижче приведені основні типи атак на хмарні системи.

1. Цільові кібератаки.

Розвинена стійка загроза, або цільова кібератака, – в наш час не рідкість. Володіючи достатніми знаннями і набором відповідних інструментів, можна

домогтися результату. Зловмисника, який поставив за мету встановити і закріпити власну присутність в цільовій інфраструктурі, не так легко виявити. Але крім сучасних рішень, потрібне розуміння сутності і природи такого виду атак. Рекомендується проводити спеціалізоване навчання співробітників по розпізнаванню технік зловмисника, використовувати розширені інструменти безпеки, вміти правильно управляти процесами, знати про планові відповідні дії на інциденти, застосовувати профілактичні методи, що підвищують рівень безпеки інфраструктури.

2. (Distribute) Denial-of-service (DDoS) атаки.

Незважаючи на те, що DoS-атаки мають давню історію, розвиток хмарних технологій зробило їх більш поширеними [3]. В результаті DoS-атак може сильно сповільнитися або зовсім припинитися робота значущих для бізнесу компанії сервісів. Відомо, що DoS-атаки витрачають велику кількість обчислювальних потужностей, за використання яких буде платити клієнт. Незважаючи на те, що принципи DoS-атак, на перший погляд, прості, необхідно розуміти їх особливості на прикладному рівні: вони націлені на уразливості веб-серверів і баз даних. Хмарні постачальники, безумовно, краще справляються з DoS-атаками, ніж окремо взяті клієнти. Головне – мати план пом'якшення атаки до того, як вона відбудеться.

3. Злом інтерфейсів та API.

Сьогодні хмарні сервіси і додатки немислимі без зручного для користувача інтерфейсу. Від того, наскільки добре опрацьовані механізми контролю доступу, шифрування в API, залежить безпека і доступність хмарних сервісів. При взаємодії з третьою стороною, що використовує власні інтерфейси API, ризики значно зростають. Тому що потрібно надавати додаткову інформацію, аж до логіна і пароля користувача. Слабкі з точки зору безпеки інтерфейси стають вузьким місцем в питаннях доступності, конфіденційності, цілісності та безпеки. Рекомендується організувати адекватний контроль доступу, використовувати інструменти захисту і раннього виявлення загроз. Уміння моделювати загрози і знаходити рішення по їх відображенню – гідна

профілактика від зломів. Крім того, рекомендується виконувати перевірку безпеки коду і запускати тести на проникнення.

4. Крадіжка облікових записів.

Фішинг, шахрайство, експлойти зустрічаються і в хмарному оточенні. Сюди додаються загрози у вигляді спроб маніпулювати транзакціями і змінювати дані. Хмарні майданчики розглядаються зловмисниками як поле для здійснення атак. І навіть дотримання стратегії «захисту в глибину» може виявитися недостатнім. Необхідно заборонити «шарінг» облікових записів користувачів і служб між собою, а також звернути увагу на механізми багатofакторної аутентифікації. Сервісні акаунти і облікові записи користувачів необхідно контролювати, детально відслідковуючи виконувані транзакції. Головне – забезпечити захист облікових записів від крадіжки.

5. Атаки на клієнта.

Більшість користувачів підключаються до хмари, використовуючи браузер. Тут розглядаються такі атаки, як Cross Site Scripting, «викрадення» паролів, перехоплення веб-сесій, «людина посередині» і багато інших. Єдиний захист від даного виду атак є правильна аутентифікація і використання шифрованого з'єднання (SSL) з взаємною аутентифікацією. Однак, дані кошти захисту не дуже зручні і дуже марнотратні для творців хмар. У цій галузі інформаційної безпеки є ще безліч невирішених завдань.

6. Атаки на гіпервізор.

Гіпервізор є одним з ключових елементів віртуальної системи. Основною його функцією є поділ ресурсів між віртуальними машинами. Атака на гіпервізор може привести до того, що одна віртуальна машина зможе отримати доступ до пам'яті і ресурсів іншої. Також вона зможе перехоплювати мережний трафік, відбирати фізичні ресурси і навіть витіснити віртуальну машину з сервера. В якості стандартних методів захисту рекомендується застосовувати спеціалізовані продукти для віртуальних середовищ, інтеграцію хост-серверів зі службою каталогу Active Directory, використання політик складності і старіння паролів, а також стандартизацію процедур доступу до керуючих засобів хост-

сервера, застосовувати вбудований брандмауер хоста віртуалізації [4]. Також можливе відключення таких часто невикористовуваних служб як, наприклад, веб-доступ до сервера віртуалізації.

У підсумку, варто зазначити, що переваги хмарних обчислень, з лишком покривають всі загрози. Актуальність пошуку методів вирішення даних проблем і зумовлює дослідження методів забезпечення безпеки на основі сервісів AWS, що наведені нижче (табл. 1).

Таблиця 1

Співвідношення проблеми і сервісу AWS

Компрометація облікових записів і обхід аутентифікації	– AWS Identity and Access Management (IAM), – Amazon Cognito
Витік даних	– AWS Identity and Access Management (IAM)
Інсайдери-зловмисники	– AWS Identity and Access Management (IAM), – AWS Secret Manager
Cross Site Scripting, «викрадення» паролів, перехоплення веб-сесій	– AWS Secret Manager
Злом інтерфейсів та API	– Amazon GuardDuty
Уразливість використовуваних систем	– Amazon Inspector, – Amazon Macie
Уразливості всередині віртуального середовища	– Amazon Macie
Труднощі при переміщенні звичайних серверів в обчислювальну хмару	– Amazon Macie
Крадіжка облікових	– AWS Certificate Manager,

записів і атаки на клієнта	– AWS WAF
Цільові кібератаки	– AWS WAF
DDoS-атаки	– AWS Shield
Атаки на системи управління	– AWS Directory Service (AWS Microsoft AD)
Динамічність віртуальних машин	– Amazon Macie – Amazon Inspector
Перманентная втрата даних	– AWS Key Management Service (KMS)
Недостатня проінформованість (людський фактор)	– AWS Identity and Access Management (IAM) (частково)

ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРИ

1. Todd Hoff Explain the Cloud Like I'm 10 / Todd Hoff., – 2017. – С. 225.
2. <https://habr.com/ru/post/183168/> – 2013.
3. <https://ddos-guard.net/ru/terminology/attacks/ddos-ataka> – 2016.
4. <https://eugene.kaspersky.ru/2019/07/15/audit-soc-2-projden/> – 2019.

УДК 330 687.55:001.4

**НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ТЕРМІНОЛОГІЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ
«КОСМЕТИЧНА ПРОДУКЦІЯ» В ЄВРОСОЮЗІ ТА УКРАЇНІ**

Немченко Алла Семенівна

к.ф.н., проф., зав. каф. організації та економіки фармації

Міщенко Вікторія Іванівна

к.ф.н., ас. каф. організації та економіки фармації

Винник Олена Володимирівна

к.ф.н., доц. каф. організації та економіки фармації

Національний фармацевтичний університет

м. Харків, Україна

Анотація: на цей час однією з проблем косметичної галузі є відсутність чіткого єдиного визначення терміну «косметична продукція». З метою гармонізації законодавства в Україні розроблено проект Постанови КМ України «Технічний регламент на косметичну продукцію», в якому наведено визначення терміну «косметична продукція (парфумерно-косметична продукція). Також важливим питанням у фармацевтичній галузі є відсутність однозначного законодавчого розмежування між лікарськими засобами (ЛЗ) та косметичними засобами. Поняття ефективності косметичного засобу як лікарського засобу законодавчо в країні відсутнє.

Ключові слова: косметика, косметична продукція, парфумерно-косметична продукція

Наразі однією з важливих проблем фармацевтичної галузі є відсутність єдиного нормативно-правового акту (НПА) визначення терміну «косметична продукція».

Мета дослідження полягала у проведенні аналізу визначення терміну «косметична продукція» в країні.

Об'єкт дослідження: законодавчі акти та НПА стосовно термінологічного визначення косметики в країні.

При дослідженні були використані наступні методи: ретроспективний, документальний, структурно-функціональний, метод порівняння та контент-аналіз.

На внутрішньому ринку країн Євросоюзу (ЄС) до цього часу була присутня Директива 76/768/ЕЕС Безпека і якість парфумерно-косметичної продукції (Cosmetic products directive Regulation № 1223/2009 of the European Parliament and of the Council of 30 November 2009 on cosmetic products), яка забезпечувала обіг косметичних товарів на ринку держав-членів ЄС. З 11 липня 2013 р. набув чинності Регламент (ЄС) №1223/2009 Європейського парламенту і Ради від 30.11.2009 р. на косметичну продукцію, який доповнює Директиву.

Регламент спрямований на:

- зближення законодавчих, регламентуючих та адміністративних положень держав-членів ЄС,
- спрощення процедур та вдосконалення термінології,
- забезпечення захисту здоров'я споживачів,
- визначення правил оцінки безпеки продукції,
- заборону випробування на тваринах [1].

Вільне пересування косметичних товарів на внутрішньому ринку Європейського Союзу дозволяється, якщо вони відповідають Регламенту (ЄС) №1223/2009. Для розміщення косметичної продукції на ринку ЄС, виробником призначається відповідальна особа (Responsible person), яка повинна забезпечити відповідність продукції сучасним вимогам. Дія Регламенту поширюється тільки на косметичну продукцію, не зачіпаючи лікарські препарати, медичні вироби, біоцидну продукцію [2].

У зв'язку з гармонізацією в Україні розроблено проект Постанови КМ України «Технічний регламент на косметичну продукцію» [2]. В таблиці 1 приведено визначення терміну «косметика» згідно Регламенту ЄС (*«косметична продукція»*) та згідно проекту Постанови КМ України (*«косметична продукція»*)

(*парфумерно-косметична продукція*)). Аналіз законодавства дозволив встановити, що термінологічне формулювання ідентичне, але українське визначення термінології розширено та доповнено з приведенням терміну парфумерно-косметична продукція.

Таблиця 1

Термінологічне визначення терміну «косметична продукція» згідно Регламенту (ЄС) №1223/20 та проекту Постанови КМ України «Технічний регламент на косметичну продукцію»

Регламент (ЄС) №1223/2009 Європейського парламенту і Ради від 30.11.2009 р.	Проект Кабінету Міністрів України «Технічний регламент на косметичну продукцію»
<i>«косметична продукція»</i> означає будь-яку речовину або суміш, призначені для нанесення на різні зовнішні ділянки людського тіла (епідерміс, система волосяного покриву, нігті, губи і зовнішні генітальні органи) або на зуби і на слизову оболонку ротової порожнини виключно або переважно з тим, щоб очистити їх, ароматизувати, міняти їх зовнішній вигляд, захищати, зберігати у гарному стані або коригувати запах тіла	«косметична продукція (парфумерно-косметична продукція)» - це будь-яка речовина або суміш, призначена для нанесення на різні зовнішні ділянки людського тіла (епідерміс, система волосяного покриву, нігті, губи і зовнішні статеві органи) або на зуби і на слизову оболонку ротової порожнини виключно або переважно з тим, щоб очистити їх, ароматизувати їх, змінити їх зовнішній вигляд, захищати їх, зберігати їх у гарному стані або коригувати запах тіла

Аналіз офіційних джерел інформації щодо посилання на косметичні товари також показав використання терміну «лікарський косметичний засіб» [4, 46]. Слід відмітити, що на сьогодні немає чіткого трактування цього визначення у законодавчих та нормативно-правових актах. Незважаючи на це, на фармацевтичному ринку присутня велика кількість продукції, в якій задекларований лікувальний ефект. Але слід наголосити, що вона не завжди

zareestrovana yak likars'kyy zasib (LZ). Zazvychay likувальну kosmetichnu produkciu vroblyayut farmatsevtichni laboratorii, yakі vikoristovuyut' peredovi tehnologii ta mayut' vlasnu doslidnyts'ku bazu. V Ukraїni serertifikauiu kosmetichnoї produkciu z likувальnim efektom provodyat' kil'ka laboratorii, yakі akredytovani Ministerstvom oхoroni zdorov'ya. A oskil'ki v kraїni likувальnoї kosmetiki ofitsiїno ne існує, to serertifikuuyut' її tak samo, yak і bud' yaku іншу kosmetichnu produkciu.

Vidomo, sho LZ vidriznyayetsya vid kosmetichnogo zasobu nayavnist'yu u resеpturі rеchovyn likувальno-profilaktichnoї дії. Yaksho kosmetichnyy zasib, do yakogo vkhodyt' takі likars'ki rеchovyny, vnesheno do Derzhavnogo reestru LZ, to tse є LZ, kotryy proyshov vidpovidni doklinichni ta klinichni viprobuvannya ta ekspertyzu reestratsiynnykh materіaliv Derzhavnym ekspertnym tsentrom MOZ Ukraїni, oskil'ki okremogo osoblyvogo porядku protsedury reestratsiї kosmetichnykh zasobiv z likувальnim efektom narazi ne існує. Do taknykh naybil'sh rozpovsyudzhenykh taknykh kosmetichnykh zasobiv mozha vidnesti nastupni:

- Kетозорал®-Дарниця шампунь 2% фл. по 60 г, 100 г, Дарниця, Україна;
- Шампунь с кетоконазолом проти лупи, 100 мл, Ельфа ФФ НФО, Україна
- Дермазол® шампунь 20 мг/мл фл. по 50 мл, 100 мл, саше 8 мл, Кусум Хелтхер Pvt. Ltd, Індія.

Takozh nami buли проаналізовані чинні НПА, sho navedeni u tablici 2, u yaknykh privedeno термінологічне визначення терміну «kosmetichnyy zasib», ale u жодному z nykh ne vказано термін «likувальна kosmetika».

Таблиця 2

Аналіз нормативно-правових актів термінологічного визначення словосполучення «косметичний засіб»

№	НПА	Термін
1.	Директива Ради 76/768/ЄЕС від 27 липня 1976 року щодо зближення законів держав-членів, що стосуються косметичних продуктів (Директива про косметику) замінена на Регламент (ЄС) № 1223/2009 від 11 липня 2013 р. [2]	– косметика – косметичні продукти – косметичні засоби
2.	Проект Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію» [3]	– косметична продукція (парфумерно-косметична продукція)
3.	Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.03.2002 №117 «Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників» [5]	– провізор-косметолог (косметологічна допомога, фармацевтична опіка)
4.	ДСТУ 2472:2006 Продукція парфумерно-косметична. Терміни та визначення понять [6]	– парфумерно-косметична продукція; –косметичний засіб (засіб косметичний); – косметика; –фітокосметика (категорія косметичних виробів, які містять лише натуральні біологічно активні речовини рослинного походження); – косметичні засоби догляду за шкірою

5.	Наказ Міністерства охорони здоров'я України № 498 від 06.07.2012 «Про затвердження Переліку товарів, які мають право придбавати та продавати аптечні заклади та їх структурні підрозділи» [7]	– косметичні засоби
6.	Український Класифікатор нормативних документів (ICS: 2005, MOD) ДК 004: 2008 [8]	– косметичні товари

Таким чином, поняття лікувального косметичного засобу законодавчо відсутнє. Така термінологічна невідповідність виникла через недосконалість законодавства. Тому, на наш погляд, ці протиріччя потрібно враховувати як під час внесення змін у Закон України «Про лікарські засоби», так і в ході підготовки Технічного регламенту щодо безпечності косметичної продукції.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Косметическая продукция в Европейском Союзе, COSMETIC PRODUCTS SAFETY REPORT, Регламент 1223/2009, отчет о безопасности косметической продукции, нотификация, регистрация CPNP [Электронный ресурс]. URL: <http://www.icqc.eu/ru/certifikacija-ce/sertifikaciya-kosmetiki-v-evropejskom-soyuze> (дата обращения 03.11.2019).
2. Европейский Союз регламент № 1223/2009 европейского парламента и совета ЕС о косметической продукции. Regulation (EC) №. 1223/2009 of the european parliament and of the council on cosmetic products [Электронный ресурс]. URL: <http://www.icqc.eu/userfiles/File/Regulation%20EC%201223-2009.doc> (дата обращения 03.11.2019).
3. Проект постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Технічного регламенту на косметичну продукцію» [Електронний ресурс]. URL <https://moz.gov.ua/article/public-discussions-archive/proekt-postanovi-kabinetu->

ministriv-ukraini-pro-zatverdzhennja-tehnicnogo-reglamentu-na-kosmetichnu-produkciju-20190108-1 (дата звернення 03.11.2019).

4. Лебединець, В. О. Сучасні проблеми питання стандартизації лікарських косметичних засобів в Україні / В. О. Лебединець, І. С. Казакова // Соціальна фармація: стан, проблеми та перспективи : матеріали V Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., м. Харків, 25-26 квіт. 2019 р. – Харків : НФаУ, 2019. – С. 46-54.

5. Наказ Міністерства праці та соціальної політики України від 29.03.2002 № 117 «Довідник кваліфікаційних характеристик професій працівників». Випуск 78. Охорона здоров'я [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va117282-02> (дата звернення 04.11.2019).

6. ДСТУ 2472:2006 Продукція парфумерно-косметична. Терміни та визначення понять. [Електронний ресурс]. URL: http://ksv.do.am/GOST/DSTY_ALL/DSTY1/dsty_2472-2006.pdf. (дата звернення 04.11.2019).

7. Наказ Міністерства Охорони Здоров'я України № 498 від 06.07.2012 «Про затвердження Переліку товарів, які мають право придбавати та продавати аптечні заклади та їх структурні підрозділи» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1231-12> (дата звернення 04.11.2019).

8. Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики «Український Класифікатор нормативних документів (ICS: 2005, MOD) ДК 004: 2008» [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va301609-08> (дата звернення 04.11.2019).

УДК 658.5.011:631.153

**ОСОБЛИВОСТІ ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ, ЩО ЗАЙМАЮТЬСЯ
РОСЛИННИЦТВОМ**

Макалюк Ірина Віталіївна

к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та підприємництва

Місяйло Олена Вікторівна

студентка

КПІ ім. Ігоря Сікорського

м. Київ, Україна

Анотація. Обґрунтовано актуальність планування діяльності сільськогосподарських підприємств. Досліджено частку збиткових підприємств у загальній кількості в розрізі великих, середніх і малих підприємств. Проаналізовано тенденції зміни витрат на виробництво продукції рослинництва, індексу цін реалізації сільськогосподарської продукції та індексу цін на продукти харчування впродовж останніх років. Наведено особливості планування в сфері рослинництва та обґрунтовано заходи щодо підвищення його ефективності.

Ключові слова: планування, сільськогосподарські підприємства, рослинництво, сільськогосподарське виробництво, витрати виробництва.

Сільське господарство має важливе значення у соціально-економічному розвитку країни, адже воно є сировинною базою для виробництва продуктів харчування та, відповідно, ключовою умовою задоволення потреб суспільства. Актуальність обраної теми полягає в тому, що для забезпечення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств важливим є планування його діяльності, оскільки такий вид господарювання має ризиковий характер, спричинений низкою факторів.

Статистичні дані 2018 р. свідчать про те, що майже 14 % українських аграрних підприємств є збитковими, з них: великі підприємства – 0 %, середні – 11,5 %, малі – 13,8 %. Також простежується негативна тенденція збільшення збиткових підприємств впродовж останніх 5 років (рис.1).

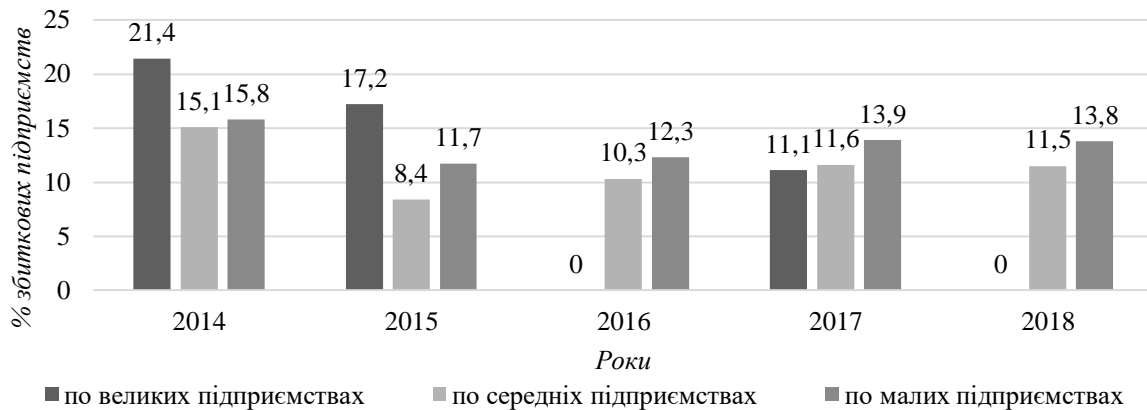

Рис. 1. Частка сільськогосподарських підприємств, які одержали збиток, у % до загальної кількості підприємств

Джерело: побудовано на основі даних [1]

Крім того, для забезпечення розширеного виробництва рентабельність сільськогосподарської продукції є недостатньою, що зумовлено ціновою політикою на аграрному ринку (яка полягає у неможливості сільськогосподарських підприємств, що займаються рослинництвом, формувати ціну продукції власного виробництва) та темпом зростання витрат на виробництво продукції. В табл. 1 наведено дані щодо тенденцій витрат на виробництво в сфері рослинництва (табл.1).

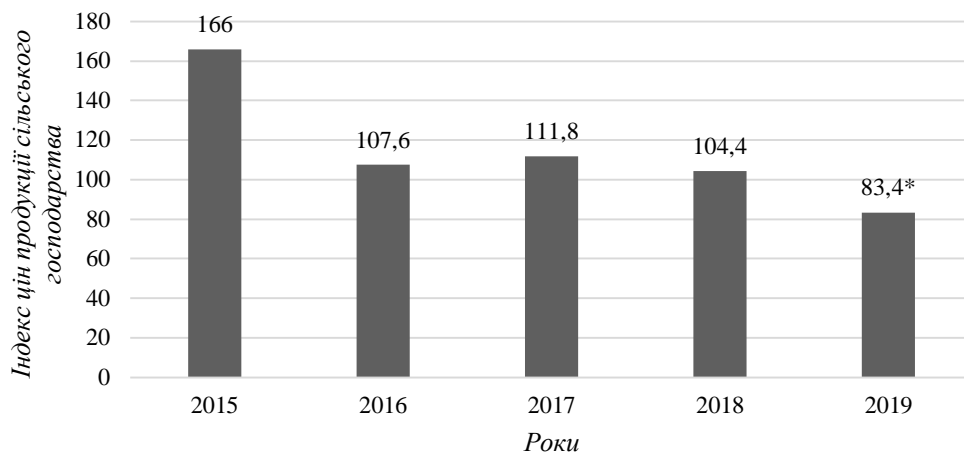
Таблиця 1

**Витрати на виробництво продукції підприємств за КВЕД-2010 01.1
«Вирощування однорічних і дворічних культур»**

Рок и	Витрати на виробництво продукції (товарів, послуг)	З них за складовими витрат						Темп зростання витрат відносно попереднього року
		матеріальні витрати		амортизація		витрати на оплату праці		
		та витрати на оплату послуг, використані у виробництві						
	млн. грн	у % до загальних витрат	млн. грн	у % до загальних витрат	млн. грн	у % до загальних витрат	%	
2012	93074,8	72571,1	77,9	5098,6	5,5	10307,3	11,1	-
2013	109869,3	87222,1	79,4	6907,2	6,3	10660,9	9,7	118,0
2014	137077,9	112719,9	82,2	7494,7	5,5	10989,4	8	124,8
2015	204006,7	170153,4	83,4	10746,5	5,3	13560,9	6,6	148,8
2016	249461,2	208541,3	83,6	12875,2	5,2	17321,3	6,9	122,3
2017	309835,1	254636,8	82,2	17682,3	5,7	23974,3	7,7	124,2

Джерело: сформовано на основі даних [1]

На рис. 2 відображено динаміку індексу цін реалізації сільськогосподарської продукції впродовж 2015-2019 рр.

*Примітка. * За січень-вересень 2019 р.*

Рис. 2. Індекс цін реалізації сільськогосподарської продукції, %

Джерело: побудовано на основі даних [1]

Дані табл. 1 та рис. 2 свідчать про щорічне зростання в межах 20 % витрат на виробництво продукції, однак ціна реалізації кожного року нижча, аніж попереднього. Разом з тим, здешевлення продуктів харчування на ринку не спостерігається. Навпаки, за даними Міністерства фінансів України індекс цін на продукти харчування з року в рік зростає: 03.2017 – 100 %, 12.2017 – 113,32 %, 12.2018 – 133,84 %, 11.2019 – 141,82 % (дані з накопиченням зростаючим підсумком) [2]. Реалії сумні, адже вони підтверджують політику «штучного знищення» вітчизняного агровиробника, особливо малих фермерів, які обмежені у додаткових джерелах фінансування своєї господарської діяльності, окрім виручки від реалізації продукції власного виробництва.

Саме тому, не маючи можливості планування і підвищення цін реалізації продукції (в мікроекономіці це називається «риннок досконалої (або чистої) конкуренції»), вітчизняним агровиробникам необхідно ретельно планувати інші аспекти господарської діяльності (в напрямку зниження витрат виробництва та підвищення врожайності сільськогосподарських культур), які в силу специфіки галузі мають свої особливості. Розглянемо їх детальніше.

Основними особливостями сільськогосподарського виробництва, а саме рослинництва, є: сезонність виробництва; залежність від природно-кліматичних умов; різновид робіт залежно від періоду вегетаційного розвитку культури (обробка землі, догляд за рослинами, збирання врожаю); поновлення виробництва за отриманої продукції (зерно для посіву, соломка для спалення); особливості нарахування амортизації техніки, яка використовується з різною інтенсивністю в різні пори року; коливання потреби у оборотних засобах (у період року, який пов'язаний з виконанням сільськогосподарських робіт, потреба на них зростає (на паливо, добриво, пестициди), а в іншу частину року, потреба різко падає і обмежується на утримання робочої сили та приміщень). Такі особливості ведення господарської діяльності мають обов'язково враховуватися при плануванні виробництва.

Планування у сфері рослинництва починається з розроблення балансу земельних площ та визначення напрямів їх цільового використання. Статистика останніх 50 років свідчить про те, що у світі площі посівних територій збільшилась на 12 %, а обсяг сільськогосподарського виробництва зріс у 3 рази. Проте такі зміни призводять до деградації земельного ресурсу, тобто зменшення родючості та корисних властивостей ґрунтів (оскільки земля утримує меншу кількість води і снігу, це може стати причиною дефіциту питної води через 10-20 років), та погіршили стан екосистем [3, с. 6]. Тому вкрай важливо при плануванні використовувати збалансований підхід до землекористування.

Особливе місце у плануванні посідає розрахунок потреби насіння, його сортооновлення та сортозаміна. Оскільки нові сорти зазвичай мають вищу врожайність, важливою є прискорена сортозаміна (протягом одного-двох років) з найпродуктивнішими показниками. Фахівці стверджують, що своєчасне сортооновлення та добре організований процес насінництва зможе підвищити врожайність до 20 % [4].

Крім того, дієвим заходом є планування відходів рослинництва (незернової частини врожаю), які в процесі здійснення господарської діяльності можуть

бути перероблені у біопаливо для використання їх у технологічних цілях (опалювання зерносховищ, сушарень, інших приміщень). Теплотворність таких біопелет з рослинних відходів у 1,5 рази більше, ніж у деревини: теплова енергія спалювання 2000 кг пелет дорівнює 3200 кг деревини; кількість золи не перевищує 1 % від загального обсягу використаного пального [5, с. 14].

Отже, планування для забезпечення ефективної господарської діяльності вітчизняних підприємств рослинництва є важливим елементом, який допоможе підвищити врожайність сільськогосподарських культур, а отже збільшити дохідність підприємств, зменшити собівартість продукції та скоротити непередбачені витрати.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Офіційний сайт Державної служби статистики [Електронний ресурс]. – URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 29.10.2019).
2. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – URL : <https://minfin.com.ua/> (дата звернення 07.11.2019).
2. Данкевич В. Є. Розвиток земельних відносин в умовах глобалізації : монографія. Житомир : Видавець О. О. Євенок, 2017. 392 с.
3. Сорт, як один із основних ресурсів у підвищенні врожайності сільськогосподарських культур і нарощуванні виробництва продукції. – URL : <http://lugdpss.gov.ua/slaider/1417-sort-yak-odin-iz-osnovnikh-resursiv-u-pidvishchenni-vrozhajnosti-silskogospodarskikh-kultur-i-naroshchuvanni-virobnitstva-produktsiji> (дата звернення 27.10.2019).
4. Клименко В. В., Кравченко В. І., Боков В. М., Гуцул В. І. Технологічні основи виготовлення біопалива з рослинних відходів та їх композитів : монографія / За ред. В. В. Клименка. – Кропивницький : ПП «Ексклюзив-Систем», 2017. 162 с.

УДК 378.371.134:37.025.8

**КРЕАТИВНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ДОСЛІДНИЦЬКОЇ
КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА**

Бурчак Станіслав Олександрович

канд.пед.наук, доцент, докторант

Бурчак Ліана Володимирівна

канд.пед.наук, доцент

Глухівський національний педагогічний університет

імені Олександра Довженка

м. Глухів, Україна

Анотація. Дану публікацію присвячено дослідженню проблеми розвитку креативності особистості. У статті висвітлено сутність дослідницької компетентності майбутнього вчителя, її компонентні складники, а також показники дослідницької компетентності (інтерес до дослідницької діяльності, активність, ініціативність, здатність вирішувати нестандартні завдання (у нових умовах)), що і складають креативність особистості майбутнього фахівця.

Ключові слова: креативність особистості, дослідницька компетентність майбутнього педагога, структурні складники дослідницької компетентності, показники дослідницької компетентності, вища школа.

Зміна політики і соціальних пріоритетів в освіті незалежної України, сформувала принципово нову парадигму освіти та виховання – переходу від виховання громадянина країни до формування громадянина світу, людини відкритої, демократичної та відповідальної, освіченість, культура і мораль якої відповідають складності завдань глобалізованого світу.

Сучасна освіта має готувати особистість, котра здатна жити в надзвичайно глобалізованому і динамічно змінному світі, сприймати його змінність як суттєву складову власного способу життя [1, с. 7].

За умов розвитку суспільства та освіти змінюється статус учителя, його освітянські функції, а відповідно й вимоги щодо його професійно-педагогічної компетентності.

Відтак, основну увагу в закладах вищої освіти слід приділити підготовці кваліфікованого компетентного педагога, конкурентоздатного на ринку праці, здатного здійснювати дослідницьку роботу, знаходити ефективні методи і форми навчально-виховного процесу.

Розв'язанню поставлених освітніх задач сприяє, на наш погляд, досягнення особистістю певного рівня дослідницької компетентності. Будучи категорією, спрямованою на пізнання, сходинкою до професійної майстерності, складовою професійно-педагогічної компетентності, дослідницька компетентність сприяє становленню цієї важливої якості сучасного фахівця [2].

У психолого-педагогічній літературі проблема компетентності не нова. Як багатомірний феномен компетентність ґрунтовно досліджена в роботах В. Бездухова, А. Бойко, С. Гончаренка, О. Дахіна, Б. Ельконіна, А. Маркової, О. Овчарук, О. Савченко та ін. Питання професійної підготовки на основі компетентнісного підходу розглянуто в працях В. Болотова, В. Бондаря, І. Гавриш, С. Золотухіної, Л. Кравченко, А. Михайличенка, Т. Рогової та ін.

Проблеми формування дослідницької компетентності студентів і школярів розглянуті в працях М. Архипової, С. Белкіної, Л. Бондаренко, М. Голованя, М. Золочевської, О. Пташенчук, В. Яценка й ін.

Однак, процес формування компетентностей, і дослідницької у тому числі, є й зараз об'єктом досліджень цілої когорти дослідників.

Проаналізуємо сутність понять «компетентність», «дослідницька компетентність», визначимо структуру дослідницької компетентності майбутнього вчителя, визначаючи місце креативності в ній.

У рамках нашого дослідження, ми приймаємо наступні визначення понять: компетенція – це наперед задані вимоги до освітньої підготовки, сукупності знань, способів діяльності, коло повноважень, досвіду, якостей особистості; компетентність – уже існуюча якість, реальна демонстрація набутих знань і

відповідних умінь, навичок людини як суб'єкта професійної діяльності, володіння нею відповідною компетенцією та здатність застосовувати її у професійних ситуаціях.

Разом з цим, професійно-педагогічну компетентність вчителя (та схожі за змістом: професійна компетентність, педагогічна компетентність, психолого-педагогічна компетентність вчителя) визначено як систему знань, умінь та навичок, оволодіння якими дозволить йому досягти очікуваний результат у майбутній професійній діяльності; здатність до професійного та особистісного зростання.

Детальний аналіз психолого-педагогічної літератури (Л. Абдулова, С. Абакумова, О. Алюнін, В. Ачкан, З. Борисова, Л. Казанцев, Є. Набієв, С. Осипова, Є. Тарасов та ін.) дозволяє трактувати дослідницьку компетентність майбутнього вчителя як якість, що проявляється в потребі особистості володіти методологією наукової творчості; умінні спостерігати й аналізувати, висувати гіпотези щодо вирішення дискусійних питань; виконувати дослідницьку роботу; вмінні проводити педагогічні дослідження, організовувати учнівський експеримент; узагальнювати та передбачати наслідки дослідницької діяльності в процесі навчання у ВНЗ та в подальшій професійній діяльності.

Йдеться не лише про відповідні знання й елементарні дослідницькі вміння майбутнього вчителя хімії, а й про мотиваційний компонент, тобто, внутрішню потребу особистості у дослідницькій діяльності [2].

Структура дослідницької компетентності майбутнього вчителя включає такі взаємопов'язані компонентні складники:

– мотиваційно-ціннісний – полягає в усвідомленні майбутнім учителем значення дослідницької складової в своїй професійній діяльності; наявності інтересу до дослідницької діяльності; у прояві активності, ініціативності в дослідницькій діяльності, що є креативними якостями особистості; прийнятті позиції дослідника як особистісно-значущої;

– когнітивний (знаннєвий) – передбачає повноту, глибину, системність, усвідомленість знань про логіку, структуру, методи, функції дослідження з певної галузі;

– діяльнісний (операційний) – спрямований на забезпечення міцності, усвідомленості майбутнім учителем значимості дослідницьких умінь у дослідницькій діяльності з певної галузі знань; здатності перенесення їх в нові нестандартні ситуації; самоаналізу власної діяльності.

У рамках нашого дослідження досить цікавими є показники дослідницької компетентності – інтерес до дослідницької діяльності, активність, ініціативність, здатність вирішувати нестандартні завдання (у нових умовах), що і складають креативність особистості майбутнього фахівця.

В енциклопедії освіти знаходимо, що креативність – це творчий дух, творчий потенціал індивіда, його творчі здібності, що виявляються не тільки в оригінальних продуктах діяльності, а й у мисленні, почуттях і спілкуванні з іншими людьми. [3].

Химинець В.В. розглядає креативність як творчі можливості людини, що можуть проявлятися і мисленні, почуттях, спілкуванні, окремих видах діяльності, характеризувати особистість загалом чи її окремі сторони, продукти діяльності, процес їх створення. Креативність учителя доповнює його особистісну характеристику [1].

У великому тлумачному словнику української мови, креативність розглядається як творча, новаторська діяльність [4].

Можемо зазначити, що нині все ще немає однозначного трактування поняття «креативність», відкритим залишається питання щодо співвідношення креативності і творчого процесу тощо. Однак, чітко зрозуміло, що креативність особистості майбутнього педагога може зростати за умов спеціального навчання, спрямованого на посилення незалежності, відкритості щодо нового досвіду, чутливості до проблем, культивування творчих потреб, заохочування до проблемних запитань, що сприяють генеруванню нових ідей, стимулювання до незалежності і відповідальності тощо.

Виходячи з вищесказаного, перспективи подальших розвідок вбачаються нам у розробці системи розвитку креативності майбутнього педагога, котра сприятиме, на нашу думку формуванню належного рівня його дослідницької компетентності, а відтак, забезпечить конкурентоздатність у сучасному освітньому просторі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Химинець В.В. Інноваційна освітня діяльність. Тернопіль : Мандрівець, 2009. 360 с.
2. Бурчак Л.В. Формування дослідницької компетентності майбутнього вчителя хімії в системі вищої освіти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія та методика професійної освіти». Полтава, 2011. 20 с.
3. Енциклопедія освіти : [гол. ред. В.Г.Кремень]. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
4. Великий тлумачний словник української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К., Ірпінь: ВТФ «Перун», 2007. – 1736 с.

УДК: 613.95/.96:612.6(477)

ДИНАМІКА ЗМІН СТАТЕВОГО ТА РЕПРОДУКТИВНОГО ЗДОРОВ'Я ДІТЕЙ ТА ПІДЛІТКІВ В УКРАЇНІ

Вацик Марія Захарівна

асистент кафедри соціальної медицини
та організації охорони здоров'я

Вищий державний навчальний заклад України
«Буковинський державний медичний університет»

Україна, м. Чернівці

Анотація. Серед чинників, які впливали і продовжують впливати на стан репродуктивного та статевого здоров'я молоді, є наступні: пропаганда «сексуальної» поведінки в засобах масової інформації, легкий доступ до психоактивних речовин (наркотиком, алкоголю, тютюну), низький рівень обізнаності молоді про небезпеку раннього статевого життя, низький рівень знань про засоби попередження та захисту від статевих інфекцій, особливо ВІЛ/СНІДу, небажаної вагітності та абортів, відсутність відповідального ставлення до власного здоров'я, низький доступ молодих людей до послуг лікарів-консультантів.

В даному дослідженні вивчено стан здоров'я підлітків як найбільш важливої не лише для фахівців-медиків, але і в цілому суспільстві через можливість передбачити рішення певних проблем подальшого розвитку нації шляхом прийняття певних заходів національної політики держави України.

Різноманітні зміни, які відбулися за останні роки демонструють специфіку кризисних соціально-економічних, соціально-демографічних ситуацій, які певним чином впливають на стан здоров'я підлітків.

Отримані результати допоможуть, поряд із традиційно використовуваними формами організаційної, профілактичної роботи продумати сучасні інноваційні підходи та технології для надання необхідної не лише медичної, а інших видів

допомоги підлітковому населенню України. Слід визнати, що на сучасному етапі традиційні форми профілактичної роботи є недостатньо ефективними в Україні. Саме тому на сучасному етапі потрібне впровадження інноваційних підходів та технологій профілактики ризикової поведінки молоді у всіх сферах життєдіяльності. Тому дане дослідження є саме таким кроком до оптимізації діяльності соціальних та медико-психологічних служб. Отримані результати дадуть можливість визначити пріоритети як для роботи фахівців, що надають медичну допомогу молоді, так і для людей, які вирішують та визначають національну політику збереження генофонду нації.

Ключові слова: здоров'я нації, репродуктивне здоров'я, статеве здоров'я, чинники ризику.

Здоров'я нації оцінюється за рівнем здоров'я дітей. Майже 37% всіх захворювань припадає саме на дитячий вік як найбільш вразливий. Саме тому здоров'я дітей вважають інтегральним показником, що є наслідком взаємодії багатьох взаємозалежних та взаємопов'язаних внутрішніх та зовнішніх чинників. За статистикою кожна четверта людина до 50 років із обмеженою працездатністю зумовлена захворюванням, яке виникло іще в дитячому віці.

Репродуктивне здоров'я – є базовим здоров'ям людини. Відсутність порушень в ньому є запорукою народження здорових дітей, розвитку нації. За ВООЗ визначенням статеве здоров'я є невід'ємною складовою репродуктивного здоров'я. На стан репродуктивного здоров'я впливають багато чинників не лише медичного, а перш за все соціально-економічного та поведінкового характеру. Саме тому збереження репродуктивного здоров'я молоді є не тільки завданням медиків, але і педагогів, соціальних працівників, громадськості та політиків.

Триває відлік другого десятиріччя періоду суспільних перемін у незалежній Україні, який став доленосним для нашої держави та ознаменувався серйозними випробуваннями для людей. Здійснення ринкових реформ на фоні беззастережної інформації позначилося на ціновій ситуації і призвело до

масового зuboжіння, що знизило добробут людей. Незважаючи на певний злам негативних тенденцій життєвого рівня населення, він поки – що залишається низьким у порівнянні із європейськими країнами.

Залишається важким матеріальне становище сімей з дітьми, особливо неповних та багатодітних, а також домогосподарств непрацюючих пенсіонерів. Все це підтримує незадовільний стан здоров'я підліткового покоління, переважанням смертності, меншою тривалістю життя, ніж у розвинутих країнах, низька дітородна активність.

В Україні на 1 січня 2019р. налічувалось 42153,2 тисяч осіб, серед них новонароджених – 335,9 тисяч осіб, а померло за цей час 587,7 тисяч осіб, тобто різниця на 251,8 тисяч.

Не зважаючи на деяке зростання народжуваності у минулому десятиріччі, інтенсивність дітонародження наймолодшими матерями не дала значного зростання. При цьому варто відзначити, що інтенсивність дітонародження у підлітковій віковій групі жінок, особливо у сільській місцевості, залишається високою, на фоні «постаріння народжуваності» за рахунок вікових груп 25 – 35 років.

Серед проблем, пов'язаних із трансформаційними змінами в якості населення, найгостріше стоять медико-демографічні: відсутність зниження смертності та зростання тривалості життя, неухильне поповнення контингенту інвалідизованих дітей, «омолодження» смертності, загострення проблем репродуктивного здоров'я населення, негативні зрушення в динаміці та структурі захворюваності, особливо дітей, «омолодження» інвалідизації за рядом патологій, загострення репродуктивного здоров'я, прискорене накопичення населенням важких хронічних хвороб, розширення реєстрації «нових» специфічних захворювань: СНІД, наркоманії, токсикоманії на фоні нібито «забутих» інфекційних захворювань, туберкульозу.

Активна частина наймолодших працездатних осіб часто поєднує роботу з навчанням, більшість підлітків і молоді даного віку складає неактивне

економічно населення, бо це учні та студенти, приблизно становить 27% всього економічно пасивного населення.

Останнім часом в Україні зросла навчальна активність молодих людей, усвідомлення ними значущості освітньо-професійного рівня для успішної забезпеченості, добробуту та сходження в суспільній ієрархії. За існуючими оцінками, наявність вищої освіти більш ніж вдвічі знижує ризик бідності та в півтора рази підвищує імовірність належати до середніх верств за рівнем доходів. Низька якість навчання, прагнення не так отримати освіту, як диплом – не рідкісне явище серед студентів вищих навчальних закладів, серед яких мало вихідців із малозабезпечених, багатодітних сімей, українців із «глибинки». В Україні потрібні позитивні зрушення в освітньо-професійній сфері, що в майбутньому могли би стати визначальним рушійним чинником духовного та економічного відродження, адже саме науково-освітній потенціал є державним добробутом в цивілізованому світі.

Соціально-економічні умови перехідного періоду сприяли підвищенню економічної активності молоді, вихід на ринок праці підлітків. Серед чинників найважливішим – поширення бідності та малозабезпеченості, що спонукає їх до трудової діяльності. Вікова межа у згаданих випадках може бути доволі низькою, а зайнятість не зареєстрованою: миття автомобілів, виконання кур'єрських доручень, рекламних об'яв, догляд за дітьми та інше. Старші групи підлітків та молоді, переважно студентської, на умовах сумісництва прагнуть набути трудового досвіду не завжди за обраною професією, оскільки часто використовують роботу, що не потребує особливої кваліфікації, але дає їм фінансову незалежність, самореалізацію. За підсумками вибіркового обстеження робочої сили, кількість економічно активних осіб щороку зростає, так 70% активних підлітків є нині зайнятими; щороку зростає відсоток зайнятих у наймолодшій віковій групі, особливо сільської молоді.

Можливості професійно та фінансово привабливої для молоді зайнятості залежать не лише від схильності до комерційної діяльності, але й від рівня освіти та професійної підготовки та досвіду. Саме тому молодь 15 – 19 років

порівняно зі старшою 23 – 35 років є дещо дискримінованою за професійною ознакою, менш конкурентоспроможною на ринку праці.

Безробітні серед міської молоді майже вдвічі перевищує показник молоді сільської місцевості (відповідно 35,2% при 18,9%).

Відсутність належних матеріальних умов для забезпечення повноцінного харчування та інших видів споживання у середньодітних сім'ях, не кажучи про багатодітні, не може не позначитись на стані загального, репродуктивного та статевого здоров'я молоді. Так, наприклад, близько 15% дітей до п'яти років в Україні є недорозвиненими в термінах відповідності зросту і віку [1, с. 325].

За даними вибіркового опитування студентської молоді I – VI курсів Буковинського державного медичного університету проведення в 2017 році щодо їх стану здоров'я 23,4% оцінюють стан його здоров'я, як добрий 32,1% вважають його задовільним, 19,7% – поганим.

У складі захворювань перенесених підлітками переважали хвороби органів дихання, а потім з великим відривом хвороби кістково-м'язові системи, серцево-судинні хвороби та захворювання органів травлення. Слід зазначити, що на самооцінку студентів впливає широке коло чинників, для яких через їх свідомість відбивається і відображає різне ставлення відповідно до способу життя та мислення про здоровий спосіб життя згідно наявних у них життєвих цінностей.

В умовах дефіциту державних коштів, можливості якісного лікування підлітків все з більшою мірою залежить від матеріального становища сімей, рівня їх життя. Значна частина населення обмежує свої потреби щодо отримання платних на медичних послуг. Більшість опитаних в рамках згаданого обстеження вважають, що основною причиною недоступності лікування є його висока вартість.

В умовах медико-демографічної кризи, основні прояви якої підсилюються вкрай нездоровою екологічною ситуацією в Україні, особливої актуальності набуває проблема систематичного і якісного оздоровлення дітей, підлітків та молоді. Особливо важливо відроджувати спортивно-оздоровчі заходи, особливо

дітей із малозабезпечених сімей. Саме фізична підготовка, оздоровлення, профілактика порушень здоров'я дітей та підлітків залежать не лише від матеріально-фінансових аспектів їх забезпечення, але і від уважного ставлення батьків та безпосередньо дітей до здоров'я, від усвідомлення необхідності попереджувати хвороби, набувати відповідні знання щодо підтримки загального, репродуктивного та статевого здоров'я.

Успішність статевого виховання багато в чому залежить від закладених основ сексуальної культури у ранньому дитинстві, спадкоємності статевого виховання та узгодженості окремих його ланок. Тісні сімейні контакти з батьками у молодшому віці, атмосфера взаємної довіри та поваги і розуміння – важлива умова для донесення батьками до дітей знань про специфіку фізіологічних процесів у організмі хлопчиків та дівчаток, про статеві особливості розвитку емоційності та сексуальності, безпечності статевих відносин, психологічних аспектів цього та іншого. В межах сім'ї для статевого виховання важливо зосереджувати увагу на взаємоповазі та справедливості у стосунках між чоловіком та жінкою.

Позитивний виховний вплив для дітей є взірць стосунків батька та матері для гідного наслідування. Проведення опитування виявило, що основну роль у інформуванні підлітків з питань статевого життя відіграють їх друзі, тобто вулична сексуальна освіта, яка переважає серед інформаційних джерел. Після цього знаходять потрібну їм інформацію в теле/радіопередачах, а зараз інтернет. Опитування дівчат виявило, що 2/3 15 – 18 річних та 3/4 20 – річних, які живуть статевим життям, користуються запобіжними засобами для попередження вагітності [1, с. 297].

Занепокоює доволі очевидний розрив між формальним рівнем знань і низьким в цілому рівнем сексуальної культури дітей і підлітків, а саме відсутність раціональних гігієнічних санітарних правил та навичок у них. Навіть адекватні і професійно подані знання та спроби навчити підлітків управляти своєю сексуальністю спотворюються і нівелюються через засилля цинізму і

сексуальної розгнuzданості, брутальства та насильства, які висвітлюють засоби масової інформації.

Одним із ефективних заходів щодо збереження репродуктивного здоров'я підростаючих поколінь повинно належати існуючий в Україні службі планування сім'ї, яка здійснює комплекс методико-організаційної роботи з питань формування у підлітків безпечної статевої поведінки.

Згідно чинних галузевих нормативних документів проводяться заходи з питань статевого виховання, збереження репродуктивного здоров'я, профілактики ВІЛ/СНІДу та іншого. Впровадження медичного обстеження осіб, які створюють сім'ю має на меті своєчасно виявити захворювання, здійснювати адекватне лікування до настання вагітності і тим створювати більш сприятливі умови для зачаття та народження здорової дитини (наказ МОЗ України та МІНюста України №480 від 20.12.2002р. «Про перелік видів добровільного медичного обстеження осіб, які подали заяву про реєстрацію шлюбу»).

Однією із головних стратегій держави з питань здоров'я є формування у дітей та підлітків безпечної статевої поведінки, попередження та відмова від паління, вживання алкоголю та наркотиків, зростання рухової активності, вживання якісних продуктів харчування, питної води та інше.

Стрімкий розвиток комунікаційних технологій призвів до значного впливу іноземної сексуальної культури на підлітків. Загальне здоров'я в усіх вікових групах дітей, а особливо підлітків безпосередньо впливає на репродуктивну функцію. У дівчаток – підлітків спостерігається щорічне зростання великої кількості захворювань внутрішніх органів (I рангове місце – хвороби органів дихання, II рангове місце – хвороби шкіри і під шкірною клітковиною, III рангове місце – травми та отруєння), особливо у віці 15 – 17 років.

Окрему проблему і загрозу становлять запальні хвороби статевих органів, частота яких має стійку тенденцію до зростання. Факт поширення цієї патології зумовлене передчасними статевими стосунками, порушеннями менструальної функції за останні роки, які зустрічаються в 2 – 3 рази частіше, ніж у жінок плідного віку.

Виховний процес буде дієвим там, де в сім'ї дитина бажана і народжена своєчасно до конкретних умов проживання сім'ї. Проте в Україні аборт залишається одним із методів регулювання народжуваності і своїми наслідками є основним чинником розладу репродуктивного здоров'я жінок. Тому пріоритетним державним завданням є недопустимість абортів у неповнолітніх. Розвиток контрацепції як складової планування сім'ї, поширення її сучасних методів сприяє запобіганню небажаної вагітності, зниженню числа абортів, а значить їх ускладнень.

На жаль, залишається несприятлива тенденція до підвищення кількості абортів у першовагітних (в 1991р. – 5,6%, 2003 – 12,4%, 2015 – 22,7%), що особливо тривожне, у дівчаток 10 – 14 років. За даними опитувань сучасними методами контрацепції користується десь 29,9% жінок, переважна більшість з них надає переваги внутрішньоматковим спіралям. Презервативами користується 21,5% [3, с. 24].

Кожного дня люди здійснюють вибір палити чи не палити, застосовувати здорове харчування чи ні, використовувати безпечні статеві відносини чи ні, вживати алкоголь чи ні. Як свідчать дані дослідження української молоді шкідливі звички у поведінці дітей спостерігається уже у віці 12 – 14 років. У віковій групі 19 – 20 років почали вживати алкоголь біля 19% опитаних дівчат та 38% юнаків. У юнаків 12 – 14 років почали вживати алкоголь у 22%, тютюнопаління – 16%, наркотики – біля 1%.

Аналіз статевої поведінки молоді виявив ранній початок статевих відносин при недостатній поінформованості про безпечність статевого акту. Ступінь негативного впливу на репродуктивне здоров'я залежить від збудників інфекцій, які частіше спричиняють хронізацію патології, довшу тривалість перебігу та більш утруднене лікування. Підлітки, маючи статеві стосунки, повинні усвідомлювати про запобіжні засоби та методи, а також періодичного контролю стану здоров'я у лікаря. За таким видом допомоги звертались 18% юнаків та 16% дівчат у віці 15 – 18 років, 20% хлопців та 31% дівчат у віці 19 – 20 років [4, с. 57].

З інформацією про інфекції, що передаються статевим шляхом відомо близько 90% підлітків, здебільшого ВІЛ/СНІД.

Близько 7 – 10% дівчат підліткового віку мають ризик виникнення порушень менструального циклу, загальних хвороб статевих органів, непліддя, невиношуваності вагітності у майбутньому [5, с. 24].

Сучасна ситуація зі станом репродуктивного здоров'я в Україні залишається незадовільним, а тенденції несприятливими: погіршується здоров'я дітей, підлітків, зростає поширеність соматичних, гінекологічних захворювань, які передаються статевим шляхом, підвищується поширеність онкологічних захворювань репродуктивної сфери, високою є число абортів, залишається високим рівень безпліддя і репродуктивних втрат.

Лише за умови послідовного врахування соціальних пріоритетів у подальшому суспільному реформуванні у нашій країні, посилення соціально-демографічної спрямованості економічної політики, орієнтації на забезпечення соціальної результативності ринкових перетворень до певної міри зможуть компенсувати значні соціально-демографічні втрати в Україні.

Необхідними умовами мають бути: сприяння зайнятості молоді, недопущення гендерної та вікової дискримінації, державна підтримка освіти молоді, підвищення рівня конкурентоспроможності на вітчизняному ринку праці, забезпечення населення санітарно-гігієнічних умов праці та контроль виконання вимог трудового законодавства, суттєве підвищення національних стандартів оплати праці, удосконалення системи індексації доходів. Серед медико-демографічних проблем має бути припинення руйнації сфери загальнодоступної медичної допомоги людям, посилення санітарно-епідеміологічного нагляду, санітарно-оздоровчої роботи, формування культури самозбереження молоді, популяризації безпечної поведінки, підтримка самооздоровлення дітей, прискорений розвиток фінансування профілактичного і реабілітаційного напрямів медицини, зміцнення державних гарантій в охороні материнства і дитинства, пріоритетний розвиток органічних і медичних технологій для покращання репродуктивного здоров'я.

ЛІТЕРАТУРА

- 1 Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санепідситуацію та результати діяльності закладів охорони здоров'я України. – 2015р. – 460с.
- 2 Слабкий Г.О. Збереження здоров'я підростаючого покоління на етапі реформування системи охорони здоров'я / Г.О. Слабкий, Т.М. Бухановська / Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я, 2014. - №2. – С. 23 – 29.
- 3 Дудіна О.О. Ситуаційний аналіз стану здоров'я дитячого населення / О.О. Дудіна, А.В. Терещенко / Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я України. – 2014. - №2 – С. 49 – 58.
- 4 Моніторинг поведінки студентської молоді м. Києва щодо ВІЛ інфікування / Г.О. Слабкий, О.В. Юрченко, Ж.А. Антоненко та інші. // Вісник соціальної гігієни та організації охорони здоров'я, - 2008. - №3. С. 20 – 26.
- 5 Слабкий І.О. Характеристика здоров'я дитячого населення України / І.О. Слабкий, Т.К. Кульчицька, В.В., Лазарошинець, Н.С. Бедій / Современная педиатрия. – 2009, №6(28). – С. 38 – 40.
- 6 Показники здоров'я населення та використання ресурсів в охороні здоров'я за 2011 – 2012 роки. – Київ, центр медичної статистики МОЗ України, 2013. – 328с.

УДК: 378.147+614.253.4

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА У МЕДИЧНОМУ ВИШІ

Кочержат Оксана Ігорівна

к.мед.н., доцент

Вірстюк Наталія Григорівна

д.мед.н., професор, завідувач кафедри

Готюр Оксана Іванівна

Деніна Руслана Вікторівна

к.мед.н., доценти

Василечко Мар'яна Михайлівна

к.мед.н., асистент

Івано-Франківський національний медичний університет

м.Івано-Франківськ, Україна

Вступ. Європейська система навчання в контексті з українською спрямована на формування та розвиток студентів як суб'єктів навчального процесу й спрямована на їхній саморозвиток та самоактуалізацію. В умовах браку часу аудиторної роботи, інтенсифікація самостійного вивчення матеріалу є метою дидактики сучасного навчального процесу [1].

Самостійна робота – це вид розумової діяльності, який дозволяє студенту самостійно опрацювати практичне питання, тему, вирішити ситуаційне завдання на основі знань отриманих з підручників, книг, лекцій, практичних чи семінарських заняттях [2]. Відповідно до Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, самостійна робота студентів (СРС) є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у вільний від обов'язкових навчальних занять час. Навчальний час, відведений для СРС, регламентується робочим навчальним планом і повинен становити не

менше $1/3$ і не більше $2/3$ загального обсягу навчального часу студентів, відведеного для вивчення конкретних дисциплін [1].

На думку деяких дослідників (Архангельський С.І.) СРС – це самостійний пошук інформації, набуття знань та використання їх для розв'язання навчальних наукових та самостійних завдань. Молібог О.Г. вважає, що СРС – це діяльність, яка складається з багатьох елементів, таких як творчого сприйняття і осмислення навчального матеріалу в ході лекції, підготовці до занять, екзаменів та заліків. СРС, наприклад, за твердженням Нізамова Р.А. може бути різновидом індивідуальної, групової, пізнавальної діяльності студентів на заняттях або в позааудиторний час без безпосереднього керівництва, але під наглядом викладача [3].

Ефективність організації СРС багато в чому визначається методичним забезпеченням. Усе методичне забезпечення, що постійно розробляється кафедрами, можна умовно поділити на чотири групи [4]. Існують ще такі методичні рекомендації для СРС, в яких практичне застосування теоретичного матеріалу розглядається на прикладі розв'язання задач або виконання вправ, що більше підходить для технічно математичних ВУЗів. Методичні вказівки можуть бути розроблені для лабораторних робіт і практикумів, практичних занять та написання курсових робіт. Четвертий тип методичних вказівок до проведення СРС – це програмно-педагогічні засоби навчального та контролюючого характеру [5].

Самостійна робота несе наступні функції: пізнавальну, самоосвітню, прогностичну, коригувальну, виховну. Пізнавальна функція реалізується через засвоєння студентом систематизованих знань з дисципліни. Самоосвітня функція забезпечує формування вмінь і навичок студентів, їх самостійного відновлення та креативного застосування. Прогностична функція зумовлює набуття студентами вміння вчасно передбачити та оцінити як можливий результат, так і саме виконання завдання. За допомогою коригувальної функції студент вчасно коректує свою діяльність. Самостійність студента формує виховна функція [4, 5].

Самостійна робота вважається високоефективною в тому випадку, якщо вона досягла наступних результатів. Коли студент проявляє самостійне, творче мислення, уміє користуватися своїми знаннями, синтезує знання з ряду тем, вільно справляється з практичними завданнями, повністю засвоює програмний матеріал, уміє застосувати основні положення, принципи та теорії, глибоко вивчив першоджерела та оволодів навиками самостійної роботи [1, 4].

Для організації самостійної роботи з дисциплін «Внутрішня медицина у тому числі інфекційні хвороби та епідеміологія, клінічна фармакологія» використовують такі принципи: регламентацію всіх самостійних завдань за обсягом і часом; забезпечення умов самостійної роботи студентів та управління цією роботою. Згідно дидактичних цілей СРС по відповідній дисципліні відноситься до четвертого типу, що передбачає глибоке вивчення досліджуваного об'єкта, встановлення нових зв'язків і відношень [3].

Мета. Підвищити ефективність та значимість самостійної підготовки студента, краще опанувати навчальний матеріал з можливістю більш поглибленого його вивчення. Аналіз самостійного опрацювання студентами матеріалу на практичному занятті, оцінка проведення самостійної роботи та вдосконалення навчально-виховного процесу.

Матеріал і методи. На кафедрі внутрішньої медицини стоматологічного факультету використовується багаторічний досвід викладання дисципліни «Внутрішня медицина». На початку кожного навчального семестру на кафедрі складаються методичні рекомендації самостійної роботи для студентів стоматологів 3 та 4 курсів.

Результати та обговорення. Самостійна підготовка студента зумовлена тим, що типовим навчальним планом передбачено проведення самостійної роботи та її окреме оцінювання, що означає контрольованість навчального процесу. Це допомагає краще опанувати навчальний матеріал з можливістю більш поглибленого його вивчення. Крім того, студент може самостійно планувати вид та обсяг роботи. Відповідно до робочих навчальних програм клінічних дисциплін для студентів вищих медичних навчальних закладів III-IV рівнів

акредитації, впроваджуються різні види самостійної роботи, такі як наприклад участь в науковому гуртку кафедри, участь в наукових дослідженнях кафедри, участь в конференціях у формі публікацій тез доповідей, доповіді з предмету на науково-практичних конференціях, участь в олімпіадах з предмету, призові місця на конференціях (олімпіадах); підготовка рефератів, чергування в стаціонарі, участь в операціях.

Згідно наскрізної робочої програми «Внутрішня медицина у тому числі інфекційні хвороби та епідеміологія, клінічна фармакологія» для спеціальності «221 Стоматологія», яка складена для студентів 3, 4 курсів стоматологічних факультетів вищих медичних закладів освіти III-IV рівнів акредитації на основі типової програми «Внутрішня медицина (у тому числі інфекційні хвороби та епідеміологія, клінічна фармакологія)» (2018) та навчального плану на 2018 рік для навчання за модульнорейтинговою системою другого (магістерського) рівня вищої освіти Галузі знань 22 «Охорона здоров'я» передбачено 70 годин СРС. Згідно даної робочої програми СРС включає в себе підготовку до практичного заняття, шляхом опрацювання тем, які не входять до заняття і виведені на самостійне вивчення, оволодіння практичними навиками з запропонованого переліку, курацію хворого з письмовим обґрунтуванням діагнозу та написання фрагменту навчальної історії хвороби, доповідь реферату на практичному занятті, доповідь на клінічних конференціях кафедр, доповідь історії хвороби хворого на практичному занятті, написання тез, статей. В даному випадку самостійна робота несе пізнавальну, самоосвітню, прогностичну функції.

Висновок. Самостійна робота студентів – це специфічний вид навчання, головною метою якого є формування самостійності суб'єкта, що навчається, формування його вмінь і знань та навичок, здійснюється через зміст і методи всіх видів навчальних занять. Організація і забезпечення необхідних умов для здійснення самостійної роботи студентів є важливим у підготовці високо кваліфікованого спеціаліста, який зможе себе реалізувати як в практичній медицині так і в науковій діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Буріянов О.А. Кредитно-модульна система у викладанні травматології та ортопедії в системі вищої медичної освіти / О.А.Буріянов, М.О. Жадніченко // Літопис травматології та ортопедії. – 2012. – №1(2). – С.260-261.
2. Вірстюк Н.Г. редактор. МОЗ України. Вищий державний навчальний медичний заклад України Івано-Франківський національний медичний університет. Кафедра внутрішньої медицини стоматологічного факультету імені професора М.М. Бережницького; кафедра інфекційних хвороб та епідеміології. Навчально-методичний комплекс внутрішня медицина в тому числі інфекційні хвороби та епідеміологія, клінічна фармакологія «221 Стоматологія». – 2018. – С.25-27.
3. Ортинський В.Л. редактор. Педагогіка вищої школи: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / В.Л.Ортинський // Центр учбової літератури. – Київ. – 2009. – 472 с.
4. О.М. Оптимізація навчального процесу у підготовці лікарів-інтерів-стоматологів. (Повідомлення 6. Методологічне забезпечення ефективності навчального процесу засобами та заходами навчання протягом 2007-2011 років) / О.М.Ільницька, М.М. Рожко, С.В. Козенко, Л.І. Пелехан // Галицький лікарський вісник. – 2012. – С.105-108.
5. Литвинчук С.В. Сучасні підходи до організації самостійної роботи студентів у вищій школі. – 2012. – С.65-69. Rezhyrn dostupu: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/naukpraci/pedagogika/2012/199-187-11.pdf>

УДК 81'243:796.077.5

**«ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК І МЕТОДИКА РОБОТИ З НИМ У
ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ»**

Теличко Марія Василівна

Бубела Росколана Ігорівна

викладачі кафедри української та іноземних мов
Львівського державного університету фізичної культури
імені Івана Боберського
м. Львів, Україна

Анотація: стаття присвячена проблемі використання двомовних термінологічних словників під час вивчення іноземної мови у закладах вищої освіти. У ній узагальнено досвід роботи з двомовними термінологічними словниками в Україні; описані проблеми, що виникають у процесі роботи зі словником, а також запропоновані деякі шляхи вирішення цих проблем. На основі власного досвіду використання термінологічного словника під час роботи зі студентами над вивченням іноземної мови, викладено особливості роботи із двомовним (англо-українським) словником.

Ключові слова: термінологічний словник, інформаційна компетентність, лексикографія, лексичний мінімум, словникова стаття, вправа.

Робота зі словниками розглядається в контексті проблеми формування інформаційної культури, яка являє собою сукупність знань, умінь, цінностей, пов'язаних зі споживанням інформаційних ресурсів та виконанням інформаційної діяльності на репродуктивному та творчому рівні [1].

В умовах реалізації в навчанні компетентнісного підходу інтерес представляє поняття "інформаційна компетентність", яке трактується як інтегральна якість особистості самостійно шукати, вибирати, аналізувати, організовувати, зберігати, передавати і представляти інформацію за допомогою

реальних об'єктів і інформаційних технологій (Н. І. Бенеш, Л. Г. Осипова, А. В. Хуторський та інші).

Одним з найважливіших умінь працювати з інформацією є вміння орієнтуватися в відповідних лінгвістичних словниках [2]. Тому навчання студентів роботі з лінгвістичними словниками повинно розглядатися як обов'язкове направлення мовної освіти.

Необхідність створення вузькоспеціалізованого термінологічного словника була виявлена ще в середині XIX ст. І. І. Срезневським, який неодноразово вказував, що студентам потрібен "ручний словник". В даний час склалася особлива галузь методики навчання мові - навчальна лексикографія, яку, в порівнянні з академічною, прийнято визначати як "лексикографію менших форм і більшої навчальної спрямованості". Навчальна лексикографія присвячена наступним проблемам: упорядкуванню вузькоспеціалізованих термінологічних словників; відбору лексичних мінімумів при вивченні англійської мови як іноземної для різних типів навчальних закладів, для різних ступенів навчання, а також ця галузь науки присвячена типам тлумачення слів; структурі словникової статті в різних навчальних словниках і т.д. [3]

У навчальній лексикографії склалися вимоги до словника, призначеного для студентів ЗВО певного спрямування:

- 1) велика навчальна спрямованість;
- 2) малі формат і обсяг (один том, до 3 тис. слів);
- 3) структура, що включає вступну статтю (введення-довідник) і словник;
- 4) суворий відбір лексичного мінімуму.

У методичній науці визначилися принципи відбору лексичного мінімуму для словників, призначених для ЗВО певного спрямування: облік семантичної цінності слова; принцип словотворчої спроможності слова; облік багатозначності; принцип стилістичної необмеженості; облік сполучуваності; облік частоти вживання слова.

Мета роботи зі словниками у ЗВО певного спрямування - формування у студентів потреби й уміння користуватися словниками для отримання

інформації як основи вирішення навчальної завдання, розвитку почуття мовної норми і культури мовлення.

Досягнення названої мети здійснюється за двома взаємозалежними напрямках. В рамках першого напряму має місце формування окремих лексикографічних уявлень і вмінь. Сукупність цих знань і умінь створює базу, основу для роботи за другим напрямом, який полягає в навчанні студентів використанню словників для вирішення конкретних навчальних (мовних, мовних, орфографічних та ін.) завдань, що виникають під час вивчення іноземної мови професійного спрямування.

Студентами повинно бути практично засвоєно наступні поняття: словник, типи словників, призначення різних типів словників, вступна стаття, словникова стаття та ін.

До числа основних умінь працювати зі словниками відносяться вміння: орієнтуватися в словниковій статті; знання умовних позначень; вміння відшукати в словнику потрібне слово та ін.

Ефективне використання словників можливе при дотриманні певних методичних умов. Так, студенти повинні мати загальне уявлення про різноманітність лінгвістичних словників, про їх основне призначення. Обов'язковою умовою успішного застосування студентом лінгвістичного словника є гарне знання алфавіту, що дозволяє при пошуку потрібного слова швидко знаходити його в словнику, беручи до уваги не тільки першу букву, але й всі наступні. Необхідним базовим умінням є вміння утворювати від будь-якого змінюваного слова (змінювані частини мови подаються у словниках в початковій формі) його вихідну форму [4].

Зміст роботи зі словниками у ЗВО певного спрямування включає:

- 1) формування у студентів уявлень про значущість уміння працювати зі словником;
- 2) ознайомлення з основними видами лінгвістичних словників;
- 3) ознайомлення з історією виникнення словників як умова створення відповідної мотивації;

- 4) освоєння структури лінгвістичного словника;
- 5) вивчення умовних позначень словникової статті;
- 6) навчання використанню словників в навчальному процесі (наприклад, при написанні творчих робіт, читанні наукових текстів);
- 7) формування звички звернення до словників в ситуації виникнення необхідності пошуку інформації;
- 8) навчання складання власного словничка (побудованого, наприклад, за тематичним принципом).

Відпрацювання умінь працювати зі словниками передбачає виконання спеціальних вправ. Їх види:

- 1) вибір словника для вирішення конкретної навчальної задачі;
- 2) відшукування в словнику потрібного слова;
- 3) орієнтування у словниковій статті;
- 4) підбір слів для граматичного розбору;
- 5) перевірка за словником написання, вимови потрібного слова;
- 6) підбір синонімів, антонімів для точного вираження думки та ін.

Висновки: словники – це довідники, що найбільш часто використовуються у самостійній роботі студентів ЗВО певного спрямування при вивченні іноземної мови. Словники є багатим джерелом інформації для тих, хто вивчає іноземну мову загалом. Вони допомагають глибше зрозуміти значення нових слів, їх граматичні особливості та особливості застосування, прищеплюють навички самостійної роботи при вивченні іноземної мови.

На різних етапах навчання студенти можуть використовувати словники різних типів – білінгвістичні, навчальні монолінгвістичні, термінологічні. Вміння користуватися словником полягає у тому, щоб швидко знаходити потрібне слово; опісля з усіх значень слів вибрати необхідне за змістом. Для того, щоб студенти могли опанувати відповідні навички, їм необхідно добре засвоїти принципи побудови словника, найраціональніші прийоми роботи з ним, набути необхідного досвіду з пошуку потрібного значення незнайомого слова.

Техніка роботи зі словником, вправи на формування навичок словникової роботи визначаються досконалим знанням алфавіту мови, що вивчається; розвитком здорової пам'яті і чітким представленням структури словникової статті у кожного, хто працює зі словником.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Соколова Т. Є. Інтеграція інформатики і базових навчальних дисциплін у вищих навчальних закладах // Інформатика та освіта. 2005. № 3. с. 70-73.
2. Грушник П. Л. Орфографічний словник і методика роботи з ним // Робота над словом на уроках іноземної мови. М., 1973
3. Баранов М. Т. Збагачення словникового запасу студентів // Іноземні мови у вищих навчальних закладах. Севастополь, 2010. №5. С. 249.
4. Програма з англійської мови для професійного спілкування. English for specific purposes [Колектив авторів Г.Є. Бакаєва, О.А. Борсенко, І.І. Зуєнок та ін.]. К.: Ленвіт, 2005 – 119 с.

УДК 663.664

ТЕХНОЛОГІЧНІ ПРИЙОМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЛІКЕРО-ГОРІЛЧАНОГО ВИРОБНИЦТВА

Олійник Світлана Іванівна

к.т.н., доцент

Самченко Ірина Олександрівна

Тарасюк Леся Анатоліївна

Острик Олександр Миколайови

аспіранти

Національний університет харчових технологій

м. Київ, Україна

Анотація Підвищення ефективності виробництва при застосуванні новітніх технологічних прийомів, використанні інноваційних матеріалів та економія ресурсів є одним з пріоритетних напрямків розвитку харчової промисловості. Якість кінцевої продукції лікero-горілчаного виробництва залежить від водоготування, обробки водно-спиртової суміші, стабілізації, сировини та основних інгредієнтів.

Ключові слова: лікero-горілчана продукція, стійкість, стабілізація, очищення.

Виробники лікero-горілчаної продукції прагнуть з провадженням у виробництво нових видів високоякісних горілок та лікero-горілчаних напоїв збільшити їх стійкість та строк придатності. Це досягається за рахунок використання нових технологічних прийомів або ефективних допоміжних матеріалів.

Велике значення надається якості підготовленої води, як одному з основних інгредієнтів, що використовується у купажах горілок, горілок особливих та лікero-горілчаних напоїв різних типів. Вимоги до якості підготовленої води

обов'язково враховують під час розроблення або удосконалення технологічної схеми водоготування для конкретного підприємства виробника лікєро-горілчаної продукції.

Відповідно до технологічних документів, які використовують підприємства лікєро-горілчаної галузі, на сьогодні схема водоготування передбачає сполучення декількох способів таких як: механічне фільтрування, сорбційне очищення, пом'якшення, демінералізацію та кондиціонування за окремими значеннями підготовленої води (лужністю загальною, вмістом хлоридів, сульфатів, гідрокарбонатів, силікатів) [1].

Правильно підібрана система водоготування дає змогу повністю забезпечити потреби виробництва у підготовленій воді з оптимальним катіонно-аніонним складом та високими органолептичними показниками, оптимізувати експлуатування установки із забезпеченням максимального ресурсу за стабільної якості очищення води, з мінімізуванням витрат, в тому числі під час підготовки та регенерації.

Обов'язковим є використання, на початковій стадії водоготування, механічного фільтра, який слугує для видалення зважених часток, зависей тощо [1]. Багатошаровий фільтр також може слугувати для видалення зважених часток колоїдного заліза, великих колоній мікрофлори та інших механічних домішок. Тому фільтрувальний матеріал, який використовують у механічному фільтрі повинен бути ефективним, не вилужувати у фільтрат сполуки кальцію, магнію, силікатів та фосфатів, не потребувати додаткових регенеруючих хімічних речовин, мати невелику собівартість для мінімізування трудовитрат.

Нами було досліджено природний мінерал та модифікований шунгіт, які за рахунок оптимального гранулометричного складу та збільшеної брудомісткості дають змогу збільшити питомий вихід технологічної води.

Обслуговування досліджуваних матеріалів передбачає періодичну регенерацію за рахунок спущення зворотним током води. Режим підготовки та промивки не передбачає застосування додаткових хімічних реагентів.

Застосований природний матеріал має високі показники до стирання (міцність 97 – 98 %), завдяки мікропористій структурі, придатний до видалення з води органічних сполук (до 95 – 99 %), заліза (до 92 – 98 %), які надають воді неприємні смак і запах.

Якісний і кількісний склад мікродомішок у горілчаній продукції залежить від якості сировини, а також від технологічних прийомів та режимів, які застосовуються під час виробництва. Проведеними дослідженнями показано, що поряд з класичною схемою обробки сортівки у вугільно-очисній батареї із застосуванням активного вугілля та кварцового піску для попереднього і кінцевого фільтрування, є необхідність застосування додаткових модулів, що включають комплексне сполучення мікропористих мінералів, наноматеріалів у різних модифікаціях та тканинних вуглецевих матеріалів.

Одержано позитивні результати застосування модифікованого шунгіту з активністю: за йодом не менше 70 % та оцтовою кислотою не менше 70 од., швидкості фільтрування від 40 дал/год до 100 дал/год у перерахунку на стандарту вугільно-очисну батарею. Модифікований шунгіт дає змогу у порівнянні із використанням березового активного вугілля підвищити ефективність очищення сортівки на 15 – 30 %, поліпшити якість горілки за різницею в окиснюваності до та після обробки сортівкою на 3 – 4 хв.

Дослідження тканинного вуглецевого матеріалу (виробництво України) показали, що окислюваність обробленої водно-спиртової суміші збільшилась на 1,5 – 2 хв., загальна дегустаційна оцінка – на 0,1 – 0,2 бали.

У лікєро-горілчаных напоях помутніння, найбільш часто викликаються нестійкий фракціями фенольних речовин, які утворюються в наслідок окиснення, конденсації та полімеризації. Встановлено, що доцільно витримувати протягом 10 – 20 днів після приготування лікєро-горілчані напої на основі напівфабрикатів з плодово-ягідної та рослинної сировини з урахуванням, що тривале зберігання за підвищених температур погіршує якість [2].

Під час виготовлення лікєро-горілчаних напоїв використовують напівфабрикати та інгредієнти різного складу, тому необхідно обов'язково перевіряти напівфабрикати: соки та морси спиртовані із плодово-ягідної сировини, настої спиртові з рослинної сировини на схильність до різних видів помутніть, наприклад: білкових та колоїдних.

В основі фізико-хімічних способів освітлення лежать процеси адсорбції колоїдних речовин на поверхні оклеюючих матеріалів або нейтралізації електричних зарядів колоїдних речовин шляхом внесення колоїдів з протилежним зарядом матеріалами органічного та неорганічного походження [1]. Спосіб тестування лікєро-горілчаних напоїв методом прогнозування стійкості ураховує структуру та природу мікрочастинок, які впливають на можливість виникнення помутніння та утворення осаду у готовій продукції.

Проведено дослідження настоянок, приготованих на основі спиртованих соків та морсів плодово-ягідних спиртованих із сушеної та свіжої сировини, настоїв спиртованих ароматичної та неароматичної рослинної сировини. Показано, що наступало порушення рівноваги (температура зберігання від +18 °С до +20 °С) у напоях приготованих на основі соків та морсів із:

- горобини червоної та чорноплідної - на третій місяць зберігання;
- абрикосу, кураги та аличі - на 7-8 місяць зберігання;
- журавлини - через 3 - 4 місяці зберігання,
- вишні – через 5 – 7 місяців зберігання.

У настоянках на основі настоїв спиртованих порушення рівноваги (температура зберігання від +18 °С до +20 °С) наступало на 6 - 8 місяць.

Під час стабілізації лікєро-горілчаних напоїв доцільно впроваджувати комбіновані способи оброблення, які дають змогу одержувати готову продукції з строком придатності у 2 – 3 рази вищим у порівнянні зі встановленими у технологічній інструкції на конкретний напій.

Запровадження дає змогу збільшити строки зберігання продукції, виготовленої на основі натуральної плодово-ягідної та рослинної сировини, а також

підвищити ефективність виробничих процесів у лікєро-горілчаному виробництві.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурачевский И.И., Зайнулин Р.А., Кунакова Р.В. Производство водок и ликероводочных изделий. Москва: ДеЛипринт, 2009. 324 с.
2. Стабильность ликероводочных изделий из плодово-ягодного сырья в процессе хранения: производство спирта и ликероводочных изделий / Е.И. Курбатова, Л.В. Римарева, В.В. Трифонова, И.И. Бурачевский. 2006. № 2. С. 28–29.

ПРОБЛЕМИ ТА НЕДОЛКИ СТАБІЛІЗАЦІЇ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Шило Жанна Степанівна

к.е.н., доцент

Національний університет водного господарства та природокористування
м. Рівне, Україна

Анотація. У статті розглянуто економічну сутність поняття «стабілізація банківської системи», визначені основні характерні ознаки стабільної банківської системи, наведені особливості та недоліки функціонування сучасної банківської системи, проаналізовані показники стійкості комерційних банків на прикладі вітчизняної банківської системи. Наведені напрями підвищення рівня стабільності банківської системи для забезпечення зростання економіки в цілому.

Ключові слова: стабільність банківської системи, комерційний банк, стійкість банківської установи, достатність капіталу, якість банківських активів.

Стан і проблеми розвитку вітчизняної банківської системи традиційно викликають інтерес не лише фахівців з фінансово-економічних питань і політиків, а й пересічних громадян. Проблеми банківського сектору гальмують розвиток підприємництва, сприяють занепаду виробництва, а згодом – призводять до економічного спаду в усіх сферах економіки. Тому виникає необхідність проведення дослідження та визначення напрямів стабільності банківського сектору та банківської системи в цілому для забезпечення фінансово-економічного зростання держави та її переходу від збиткової до прибуткової діяльності.

Питання підвищення стабільності діяльності банківської системи є широко досліджуваними. Розробкою методичних та практичних аспектів оцінки основних показників стабільності банківської системи займаються вітчизняні

науковці. О. Дзюблюк, О. Вовчак, М. Савлук, А. Герасимович, О. Васюренко, А. Мороз, та зарубіжні вчені: О. Лаврушин, К. Скіннер, М. Ротбард та інші.

Проте в умовах динамічності фінансово-економічних процесів проблематика забезпечення стабільності банківського сектору залишається невирішеною, постає потреба у розробленні рекомендацій щодо підвищення рівня стабільності банківської системи для забезпечення її постійного економічного зростання.

Метою даного наукового дослідження є проведення оцінки діяльності банківських установ в період нестабільності і ризикованості економічних перетворень та розроблення основних напрямів підвищення стабільності банківського сектора економіки держави. Дана мета обумовлює вирішення таких завдань:

- узагальнення теоретичних підходів до сутності поняття «стабільність банківської системи», та виявлення ознак, факторів впливу та елементів забезпечення стабільності банківської системи;
- проведення аналізу зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на банківську систему, поточного стану банківської системи України та ефективності діяльності комерційних банків;
- здійснення огляду існуючих методів стабілізації банківської системи на основі закордонного досвіду;
- визначення перспектив підвищення рівня стабільності банківської системи для забезпечення зростання економіки в цілому.

Кожна держава світу зацікавлена у розвитку власної економіки. Основою економічних успіхів будь-якої держави є фінансова стабільність, яка, у свою чергу, залежить від розвитку банківської системи. До трактування сутності поняття «стабільність банківської системи» підходять по-різному. Це викликано, зокрема, тлумаченням поняття «сутності», як незмінності чи тривалого збереження певного стану чи рівня розвитку.

Вітчизняні науковці О. В. Дзюблюк та Р. В. Михайлюк у своєму дослідженні підкреслюють, що стабільність банківської системи передбачає її спроможність

з плином часу забезпечити зменшення можливих втрат, належну швидкість їх подолання, створюючи тим можливість для досягнення та підвищення рівня стійкості [1, с. 29]. З точки зору В. Коваленко та Ю. Гаркуші під фінансовою стабільністю банківської системи слід розуміти міру повноти і якості вирішення завдань, поставлених перед нею, виконання банківською системою своєї місії, що забезпечує досягнення позитивного фінансового результату. Фінансова стабільність характеризує фактичний ступінь досягнення результату, заданого функцією системи [2, с. 128]. Цілком зрозуміло, що відсутній єдиний системний підхід до трактування сутності стабільності банківської системи.

На наш погляд, під стабільністю банківської системи доцільно розуміти здатність забезпечувати та підтримувати рівноважний стан банківської системи та оперативно адсорбувати несподівані дії і шоки фінансової системи та реальної економіки. Розглядаючи фінансову стабільність банківської системи, потрібно враховувати притаманні їй ознаки, тобто особливості її функціонування як в статичних умовах, так і під впливом зовнішніх шоків.

Сутність стабільності банківської системи виявляється у процесі ефективного виконання поставлених перед нею завдань. До таких слід віднести: створення грошей та регулювання грошової маси країни; забезпечення ефективного розподілу фінансових ресурсів; забезпечення надійності і стабільності функціонування банківських установ з метою безперервного обслуговування економіки. Стабільною є та банківська система, яка спроможна ефективно виконувати належні їй завдання та чітко виконувати свою роль в економіці держави, схильна до власного розвитку та реалізації свого потенціалу.

Наступним кроком у дослідженні стабільності банківської системи є визначення основних елементів її забезпечення. Елементи забезпечення – це сукупність чинників, засобів та заходів, що направлені на забезпечення стабільності банківської системи загалом. На наш погляд, варто виділити основні елементи забезпечення стабільності банківської системи:

1. Одним із найбільш вагомих елементів забезпечення стабільності банківської системи виступає пруденційний нагляд за банківською системою, що

спрямований на забезпечення дотримання банками законодавства України і встановлених нормативів з метою уникнення кризових проявів в діяльності банківських установ.

2. Другим, не менш вагомим елементом є правове та інформаційне регулювання банківської діяльності. Вважаємо, що розроблення нормативно-правових актів НБУ, формування системи стимулів і санкцій за порушення вимог законодавства, забезпечення захисту інтересів вкладників та кредиторів банку, а також формування системи захисту інформації покликані забезпечувати стабільність, запобігати відпливу депозитів, сприяти зміцненню довіри громадян до банківської системи.

3. Макроекономічне середовище держави, без сумніву, має опосередкований, однак надзвичайно вагомий вплив на дотримання стабільності роботи банківських установ. До нього відносимо стан платіжного балансу держави, інвестиційний клімат, стан реального сектору економіки, рівень тіньової економіки.

4. Важливим елементом є здатність до власного розвитку та до реалізації свого потенціалу в діловому співробітництві на міжнародному ринку. Даний елемент залежить від позитивного макроекономічного середовища в державі; від наявності конкурентних переваг на ринку банківських послуг. Він характеризується впровадженням інформаційних технологій, високим рівнем банківського менеджменту.

5. Ще одним елементом є фінансова стійкість банківських установ та банківської системи до розвитку та до реалізації свого потенціалу. Фінансова стійкість найбільш повно відображає усі негативні та позитивні тенденції розвитку банківської системи країни. Тому дослідженню основних показників фінансової стійкості банківських установ доцільно приділити значну увагу.

На нашу думку, для оцінки фінансової стабільності банківських установ, необхідно проаналізувати динаміку основних показників їх діяльності за певний період часу. Фінансово стійким є той банк, який має стабільний капітал,

ліквідний баланс, вважається платоспроможним і задовольняє вимогам до якості капіталу.

1. Зростання статутного капіталу. В умовах дестабілізації фінансової, економічної та політичної ситуації в Україні через військові дії загострюються проблеми забезпечення національної безпеки в фінансовій та економічній сферах, у тому числі у банківській складовій. За 2015-2018 роки зросла частка іноземного капіталу в банківській системі України з 39,5% до 48,1%

За даними офіційного сайту Міністерства фінансів України станом на 01.01. 2019 року. кількість комерційних банків становила 77 (37 банків з іноземним капіталом і 22 – із 100%-им іноземним капіталом та, відповідно, 40 вітчизняних банків, що склали 51,9%)[3].

2. Достатність капіталу. У банківській системі серед основних показників діяльності банку, його розвитку та регулювання, головне місце займає показник достатності власного капіталу, або капітальної адекватності масштабам і характеру здійснюваних банком операцій. Достатня величина власного капіталу має бути основою для захисту інтересів як вкладників, так і кредиторів, а також гарантією покриття збитків від банківських операцій. Аналіз достатності власного капіталу наведемо у таблиці 1.

Таблиця 1

Динаміка капіталу комерційних банків за 2016-2019рр. (млн.грн.)

Показники	01.01. 2016	01.01. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019
Капітал	103713	123784	161108	149400
у тому числі статутний капітал	222170	414668	495377	465038
Регулятивний капітал	129817	109654	1115817	126117
Норматив достатності регулятивного капіталу	12,31	12,69	16,10	16,18

Аналізуючи дані таблиці бачимо, що величина капіталу комерційних банків у 2019 році порівняно із 2018 р. знизилась на 11,7 млрд. грн. Такі негативні тенденції пов'язані насамперед із результатами діяльності та докапіталізацією Приватбанку, а також із зменшення прибутковості роботи банків у зв'язку із девальвацією національної валюти, збільшенням валютних зобов'язань, зменшенням чистих процентних доходів.

Вагомий вплив на стійкість банківської установи має регулятивний капітал, основне призначення якого полягає у покритті негативних наслідків різноманітних ризиків. Обсяг регулятивного капіталу станом на початок 2019р. порівняно із 2016р. зменшився на 3,7млрд. грн. Таке скорочення зумовлене, насамперед, переведенням комерційних банків у стан ліквідації та певними збитками, які були отримані внаслідок формування резервів. Але протягом 2017-2018рр. спостерігаємо незначне нарощення регулятивного капіталу, яке, у свою чергу, дозволило покращити значення нормативу достатності регулятивного капіталу (Н2). Цей показник зріс протягом 2017-2018рр. з 12,69% до 16,10%, що говорить про виконання банками програм докапіталізації. Збільшення обсягу регулятивного капіталу, є безпосереднім доказом підвищення можливості забезпечення захисту вкладів та фінансової стійкості банківської діяльності.

3. Якість банківських активів. В процесі фінансової діяльності банку необхідно проводити комплексну оцінку формування його ресурсів та напрямів їх розміщення. Тому одним з головних напрямів комплексного фінансового аналізу банківської діяльності щодо відповідності критеріям стійкості є аналіз активних операцій. Активи українських діючих банків, без урахування неплатоспроможних банків, у 2018році становили 1,320 трлн. грн. Найвищу позицію у рейтингу найбільших банків за величиною активів займають Приватбанк (розмір активів склав 230953162 тис. грн.), Ощадбанк (220722793 тис. грн.) та Укрексімбанк (168366915 тис. грн.) [4]. Основна складова приросту загальних активів – збільшення портфеля ОВДП України та похідних інструментів Приватбанку внаслідок його переходу до державної власності, а

також перегрупування структури власності, збільшення частки активів державних та системних банків, рефінансування проблемних державних банків з метою зміцнення їх позицій.

За останні роки простежується динаміка до збільшення загальної суми наданих кредитів (табл. 2).

Таблиця 2

Обсяг та структура кредитного портфеля комерційних банків України за 2016-2019рр. (млрд. грн.)

Показники	01.01. 2016	01.01. 2017	01.01. 2018	01.01. 2019
Кредити надані	1116	1025	1078	1182
Кредити юридичним особам	847	848	865	941
Кредити фізичним особам	155	157	171	209
Міжбанківські кредити	114	20	42	38

Проводячи аналіз показників наведених в таблиці видно, що станом на січень 2019 року порівняно з попереднім періодом відбулось збільшення кредитування як юридичних так і фізичних осіб відповідно на 8,8% та 12,2%. У споживчому сегменті збільшення попиту зумовили декілька факторів: зниження кредитних ставок, покращення споживчих настроїв і скорочення заощаджень домогосподарств. Також з таблиці 2 бачимо, що у 2018 році порівняно з 2016 роком обсяг наданих міжбанківських кредитів значно скоротився (на 33,4%), що свідчить, у свою чергу, про відновлення стабільності банківської системи, підвищення платоспроможності окремих банків та збільшення показників ліквідності.

Великий вплив на проблему стійкості банківської установи на даний момент має нагромадження великих обсягів непрацюючих кредитів у структурі кредитного портфеля усіх банків. Обсяг проблемних кредитів у кредитному портфелі банків є основним показником його якості. Протягом 2016 – 2018рр. зберігалась тенденція щодо погіршення якості кредитного портфеля банків.

Згідно з даними НБУ станом на 01.01.2016 року питома вага проблемних кредитів сягала 22,1%. Проте вже у на кінець 2017 року становила 55,75%. Водночас треба підкреслити, що активізація кредитної діяльності українських банків потроху поліпшує стан їхнього кредитного портфелю, що виражається в скороченні частки непрацюючих кредитів. Так, за інформацією ЗМІ з посиленням на дані НБУ, українські банки скоротили частку проблемних непрацюючих кредитів на 0,6 в. п. – до 55,1 % за підсумками липня 2018р. Скорочення частки проблемних кредитів відбулося за всіма групами банків, крім банків з приватним капіталом: у державних банках – до 59,1 %, іноземних банках – до 41,8 %, у ПриватБанку – до 84,5 %. У банках з приватним капіталом цей показник зріс на 0,5 в. п. – до 24,6 %. І хоча темпи скорочення таких кредитів невисокі, але Міжнародне рейтингове агентство Moody's очікує скорочення частки проблемних кредитів в українських банках до 45–50 % до кінця 2018 р. [5].

4. Динаміка депозитних операцій банку. У період піку фінансово-економічної кризи український банківський сектор зіткнувся з небаченим раніше за масштабами відтоком депозитних коштів з рахунків банків. Так, наприкінці 2014р. голова НБУ заявила, що відтік депозитів у банківській системі за рік досяг 126 млрд. грн., тобто близько 29 % депозитів фізичних осіб. Починаючи з 2016 року відбувається незначний притік депозитних коштів фізичних та юридичних осіб. За 2018 рік депозити населення у гривні зросли на 10,8%, у валюті – не змінилися. Депозити корпорацій зросли на 8,9% у порівнянні з 2017 роком, що є позитивним фактором для стабілізації банківської системи в цілому.

5. Структура доходів і витрат банківської установи. Важливим показником стійкості банківської установи є отримання прибутків від своєї діяльності. Тому характерною ознакою нинішнього етапу розвитку української банківської системи є перехід від збиткової до прибуткової роботи. Зокрема, в січні – липні 2018 року сукупні доходи комерційних банків України становили 108,9 млрд. проти 101,6 млрд. грн. за січень – липень минулого року. Витрати ж

комерційних банків України за цей період скоротилися зі 101,8 млрд. до 99,1 млрд. грн. У результаті за січень – липень 2018 р. українські комерційні банки в цілому отримали сукупний прибуток у обсязі 9,7 млрд. проти 223 млн. грн. збитку за аналогічний період 2017р. При цьому зростання прибутковості комерційних банків в Україні пов'язане зі скороченням їхніх витрат на резерви, як у структурі витрат банків з 21 % за перші сім місяців 2017 р. до 11,7 % у січні – липні 2018 р., так і в абсолютному вимірі – з 21,4 млрд. до 11,6 млрд. грн. у зазначені періоди. Слід зазначити, що зростання сукупних доходів комерційних банків України у січні – липні 2018 року, порівняно з аналогічним періодом минулого року, викликане збільшенням як процентних доходів (з 71,3 млрд. до 78 млрд. грн.), так і комісійних (з 21,2 млрд. до 28,3 млрд. грн.). Також відмітимо, що прибутки всієї системи українських комерційних банків концентрувалися насамперед у найбільших банках. Зокрема, найбільші 25 українських банків (за розміром чистих активів) за підсумками своєї комерційної діяльності у січні – червні 2018р. отримали сукупний чистий прибуток у розмірі 7,5 млрд. проти 1,7 млрд. грн. сукупного збитку за аналогічний період 2017р. [4].

Аналіз наведених вище даних свідчить, що більш радикальний перехід від збиткової до прибуткової діяльності відбувався саме у великих комерційних банках України. Це, на наш погляд, пов'язано зі значно більшими можливостями саме великих комерційних банків у сфері надання різноманітних фінансових послуг як підприємствам, так і населенню. Тому поліпшення економічної ситуації в Україні, що спостерігається останнім часом, позитивно позначилося на роботі насамперед великих банківських установ.

Підсумовуючи виконання поставлених завдань нашого наукового дослідження відзначимо, що у функціонуванні банківських установ виявлено ряд недоліків та проблем.

Зокрема, актуальними залишаються такі: низький рівень капіталізації банків, який обмежує можливості банків щодо нарощування обсягів кредитування, в першу чергу, тоді, коли економіка потребує вагомій фінансовій підтримки;

невисока якість активів. Зважаючи на те, що основною частиною активів є кредитні вкладення, то відповідно значно зростають кредитні ризики; постійний дисбаланс у структурі активів і пасивів, що веде до пониження рівня банківської ліквідності; непостійного рівня прибутковості банків.

До найбільш дієвих та ефективних способів розв'язання проблемності банківських установ, на нашу думку, слід віднести наступні: розробка плану реструктуризації банку – комплекс заходів, які застосовуються державою для урегулювання проблем, які виникають під час кризи; рефінансування центральним банком (НБУ) – як спосіб підвищення фінансової стійкості банківського сектора, а також стабілізації діяльності банківських установ, що зазнають фінансові труднощі [6]; злиття з іншим банком або поглинання іншим банком (у міжнародній практиці цей метод має – купівля банку з прийняттям зобов'язань або поступова ліквідація; націоналізація проблемного банку державою.

Стабільне функціонування банківської системи має зумовити перехід на якісно новий рівень фінансового регулювання і нагляду та забезпечити підвищення стабільності фінансово-кредитної системи в цілому

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Дзюблюк О. В. Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи : монографія. Тернопіль : Тернограф, 2009. 316 с.
2. Віннічук Ю. Наскільки зросли вклади населення в банках. URL:https://biz.censor.net.ua/resonance/3026108/nasklki_zrosli_vkladi_naselennya_v_bankah.
3. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <http://index.minfin.com.ua/bank/stat/>.
4. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://www.bank.gov.ua/control/uk/index>.

5. Рейтинг найнадійніших банків України 2018. URL: <https://forinsurer.com/rating-banks>
6. Рішення Ради НБУ Про діяльність Правління Національного банку України щодо розвитку банківської системи та окремих нормативних актів. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/publish/category>.
7. Яремчук О.В. Аналіз достатності власного капіталу банку. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2016. № 1. URL: <http://fkd.org.ua/article/view/29107/26232>.

УДК 692

ARCHICAD – ОСНОВНИЙ ЗАСІБ ПРОЕКТУВАННЯ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ “АРХІТЕКТУРА ТА МІСТОБУДУВАННЯ”

Василишин Ярослав Васильович

кандидат технічних наук, доцент

професор кафедри архітектури та містобудування

Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу

м. Івано-Франківськ, Україна

Анотація: у статті наголошується, що провідне місце серед програмного забезпечення, яке використовують студенти в якості основного засобу проектування, посідає система ArchiCAD – це високопродуктивне програмне забезпечення, яке дозволяє працювати як у площині, так і в об’ємі: вивантажувати з 3D-моделі будь-які 2D-кресленики, розрізи, специфікації, можна отримати необхідну кількість перспективних та аксонометричних проекцій.

Ключові слова: ArchiCAD, архітектор, архітектурний проект, параметрична архітектура.

Для здобуття конкурентоспроможності випускник спеціальності “Архітектура та містобудування” має бути фахівцем в галузі передових комп’ютерних технологій, які дозволяють створити просторові моделі об’єктів різного ступеня складності і таким чином перейти на якісно новий рівень архітектурного проектування. Актуальним при цьому є впровадження сучасних спеціалізованих проектних засобів та продуктів як в навчальний процес підготовки майбутніх архітекторів, що сприятиме підвищенню їх освітнього та кваліфікаційного рівнів, так і для роботи в проектних організаціях.

Для вирішення згаданих вище задач на кафедрі архітектури та містобудування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

провідне місце серед програмного забезпечення, яке використовують студенти в якості основного засобу проектування, посідає система ArchiCAD. Крім того, для малювання використовуються програми Photoshop, Paint Shop Pro, для креслення та створення 3D-моделей – AutoCAD, Rhinoceros, 3D-Max, а також операційні системи Windows та Office.

ArchiCAD стала першою повноцінною програмою для архітектурного BIM-проектування (інформаційне моделювання будівель – Building Information Modeling) і досить швидко завоювала популярність [1]. Вона зручна у користуванні, не потребує довготривалого налаштування, оперує зрозумілими архітектурними інструментами. BIM являє собою електронне представлення одночасно фізичних і функціональних характеристик, спільне для проєктантів, будівельників та користувачів об'єкта.

ArchiCAD на відміну від інших комп'ютерних програм, розроблених для інженерного застосування, а потім адаптованих до вимог архітектурного і будівельного проектування, було спроектовано спеціально для архітектурного та будівельного дизайну [2]. Інтерфейс та інструментарій програми є засобами, звичними для архітекторів. Наприклад, в ArchiCAD стіни – це більш ніж паралельні лінії, вони містять цінну інформацію про конструкції, матеріали, з яких було виготовлено стіну, параметри, вартість, зв'язок з іншими елементами будівлі – стелею, підлогою.

Переважно, з точки зору архітекторів, процес розробки архітектурного проєкту має декілька фаз.

Перша фаза є концептуальною, тобто вона потрібна для розуміння студентом завдання на проектування, перевірки відповідності вихідних даних з обраним місцем для забудови.

Друга фаза – схематичне розпланування, коли відбувається зведення декількох проєктних ідей студента до однієї, тієї, яка є найбільш прийнятною з точки зору студента, з точки зору викладача – керівника проєкту, з точки зору влаштування архітектурного середовища, функціональної доцільності тощо. Кресленик, макет або 3D-модель допомагають і студенту, і керівнику

зрозуміти, про що власне йдеться. Ця інформація включає: топографію забудови, геотехнічні умови, транспортні розв'язки, обмеження і т.і.

Наступна фаза розпочинається після затвердження схематичного розпланування і має характер розробки проекту до найменших деталей та вибір матеріалів. При цьому враховується історичність попередніх проектів, успіх поточних рішень, використання енергозберігаючих технологій, впровадження творчих інновацій.

Користувач ArchiCAD володіє повною інформацією про проект на будь-якому етапі його розробки: при роботі над ескізом доступні відомості про точні розміри, площі, матеріали; тривимірна перспектива будується автоматично на підставі відомостей проекту; будь-які зміни у креслениках автоматично віддзеркалюються у конструкторській документації, яка доповнюється по мірі виконання проекту. Співставлення документації відбувається одночасно з розробкою проекту, оскільки програма зберігає повний обсяг інформації про проектувану будівлю, а саме: плани, перерізи, перспективи, перелік необхідних матеріалів, а також всі зауваження керівника проекту, які були зроблені ним протягом роботи [1]. ArchiCAD дозволяє на будь-якому етапі роботи над проектом побачити його у тривимірному вигляді, у перерізі, у перспективі, віднайти найоптимальніші матеріали і підрахувати витрати. При використанні ArchiCAD можна уникнути джерела помилок, які виникають внаслідок багаторазового внесення змін у робочі файли різних видів.

Як правило, технічна розробка проекту будівлі починається з побудови плану першого поверху. Потім, використовуючи такі об'єкти як стіни, двері, вікна, плити, колони, перекриття, поступово створюється проект будівлі. Інформація про висоту кожного будівельного елемента вже міститься у них, але її можна змінити у будь-який момент як для всього поверху в цілому, так і вибираючи кожний елемент окремо. Після того, як план першого поверху готовий, до нього можна додати необхідну кількість поверхів, просто копіюючи розроблені об'єкти. Причому додавати їх можна як угору, так і вниз. Оскільки поверхи

розташовуються точно один над одним, то неспівпадання колон, вікон та інших елементів майже неможливо.

У будь-який момент в процесі побудови можна запросити ArchiCAD виокремити будь-яку секцію, показати вид збоку чи перспективу, зобразити її у перерізі [2]. Це дозволяє встановити правильно співвідношення між зовнішньою та внутрішньою частинами будівлі. З легкістю можна отримати необхідну кількість перспективних, планових та аксонометричних проєкцій. Аби показати будівлю найбільш наочно, можна використовувати фотографію реальної місцевості як тло, а потім розмістити на ній і саму будівлю. З цією метою в ArchiCAD передбачено можливості створення ефекту сонячного світла, яке залежить від доби, дати географічної широти, а також нанесення падаючих та власних тіней.

За допомогою знаряддя зонування можна позначити кімнати та зони будівлі, такі як житлова площа, офіси, склади, допоміжні приміщення. Площа та обсяг кожної зони обчислюється автоматично. Окрім того можна розрахувати розмір тіні, яку відкидає будівля залежно від місця її розташування та часу доби.

Програма може створити анімаційний ролик, в якому вдасться здійснити віртуальну мандрівку навколо та всередині будівлі. Анімаційні ролики є доволі компактними та мають можливість програватися навіть на домашніх комп'ютерах, бути поширеними у мережі Інтернет.

Таким чином, ArchiCAD сьогодні – це високопродуктивне програмне забезпечення, яке дозволяє працювати як у площині, так і в об'ємі: вивантажувати з 3D-моделі будь-які 2D-кресленики, розрізи, специфікації.

У новій версії ArchiCAD 22, якою почали користуватися студенти, багато уваги приділяється інструментам дизайну, тобто безпосередньо проєктуванню, і роботі з інформацією. Повністю перероблений підхід до проєктування фасадів в ArchiCAD, нова версія дозволяє скоротити час роботи над проєктом.

Все більшої популярності серед студентів набуває параметрична архітектура – окрема область проєктування, що швидко розвивається. В умілих руках

обчислювальні інструменти можуть сильно спростити проектування складних форм і можуть бути використані для створення і оцінки нових проектів.

Параметрична архітектура стає більш доступною, завдяки новому набору додатків Rhino–Grasshopper–ArchiCAD. Основні геометричні фігури, створені в Rhinoceros (в системі для тривимірного NURBS-моделювання), тепер можуть бути переведені в повноцінні BIM-елементи в ArchiCAD з додаванням алгоритмічних функцій редагування в Grasshopper.

Цілком унікальні можливості у створенні архітектури з індивідуальним обличчям відкриває розширення Rhino-Grasshopper-ArchiCAD Connection – інструмент, що здійснює інтерактивний взаємозв'язок ArchiCAD з програмою алгоритмічного проектування Grasshopper. Суть підходу полягає у використанні математичних розрахунків в процесі розробки проекту. Різноманітні алгоритми дозволяють створювати будь-які складні об'єкти, а також в інтерактивному режимі керувати їх формою і розміщенням.

Розширення Rhino-Grasshopper-ArchiCAD дає можливість здійснювати двосторонній обмін геометрією на етапі ескізного проектування та перетворювати геометричні форми в елементи ArchiCAD. Такий зв'язок об'єднує кращі у своєму класі додатки і стирає грань між створенням концепції та BIM-проектуванням. В результаті, архітектори можуть оптимізувати і погоджувати проектні рішення, використовуючи весь набір інструментів в Grasshopper і Rhino.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Иванова О., Тозик В., Уманова О. ArchiCAD 12. Архитектурное проектирование для начинающих. – БХВ-Петербург, 2008. – 512 с.
2. Иванова О. Практикум по ArchiCAD: 30 архитектурных проектов. – БХВ-Петербург, 2010. – 368 с.

**МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ПРАЦІВНИКІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ –
ЗАПОРУКА СКОРОЧЕННЯ ПЛИННОСТІ КАДРІВ**

Астаф'єва Катерина Олександрівна

к.е.н., доцент

Боднар Ірина Віталіївна

Студентка

Криворізького національного університету

м. Кривий Ріг

Анотація: в даній роботі розроблена сучасна та діюча методика задля скорочення плинності кадрів шляхом поліпшення ментального здоров'я працівників. Досліджували новітні опитування працівників різних підприємств та аналогічні статистичні дані. Звернули увагу на поширені та загальноновизнані світові тенденції у різних галузях. У роботі висвітлюється ряд проблем, які вирішуються за допомогою найму спеціального працівника, який буде підтримувати колег на ментальному рівні.

Ключові слова: економіка, ментальне здоров'я, плинність кадрів, конфлікт, колектив, комфорт.

Однією з найважливіших проблем на будь-якій фірмі є плинність кадрів. Ціна таких змін для підприємства буває дуже високою. Без кваліфікованих і освічених спеціалістів бізнес різних типів може одразу піти на дно [1, с. 516].

На сьогоднішній день для компаній, що хочуть розвиватися й поширювати власний бренд, є можливість ознайомитися з найвідомішими причинами звільнення співробітників на 2019 рік. Трьома головними задачами, на рішення яких треба звернути увагу керівникам, є відсутність контролю за адаптацією молодих або нових співробітників, знецінення нематеріальної мотивації, відсутність командного духа. Здавалось би, у час, коли більшість людей

недостатньо чітко орієнтується у фінансовій сфері, але прагне до здобуття грошей будь-якими методами, робітники бачать перспективу на своїй роботі лише у разі гідної заробітної плати. Дослідження навпаки зображують реальну картину, що дає змогу впевнено сказати про важливість клімату в колективі.

Згідно з опитуваннями, проведеними на підприємствах, кожен 5-й українець, який відпрацював 8-10 тижнів, вже подумує про звільнення. Кожен четвертий, після 1,5-2 років роботи в одному місці збирається звільнитися. Тільки 30% опитаних, після рішення змінити місце роботи, виконують свій задум на ділі. Решта з часом звикають до постійного місця роботи і до своєї ролі. Також статистика говорить про те, що 25% найманих, які отримали розрахунок після звільнення, жалкують про скоєне. Мудрі керівники детально вивчають всі статистичні дані та деякі дослідження заздалегідь для подальшого управління підприємством в цілому. Багато уваги завжди слід приділяти персоналу, який працює в компанії. Саме для цього досвідчені та сучасні управлінці пам'ятають про такий аспект, як ментальне здоров'я працівників.

Ментальне або психічне здоров'я – це стан людини, за якого вона в змозі благополучно реалізовувати свій потенціал, долати різноманітні перешкоди, боротися зі стресом, підвищувати продуктивність та вносити вклад у розвиток компанії.

Багато видів робочої діяльності можуть бути пов'язані з підвищеним стресом. Робота з людьми, виконання відповідальних дій, діяльність в небезпечних або шкідливих умовах – все це чинить додатковий вплив на робітників. Надмірний рівень стресу і нервового напруження під час роботи може стати причиною як хронічної втоми, так і навіть депресії, психологічних проблем і подальшого звільнення працівника [2, с. 613].

При цьому слід розуміти, що далеко не завжди нормативи Трудового кодексу адекватно оцінюють навантаження на працюючих. На одних підприємствах обов'язкова перерва, при постійних перевантаженнях, ніяк не зможе забезпечити належного відпочинку. На інших підприємствах грамотний розподіл навантаження, дозволить ефективно використовувати в робочих цілях

і час відпочинку персоналу. Такий підхід широко практикується у зарубіжних компаніях, які розцінюють час колективного відпочинку персоналу як відмінний варіант розвитку необхідних працівникам навичок і кооперації між відділами на суто добровільній основі.

Щоб уникнути звільнень співробітників через надмірні стреси, слід в першу чергу звертати увагу на роботу кадрових фахівців і на наявні умови праці. У разі занадто високого навантаження або просто підвищених стресових факторів, їх вплив як мінімум має бути скомпенсованим. Однак, далеко не завжди навіть висока заробітна плата і додаткові премії можуть бути достатні для того, щоб працівник беззаперечно працював в дуже жорстких умовах. Тому навантаження ніколи не повинні бути надмірними, незалежно від встановленого рівня оплати таких навантажень.

Конфліктний колектив або відсутність довірчих, або просто справедливих взаємин з начальством часто можуть стати причиною звільнення співробітників. Тому професійні кадрові фахівці і роботодавці приділяють велику увагу як процесу тимбілдінга – створення ефективної команди з працівників, так і попереднього підбору сумісних один з одним і з наявним колективом претендентів на вакантні місця.

У разі, якщо ж конфлікт виникає безпосередньо з керівником або з самим роботодавцем, слід однозначно переглянути порядок взаємовідносин такого керівництва з співробітником і прийняти об'єктивне рішення, не спираючись на суб'єктивні думки. При цьому з об'єктивної точки зору винен в проблемних взаєминах може бути як сам співробітник, так і роботодавець або керівник. Рішення такої проблеми буде залежати від безлічі факторів [3, с. 23].

В цілому ж, проблеми в колективі на великих підприємствах можуть бути вирішені за допомогою переводу співробітника з одного місця на інше. Якщо проблему з колективом відчуває один співробітник, штрафні санкції та методи впливу на колектив в підсумку можуть привести до зворотного результату і лише загострити наявний конфлікт.

Однак якщо тенденція до постійних конфліктів з колективом призводить до звільнення великої кількості працівників або до постійної плинності кадрів, коли усталена спільнота не приймає в себе нових працівників або буквально трує їх – не треба потурати такій поведінці. У певний момент виправданням може стати навіть повне оновлення такого токсичного і агресивного колективу [4, с. 39].

Одноманітність робочого процесу і нудьга на робочому місці можуть здатися звичайним фактором, нездатним вплинути на звільнення працівника. Однак це не так. Навіть при достатньому рівні заробітної плати, наявності хороших перспектив для кар'єрного зростання, соціальних гарантій та інших позитивних сторін трудових взаємин, надмірна рутинна на робочому місці може в підсумку привести працівника до депресії або навіть звільнення працівника. Аналогічно і нудьга на робочому місці, нехай навіть обумовлена відсутністю реально необхідних для виконання завдань, діє на співробітника подібним чином.

Боротися з нудьгою і рутиною слід різними методами. Так, якщо робочий процес відрізняється одноманітністю і не вимагає занадто точної кваліфікації зі специфічними знаннями, ефективною може стати постійна ротація працівників між відділами. Проводиться така ротація може як щомісяця, так і щорічно, або щотижня, або навіть кілька разів протягом одного робочого дня.

При цьому така взаємозамінність співробітників однозначно підвищить їх кваліфікацію і значно знизить збиток підприємству при втраті одного з працівників, так як всі інші співробітники зможуть з легкістю виконувати його обов'язки без додаткового навчання.

Нудьга ж є ознакою неправильного розподілу робочого часу або робочих обов'язків. Звичайно, деякі посади можуть прямо передбачати наявність вільного часу у співробітників. Щоб позбавити працівників від нудьги, можна використовувати різний підхід. Якщо присутність працівника на робочому місці або в безпосередній близькості від нього весь час не обов'язкова, можна скорочувати робочий день або відпускати працівників раніше. Якщо ж їм необхідно завжди бути присутнім на робочому місці, так як їх праця може

знадобитися в будь-який момент, слід забезпечити їм хоча б мінімальні інструменти для проведення дозвілля. Такими можуть бути банальний доступ до Інтернету, спеціальний спортивний куточок або окрема зона відпочинку, наявність настільних ігор чи інших розваг, міні-бібліотеки.

Зрозуміло, місце є й для таких нематеріальних привілеїв, як путівки для відпусток працівників, постійні курси підвищення кваліфікації, білети на місцеві заходи, корпоративи за рахунок компанії та багато інших цікавих розваг задля не тільки комфортної праці, а й гідного відпочинку.

Неприємні ситуації, пов'язані з відсутністю контролю за адаптацією молодих або нових робітників, трапляються все частіше на підприємствах. Багато людей, особливо студентів чи спеціалістів, які тільки набираються реального досвіду на місцях нової роботи, одразу можуть втратити інтерес до кар'єрного зросту через неправильне ставлення до цих початківців. Деякі керівники не вважають за потрібне витратити час певних співробітників на допомогу новим працівникам, які в подальшому би стали у пригоді. У зв'язку з цим новенькі втрачають бажання працювати через нерозуміння вже звичних речей для тих, хто працює в компанії певний час [5, с. 57].

Всім вищеперерахованим проблемам є одне неймовірне рішення, яке вже повинні впроваджувати розвинуті та сучасні компанії, які прагнуть йти в ногу з часом. Дійсно, ментальне здоров'я персоналу грає дуже важливу роль для будь-якого підприємства. Тому фірмам різних типів необхідна спеціальна людина або навіть ціла команда, яка буде допомагати працівникам адаптуватися до робочого колективу. Зазвичай такі спеціалісти мають освіту психолога, що допомагає краще пізнавати нових робітників з різних сторін.

Людина, яка буде забезпечувати сприятливий клімат колективу, повинна бути наділена основними навичками роботи на підприємстві. Наприклад, новий спеціаліст, що влаштовується на роботу, не може виконати проект, який є абсолютно звичайним та простим для працівників, що вже звикли це робити. Він потребує фізичної та моральної допомоги, що налаштує його на продуктивну та плідотворну працю. Навіть не може йти мови про людей, у

яких є певні труднощі при спілкуванні з колегами, або про тих, у кого є проблеми в особистому житті. Важливо розуміти, що робота та особисте життя, характер, ставлення до світу завжди будуть переплітатися між собою, бо так чи інакше всі зовнішні фактори будуть впливати на подальші результати працівників.

Підтримка такої атмосфери дозволить робітникам самостійно висловлювати свої претензії або просто демонструвати власні потреби роботодавцю без звільнення, що дозволить поліпшити роботу всього бізнесу без зайвого стресу як для керівника, так і для працівників.

Саме тому досвідчені управлінці намагаються створити максимально сприятливі умови не тільки для поліпшення робочого процесу та отримання максимального прибутку, а й для душевного спокою всього колективу, адже ми живемо у край сучасному світі, де головними тенденціями є комфорт і власне бачення життя кожного з нас – унікальних особистостей.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ребрин Ю. І. Основи економіки і управління виробництвом. – Таганрог: ТРТУ, – 2002. – 516 с.
2. Каменіпера С.Є. Організація, планування, управління діяльністю промислових підприємств: підручник для вузів. – М.: Вища школа, – 2005. – 613 с.
3. Голубков Е. П. Аналіз плинності кадрів на підприємстві // Менеджмент у Росії. – 2006. – № 4. – С. 23-29.
4. Гольцов А. В. Методи зниження плинності кадрів // Маркетинг. – 2006. – № 2. – С. 39-43.
5. Долбунов А. А. Плинність кадрів – основна проблема підприємств // Маркетинг. – 2006. – № 12. – С. 57-64.

УДК 371.15:81'243

**СПЕЦКУРС «СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У НАВЧАННІ
МОВ У ЗАГАЛЬНООСВІТНІЙ ПРОФІЛЬНІЙ ШКОЛІ»: ЗМІСТ І
МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ**

Сорокіна Наталія Володимирівна

к. пед.н., доцент

Інститут філології

Київський національний університет

імені Тараса Шевченка

м.Київ, Україна

Анотація. У статті пропонується огляд спецкурсу «Сучасні інформаційні технології у навчанні мов у загальноосвітній профільній школі» для студентів 1 року навчання магістратури. Визначено мету, завдання та місце дисципліни у загальній професійній підготовці майбутніх учителів за спеціальністю: «Теорія та методика навчання української мови і літератури, іноземної мови в основній школі». Представлено короткий зміст лекцій і практичних занять.

Ключові слова: сучасні інформаційні технології, майбутні учителі, іноземна мова, професійна підготовка.

Реформа вищої школи, започаткована в Україні у 1995 році, величезне значення приділяє проблемам підготовки майбутніх фахівців, зокрема майбутніх учителів-філологів. Державна національна програма «Освіта України ХХІ століття» визначає стратегічний розвиток і реформування освітньої галузі, яка надає перевагу фаховій підготовці майбутніх учителів, безперервному підвищенню їхнього професійного та загальнокультурного рівнів завдяки імплементації новітніх педагогічних та інформаційно-комунікативних технологій [1].

У 2016 році в Інституті філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (м. Київ, Україна) було відкрито нові спеціальності та освітні програми ОС «Бакалавр» і «Магістр» напрямку «Освіта», а саме: **014.01 Середня освіта (українська мова і література, англійська мова):** «Теорія та методика навчання української мови і літератури, іноземної мови в основній школі»; **014.02 Середня освіта (Мова і література):** «Зарубіжна література та англійська мова: теорія і методика навчання»; «Азербайджанська мова і література та англійська мова»; «Російська мова та зарубіжна література»; «Туркменська мова, російська мова» [2].

Відтак, питання вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів-філологів за зазначеними спеціальностями та формування їхньої професійної іншомовної компетентності є значущими та перспективними для Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка як у теоретичному, так і в практичному аспектах.

Навчальна дисципліна «Сучасні інформаційні технології у навчанні мов у загальноосвітній профільній школі» є складовою освітньо-професійної програми підготовки фахівців за освітньо-кваліфікаційним рівнем «магістр», галузі знань 01 Освіта з напрямку підготовки 014 Середня освіта. Викладається у II семестрі першого року навчання у магістратурі в обсязі – 28 год. (1,5 кредити ECTS) зокрема: лекції – 14 год., практичні 14 год., самостійна робота – 28 год. У курсі передбачено 2 змістових модулі та 2 модульні контрольні роботи. Завершується спецкурс заліком.

Метою спецкурсу є засвоєння студентами теорії й практики впровадження сучасних інформаційних технологій у процес викладання іноземної мови в закладах середньої освіти, формування і розвиток професійної компетентності майбутніх учителів та викладачів іноземних мов.

Відповідно, завдання спецкурсу «Сучасні інформаційні технології у навчанні мов у загальноосвітній профільній школі» такі:

- ознайомити з головними компонентами теорії навчання іноземних мов із застосуванням сучасних інформаційних технологій у навчальних закладах і на

цій основі навчити їх використовувати теоретичні знання для вирішення практичних завдань викладання;

- розкрити сучасні тенденції навчання іноземних мов з використанням сучасних інформаційних технологій як у нашій країні, так і за кордоном;

- показати суть складових частин і засобів сучасної методики як науки; спрямувати студентів на творчий пошук під час практичної діяльності у школі;

- сформувати під час практичних занять професійно-методичні вміння, необхідні для успішної роботи в галузі навчання іноземних мов з використанням сучасних інформаційних технологій;

- залучити майбутніх вчителів, викладачів до опрацювання спеціальної науково-методичної літератури, що має стати джерелом постійної роботи над собою з метою підвищення рівня професійної кваліфікації [3].

Мова викладання, навчання та оцінювання спецкурсу – українська.

Згідно з навчальним планом, дисципліна «Сучасні інформаційні технології у навчанні мов у загальноосвітній профільній школі» складається з двох модулів: 1 модуль (12 аудиторних годин) «Теоретичні засади організації навчання іноземних мов у середній школі з використанням мультимедійних технологій» та 2 модуль (16 аудиторних годин) – «Практика впровадження мультимедійних засобів у навчальний процес».

Наприкінці кожного навчального модулю передбачене написання модульної контрольної роботи, що включає три теоретичні та одне практичне питання.

В межах першого навчального модулю студентам магістратури пропонуються такі теми лекцій:

Тема 1. Сучасні інформаційні технології в середній освіті. Дидактичний потенціал мультимедійних технологій (мал.1):

ЛЕКЦІЯ 1. СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СЕРЕДНІЙ ОСВІТІ. ДИДАКТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Мал. 1. Презентація лекції 1 (слайд1)

Лекція присвячена розгляду ключового поняття «сучасні інформаційні технології», історичні етапи їхнього розвитку, визначається роль і місце у сучасному суспільстві і галузі освіти, зокрема. Основна увага приділяється мультимедійним технологіям, окреслюється дидактичний потенціал, види мультимедійних засобів навчання, переваги і недоліки їх використання з навчальною метою.

Тема 2. Психологічні і педагогічні засади підвищення ефективності навчання з використанням електронних засобів навчання у загальноосвітній профільній школі (мал.2):

Лекція 2

**Психологічні і педагогічні засади
підвищення ефективності
навчання з використанням
електронних засобів навчання у
загальноосвітній профільній школі.**

Мал.2. Презентація лекції 2 (слайд1)

В центрі уваги цієї лекції – теоретичні засади організації навчання з інформаційною підтримкою. Детально розглядається система принципів, що регулюють навчальний процес із залученням сучасних інформаційних технологій, а саме педагогічні, методичні та психологічні. Обговорюються

питання адиктивної поведінки, її причин та шляхів запобігання подібних ситуацій. В межах теми передбачено написання рефератів і повідомлень.

Тема 3. Дистанційна освіта як сучасна альтернативна форма навчання у загальноосвітній профільній школі (мал.3):

Мал.3. Презентація лекції 3 (слайд 1)

Лекція присвячена питанням організації дистанційної освіти в Україні, в середній школі зокрема. Розглядаються основні державні документи, що регламентують її започаткування і впровадження в Україні. Вивчається європейський досвід організації дистанційного навчання. Аналізуються позитивні і проблемні аспекти імплементації дистанційного навчання. Особлива увага приділяється аналізу навчальних платформ, що існують в Україні. В межах теми передбачено написання реферату про організацію дистанційної освіти в країнах світу (за вибором).

Другий навчальний модуль має на меті більш детальне ознайомлення магістрантів з сучасними інформаційними засобами навчання мов у загальноосвітній профільній школі.

Тема 4. Електронний підручник як сучасний засіб навчання у середній школі (мал.4):

ЛЕКЦІЯ 4. ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДРУЧНИК ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ НАВЧАННЯ.

Мал.4. Презентація лекції 4 (слайд 1)

Лекція присвячена електронному підручнику. Розглядаються структура, зміст, перспективи застосування цього засобу в навчальному процесі, особливості поєднання з традиційними підручниками. Презентується інформація про електронні елективні курси, їх цінність, специфіка і можливості використання у старшій профільній школі. В межах теми передбачений контент-аналіз електронного підручника з іноземної мови для учнів 10-11 класів.

Тема 5. Мультимедійні навчальні презентації: теорія і практика застосування на уроках іноземної мови (мал.5):

ЛЕКЦІЯ 5. МУЛЬТИМЕДІЙНІ НАВЧАЛЬНІ ПРЕЗЕНТАЦІЇ. ТЕОРІЯ І ПРАКТИКА ВИКОРИСТАННЯ НА УРОКАХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Мал.5. Презентація лекції 5 (слайд 1)

У центрі уваги цієї лекції – мультимедійні навчальні презентації, їх типологія, дидактичні можливості, переваги і недоліки, вимоги до створення і методичні аспекти використання у навчальному процесі. В межах теми передбачена

проектна робота, а саме підготовка фрагменту уроку з використанням мультимедійної навчальної презентації.

Тема 6. Метод проектів: створення, використання, оцінювання (мал.6):.

ЛЕКЦІЯ 6. МЕТОД ПРОЕКТІВ: СТВОРЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ, ОЦІНЮВАННЯ

Мал.6. Презентація лекції 6 (слайд 1)

Лекція присвячена інноваційному методу, вивченню його дидактичного потенціалу, перспектив застосування у старшій профільній школі із залученням сучасних інформаційних технологій. Визначаються типи проектів, їх структура, етапи роботи над проектом, оцінювання проектної роботи. В межах теми запланована презентація навчальних проектів з іноземної мови для учнів старших класів загальноосвітньої профільної школи.

Тема 7. Освітній Веб-квест. Технологія «Блог» (мал.7):

ЛЕКЦІЯ 7. Освітній Веб квест. ТЕХНОЛОГІЯ «БЛОГ».

Мал.7. Презентація лекції 7 (слайд 1)

Лекція присвячена двом сучасним технологіям: веб-квест і блог. Визначаються типи квестів, етапи роботи, критерії оцінювання, спільні і відмінні риси у порівнянні з методом проектів. Розглядаються особливості створення блогу, перспективи застосування блог технологій у навчальному

процесі. В межах теми В межах теми передбачена проектна робота – підготовка фрагменту уроку із залученням відповідних технологій.

Підбиваючи підсумки, зазначимо, що спецкурс «Сучасні інформаційні технології у навчанні мов у загальноосвітній профільній школі» є значущою частиною загальної професійної підготовки вчителя-філолога, яка має на меті здобуття студентами знань про засоби навчання, що ґрунтуються на застосуванні сучасних інформаційних технологій, про методи і прийоми організації навчання іноземних мов з їх підтримкою. Це дозволить майбутнім учителям кваліфіковано добирати відповідні засоби, щоб забезпечити ефективне навчання мов на сучасному рівні.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція розвитку профільного навчання у загальноосвітніх школах України //Електронний ресурс. Режим доступу: <http://lyceum.org.ua/profili-navchannya.html>
2. Taras Shevchenko National University of Kyiv. Institute of Philology (official) // Електронний ресурс. Режим доступу: <http://univ.kiev.ua/ua/departments/philology/>
3. Робоча програма навчальної дисципліни «Сучасні інформаційні технології у навчанні мов у загальноосвітній профільній школі» / Упор. Н.В.Сорокіна. – Інститут філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2017. – 16с.

УКРАЇНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОР У ПРАЦЯХ ПОЛЬСЬКИХ ДОСЛІДНИКІВ

Наталія Мозгальова

д.п.н., професор кафедри музикознавства
інструментальної підготовки та хореографії

Черкашина Олеся

кандидат мистецтвознавства, старший викладач
кафедри музикознавства

інструментальної підготовки та хореографії

Ірина Барановська

доцент кафедри мистецьких дисциплін
Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м. Вінниця, Україна

Анотація: У статті розкрито фольклористичну діяльність польських науковців та їх внесок у розвиток української та *польської* фольклористики XIX–XX століття; висвітлено основні принципи фіксації фольклорних зразків.

Ключові слова: фольклор, українська фольклористика, дослідницька діяльність, етнографічне товариство.

Період другої половини XIX століття характеризується активним вивченням українського фольклору. У цей час з'являються перші видання зразків усної народної творчості, упорядкування яких здійснювалось за регіональними принципами, що були новаторськими і тільки закріплювалися в українській, російській та польській фольклористиці. Матеріали українського фольклору стали джерелом натхнення й основою ліричних віршів, романтичних балад, написаних польськими поетами Б. Залеським, М. Гославським, О. Грозою та іншими. З джерел українського фольклору поповнювалися поетико-зображальні засоби польської поезії. Наприклад, краса природи Поділля, його

безхмарне небо, багатство «принад, утіх і солодощів», яких «око не прогляне і думка не перелічить» змальовані у поемі М. Гославського «Podole» (1826 р.), а подільські пісні яскраво представлені в поемі «Niektore piosnki przedziwne», які особливо хвалив А. Міцкевич [1, с.146,150].

На рубежі XIX–XX століть збирацька, дослідницька і видавнича діяльність у польській фольклористиці набирає розмаху. Серед фольклористів та етнографів слід відзначити Новосельського (Антоній Марцінковський), Зоріан Доленга-Ходаковського, Ж.-Паулі, Оскар Кольберга, Вацлав Залеського (Вацлав з Олецка), Люціан Семенського, К. Войціцького та ін.

Наприклад, про Антонія Марцінковського у фольклористиці (польській, українській, російській) сформувалася думка як про дослідника, схильного до «міфологізації». Зокрема, Ф. Колесса писав: «... Погляди автора на слов'янську міфологію зовсім застарілі. Правда, – ця так широко закроена монографія не вичерпувала наміченої програми, та бодай вказала, в яких напрямках треба би поширити етнографічний досвід, до того ж і принесла чимало нового й цінного матеріалу» [2, с. 32-33].

Перші польські видання, які представляли фольклор Поділля, з'являються ще на початку XIX століття: «Pieśni polskie i ruskie ludu Galicyjskiego» («Польські і руські пісні галицького люду...» Вацлава Залеського (Lwow, 1833) та «Pieśni ludu ruskiego w Galicyi» («Пісні руського люду в Галичині») Жеготи Паулі (Lwów, т. I-II, 1839-1840), а також журнал «Wisła» (видання Антропологічної комісії Краківської Академії знань «Zbior wiadomosci do antropologii krajowej»), часопис «Kraj», краєзнавчий тижневик «Wedrowiec». Видання друкували розвідки про колядування та про «Йордана», Івана Купала (купальські пісні), публікації щодо весільних обрядів на Поділлі, звичаї присипляти дитину тощо. В. Гнатюк зазначає, що перші записи творчості українського народу почали робити саме польські дослідники. Збирачі подавали короткі примітки, паспортизували фольклорний матеріал здебільшого близько тексту або у перекладі російською чи польською мовою. Наприклад Л. Семенський, у передмові збірки «Podania i legendy polskie, ruskie, litewskie» (Poznan, 1845)

зазначав, що народну творчість до цього часу вивчали спорадично, за окремими жанрами. Власне, він наголошує на тому, що варто було б, узявши один регіон, вивчати його історію, культуру, обряди, вірування тощо [2, с. 134, 162, 226, 231-237].

Аналізуючи праці регіонального спрямування, зафіксовані польськими та українськими фольклористами у XIX на початку XX століття на Поділлі (матеріали були надруковані на сторінках щомісячного часопису «Киевская старина», «Живая старина» «Етнографическое обозрение» та ін.), можемо спостерігати деякі складності у записуванні та відтворенні фольклорних зразків, паспортизації, інформації про виконавця, джерела репертуару тощо, а також розуміння дописувачами їх доцільності. Особливо високо В. Гнатюк оцінює діяльність видатного польського фольклориста і етнографа, «великого збирача польської землі» О. Кольберга, який, за словами І. Франка, «поставив на міцну основу студії польської етнографії по територіях». Оцінюючи роль О. Кольберга в історії польської фольклористики, В. Гнатюк писав: «О. Кольберг, як український етнограф, має безперечно свої заслуги. Він брався до свого предмета з великим замилюванням, зав'язав відносини з різними людьми, при яких помочі міг збирати матеріали в різних сторонах нашої етнографічної території... Своїми виданнями ширив зацікавлення до нашої етнографії, особливо в польських кругах, і полишив по собі довгий ряд наслідувачів чи учеників, які також опублікували немало українських матеріалів» [3, с. 245].

Зближенню прогресивних сил української і польської культури певною мірою сприяло те, що Львів був на той час значним культурним осередком не тільки для українців, а й для поляків. Це допомагало встановленню особистих контактів між українськими і польськими діячами, а також їх співпраці, серед яких Я. Бодуен де Куртене, А. Каліна, Б. Вислоух, О. Брюкнер, Г. Бігеляйзен, А. Фішер та ін. У 1894 році (22 червня) на з'їзді польських та українських літераторів і журналістів було прийнято одностайне рішення щодо створення етнографічного товариства «Towrzystwa ludoznawczego» (головою обрали

проф.. Антонія Каліну). У 1895 р. між Науковим товариством ім. Шевченка та «Towrzystwa ludoznawczego» було встановлено домовленість про співпрацю, що мало велике значення для обох сторін. Велику роль у цьому відіграла діяльність І. Франка та В. Гнатюка [4].

Отже, завдяки вкладу польських збирачів фольклору у розвиток української і, зокрема, *польської* фольклористики ми маємо неоціненні зразки народної творчості першої половини ХІХ століття. Уже наприкінці ХІХ ст. принципи наукової фіксації фольклору значно поглиблюються: у примітках з'являється науковий коментар, додатки та словник, розширена передмова, класифікація матеріалу набуває жанрово-тематичного характеру. На початку 20-х років ХХ століття відбуваються наполегливі пошуки форм і засобів перетворення фольклористики, коли термін «фольклор» підмінюють поняттям «народна творчість», до змісту якого було внесено і фольклор, і самодіяльність, і народні ремесла, і аматорські пісні, вірші, оповідання та ін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРЫ

1. Кирчів Р. Ф. Український фольклор у польській літературі (період романтизму) / Р. Ф. Кирчів. – К. : «Наукова думка», 1971. – 274 с.
2. Колеса. Ф. Ритміка українських народних пісень / Ф. Колеса. – Львів, 1907. – 327 с.
3. Яценко М. Т. Володимир Гнатюк. Життя і фольклористична діяльність / М. Т. Яценко. – К. : Видавництво «Наукова думка», 1964. – 289 с.
4. file:///C:/Users/BMW/Downloads/kps_2017_29_40.pdf

**АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ СТУДЕНТІВ ЯК РЕЗУЛЬТАТ
ОСВІТНЬОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН**

Колодіна Лариса Степанівна

к.філол. н., доцент

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

м. Київ, Україна

Анотація: У статті описано та проаналізовано сучасний стан академічної мобільності в Україні та окреслено коло проблем, які пов'язані з цим складним процесом. Зазначено основні проблеми, з якими стикаються студенти, серед яких одна з основних – це фінансова нестабільність та відсутність зв'язку між рівнем освіти й рівнем реального прибутку. Проакцентовано, що саме це і знижує мотивацію до навчання. Зазначено і позитивні кроки у розвитку академічної мобільності, а саме: вивчення іноземних мов, отримання фахових знань, культурна інтеграція молоді. Наведено приклади форм і методів співпраці із закордонними вишами, які практикують у Національному університеті біоресурсів і природокористування України.

Ключові слова: академічна мобільність, європейська система вищої освіти, мотивація, договір, комунікація.

Процеси глобалізації, які сьогодні охопили світ, несуть соціальні суперечності і видозмінюють якість рівня життя та освіти. Розвиток інформаційних технологій набуває вагомого значення, а прагнення формувати нові цінності загальнолюдської культури, серед яких провідними є толерантність та повага до представників інших культур, призводить до взаємозбагачення культур. Активна міжнародна співпраця у сфері освіти та науки нашої держави з іншими країнами дозволяє створити єдиний європейський освітній простір – зону

Європейської вищої освіти. У рамках нового співробітництва освіта набуває об'єктивності, прозорості, конкурентноздатності, а роль українських університетів подвоюється: по-перше, їм необхідно забезпечити належне навчання для своїх студентів, а по-друге, сприяти максимальному використанню можливостей студентського творчого потенціалу в освітньому просторі високорозвинених держав, щоб забезпечити процвітання українських вишів у майбутньому.

Спробуємо дослідити сучасний стан академічної мобільності в Україні та коло проблем, які пов'язані з цим складним процесом, та прокоментуємо загальні підходи до вибору форм, напрямів, принципів міжнародної діяльності українських вишів у європейському та світовому форматі.

Реформування української освіти, запровадження положень Болонської декларації створюють передумови для ефективного здійснення крос-культурних комунікацій, розвиток якого зіштовхується з цілим рядом труднощів різного порядку та походження. Безперечно, здобуття диплому в іншій країні є на сьогодні престижним, що і зумовлює актуальність академічної мобільності.

Академічна мобільність – це можливість упродовж періоду навчання провчитись один або більше семестрів в іншому виші, де готують фахівців з цієї ж спеціальності із зарахуванням дисциплін (кредитів) та періодів навчання та ефективніше розвивати особистий інтелектуальний потенціал. Академічна мобільність є явищем динамічним, бо інтернаціоналізація освіти сприяє інтеграції індивіда до міжнародної системи освіти. Вона є важливою складовою процесу інтеграції вишів у міжнародний освітній простір, а саме: період навчання студента в країні, громадянином якої він не є; виїзд певної кількості студентів для навчання за кордон; важлива якісна особливість європейського простору, що передбачає обмін людьми між вищими навчальними закладами та між державами тощо. Усе це і є можливістю обрання найкращих варіантів навчання для підготовки сучасного фахівця [5, 56].

За способом організації існують два варіанти академічної мобільності: організована (здійснюється у рамках економічного, політичного або міжуніверситетського академічного партнерства) та індивідуальна (з власної ініціативи студента). Відповідно до мети розрізняють горизонтальну мобільність (навчання в іншому виші з метою отримання певного академічного або наукового ступеня) і вертикальну (з метою отримання наступного академічного чи наукового ступеня) [2, 20-21]. Оскільки багато завдань спрямовані на формування єдиного світового освітнього простору через співробітництво країн в галузі освіти і процесів навчання своїх громадян, то саме відкритий освітній простір сприятиме мобільності студентів. Реалізації ідеї академічної мобільності студентів вишів сприяють деякі положення Болонської декларації: студенти Європи мають потребу і право на навчання для здобуття ступенів, що визнаються в Європі, а не тільки в країнах (регіоні), де їх здобуто; головною відповідальністю навчальних закладів є гарантування того, що вони роблять усе можливе для надання високого рівня кваліфікації своїм студентам [1; 7].

Для підвищення конкурентоспроможності європейської системи вищої освіти та підвищення мобільності студентів були означені такі завдання:

- 1) створення системи освітніх ступенів вищої освіти (дворівнева система «бакалавр-магістр»);
- 2) створення системи накопичення та переведення залікових одиниць або кредитів, які даватимуть змогу продовжувати навчання в іншій країні;
- 3) співробітництво в галузі управління якістю;
- 4) створення європейського стандарту вищої освіти;
- 5) мобільність студентів, викладачів, дослідників [5, 42].

Розвитку академічної мобільності в Україні заважають негативні внутрішні процеси: недосконала законодавча база в галузі освіти, на жаль, прийняті нові освітні реформи не враховують інтереси та потреби молоді, економічні характеристики країни (різниця між рівнем життя в Україні та країнах

європейського союзу), якість та вартість навчання і проживання, доступність побутових послуг, відповідність до європейських освітніх стандартів тощо.

Гострою проблемою є працевлаштування випускників з освітнім ступенем «бакалавр». За даними національного звіту України про впровадження положень Болонського процесу випускники, що отримали базову вищу освіту і знайшли роботу складають лише 13,9 %, у той час як продовжили навчання на наступному циклі 81,8 % [3, 23].

Швидких темпів розвитку в нашій державі набуває внутрішня мобільність, ніж міжнародна. Адже процедура переведення студента з одного українського вишу до іншого за рахунок трансферу та накопичення кредитів ECTS є доволі простішою, ніж переведення до іноземного вишу. Розвиток міжнародної академічної мобільності гальмує фінансовий чинник нашої держави. Майже на всі поїздки за кордон українські студенти використовують кошти своїх батьків, спонсорів, закордонних благодійних фондів тощо. Закордонне навчання і стажування за рахунок вишу або держави становить менше 10 % [6]. Іншою ключовою проблемою є практично відсутній зв'язок між рівнем освіти й рівнем реального доходу. Сьогодні в країнах Європи частка робочих місць для фахівців з вищою освітою сягає 30 – 40 %. За даними Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР), вища освіта піднімає рівень доходів дипломованих фахівців не менш, ніж у 1,5–2 рази [4].

На жаль, сукупність внутрішніх та зовнішніх проблем в українських вишах не підвищує мотивацію студентів при одержанні вищої освіти. Диплом розглядається лише як формальне підтвердження рівня освіти, а не як свідчення справжньої професійної кваліфікації. Таке зміщення мотивації до навчання визначає формальне ставлення студентів до отримання знань, що негативно впливає на якість освіти. Запровадження академічної мобільності в українських вишах на сьогоднішній день передбачає: створення інформаційної бази даних про світові, європейські та національні університети, програми міжнародної мобільності; інтернаціоналізація навчальних планів; розробка веб-сторінок, які б відображали процеси, що відбуваються у створених консорціумах; створення

необхідної системи кураторства, яка б дозволяла практичну реалізацію потреб студентів щодо мобільності; організація служб для адаптації студентів у новому середовищі; забезпечення належного рівня підготовки студентів до навчання в іноземному виші за допомогою спеціальних курсів, конференцій, спеціалізованих тренінгових програм; створення нової системи підвищення кваліфікації та перепідготовки для професорсько-викладацького складу, яка задовольняла би реалізацію важливого загальноєвропейського принципу – «освіта упродовж усього життя».

Позитивним кроком у розвитку міжнародної академічної мобільності є укладання багатосторонніх договорів. Міжнародні освітні програми сприяють реалізації компетенцій зі спеціальності і є фундаментом для побудови навичок інтеграції в культурний простір іншої країни. Паралельно з отриманням фахових знань, студент ставить собі за мету вивчення мови для безпосереднього спілкування з місцевою спільнотою. Так відбувається процес налагодження кроскультурної комунікації – не просто вивчення мови, а набуття мовних навичок при комунікації з мешканцями певної країни.

Модернізація навчального процесу на основі впровадження інноваційних методів і прийомів у практику викладання є важливою передумовою створення й підтримання іміджу вишу. Новітнім сучасним підходом є постійний творчий пошук, продукування і реалізація оригінальних (авторських і колективних), принципово нових ідей (наукових, управлінських, педагогічних) та їх реалізації. Кращому рівню розвитку міжнародного співробітництва в галузі освіти є участь вітчизняних вишів у міжнародних освітніх проектах. Доступність інформації про міжнародні програми та можливість участі в індивідуальних грантах студентів, аспірантів, адміністраторів та інших співробітників значно покращують конкурентоспроможність сучасного українського вишу. Налагодження взаємовигідної співпраці із закордонними організаціями, освітніми фондами і провідними науковими школами сприяє підвищенню наукового потенціалу викладачів, аспірантів і студентів, зростанню їхньої кваліфікації відповідно до світових стандартів. Наприклад, Національний

університет біоресурсів і природокористування України співпрацює з іноземними вишами у різних формах і напрямках.

До основних з них можна віднести:

- розширення існуючих контактів з іноземними вишами-партнерами;
- удосконалення і розширення баз виробничих практик, стажувань студентів за кордоном;
- надання інформації щодо програм навчання у закордонних вишах, пошук можливих партнерів та ресурсів для проходження подібних програм;
- розробка пропозицій на здобуття грантів і координація роботи в рамках міжнародних програм і проектів;
- організаційне забезпечення прийому на навчання і кураторство іноземних студентів.

До головних пріоритетів можна віднести: реалізацію міжнародних освітніх програм і проектів, здійснення спільної науково-дослідної, видавничої діяльності, організацію міжнародних науково-практичних семінарів і конференцій, обмін викладацькими кадрами і розвиток студентської мобільності.

Отже, академічна мобільність в Україні набуває темпів розвитку. Головною метою процесу мобільності є переміщення, перспектива працевлаштування. Орієнтація на Болонський процес не має призводити до надмірної перебудови вітчизняної системи освіти. Навпаки, її стан потрібно глибоко осмислити, порівнявши з європейськими критеріями і стандартами, та визначити можливості вдосконалення на новому етапі. При цьому систему освіти не слід відокремлювати від інших сфер суспільства. Вона має розвиватися у гармонійному взаємозв'язку з суспільством, беручи на себе роль його провідника. Побудова концепції розвитку міжнародної діяльності та участь у спільних освітніх проектах, які мають важливе значення для вишів. У такому випадку новітні освітні стратегії ведуть до якісних зрушень чи вдосконалення робочого процесу або структури університету та узгоджуються з концепцією розвитку, проблематикою наукової діяльності та навчальними планами закладу.

Очевидною є необхідність подальших досліджень міжнародного діалогу України та країн Європейського Союзу, поширення результатів аналізу накопиченого досвіду під час організації та проведення семінарів, тренінгів, конференцій з метою активізації міжнародної діяльності українських університетів. Це надасть змогу не лише отримати доступ до сучасних технологій і методик у навчальній сфері, а й підвищити свою конкурентоспроможність і якнайшвидше стати повноправними членами світового науково-освітнього товариства.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Аляев Г. Філософія вищої освіти Сергія Гессена [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.bazaluk.com/conference.html?id_section=3
2. Болонський процес у фактах і документах / Упор. : Степко М. Ф., Болюбаш Я. Я., Шинкарук В. Д., Грубінко В. В., Бабин І. І. Київ: Вид-во ТДПУ, 2006. 52 с.
3. Гуляєва Н. М. Мобільність викладачів і студентів: проблеми та орієнтири / Н. М. Гуляєва // Матеріали VI щорічної міжнародної конференції «Розбудова менеджмент-освіти в Україні» (17–19 лютого 2005 р., м. Дніпропетровськ). – К. : Навч.-метод. центр «Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні», 2005. С. 186-188.
4. Карпенко М. М. Пріоритети розвитку вищої освіти в Україні в руслі загальноєвропейських тенденцій [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.niurr.gov.ua>.
5. Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу / За ред. Кременя В. Г. – К. : Вид-во ТДПУ, 2004. – 147 с.
6. Національний звіт України про впровадження положень Болонського процесу [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://www.idn.polynet.lviv.ua>
7. Сагинова О. В. Интернационализация высшего образования как фактор конкурентоспособности [Електронний ресурс] / О. В. Сагинова. – Режим доступу : <http://www.marketologi.ru>

GRAVIMETRIC SYSTEM WITH CAPACITIVE SENSOR

Bezvesilna Olena

Doctor of Technical Sciences, Professor
National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Tkachuk Andrii

PhD, Associate Professor

Ostapchuk Anna

Senior Lecturer

State University «Zhytomyr Polytechnic»

Zhytomyr, Ukraine

Abstract: The paper considers a new capacitive MEMS gravimeter of the automated aviation gravimetric system whose accuracy exceeds that of gravimeters that exist at present. It describes in detail its design, which consists of two identical channels. Each of them contains capacitive elements.

Keywords: capacitive sensor, aviation gravimetric system, gravity.

The indication of gravity anomalies from aircraft requires a combination of several instrumentation components, each of which is designed for the role of measurement or signal processing. The aggregate assemblage of these components constitutes an airborne gravimetric system (AGS). Subsets of this assemblage of components which relate system outputs to inputs will be termed the subsystems of the airborne gravimetric system. The present task is therefore to determine the number, function, and accuracy of the subsystems which make up an airborne gravimetric system.

Operational efficiency of an automatic aviation gravimetric complex is strongly influenced by the choice of a sensitive unit of the system – gravimeter. The accuracy of the existing gravimeters of automatic aviation gravimetric complexes as of today is insufficient, only (2-10) mGal. Speedwork of of the existing gravimeters is insufficient as well. The majority of them is manual. The data

reduction process of the investigations is usually performed after the aircraft (AC) flight over the Earth throughout the duration of several months. Moreover, these gravimeters measure not only the acceleration of earth gravity, but also the vertical acceleration \ddot{h} [1].

The \ddot{h} high-accuracy measurement is a difficult scientific-and-technological challenge which expects usage of additional filters.

As of today, the most advanced of the known gravimeters is the single-channel capacitive gravimeter [2]. However, the single-channel capacitive gravimeter is in errors. The present article suggests using of the new dual – channel capacitive gravimeter, where all of the abovementioned errors are abolished.

Gravimetric measurements are carried out at the surface of the Earth, in submarines, surface ships and aircrafts. Measurements at aircrafts make it possible to receive information about the acceleration of gravity (AG) in remote areas of the globe at velocity much larger than that on the surface.

Traditional air sea gravimetry differs by somewhat outdated technology and inadequate levels of accuracy. And it is characterized by low productivity, minuteness, efficiency, high material costs [1]. At the same time, solving the problem is possible through the use of an onboard miniature navigation complex based on microelectromechanical systems and technologies (MEMS) that combine microelectronic and micromechanical components [2, 3].

At present there are no [1, 4] scientific-theoretical and practical papers that address research into the possibility and expediency of using dual-channel capacitive MEMS gravimeter as an AGS gravimeter. Therefore, it is advisable to explore gravimeters of this type, since they have significant advantages (cancellation of vertical acceleration, instrumental and other errors [5]).

The present article suggests an automatic aviation gravimetric complex consisting of the capacitive gravimeter, system of the current navigator parameters definition and the measuring unit of the current altitude, the outputs of which are connected to the inputs of the onboard digital computer, besides, the gravimeter is installed at thr horizontal-stabilized platform.

A modification of the standard design (that comprises an immobile base connected to the body and a frame with the sensing element, fixed to the upper movable plate) is the oppositely-pin arrangement of electrodes of the plate (Fig. 1): the movable electrodes are placed on the inertial mass, which is attached to the crystal using elastic suspensions. The immovable electrodes are located to the right and to the left of the movable electrodes [1].

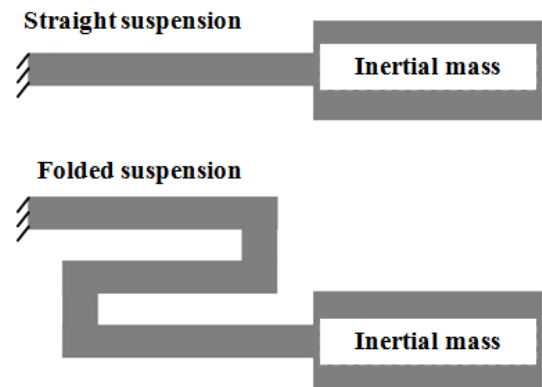
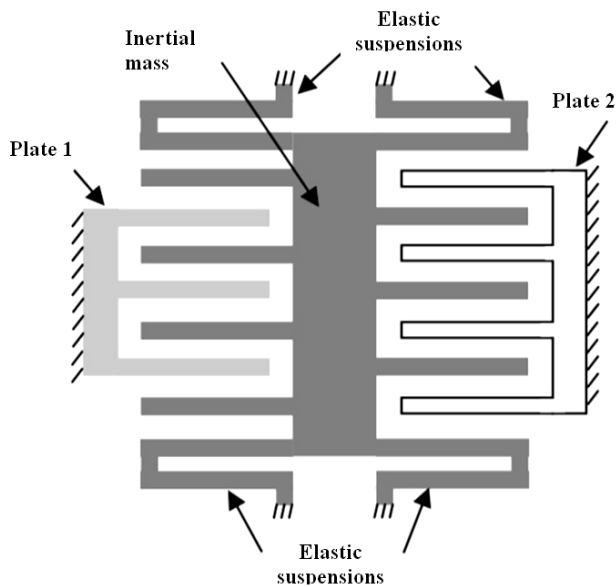

Fig. 1. Design of differential capacitive MEMS – gravimeter with oppositely-pin arrangement of the plates' electrodes

Fig. 2. Possible shape of elastic suspensions

In order to obtain high sensitivity and small dimensions of suspension, it is necessary to reduce its width, but reducing the width leads to the fact that the suspension characteristics are significantly affected by the reproducibility of the technological process. Increasing the width of the suspension, in order to reduce sensitivity to the deviations in the technological process, leads to the need for increasing its length, which increases the size of the crystal. As a compromise solution, a folded suspension can be used.

For a more effective performance, the use of several capacitive transducers on one MEMS-plate is proposed [1]. To ensure the dual-channel principle, symmetrically to one MEMS-plate, there is another MEMS-plate installed, completely identical to it,

the signals of both are summed in the adder and transferred for further processing and amplification. The SE symmetry reduces dependence on temperature and sensitivity along the axis and improves linearity. The impermeability of transducer is provided for by the anode connection of plates with each other. It makes packaging of elements easier and allows using gas attenuation in the sensing element.

Gravimeter is made with two channels, each of which contains one capacitive element in CG1 and CG2. They are identical and are fabricated in the form of two metallic movable and immovable plates separated by a dielectric, and two identical inertial masses m_1 and m_2 , attached to two moving plates CG1 and CG2. The outputs of capacitive elements CG1 and CG2 of both channels are connected to the input of the adder. The latter is connected to the input of the amplifier with additionally introduced protective ring whose output is connected through the digital module with the onboard computer input that computes the output signal of gravitational anomaly. The connection of the adder, amplifier, digital module and onboard computer in series is carried out using shielded coaxial cables to provide improved accuracy for measuring the anomalies in the acceleration of gravity.

The output electrical signals of capacitive elements of both channels enter the adder's input. The resulting useful analog signal will be proportional to the doubled signal of the acceleration of gravity and will enter the input of the amplifier with additionally introduced protective ring. The amplified signal arrives at the input of the digital module where it will be converted into digital code and sent to computer.

REFERENCES

1. Tkachuk A. Scientific development and achievements (Scientific and theoretical development of stabilization systems for gravimetric systems and modern sensing elements for measuring gravitational acceleration): monograph / A. Tkachuk, O. Bezvesilna and others. – 2018, London: «Science Publishing». – 404p.
2. Bezvesilna, O.M Aviation gravimetric systems and gravimeters: monograph / O.M Bezvesilna. – Zhytomyr: ZSTU, 2007. – 604 p.

2. Bezvesilna O. Methods and ways of piezoelectric accelerometers fastening on the objects of research / O. Bezvesilna, I. Korobiichuk, M. Kachniarz, M. Koshovyj, V. Kvasnikove // *Acta Physica Polonica A.* – 2018. – Vol. 133(4). – P. 1112-1115.
3. Bezvesilna O. Piezoelectric gravimeter of the aviation gravimetric system / O. Bezvesilna, A.Tkachuk, I. Korobiichuk, M. Nowicki, R. Szewczyk // *Advances in Intelligent Systems and Computing*, 2016. – Vol. 10, p.753-755.
4. Bezvesilna O. Design of piezoelectric gravimeter for automated aviation gravimetric system/ O. Bezvesilna, A.Tkachuk, I. Korobiichuk, M. Nowicki, R. Szewczyk // *Journal of Automation, Mobile Robotics and Intelligent Systems*, 2016. – Vol. 10, p.43-47.
5. Bezvesilna O. Introducing the principle of constructing an aviation gravimetric system with any type of gravimeter / O. Bezvesilna, A.Tkachuk, T. Khylchenko, S. Nechai // *EasternEuropean Journal of Enterprise Technologies.* – 2017. – №1/7 (85). – P.45-56.

ПРОБЛЕМА СПРИЙНЯТТЯ СУЧАСНОЇ ПАНТОМІМИ ГЛЯДАЧЕМ СЬОГОДЕННЯ

Кузнєцова Тетяна Анатоліївна

викладач-методист кафедри циркових жанрів київської муніципальної академії
естрадного та циркового мистецтва.

М.Київ, Україна

Сучасний розвиток українського суспільства характеризується як період трансформаційних процесів, що обумовлений пошуком власного шляху розвитку та зміни цінностей. Людський спосіб життя зумовлює таке існування цінностей, де найвищою постає цінність, яка визначає сенс життя особистості, всю мотивацію її існування. Проте глобалізаційні процеси розвитку суттєво впливають і на зміну традиційної системи цінностей національної культури, моралі, в цілому на духовний стан особистості, а саме-на її духовні цінності та світоглядні орієнтації. На внутрішній світ особистості, міжособистісні стосунки істотно впливають зміни в соціокультурному середовищі, спричинені науково-технічним прогресом. Проблеми соціально-економічного, політичного, культурного характеру впливають і на саму систему цінностей української молоді. Перевага матеріальних цінностей над духовними призводить до витіснення прагматизмом духовної сутності. Примітивізм мислення веде до порушення духовно-культурного розвитку особистості.

Сьогодні моральна криза українського суспільства проявляється, в першу чергу, в молодіжному русі, оскільки молодь приходять до висновку, що світ змінити неможливо, що він перебуває у хаосі, в моральній прірві, і що змінити можна лише себе...У молоді формується якісно нове сприйняття навколишнього світу крізь призму особистих інтересів: здоров'я, сім'я, матеріальні блага, освіта, кар'єра. Переважна більшість молодих людей заклопотана повсякденними проблемами, кожен виживає, як може, покладаючись тільки на себе. В умовах сучасної нестабільної ситуації в світі

відчувається перевага матеріальних мотивів та відбувається нехтування духовно-культурними цінностями.

Сучасне мистецтво під впливом стрімкого розвитку технологій синтезує усі надбання людства та продукує культурний світогляд на сьогоднішній та майбутній у всіх сферах життєдіяльності.

Мистецтво як предмет, це сукупність конкретних здобутків і накопичення художніх цінностей, яке перетворюється в справжню цінність лише через поширення й сприйняття його людьми. Митець у процесі творчості створює мистецький витвір, але щоб він став надбанням суспільства потрібно його поширення серед інших людей, здатних адекватно його сприймати, інтерпретувати й оцінювати. Сучасне українське мистецтво перебуває у пошуку нових форм та не здатне самостійно виживати у жорстоких реаліях фінансової кризи. Народ України в цілому не має фінансової можливості відвідувати ті культурно-мистецькі заходи, які його цікавлять...доступними лишаються кіно та телебачення, а сучасні псевдо еліти мають фінансову змогу, але не мають моральної потреби у розвитку. Масова культура заангажована та безлика, а елітарна завжди стверджує особистість та має творче начало. Різниця між масовою та елітарною культурами полягає в тому, що перша-поверхова, вульгарна, створюється на потребу публіки, тобто це споживацька культура, а друга-складна, серйозна, є самовираженням її творців. Митець-це перш за все, професійний, критично мислячий, відповідальний за свої дії, толерантний гуманіст, який має індивідуальне творче начало та піднесені ідеали. Особливо варто наголосити на необхідності дотримання в мистецтві принципу специфічної умовності представлення та способу існування художнього образу відповідного до кожного мистецького виду, засоби виразності, необхідний рівень художньо-технічної обробки. По всьому світу спостерігається епідемія кітчю, тобто розвитку масової культури та стрімке зростання рівня кризи високої культури і професійного мистецтва. Масова культура має дві складові: гроші та популярність понад усе.

Рубіж двадцятого та двадцять першого століть був відмічений особливою

цікавістю до візуальної сценічної культури. Ця цікавість була закладена ще в кінці дев'ятнадцятого сторіччя, коли європейський театр почав активно використовувати присутні в ньому пантомімічні основи. У синтезі з різними видами мистецтв пантоміма виконує функції зв'язку, пояснення, доповнення, коментування, об'єднання окремих елементів різних жанрів в єдиний художній твір для реалізації творчої ідеї. Усі напрямки сучасної пантоміми виконують своє основне завдання, використовуючи невербальні засоби передають конкретний сюжет, зрозумілу всім історію, коли глядач розуміє логіку подій, співпереживає та робить висновки, які співпадають з задумом режисера та актора. В основі усіх сучасних візуальних мистецтв закладено глибоке та цікаве мистецтво пантоміми.

У новий вік прискорень, вік глобалізації культурного простору втрачається можливість розвитку неповторної людської особистості, втрачається інтерес до індивідуального, особливого, потаємного духовного начала людини. Саме завдяки усім цим обставинам елітарне мистецтво пантоміми у наш час знаходиться у незаслуженому забутті... Щоб сприймати мистецтво пантоміми глядач має розуміти її специфічну мову - мову жести, тілесну дію, алегорію сюжету, усі специфічні прийоми пантоміми. Мистецтво виховує та навчає свого глядача, розвиває його смак та привчає до особливої умовності спілкування. Потрапивши під чари тілесної дії освідчена людина ніколи не повернеться до сурогату мистецтва, а завжди буде шукати катарсису у справжньому мистецтві. У різні часи та епохи пантоміма була неординарним та загадковим театральномистецтвом. Пантоміма, одне з найбільш умовних мистецтв, яке вимагає максимально високої технічної майстерності від виконавця та достатньої освіченості від глядача. При відсутності одного з вимагаємих компонентів мистецтво пантоміми не досягає бажаного, стає незрозумілим, а це означає-не потрібним, глядачеві. Пантоміма зобов'язана нести певну ідею, бо тільки чітка, точно та емоційно виражена думка здатна вдихнути життя в пантоміму. Правильний вибір обставин дії, які виправдовують органічність мовчання, зрозумілість дії актора, емоційне наповнення образу та висока

технічна і фізична підготовка артиста - це шлях до мізків та душі глядачів.

У мистецтва пантоміми велике майбутнє, зараз воно впливає на всі види сценічного мистецтва - артисти різних жанрів звертаються до тілесної дії, щоб бути виразнішими у сценічному просторі. Пантоміма у різних видах сценічних мистецтв в багатьох проявах (виразний рух, пояснювальний жест, пластична характеристика образу, дійовий танець...) присутня майже в усіх творах драматичного театру, циркових постановках, естрадних мініатюрах, балетах.

Культурні потреби і духовні запити людей зводяться до найбільш простих та невимогливих проявів, а відсутність компетенції сприйняття складніших для розуміння мистецтв веде до упрощення та непопулярності цих мистецтв, або навпаки мистецтво стає елітарним, доступним невеликій освідченій групі людей.

Людина без сенсу буття, без вищої цілі є засобом для цілей інших людей, оскільки потреба у сенсі життя - це потреба в інтегральному розумінні світу, у з'ясуванні своєї значимості у міжособистісних стосунках та свого місця у житті. Культура та мистецтво вважаються основним здобутком людства, адже накопичений протягом тисячоліть колективний досвід стає підсумком життєвих шляхів окремих особистостей, спільнот та людства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Академия пантомими: теория и практика: Сб. статей / отв. ред. Е.В.Маркова,
Т.Ю.Смирнягина. – М.: Миттель-Пресс, 2011. Вып.1.
2. Бобошко Ю. М. Режисер Лесь Курбас / Юрій Миколайович Бобошко. – К.: Мистецтво, 1987.
3. Кузнецов Е. Цирк. Происхождение. Развитие. Перспективы / Евгений Михайлович Кузнецов. - М.: Искусство, 1971. (2-е изд.).
4. Маркова Елена. Современная зарубежная пантомима. La mime. / Елена Викторовна Маркова. – М.: Искусство, 1985.
5. Маркова Елена. Этьен Декру. Теория и школа «MIME PUR» /Елена Викторовна Маркова. – СПб.: Гос. акад. театр ис-ва, 2008. – (Учебное пособие).

6. Маркова Е.В. Уроки пантомимы: Учебное пособие / Елена Викторовна Маркова. – СПб.: Издательство «Лань»; Издательство «Планета музыки», 2012. – (Учебники для вузов. Специальная литература).
7. Немеровский А. Пластическая выразительность актера: Учеб. пособие для театр. вузов. / А.Немеровский. – [2-е изд.] – М.: Искусство, 1987.
8. Рутберг И.Г. Искусство пантомимы. Пантомима как форма театра / Илья Григорьевич Рутберг. – М.: Всесоюзн. ин-т повыш. квалиф. раб. культуры, 1989. – (Учебное пособие для режиссеров театров и ансамблей пантомимы).

THE ROLE OF LEGAL EDUCATION IN MODERN UKRAINE

Sydorenko Olena Mykhailivna

Candidate of Legal Sciences, docent
Mykolaiv, Ukraine

Vlasenko Iлона Volodymyrivna

Master student of Mykolaiv Institute of
National University Odesa Law Academy

Onishchuk Kateryna Serhiivna

Student of the Institute of international relations
Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine

Annotation. The research determines that the level of state and social development depends on the level of productive formation of legal culture of citizens, which has been carried out in the process of legal education. Legal embodiments (legal recommendations) create a reasonable body of rules and norms in the society. Therefore, legal education is a means of translation of legal and cultural values and ideals.

Key words: education, legal education, legal orientations, legal consciousness, legal consciousness.

Ukraine's becoming an independent, democratic, social state based on the rule of law requires the formation of a socially active personality with a high level of legal consciousness and legal culture. The level of development of society depends on a large scale on the level of purposeful process of formation of legal consciousness and legal culture of its members, that is, on the process of legal education. Radical changes in the economic, social and political spheres cause changes in the legal

thinking and legal behavior of members of society and make it necessary to increase the level of legal culture of the population.

Therefore, the issues of further development of justice in society, overcoming the legal nihilism of young people, meeting the needs of citizens in obtaining knowledge of law need to be addressed at the state level. This can be provided, first of all, by improving the legal education of the population. Legal education is a structural component of education in Ukraine, the process of acquiring legal knowledge, skills and competences, the formation of respect for law, human rights and freedoms, appropriate legal orientations and assessments, legal behavioral attitudes and motives for lawful behavior, etc. Legal education of the population consists in carrying out a set of educational, educational and informational measures aimed at creating the proper conditions for citizens to acquire the legal knowledge and skills in their application, necessary for the citizens to exercise their rights and freedoms, as well as fulfill their assigned responsibilities.

Legal consciousness reflects legal reality in the form of knowledge of the law, its appraisal and its practical application, of value orientations that regulate behavior in legally significant situations. The paradigmatic renewal of the process of formation of justice of the Ukrainian people (especially young people) also determines the new quality of the legal culture of the individual. This culture implies a deep respect for the legal basis of the state; understanding of the social role of law and belief in the need to accurately adhere to its rules and principles; willingness to compare their behavior with the principles and norms of the law on a daily basis, and to promote the formation of the same position by other members of society, etc. Respect for law is the basis of legal education. It presupposes an attitude towards legal norms in which a person recognizes in his activity and motivation the personal value of the right. When forming a person under normal conditions of socialization, legal prohibitions are taken into account and become the usual framework of behavior, a social stereotype of legitimate personality behavior gradually develops. It is based on individual justice based on social justice. The mechanism of social self-regulation is formed in a person, and it establishes a habit to act properly in a certain situation.

In legal education, efforts should be focused on both timely legal informing of society in general and every individual in particular, as well as the identification of positive traits and deficiencies brought about by legal education, which are expressed in lawful and unlawful behavior. This will allow us to summarize and enrich our positive legal education experience. Carefully thought out and effective law-enforcement activities, taking into account all its forms, means, methods and methods, will help to increase the level of legal consciousness and legal culture of society.

Legal education is carried out on the basis of norms and principles of law through special forms and methods, consistent, systematic and purposeful activity of subjects of law, with the aim of raising the level of legal consciousness and legal culture of individuals, social groups. and society at large and focused on their socially active and legitimate behavior.

Legal education is carried out on the basis of rules and principles of law through special forms and methods, consistent, systematic and purposeful activity of subjects of law, with the aim of raising the level of legal consciousness and legal culture of individuals, social groups. and society at large and focused on their socially active and legitimate behavior.

Formation of normative behavior as a result of legal education is a system of social, legal, pedagogical and other measures carried out in conjunction with individual preventive work and aimed at identifying and eliminating the causes and conditions that contribute to offenses and antisocial actions.

The appeal to the problem of formation of legal orientations of the person is caused by the contradiction between the necessity of shaping an active position of a person in relation to socio-political, economic processes in society and insufficient legal readiness. The level of formation of legal orientations in the personal aspect influences the state of legal culture of societies, which is formed in the process of legal education. Legal orientation is a type of intellectual-cognitive and practically-transformative activity of the person, the cognitive capabilities of which determine the understanding that legal thinking, justice, legal ideas and attitudes determine the

specifics of unlawful and legitimate behavior. Legal orientation is considered as a source of legal activity of the individual and reflection of his legal behavior.

The legal culture of a person implies knowledge and understanding of law, conscious implementation of its prescriptions. It is conditioned by the legal culture of society and reflects the level of legal development of the individual, his positive legal consciousness in certain activities. Legal culture is fostered by the whole complex of conditions of life of society, enriches the personality and is expressed in the ability to properly navigate in different legal situations.

The practical organization of an effective system of legal education in modern Ukrainian society requires the unification, by common design and unified program, into a coherent system of interrelated, purposeful and consistent actions of different subjects of society.

A person's ability to understand the rules of morality and law and behave accordingly is not innate. These qualities are formed under the influence of special educational measures, in the process of communication of the person with other people as well as of his or her participation in various activities.

An important aspect of legal education contains legal education, i.e. the process of disseminating legal knowledge that serves to increase the overall legal culture and education of the population. The main purpose of legal education as a method of legal advocacy is to nurture the respect for law and legality as a valuable guide to the population of Ukraine.

Legal education involves the creation of special tools for communicating to the mind and feelings of each person legal values, transforming them into personal beliefs and an internal orientation of behavior.

In modern conditions, various forms of law-enforcement work with the population are used: propaganda of law by mass media; educational work in connection with certain constitutional measures (referenda, elections, etc.). Today there has been established a system of legal education, which includes not only the activity of legal higher education institutions, but also the teaching of the basics of the state and law

in institutions of secondary education, legal disciplines in higher education institutions of non-legal profile.

The system of legal education should be an integral part of the legal policy of the state, which ensures a proper level of development of the public legal culture and justice. In turn, the principles, forms and methods of legal education should be developed taking into account national peculiarities of the development of legal culture and legal consciousness.

Legal education in a transitional society, especially in Ukrainian, is a complex and contradictory task. This is primarily due to the low level of legal consciousness and legal culture in transitive societies. In turn, the low status of legal consciousness and legal culture in transitional societies is caused by historical, national-psychological and transformational factors.

The main tasks and directions of legal education in modern Ukraine include need to create an atmosphere of respect for the laws and combating corruption and to raise the level of general morality of citizens; creation of a multi-stage legal education system; training of legal education specialists; explanation and formation of tolerance of others' thoughts, dissent, etc. Special significant attention should be paid to the formation of a high level of awareness of youth, for it is an active part of society, namely a real force capable of influencing and directing change in society.

АНАЛИЗ ВАРИАНТОВ ОРГАНИЗАЦИИ ОБЛАЧНОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ

Костромицкий Андрей Иванович

к.т.н., доцент

Жижченко Максим Андреевич

Жижченко Александра Владимировна

Студенты

Харьковский национальный университет радиоэлектроники

г. Харьков, Украина

Аннотация: В данной статье проанализированы варианты организации облачной инфраструктуры трех популярных провайдеров: Amazon, Google Cloud Platform и Microsoft Azure. Проведен анализ преимуществ и недостатков, а так же сравнение скорости развертывания виртуальных машин, задержка в некоторых регионах и стоимость вычислительных услуг.

Ключевые слова: облачные провайдеры, облачные технологии, виртуальные машины, виртуальные сети, контейнеризация, инфраструктура как код

Облачные технологии начали свое развитие в 2000-х годах. Первыми провайдерами которые запустили свои сервисы были: Amazon, Google Cloud Platform и Microsoft Azure. В нашем исследовании проводится сравнение именно этих трех провайдеров. Первые сервисы выпущенные облачными провайдерами позволяли запускать свои приложения на вычислительных мощностях провайдера.

Главными преимуществами облачных провайдеров являются:

- скорость развертывания инфраструктуры;
- возможность быстрого масштабирования;
- нет необходимости предсказания максимальной нагрузки;

- меньшая стоимость по сравнению с построением собственной инфраструктуры;
- есть возможность взаимодействовать с ресурсами в любое время суток.

В настоящее время проблемы выбора облачного провайдера для нового проекта актуальны. Можно найти достаточно много различных сравнений провайдеров. Одни из последних [1,2] достаточно полно дают представления о сервисах и особенностях топовых провайдеров, однако авторы не дают однозначных рекомендаций. Поэтому вопрос выбора по-прежнему можно считать актуальным и в нашем исследовании также сделана попытка сравнения облачных провайдеров.

Каждый из приведенных облачных провайдеров имеет свои преимущества. AWS обладает огромным и растущим набором услуг, а так же разветвленной сетью центров обработки данных. Это самый зрелый провайдер на рынке. Основным плюсом Microsoft Azure является то что он тесно интегрирован с программным обеспечением Microsoft. Google Cloud Platform предлагает очень удобные сервисы работы с контейнерами.

В наше время существует много форм облачных вычислений. Первыми возникли такие, ставшие уже классическими концепции: инфраструктура как услуга (IaaS), платформа как услуга (PaaS) и программное обеспечение как услуга (SaaS). В данной работе проводится анализ вариантов использования IaaS.

Сравнение облачных провайдеров в исследовании основано на анализе времени развертывания тестовой среды состоящий из таких сервисов: виртуальных машин, базы данных, балансировщика нагрузки между виртуальными машинами и виртуальной сети. Виртуальные машины являются основой для любой инфраструктуры, которая в свою очередь необходима для разворачивания приложения. Функции виртуальных сетей является важным аспектом для создания защищенной и надежной инфраструктуры. Все эти сервисы есть у выбранных для анализа провайдеров, однако носят разные названия. Так, для Google Cloud Platform это Compute Engine (GCE), Virtual

Private Cloud (VPC), SQL instance и HTTP(S) Load Balancer (LB). Для AWS это Elastic Compute Cloud (EC2), Relation Database Service (RDS), VPC, Elastic Load Balancing (ELB). Для Azure это Azure Container Instances (ACI), VPC, Azure SQL Database. Для автоматизации развертывания используется Terraform [3]. Схема тестовой инфраструктуры представлена на рисунке 1.

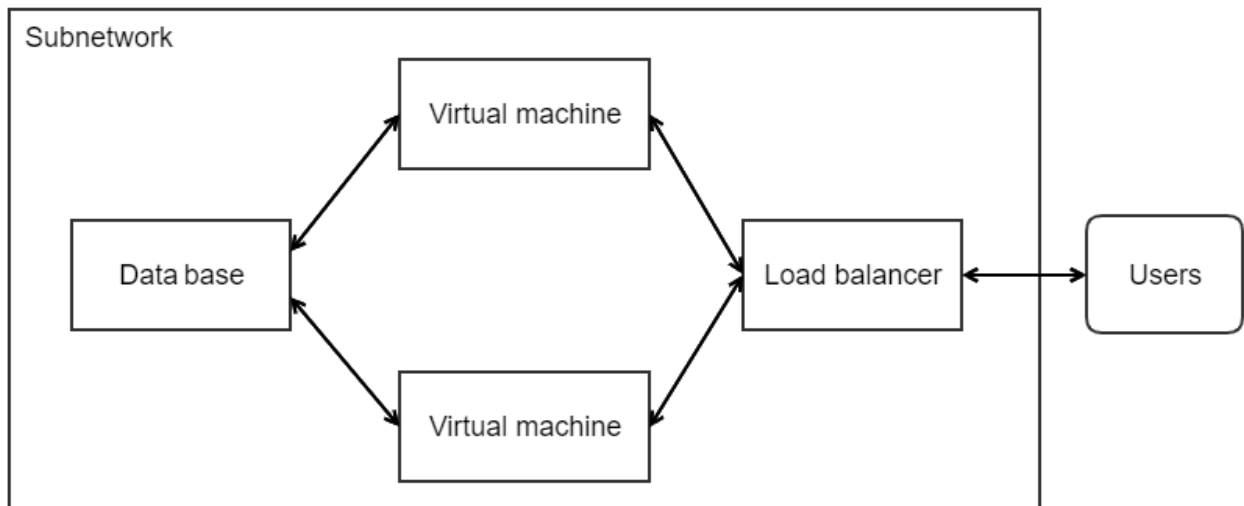

Рис. 1. Схема инфраструктуры

В ходе эксперимента в течение месяца ежедневно проводилось развертывание тестовой инфраструктуры во всех трех выбранных провайдерах. Для эксперимента использовались виртуальные машины с такими параметрами: 1 ядро CPU, 1 GB виртуальной памяти RAM, для базы данных использовались 1 ядро CPU, 3.75 GB RAM, Load Balancer настроен на HTTP запросы. В таблице 1 приведено время развертывания, задержка для регионов Европа и Америка, стоимость ресурсов у разных провайдеров.

Анализ результатов эксперимента показывает что время развертывания и задержка всей инфраструктуры у всех провайдеров отличается незначительно, причем флуктуации этих параметров так же не значительно. Например дисперсия для времени развертывания в регионе Европа для AWS составляет 1.9, для GCP 1.86, для Azure 2.56, а для региона Америка в среднем на 10% больше.

При развертывание в разных регионах (Америка и Европа) отличается стоимость и задержка. Задержка имеет значительное различие в 100 ms, стоимость отличается не значительно. В таблице приведена стоимость оп

demand ресурсов, которая у разных провайдеров отличается незначительно. Следует учесть что у этих трех провайдеров есть система скидок при долгом использовании сервисов. В среднем можно получить скидку до 60%, что может быть решающим фактором при выборе провайдера.

Таблица 1

Результаты эксперимента

	Europe (Frankfurt)					
	2 machines			4 machines		
	GCP	AWS	Azure	GCP	AWS	Azure
Cost	9.81	9.82	13.14	19.62	19.64	26.28
Time(m)	6.3	6.4	6.55	6.8	6.9	7.15
Latency(ms)	38	39	39	38	39	39
	America (West)					
	2 machines			4 machines		
	GCP	AWS	Azure	GCP	AWS	Azure
Cost	7.77	8.5	13.14	15.53	17	26.28
Time(m)	6.3	6.4	6.55	6.8	6.9	7.15
Latency(ms)	147	148	150	147	148	150

Можно использовать зарезервированные виртуальные машины в AWS при их использовании можно получить скидку до 75%, в GCP до 70%, в Azure до 72%. При выборе облачного провайдера стоит обратить внимание на какой операционной системе будут работать сервера, если это будут Windows стоит обратить внимание на Azure так как он тесно интегрирован с Microsoft сервисами. GCP последним из этих трех провайдеров вышел на рынок, поэтому проводит агрессивную ценовую политику что дает результат активного привлечения новых клиентов и увеличение доли GCP на рынке облачных сервисов.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. AWS vs GCP vs Azure [Электронный документ] - Режим доступа к ресурсу <https://www.educba.com/aws-vs-azure-vs-google-cloud/> - 29.10.2019 г. - Загл. с экрана.
2. Cloud Comparison [Электронный документ] - Режим доступа к ресурсу <https://www.datamation.com/cloud-computing/aws-vs-azure-vs-google-cloud-comparison.html> - 01.11.2019 г. - Загл. с экрана.
3. Terraform documentation [Электронный документ] - Режим доступа к ресурсу <https://www.terraform.io/docs/index.html> - 30.10.2019 г. - Загл. с экрана.

УДК 343.13

**ЗНАЧЕННЯ ТА ДОВЕДЕНІСТЬ НАЯВНОСТІ РИЗИКУ
ПЕРЕХОВУВАННЯ ПІДОЗРЮВАНОВОГО ПІД ЧАС ОБРАННЯ
ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ**

Бублик Надія Сергіївна

викладач кафедри кримінального процесу Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

Бондаренко Олексій Сергійович

курсант III курсу Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
м. Дніпро, України

Анотація: Дослідження присвячено правовому аналізу ризику переховування підозрюваного як одній із пріоритетних обставин, що враховується слідчим суддею під час обрання запобіжного заходу. Визначено значення та критерії доведеності стороною обвинувачення наявності такого ризику, а також окреслено основні види порушень, що допускаються судом під час встановлення доведеності наявності такого ризику.

Ключові слова: запобіжні заходи, обрання запобіжного заходу, ризик переховування підозрюваного, наявність ризиків, доведеність наявності ризиків.

Актуальність теми цього дослідження зумовлена потребою у доктринальному аналізі процесу обрання запобіжного заходу з урахуванням критерію переховування підозрюваного, оскільки аналіз стану правозастосовної практики шляхом вивчення практики національних судових органів дає всі підстави стверджувати про недостатню концептуальну сформованість та правову визначеність критеріїв доведеності наявності ризиків, що є фактичними

підставами обрання та застосування до підозрюваного того чи іншого запобіжного заходу.

Питаннями обрання та застосування запобіжних заходів у кримінальному процесі цікавились такі вітчизняні дослідники, як Ю.М. Грошевий, І.М. Гуткін, З.З. Зінатулін, О.В. Капліна, В.М. Корнуков, Ю.Д. Лівшиц, В.Т. Маляренко, В.І. Маринів, М.І. Мельник, В.О. Михайлов, В.В. Назаров, В.Т. Нор, І.Л. Петрухін, П.П. Пилипчук, М.А. Погорецький, О.П. Рижаків, В.М. Тертишник, І.Л. Трунов, О.І. Тищенко, А.Я. Хитра, В.П. Шибіко, О.Г. Шило та ін.

Метою дослідження є теоретико-правове обґрунтування значення доведеності наявності ризику переховування підозрюваного як однієї із підстав обрання запобіжного заходу та визначення основних критеріїв доведеності наявності такого ризику.

Розпочинати розгляд даного питання ми вважаємо за доцільне із визначення базового термінологічного апарату загальної процедури обрання запобіжного заходу.

Так, частина перша ст. 176 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1] визначає запобіжні заходи через їх сукупність, а саме: особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою. Разом із тим, системний аналіз норм КПК України дозволяє також визначити запобіжні заходи через родові поняття «заходи забезпечення кримінального провадження» (ст. 131 КПК України). Тож, запобіжні заходи можна охарактеризувати як заходи забезпечення кримінального провадження, що характеризуються рядом специфічних ознак, які дозволяють виокремити їх з ряду інших заходів забезпечення. До таких ознак ми пропонуємо віднести мету та підстави застосування запобіжних заходів, що визначені у ст. 177 КПК.

Таким чином, згідно ч.1 ст. 177 КПК, метою застосування запобіжного заходу є забезпечення виконання підозрюваним, обвинуваченим покладених на нього процесуальних обов'язків, а також запобігання спробам:

1) переховуватися від органів досудового розслідування та/або суду;

- 2) знищити, сховати або спотворити будь-яку із речей чи документів, які мають істотне значення для встановлення обставин кримінального правопорушення;
- 3) незаконно впливати на потерпілого, свідка, іншого підозрюваного, обвинуваченого, експерта, спеціаліста у цьому ж кримінальному провадженні;
- 4) перешкоджати кримінальному провадженню іншим чином;
- 5) вчинити інше кримінальне правопорушення чи продовжити кримінальне правопорушення, у якому підозрюється, обвинувачується.[1]

На наш погляд, мету застосування запобіжних заходів можна визначити як таку, що є складною, при цьому її елементи перебувають у альтернативному зв'язку, тобто за наявності хоча б одного з елементів, що становлять мету застосування запобіжного заходу, можна вести мову про законність такого застосування.

Як вдало зазначають з цього приводу В.Г. Гончаренко, В.Т. Нора, М.Є. Шумила, автори Науково-практичного коментаря до Кримінального процесуального кодексу України, застосування запобіжного заходу з будь-якою іншою метою, наприклад, з метою покарання особи за кримінальне правопорушення, з метою добитися показань стосовно її причетності до кримінального правопорушення тощо неприпустиме. Його застосування в жодному разі не повинно залежати від того, визнає підозрюваний, обвинувачений свою вину у вчиненні кримінального правопорушення чи не визнає [2, с. 403].

Виходячи з того, що підставою застосування запобіжного заходу згідно ч. 2 ст. 177 КПК України є наявність обґрунтованої підозри у вчиненні особою кримінального правопорушення, а також наявність ризиків, які дають достатні підстави слідчому судді, суду вважати, що підозрюваний, обвинувачений, засуджений може здійснити дії, передбачені частиною першою цієї статті. Слідчий, прокурор не мають права ініціювати застосування запобіжного заходу без наявності для цього підстав, передбачених цим Кодексом.

Отже, підсумовуючи вищезазначене, можемо сформулювати ризик переховування підозрюваного від органів досудового розслідування та/або суду

як, з одного боку, одну з умов, за відсутності якої можна вести мову про відсутність мети застосування запобіжного заходу, а з іншого боку, наявність якого, доведена належними та допустими доказами у рамках відповідних процедур є підставою для застосування запобіжного заходу.

Досліджуючи проблематику доведення наявності такого ризику, як ризик переховування підозрюваного, то аналіз судової практики свідчить про досить розповсюджене формальне ставлення суду до доказів та обставин, які презентуються стороною обвинувачення як такі, що підтверджують факт наявності ризику.

Як слушно зазначає з цього приводу В.О. Попелюшко, закон зобов'язує слідчого суддю і суд підходити до вирішення питання про обрання запобіжного заходу не механічно, а оціночно щодо кожної окремої підстави, керуючись при цьому принципом презумпції невинуватості і правилами, які з цього принципу витікають, у тому числі правилом про тлумачення усіх сумнівів у доведеності обставин, на яких ґрунтується обвинувачення та ризику на користь обвинуваченого [3, с. 6].

Аналіз практики Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ) також свідчить про те, що формальний підхід як сторони обвинувачення під час обґрунтування наявності ризику переховування підозрюваного, так і суду, під час дослідження фактичних обставин та доказів є неприпустимим.

Як правило, судам притаманний підхід, де ризик переховування підозрюваного перебуває у прямій причинно-наслідковій залежності із суворістю покарання, що не відповідає практиці ЄСПЛ, який неодноразово відзначав, що ризик втечі підсудного не може бути встановлений лише на основі суворості можливого вироку. Оцінка такого ризику має проводитись з посиланням на ряд інших факторів, які можуть підтвердити існування ризику втечі або вказати, що вона маловірогідна, і необхідність в утриманні під вартою відсутня. (*«Панченко проти Росії» (Panchenko v. Russia), § 106, «Летельє проти Франції», п. 43*) [4].

Крім того, при оцінці наявності і доведеності ризику, на нашу думку, необхідно враховувати особу та поведінку підозрюваного, а також діяння, що йому

інкримінується. Остання обставина має значення для застосування системного підходу при обранні запобіжного заходу. Так, наприклад, якщо підозрюваному інкримінується розбій, то ризик застосування ним незаконного впливу на потерпілого, безумовно, є вищим, ніж при інкримінуванні підозрюваному крадіжки.

З іншого боку, враховуючи такий системний підхід, необхідно обов'язково брати до уваги особу підозрюваного. З цього приводу Європейський суд зазначав, що ризик втечі має оцінюватися у світлі факторів, пов'язаних з характером особи, її моральністю, місцем проживання, родом занять, майновим станом, сімейними зв'язками та усіма видами зв'язку з країною, в якій така особа піддається кримінальному переслідуванню (*Becciev v. Moldova* («Бекчиев проти Молдови») § 58) [4].

Поведінка підозрюваного також має визначальне значення, оскільки характер поведінки підозрюваного одразу після вчинення злочину, під час досудового розслідування та безпосередньо під час обрання запобіжного заходу може слугувати своєрідним індикатором прогнозованості подальшої поведінки підозрюваного у конкретному кримінальному провадженні.

Ураховуючи вищезазначене, можна зробити висновок про те, що ризик переховування підозрюваного від органів досудового розслідування та/або суду має першочергове значення під час обрання запобіжного заходу, оскільки його наявність та обґрунтованість такої наявності стороною обвинувачення дають змогу вести мову про законність самої процедури обрання запобіжного заходу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n384>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За загальною редакцією професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. - К. : Юстініан, 2012. – 1328 с.

3. Попелюшко В.О. Запобіжні заходи в новому КПК України: поняття, мета, підстави, порядок та суб'єкти застосування // Адвокат. – 2012. – № 9 (144). – С. 4–6.
4. 250 правових позицій ЄСПЛ у кримінальному провадженні: оновлена, систематизована добірка URL: /
https://protocol.ua/ua/250_pravovih_pozitsiy_espl_u_kriminalnomu_provadgenni_onovlena_sistematizovana_dobirka

УДК 669

УДОСКОНАЛЕНИЙ АЛГОРИТМ РОЗКРОЮ ПРОКАТУ НА БЕЗПЕРЕРВНОМУ СТАНІ ЗАГОТОВОК

Шевченко Ольга Георгіївна

ст. викладач каф. КІ

Ященко Владислав Едуардович

студент

Донецький національний технічний університет

м. Покровськ, Україна

Анотація: У даній статті обґрунтовується необхідність розробки та впровадження систем автоматизованого управління для металургійних підприємств. Надається опис роботи однієї з таких систем. Обґрунтовується причина модернізації функції обчислення розкрійного плану та пропонується відповідне рішення .

Ключові слова: датчик, прогноз, міра, штанга, розкрій.

Металургія - одна з галузей промисловості, в якій питання автоматизації виробництва і управління традиційно мають ключове значення при вирішенні завдань підвищення ефективності виробництва і забезпечення якості продукції. Клас металургійних машин охоплює велику кількість видів технологічного обладнання, при цьому кожен вид такого обладнання має свої особливості і специфіку.

Для більшості металургійних машин і агрегатів характерні:

- значна (до декількох сотень метрів) протяжність обладнання;
- широкий діапазон технологічних характеристик обладнання;
- високі вимоги по точності підтримки технологічних параметрів;
- важкі умови роботи;
- жорсткі вимоги по надійності і безвідмовності роботи обладнання.

Перераховані фактори, а також складність самих металургійних технологій, визначили розробку і впровадження систем автоматизованого управління для металургійних виробництв [1, с. 3].

Одним з таких підприємств України, де робота в даному напрямку була розпочата ще у 90-ті роки минулого століття, було ПАТ "АрселорМіттал Кривий Ріг". Спільними зусиллями інженерного складу підприємства, наукових співробітників НВТ «ДОНІКС» та технічного університету ДонНТУ у 1999 році була введена в експлуатацію автоматизована система управління розкромом прокату (СУРП) на блюмінгу-2 [2, с. 29]. На рисунку 1 представлена загальна схема розташування обладнання системи. Протягом 10-ти років експлуатації система зарекомендувала себе як надійна, що відповідає всім висунутим до неї вимогам [3, с. 65]. У 2012 році було прийнято рішення про модернізацію апаратної частини СУРП. Вітчизняне обладнання було замінено на обладнання німецького виробника "SIEMENS". Це, в свою чергу, спричинило до зміни деяких компонентів програмного забезпечення, але у функціональному аспекті система залишилася колишньою.

СУРП починає «вести» злиток при появі голови розкату на виході стану 700 БЗС (безперервний стан заготовок). Для вимірювання довжини розкату квадрата 150 на виході стану 700 БЗС використовуються датчики струму двох клітей і чотири фотодатчика. Один датчик струму є базовим, інший – дублюючим, який дозволяє системі при відмові базового проводити вимірювання довжини розкату. Достовірність спрацьовування базового датчику і рішення про перехід на дублюючий система приймає автоматично, так само як і за всіма іншими дублюючими датчиками.

Кількість фотодатчиків продиктовано як міркуванням підвищення надійності системи, так і великим розкидом довжин розкату на виході стану 700 БЗС. Вимірювання довжини можливо при працездатності хоча б одного з фотодатчиків і протягом деякого часу з використанням тільки базового датчика.

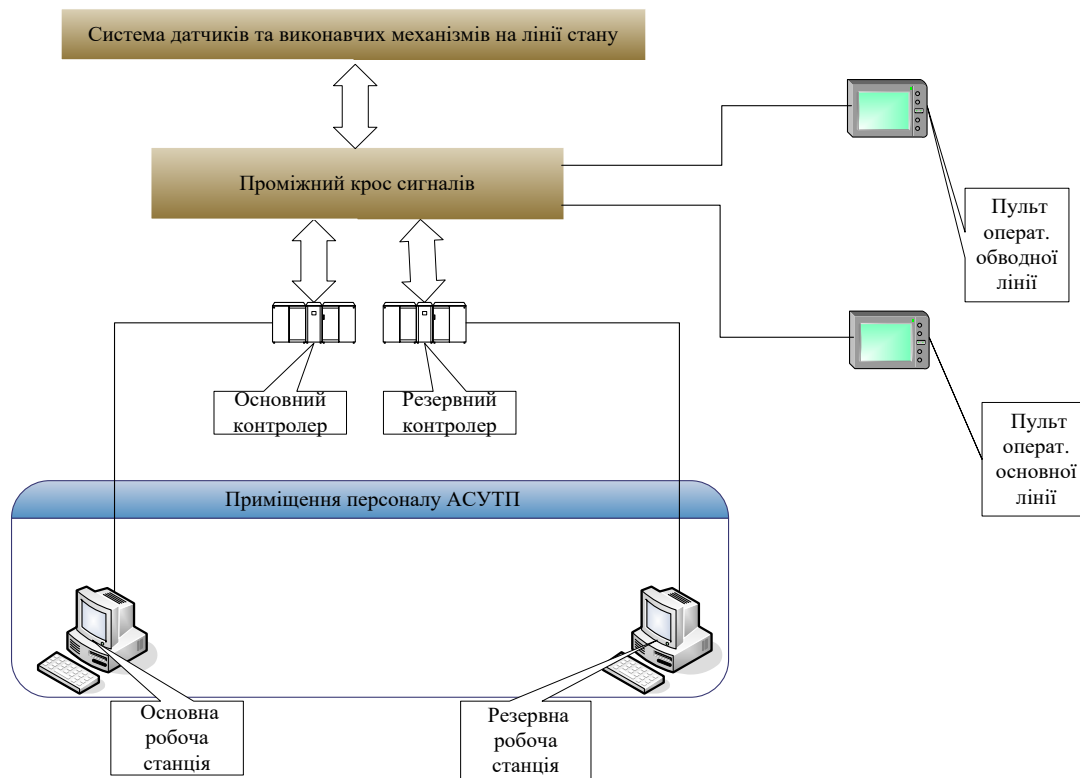

Рис.1.

Загальна схема розташування обладнання СУРП

Після фіксації базовим датчиком заднього кінця злитку вимірювання довжини розкату квадрата 150 закінчується, і злиток потрапляє на транспортуючий рольганг. Далі можливі два варіанти - злиток перекладається на обвідну лінію або направляється до стану (групу) 500 БЗС. У першому випадку складається розкрійний план розкату з урахуванням заданих граничних значень довжин штанг і нормативного обрізу на 1000-тонних ножицях. Після закінчення розкрою на пульті оператора відображається кількість злитків на шлеперному полі, кількість розкроєних злитків, кількість отриманих штанг, і кількість злитків в плавці.

Якщо злиток направляється у групу 500 БЗС, система продовжує «вести» його далі. При підході голови злитку до першого базового датчику стану 500, якщо потрібно, виконується головний обріз на маятникових ножицях. Так як головний обріз проводиться досить часто, це обумовлює необхідність вимірювати довжину розкату на вході в стан 500 БЗС.

При розкрої може виникнути ситуація , що в системі розпізнається як «нахлест», коли кінець злитку , що розкроюється, виявляється поруч з головою наступного. Це змушує використовувати в якості датчиків вимірювання довжини фоторозрізнявачі. Їх кількість продиктовано як міркуванням підвищення надійності і точності системи, так і розкидом довжин розкату на вході в стан 500. В процесі проходження злитку по стану 500, і в тому числі в процесі порізу злитку, система виконує кілька прогнозів чистової довжини. По кожному з прогнозів виконується перерахунок розкрійного плану, а також перерахунок величини керуючого впливу, що видається на «летючі» ножиці (ЛН). Це дозволяє, використовуючи методи перевірки прогнозів на достовірність, звести до мінімуму похибки спрацювання окремих датчиків. Похибка у вимірюванні чорнової довжини у 10см призводить до помилки на чорновій стороні у 35см, що може привести до появи нетранспортуючого залишку або скороченої останньої штанги. Крім того, по кожному різі ЛН також робиться перерахунок розкрійного плану для компенсації похибки відпрацювання ножицями виданого керуючого впливу (похибка у 2см при відрізанні штанги на 20-ти різіх призводить до похибки у 40см, які лягають на останню штангу). Таким чином, при використанні беззалишкового алгоритму розкрою, система багаторазово виконує прогнозування довжини розкату і перерахунок розкрійного плану. Особливість беззалишкового алгоритму полягає в складанні такого розкрійного плану, при якому відсутній нетранспортуючий залишок і/або відсутні штанги довжиною менш за допустиму величини.

Штанги, що отримані при розкрої, є вхідними заготовками для дрібносортих станів (МС). Використовуваний в СУРП беззалишковий алгоритм обумовлює зміну довжин штанг від пакета до пакету. Причиною зміни довжини штанг є варіація в широких межах обсягів вихідних злитків, що пов'язано з особливістю технології розливу злитків, застосовуваної на комбінаті. На зміну обсягу металу, що прокатується, впливає так само величина технологічного обрізу на лінії прокатки блюмінга, яка залежить від якості металу у злитку, досвіду

фахівця з різання металу. В процесі роботи стану 500 БЗС змінюється площа квадрата на виході стану (в межах допусків). Всі ці фактори призводять до того, що в методичні печі дрібносортих станів потрапляють штанги різних обсягів. Так як результатом роботи МС є заготовки певної довжини, то в результаті прокатки і порізу штанг різного об'єму утворюються залишки готової продукції, які не вписуються в задану мірну довжину (немірні довжини) [4, с. 3]. Товарна цінність немірних довжин нижче за мірних, що призводить до втрати ефективності виробництва.

Для зменшення відсотка немірних довжин пропонується модернізувати використовуваний беззалишковий алгоритм розкрою на стані 500 БЗС з урахуванням обсягів кратних мірним заготовкам МС.

Для того щоб розрахувати оптимальні обсяги необхідно врахувати наступні фактори [4, с. 4-5]:

- реальну площу перетину квадрату, що виходить зі стану 500 БЗС;
- площу перетину арматури, в яку буде перекатуватися злиток;
- значення міри для даної площі арматури;
- значення поля допусків площі арматури для конкретного замовлення;
- особливості МС:
- наявність обрізу на лінії прокатки МС;
- стратегія скидання штанги на холодильник;
- точність роботи «летючих» ножиць;
- алгоритми розкрою на МС;
- поля допусків;
- наявність та можливості підтягуючого рольгангу;
- параметри холодильнику (довжина мінімальної міри, кількість мір).

Вхідними даними для реалізації алгоритму є прогнозована довжина розкрою і нижченаведені параметри:

- діапазон зміни довжин штанг на виході стану 500 БЗС (L_{min_0} , L_{max_0})(см);
- довжина нетранспортуючого залишку на виході стану 500 БЗС;
- площа перетину квадрату, що виходить зі стану 500 БЗС;

- площа перетину заготовки на МС;
- довжина мірної заготовки.

Використовуючи дані параметри можна обчислити:

- довжину однієї міри на МС в перерахунку на довжину штанги на виході стану 500 БЗС (L_{st}) (см);
- кількість мір, на які можуть відрізнятись штанги в пакеті (N_{st});
- діапазон зміни довжин штанг на виході стану 500 БЗС (L_{min} , L_{max}) кратних L_{st} .

Прогнозована довжина ділиться на L_{max} . Залишок від ділення приймається за величину довжини штанги. Якщо ця величина менше L_{min} і більше довжини нетранспортуючого залишку, то L_{max} зменшується на L_{st} і розкрійний план перераховується, при цьому кількість повторень обмежено значенням N_{st} . У разі неможливості досягти відсутності нетранспортуючої штанги проводиться спроба зміни L_{min} . Перерахунок розкрійного плану і в цьому випадку виконується не більш за N_{st} раз. Якщо зміни L_{min} не принесли бажаного результату, даний алгоритм на стані 500 БЗС зводиться до звичайного беззалишкового алгоритму.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.

1. Восканьянц А.А. Автоматизированное управление процессами прокатки: Учебное пособие / А.А. Восканьянц, М.:МГТУ им. Н.Э. БАУМАНА, 2010 –85с.
2. Автоматизированная система управления раскромом проката для непрерывно-заготовочного стана / Б.С. Гусев и др.; Металл и литье Украины, 1999. №5-6. С.28-31.
3. Система автоматического раскроя и учёта проката на НЗС 900/700/500 / О.И. Демьяненко и др. Металл и литье Украины, 2004. №8-10. С. 65-67.
4. Спосіб обробки металопрокату: пат. 12457 Україна: МПК В21В1/100. № 02089516; опубл. 12.11.1999. Бюл. №7. URL: <http://uapatents.com/6-12457-sposib-obrobki-metaloprokatu.html> (дата звернення: 09.11.2019).

UDC 616.333-008.6

**FEATURES OF THE MOTOR-SECRETORY FUNCTION OF THE
ESOPHAGUS AND STOMACH IN PATIENTS WITH ISOLATED
GASTROESOPHAGEAL REFLUX DISEASE AND WITH CONCOMITANT
INSOMNIA IN YOUNG PEOPLE**

Oparin Aleksey Anatolevych

Doctor of Medical Sciences, Professor

Head of the Department of Therapy, Rheumatology and Clinical Pharmacology

Balaklytska Iryna Olehivna

PhD student

Dvoyashkina Julia Ivanivna

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor

Kharkiv Medical Academy of Postgraduate Education

Kharkiv, Ukraine

Abstract. The aim of the work was to study the features of the motor-secretory function of the esophagus and stomach in patients with isolated GERD and GERD concomitant insomnia in young people. The acidity of the gastric juice was determined by intragastric pH meter using an IKZh-2 apparatus (made in Ukraine). The motor-evacuation function of the esophagus and stomach was studied using ultrasound. It was found that all indicators were significantly greater in patients of group 2 (GERD with insomnia) than in group 1 (isolated GERD).

Key words: gastroesophageal reflux disease, insomnia, motor-evacuatory disorders.

Introduction To date, gastroesophageal reflux disease has not only worldwide distribution, but also continues to lead in the structure of gastrointestinal diseases [1, p. 302] especially patient clinics [2] In clinical practice, the diagnosis of this disease is based on the patient's complaints, including heartburn and regurgitation. The relationship between nightly heartburn and sleep disturbance has been shown in many

studies [3, p.1809; 4, p. 1511;5, p. 552; 6, p.963]. Nocturnal symptoms affect from 72% to 79% of patients suffering from GERD [2], which significantly reduces the quality of life and working productivity of patients [7, p. 111]. As you know, one of the main pathogenetic mechanisms of GERD is the weakness of the lower esophageal sphincter, which is realized against the background of motor-secretory disorders of the esophagus and stomach. [8, p. 416; 9, p. 126; 10, p.637]

The aim of the work was to study the features of the motor-secretory function of the esophagus and stomach in patients with isolated GERD and GERD concomitant insomnia in young people.

Materials and methods.

The study involved 49 students who were hospitalized in the gastroenterological department of KNP "City Student Hospital", the city of Kharkov, Ukraine. All patients were divided into two clinically homogeneous groups. The first group included 24 patients with isolated GERD (12 men and 12 women), the average age of 21.3 years. The second group is GERD with insomnia - 25 patients (12 men and 13 women), average age 20.7 years. The control group consisted of 15 healthy patients (7 men and 8 women), age 20.2 years. All patients had a non-erosive form of GERD. The duration of GERD disease ranged from 1 to 5 years. An average of 3.8 years. The diagnosis of GERD was made in accordance with the classification of ICD-10 and the recommendations of the 2006 Montreal Consensus. До начала исследования все больные и здоровые студенты группы контроля были информированы о его целях. Получено добровольное согласие на проведение исследования.

The acidity of the gastric juice was determined by intragastric pH meter using an IKZh-2 apparatus (made in Ukraine).

The motor-evacuation function of the esophagus and stomach was studied using ultrasound. This study was carried out on the apparatus ALOKA SSD-650 (made in Japan), Ultima pro-30 (made in Ukraine). The patient was in position on the left side and on the back; in the epigastric region and at the level of the projection of the esophageal opening of the diaphragm. The study was started on an empty stomach, as well as 5, 10 and 15 minutes after taking 0.5 liters of fluid. During the study, the

thickness of the esophagus wall, the width of the lumen of the lower third of the esophagus, the diameter of the esophageal opening of the diaphragm, the presence of fluid regurgitation, and its duration were determined.

Results

The pH metrics of the body of the stomach in patients of the group 1- 1.35 ± 0.05 , in group 2 - 0.98 ± 0.25 , in the control group - 1.62 ± 0.1 ; in antrum group 1 was 4.9 ± 0.17 , group 2 - 5.8 ± 0.15 , control group 7.21 ± 0.12 , confidence level $p < 0.05$.

In patients with GERD with insomnia, the pH level in the corpus was statistically significantly lower ($p < 0.05$) than in the group of patients with isolated GERD and in the control group. The neutralizing activity of the stomach in both groups was lower than that of the control group ($p < 0.05$).

When examining the motor-evacuation function of the esophagus and stomach in patients with isolated GERD and GERD with insomnia, as well as in individuals of the control group, the following results were revealed (Table 1): the width of lower third of the esophagus in patients of group 1 was 2.57 ± 2.8 cm., in patients of group 2 - 2.64 ± 0.27 cm., in the control group - 2.13 ± 0.1 cm., the diameter of hiatus in patients of group 1 was 1.82 ± 0.27 cm, in patients of group 2 - see 1.91 ± 0.25 , in the control group - 1.50 ± 0.12 cm., the presence and duration of gastroesophageal reflux in patients of group 1 was 7 minutes ± 1.3 , in patients of group 2 - 9 minutes ± 1.3 , in the control group - 5 minutes ± 1.1 , the thickness of the wall of the esophagus in patients of group 1 was 0.40 ± 0.05 cm, in patients of group 2 - 0.47 ± 0.03 cm, in the control group - 0.31 ± 0.07 cm.

Table 1**Ultrasound of the esophagus and stomach with a water load in patients with GERD with insomnia and people in the control group**

Ultrasound indicators	Isolated GERD n=24	GERD with insomnia n=25	Control group n=15	Confidence level
The width of lower third of the esophagus, cm	2,57±2,8	2,64±0,27	2,13±0,1	p< 0,05
The diameter of hiatus, cm	1,82±0,27	1,91±0,25	1,50±0,12	p< 0,05
The presence and duration of gastroesophageal reflux, min.	7 ± 1,3	9 ± 1,3	5 ± 1,1	p< 0,05
The thickness of the wall of the esophagus, cm	0,40±0,05	0,47±0,03	0,31±0,07	p< 0,05

Thus, it was found that all indicators were significantly greater in patients of group 2 than in group 1 (p< 0.05).

Conclusions

1. The work showed that in patients of both groups there were significant changes in the motor-secretory function of the esophagus and stomach, but in patients with GERD with insomnia these changes were more pronounced.
2. It was revealed that sleep disturbance exacerbates motor-secretory disorders in patients with GERD.

REFERENCES

1. Gyawali, C. P., & Fass, R. Management of Gastroesophageal Reflux Disease // *Gastroenterology*. — 2018. — Vol. 154(2). — P. 302—318. <https://doi.org/10.1053/j.gastro.2017.07.049>
2. Chen J- H., et al.,. Clinical characteristics and psychosocial impact of different reflux time in gastroesophageal reflux disease patients // *Journal of the Formosan Medical Association*. — 2016. <https://doi.org/10.1016/j.jfma.2016.01.016>
3. Murase K., et al Gastroesophageal reflux disease symptoms and dietary behaviors are significant correlates of short sleep duration in the general population: the Nagahama Study. // *Sleep*. — 2014 —. Vol. 37(11). — P. 1809—1815. <https://doi.org/10.5665/sleep.4176>
4. Iwakura N., et al. Characteristics of Sleep Disturbances in Patients with Gastroesophageal Reflux Disease. // *Internal Medicine* —2016 —. Vol 55(12) — P. 1511–1517. <https://doi.org/10.2169/internalmedicine.55.5454>
5. Ju G.,et al. Relationships between sleep disturbances and gastroesophageal reflux disease in Asian sleep clinic referrals. // *Journal of Psychosomatic Research*. — 2013. — Vol. 75(6). — P. 551—555. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2013.10.004>
6. Lim K. G., Morgenthaler T. I., & Katzka D. A. Sleep and Nocturnal Gastroesophageal Reflux: An Update // *Chest*. — 2018. — Vol. 154 (4). — P. 963—971. <https://doi.org/10.1016/j.chest.2018.05.030>
7. Guan, X. L., & Wang, H. Quality of life scales for patients with gastroesophageal reflux disease: A literature review. // *International Journal of Nursing Sciences* — 2015. — .Vol. 2 — P. 110-114 <https://doi.org/10.1016/j.ijnss.2015.02.003>
8. Oparin A., Korniienko D.,. The use of ultrasound methods for the diagnosis of motor and evacuation disorders in gastroesophageal reflux disease with concomitant obesity // *Oxford Review of Education and Science*. — 2016. — Vol. 1(11). — P. 414—419.

9. Oparin A., Bezjazichnaya N. Implementation mechanisms of psychosomatic disorders in gastroesophageal reflux disease with concomitant chronic obstructive pulmonary disease. // *Med Jad.* . — 2016 . — Vol. 46(3–4) — P. 125–132.
10. Oparin A., Vnukova A. The role of the endothelial dysfunction in the mechanism of formation of gastroesophageal reflux disease in patients with ischemic heart disease. // *Acta Clin Croat.* — 2017— Vol 56 — P. 635—639.
<https://doi.org/10.20471/acc.2017.56.04.08>

УДК 378.016..785

МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МУЗИЧНО-ЕСТЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПІДЛІТКІВ

Ляо Бінь

аспірант Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова
м.Київ. Україна

Анотація. В статті обґрунтовується роль музично-естетичного середовища у формуванні музично-естетичної компетентності підлітків в процесі фортепіанного навчання. Виявлено, що ідеї організації естетичного середовища мають давні корені і простежуються в роботах Я.Коменського, І.Песталоцці, Дж.Дьюї, М.Монтессорі, К.Ушинського та В.Сухомлинського. Визначено функції та джерела створення естетичного середовища в позашкільних мистецьких навчальних закладах; умови, дотримання яких сприятиме ефективності зазначеного середовища.

Ключові слова: художньо-естетичне середовище, заклад позашкільної мистецької освіти, музика, мистецтво, підлітки.

На сучасному етапі розвитку мистецької освіти України важливого значення набувають заклади позашкільної мистецької освіти, здатні якісно вирішувати навчально-виховні завдання. Розвиваючись та вдосконалюючись, ці позашкільні мистецькі заклади перетворилися в досить унікальне середовище музично-естетичного пізнання і творчості, самовизначення та особистісної реалізації. В освітньому середовищі установ позашкільної мистецької освіти склалися традиції орієнтовані на інноваційні процеси, пов'язані з пошуком вирішення нових завдань. Ці завдання підтвердили актуальність створення у закладах позашкільної мистецької освіти музично-естетичного освітнього

середовища як такого, що найбільш ефективно забезпечить цілісність у формуванні музично-естетичної компетентності кожного вихованця.

Мета статті – обґрунтувати необхідність створення в закладах позашкільної мистецької освіти музично-естетичному середовища.

Ідеї організації естетичного середовища у закладах шкільної та позашкільної освіти мають давню історію і простежуються в роботах Я.Коменського, основоположника розвивального навчання І.Песталоцці, теорії Дж.Дьюї, концепції оптимізації навчання Ю.Бабанського, гуманній педагогіці М.Монтессорі та Ш.Амонашвілі, педагогічних напрацюваннях К.Ушинського та В.Сухомлинського.

Видатні українські мислителі та просвітителі різних часів Г.Сковорода, Т.Шевченко, І.Франко, В.Верховинець, М.Лисенко та інші висловлювалися щодо впливу естетичного середовища на формування молоді особистості, стверджуючи, що воно є засобом передачі культурних, моральних, етичних і естетичних цінностей, морально-естетичного становлення особистості.

Відзначимо, що значна роль створенню естетичного середовища надавалась в університетах 17-20 століть, де з цією метою створювались спеціалізовані лекційні курси з естетики, історії музики та образотворчого мистецтва, а також кафедри, лабораторії естетичного виховання, студентські філармонії, відділи мистецтв в бібліотеках.

Наукова практика свідчить, що дослідники висувають різні трактування естетичного середовища. Так, Ф.Шіллер вважав «естетичне середовище» достатньою умовою для докорінних соціальних перетворень, коли завдяки естетичному впливу на психіку людини можна розв'язати багато соціальних проблем. Незважаючи на хибність подібних уявлень, цінним є визнання естетичного середовища як необхідного компонента розвитку особистості. У більш широкому сенсі естетичне середовище розуміється як основа якісної зміни рівня естетичної культури як окремої особистості, так і соціальної групи або суспільства.

В наш час питання створення музично-естетичного середовища розглядалось в дослідженнях А.Богущ, А.Козир, Л.Куненко, Н.Мозгальнової, Лань Сіницьонь, Лі Лань, Л.Хлебнікової, О.Щолокової та ін..

На переконання А.Богущ, художньо-естетичне середовище – це художньо-естетичний стиль навчального закладу, педагогічний стиль викладацького колективу і колективу вихованців, педагогічна культура освітнього закладу. Воно становить змістовний аспект художньо-естетичного розвитку й морально-духовного виховання підлітків. Педагогічними засобами, що допомагають створити художньо-естетичне середовище для фахового зростання, на переконання дослідниці, можуть бути різні за змістом методи, прийоми, форми організації навчально-пізнавальної діяльності у закладах освіти різного рівня акредитації [1, с.5-12].

Джерелами створення естетичного середовища в позашкільних мистецьких навчальних закладах, насамперед, є:

- музика, яка, відображаючи дійсність за допомогою мелодій, інтонацій, тембру, впливає на емоційно-почуттєву сферу підлітків та їх поведінку;
- естетика шкільного довкілля - оздоблення навчальних аудиторій, що може включати твори образотворчого мистецтва, сучасний дизайн шкільних інтер'єрів, картинні галереї, мистецькі світлиці, художні майстерні тощо;
- естетичне оформлення бібліотек та читальних залів, сама художня література, де головним виразником естетики є слово;
- факти та події культурного життя навчального закладу.

Також при створенні естетичного середовища слід подбати про естетичне спілкування на заняттях, яке включає елементарні етичні навички поведінки, естетику взаємовідносин між всіма учнями та викладачами.

У нових суспільно-економічних умовах мистецький позашкільний навчальний заклад має бути відкритим до активної взаємодії з навколишнім соціокультурним середовищем, зокрема до взаємодії з професійними та самодіяльними мистецькими колективами і відомими митцями, з закладами

культури і мистецтв (музеями, філармоніями, театрами тощо), більш того - він повинен стати ініціатором таких контактів. Саме музично-художньо-естетичне середовище, створене в позашкільних навчальних закладах, дає можливість нейтралізувати зовнішні антиестетичні впливи макросередовища, засобів масової інформації, виконувати арттерапевтичну і гедоністичну_функції щодо музично-естетичного виховання підлітків.

Дослідники (І.Барановська, О.Бордюк, В.Олійник, В.Триндюк та ін.) відмічають, що на сучасному етапі розвитку суспільства важливу роль у музично-естетичному середовищі відіграють інформаційно-комунікативні технології, які сприяють ознайомленню з більшою кількістю музичного матеріалу та полегшенню його сприйняття, збереженню й опрацюванню великої кількості художньої інформації (звукової, відео, текстової, графічної) її компонуванню у зручному вигляді, забезпеченню комплексності вивчення мистецьких явищ, розкриттю та розвитку індивідуально-пізнавальних здібностей учнів, формуванню аналітичних умінь на основі пошуку, сортування, вибору та порівняння інформації. Практика свідчить, що упровадження інформаційно комунікативних технологій в навчальний процес позашкільного мистецького навчального закладу дає можливість значно підвищити ефективність інформації, що існує в музично-естетичному середовищі, за рахунок її своєчасності, корисності, доцільного дозування, доступності, адаптації темпу її засвоєння до індивідуальних особливостей кожного учня [5, с. 67].

Особливо це стосується самостійної навчально-пізнавальної роботи учнів, що включає використання електронних енциклопедій та словників, довідкових систем, комп'ютерних навчальних курсів, прослуховування значної кількості музичних творів у різних інтерпретаторських версіях. Самостійно відшуковуючи необхідну інформацію, обробляючи її належним чином та маючи можливість створювати за допомогою інформаційно комунікативних технологій власний фонд відео та аудіо записів, підлітки отримують можливість зростати як особистості, набуваючи нового інтелектуального потенціалу та творчо-

виконавського досвіду. Все сказане в кінцевому рахунку сприяє інтенсифікації музичного навчання за рахунок економії навчального часу, здійсненню контролю за навчально-виконавською діяльністю учнів. Отже, інформаційно-комунікаційні технології виступають стимулюючим фактором підвищення ефективності музично-естетичного середовища в закладах позашкільної мистецької освіти, тому що серед сучасного методичного інструментарію є найпотужнішими, універсальними та доступними [4, с.397-400].

Створюючи музично-естетичне середовище в закладах позашкільної мистецької освіти необхідно враховувати, що естетичний вплив на підлітків має бути планомірно спрямованим і здійснюватися щоденно;

- охоплювати різні форми та всіх учасників навчально-виховного процесу;
- включати відвідування концертів, музеїв, виставок, театральних вистав, екскурсійну діяльність;
- передбачати активну творчу діяльність учнів;
- розвивати здатність розуміти та оцінювати прекрасне з позицій естетичних знань та ідеалів;
- стати основою естетичного ставлення до навколишньої дійсності, адже діти повинні не тільки захоплюватись музичними (мистецькими та літературними) творами, милуватися красою природи, пам'ятками культури, а й берегти і захищати їх.

Музично-естетичне середовище обумовлює естетичну поведінку всіх учасників навчального процесу, ознаками якої є акуратність в одязі, красиві вчинки та дії, уміння триматися природно, культурно й естетично виявляти свої емоції. В процесі музичних занять підліткам необхідно розкривати красу музично-виконавської діяльності, виховувати естетичне ставлення до неї.

Отже, зробивши акцент на створенні музично-естетичного середовища позашкільний мистецький заклад повинен орієнтуватись на вимоги часу, психологічні особливості учнів підліткового віку, їх уподобання, музично-естетичні потреби, інтереси та ідеали; визначати конкретні напрямки роботи, беручи до уваги матеріальні можливості, методичне забезпечення тощо;

активно залучати до роботи батьків та друзів; постійно здійснювати самоаналіз, самооцінку навчально-виконавської діяльності, можливостей у досягненні поставлених цілей, головною з яких є формування музично-естетичної компетентності підлітків.

З цих позицій музично-естетичне середовище, що оточує підлітків необхідно створити різноманітним та різнорівневим, формуючим їх уявлення про навколишній світ, ставлення до музичного виконавства, всієї мистецької дійсності. Першочергову роль у цьому процесі відіграє музика, що урізноманітнює емоційні переживання, активізує фантазію та здатність до музично-естетичного сприймання, спрямованість до творчого пошуку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богуш А.М. Культурологічна парадигма в спадщині В.О. Сухомлинського // Педагогіка і психологія. –2006. – №3. – С.5-12.
2. Барановська І. Г. Мистецькі інтегративні технології в поліхудожній освіті.// Інформаційні технології в освіті. – 2019. – №2 (39).– С.42–53. – URL: http://ite.kspu.edu/Issue_39
3. Мозгальова Н.Г. Теорія та методика інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики: монографія. – Вінниця. – 2011. – 488с.
4. Олійник Ю.І. Питання інформатизації навчального середовища мистецької освіти – Херсон. –2012. – С.397-400
5. Триндюк В. А. Вплив інформаційно-комунікаційних технологій на якість підготовки фахівців // Вісник СЕВНТУ – Вип. 127/2012. Серія: Педагогіка. – Севастополь. – 2012. –С.67-70.
6. Щолокова О.П. Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: монографія – Київ, 1996. –172с.

УДК 343.131.2

**ІСТИТУТ ТРИМАННЯ ПІД ВАРТОЮ З УРАХУВАННЯМ ОКРЕМИХ
ПОЛОЖЕНЬ МІЖНАРОДНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТІВ**

Солдатенко Олена Анатоліївна

доцент кафедри кримінального
процесу, к.ю.н., Дніпропетровський
державний університет внутрішніх справ

Кир'янова Вероніка Олегівна

Дніпропетровський державний університет
внутрішніх справ

Анотація: Стаття присвячена висвітленню визначення інституту тримання під вартою з урахуванням окремих положень міжнародних нормативно-правових актів. Проаналізовано низку чинних міжнародно-правових актів у частині забезпечення особі права на свободу та особисту недоторканість. Автори акцентують увагу на необхідності урахування положень чинного законодавства з метою усунення та недопущення нагальних проблем.

Ключові слова: свобода, недоторканість, тримання під вартою, арешт, Європейський суд з прав людини.

Україна з початку її незалежності проголошує себе соціальною та правовою державою, діяльність якої здійснюється відповідно до принципу верховенства права, згідно з яким головною соціальною цінністю країни є людина, її життя і здоров'я, честь та гідність, недоторканність та безпека [1].

Також, у сучасний період Україна є суб'єктом міжнародних відносин, політичний курс якої направлений на євроінтеграцію. Система національного законодавства охоплює низку міжнародно-правових актів ратифікованих Верховною Радою України.

Відповідно до ЗУ «Про виконання та застосування практики Європейського суду з прав людини», рішення проти України прийняті Європейським судом з прав людини (далі – ЄСПЛ) вважаються джерелами права в Україні.

З огляду на статистичні дані президента Європейського суду з прав людини Гвідо Раймонді Україна, станом на 1 січня 2018 року посідає 4 місце за кількістю звернень громадян, яких налічувалось 7100 скарг [2].

Так, згідно зі статистикою Міністерства юстиції України, сьогодні проти України прийнято 327 рішень, з них 128 рішень, що стосуються порушення ст. 5 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод «Право на свободу та особисту недоторканість», що становить майже половину від загальної кількості [3, рис. 1].

Рис. 1 Статистика прийнятих рішень ЄСПЛ проти України

З огляду на це, вважаємо за доцільне досліджувати нормативно-правову базу міжнародного законодавства та рішень ЄСПЛ проти України задля недопущення повторних порушень прав людини службовими особами.

В наукових працях Ю. Аленіна, В. Бахіна, В. Берназ, М. Бойко, А. Михайленко, В. Тертишника та інших вчених-процесуалістів питання інституту такого

запобіжного заходу, як тримання під вартою є предметом дослідження вже дуже давно. Проте, дослідження даного питання потребує подальшого вивчення з метою удосконалення наявних проблем.

З приводу цього, метою та завданнями даного дослідження є постановка та вирішення окремих теоретичних та практичних питань застосування запобіжного заходу – тримання під вартою з урахуванням міжнародного законодавства.

Таким чином, переходячи до основного викладу матеріалу, вважаємо за необхідне почати саме з зазначення положень, як вітчизняного, так і міжнародного законодавства, що стосуються забезпечення права на свободу недоторканість.

Виходячи з норм міжнародного законодавства та Конституції України – права та свободи людини визнаються найбільшою цінністю держави. Так, зокрема, одним з основоположних прав людини, яке викладене в низці, як вітчизняних, так і міжнародних нормативно-правових актів є право кожної людини на свободу та особисту недоторканість. Зокрема, воно знайшло свій відбиток в ст. 29 Конституції України та ст. 12 КПК України, відповідно до яких ніхто не може бути заарештований або триматися під вартою інакше як за вмотивованим рішенням суду і тільки на підставах та в порядку, встановлених законом [1].

Що ж до міжнародного законодавства, вважаємо за доцільне зазначити, що в результаті нашого аналізу положень міжнародних актів, ми бачимо, що зазначене положення Конституції України є результатом імплементації міжнародного законодавства.

Зокрема, ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод забороняє будь-кому позбавляти свободи іншої особи, окрім окремих випадків і відповідно до процедури, встановленої законом [2].

Ст. 3 Загальної декларації прав людини право на свободу та особисту недоторканість розташовує поряд з найосновнішим правом людини – правом на життя. [4].

Також, відбиття зазначеного принципу міститься і в інших міжнародних нормативно-правових актах, до яких можна віднести: Мінімальні стандартні правила ООН поводження з в'язнями, Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Кодекс ООН поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку та інші.

З огляду на це, в нашій державі існує чимало способів гарантування та захисту прав та свобод людини. Зокрема, кримінальне провадження повинно охороняти права, свободи та законні інтереси учасників кримінального провадження. Це повинно забезпечуватись шляхом дотримання основоположних принципів, закладених в КПК України, що ґрунтуються на Конституції України, наприклад: верховенства права, законності, повага до людської гідності тощо. Забезпечення права на свободу та особисту недоторканість також відноситься до цих принципів.

Однак, поряд з цим КПК України визначає такий вид запобіжного заходу як тримання під вартою, який є винятковим запобіжним заходом, що застосовується виключно у разі, якщо прокурор доведе, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не зможе запобігти ризикам, передбаченим статтею 177 КПК України, крім випадків, передбачених частиною п'ятою статті 176 КПК України [5].

Відтак, як було раніше зазначено, кожна людина має право на свободу та особисту недоторканість, а виходячи з теоретичного визначення поняття тримання під вартою, запропонованого В. Тацієм, такий запобіжний захід полягає в ізоляції підозрюваного, обвинуваченого від суспільства, в укладенні та утриманні його під вартою з підстав визначених законом [6].

Однак, з огляду на вищезазначену статистику, відповідно до якої майже половина прийнятих рішень проти України, стосується порушенням ст. 5 Конвенції, вважаємо за доцільне виділити окремі аспекти, що стосуються сфери порушення права на свободу та особисту недоторканість.

Так, сьогодні у практичній діяльності досить часто трапляються випадки застосування до особи запобіжного заходу – тримання під вартою. На жаль,

слідчі та працівники органів прокуратури досить часто застосовують такий захід з порушенням основоположних прав та свобод особи.

Відповідно до КПК України однією з підстав застосування до особи тримання під вартою є необхідність доведення що жоден із більш м'яких засобів не зможе запобігти ризикам, зазначеним в ст. 177 КПК України.

Відтак, не дивлячись на велику кількість прийнятих ЄСПЛ рішень проти України, на практиці одним з найпоширеніших порушень, що допускають слідчі та прокурори є неврахування можливості застосування інших запобіжних заходів, які є більш м'якими стосовно обмеження прав та свобод людини [7].

Також, працівники органів досудового розслідування та прокуратури досить часто недостатньо обґрунтовують наявність можливих ризиків, що призводить до подальшого оскарження їх дій іншими учасниками кримінального провадження.

За приклад, до зазначеної проблеми можна віднести те, що 80% прокурорів на практиці до підстав застосування досліджуваного запобіжного заходу відносять наявність ризиків втечі та переховування від органів досудового розслідування підозрюваного, обвинуваченого [7].

Однак, як свідчить статистика судової адміністрації України станом за 2018 рік до судів першої інстанції слідчими та прокурорами було подано

40 251 клопотання про обрання запобіжного заходу – тримання під вартою, з них було розглянуто 37 925, а задоволено лише 18 846. Так, ми бачимо, що майже 50% клопотань складено з порушень вимог, зазначених в КПК, а саме недоведеність ризиків та неврахування можливості застосування більш м'якого заходу [8, рис. 2].

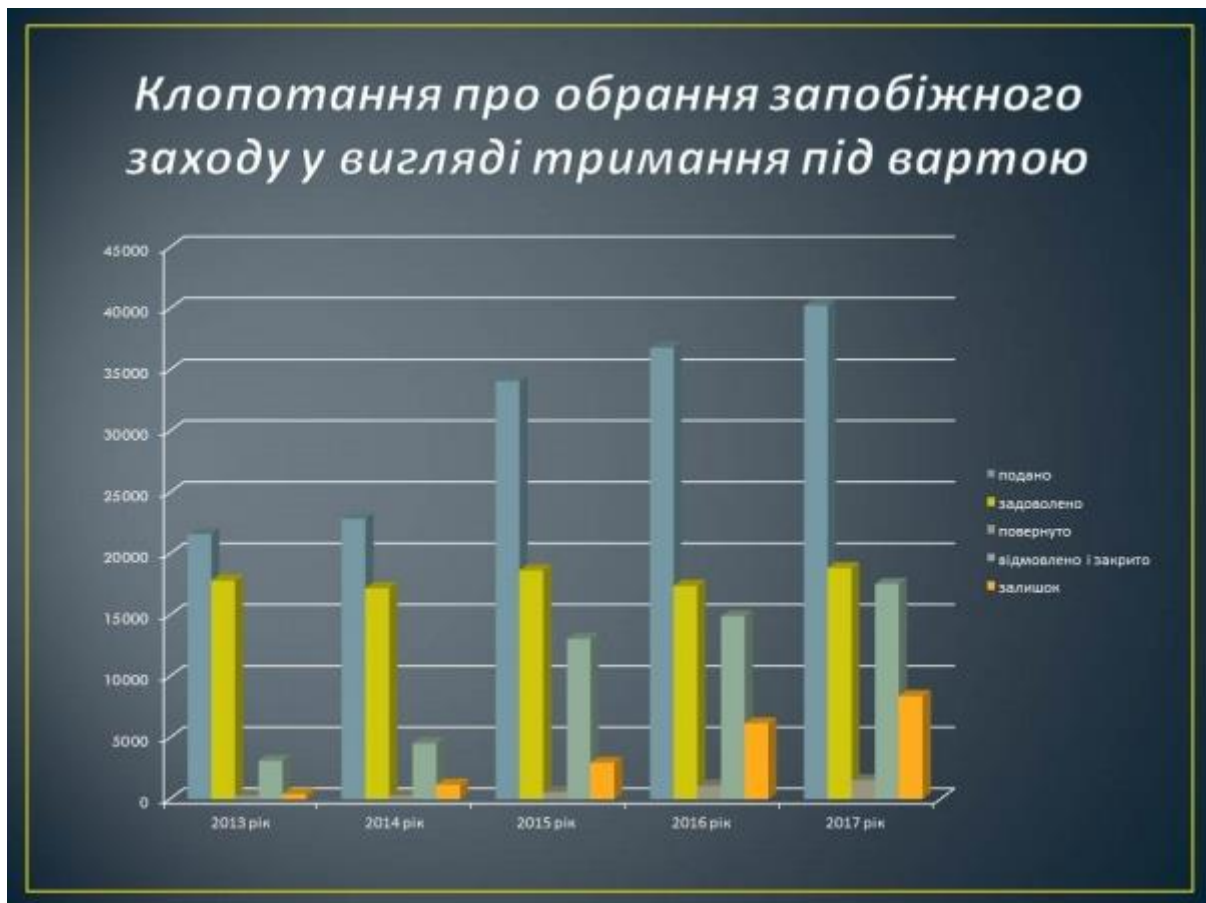

Рис. 2 Стан розгляду клопотань про обрання запобіжного заходу

Таким чином, враховуючи наші дослідження, законодавство України, в контексті міжнародних нормативно-правових актів, праці видатних вчених, та практику застосування запобіжного заходу – тримання під вартою, ми можемо зробити висновки, що чинне законодавство України, на теоретичному рівні повністю відповідає нормам міжнародних нормативно-правових актів. Тому, з огляду на зазначене, вважаємо, що задля усунення нагальних проблем, що виникають у практичній діяльності працівників правоохоронних органів, необхідно точно та неухильно дотримуватись букви закону.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України від 28 червня 1996 р.: станом на 21 лютого 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. №1-рп/2016. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Україна увійшла у першу трійку за кількістю скарг проти неї в Європейському суді з прав людини. Веб-сайт. URL : <https://www.euointegration.com.ua/news/2019/01/24/7091973/>

3. Міністерство юстиції України. Веб-сайт. URL:
https://minjust.gov.ua/cat_9329
4. Загальна декларація прав людини ООН; Декларація, Міжнародний документ від 10 грудня 1948 р. URL : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. : станом на 18 жовтня 2019 р. / Верховна Рада України, 2013, № 9-10, №11-12, №13, ст. 88. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
6. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків: Право, 2012, Т.1. 768 с.
7. Порушення прав громадян під час незаконного тримання під вартою, обшуків, арешту майна та НСРД. Веб-сайт. URL :
https://protocol.ua/ua/porushennya_prav_gromadyan_pid_chas_nezakonnogo_trimannya_pid_vartoyu_obshukiv_areshtu_mayna_ta_nsr/
8. Державна судова адміністрація. Веб-сайт. URL :
<https://dsa.court.gov.ua/dsa/>

УДК 316. 614-056

AN INTEGRATED STUDYING OF THE YOUTH WITH THE FUNCTIONAL HEALTH LIMITS IN A HIGHER EDUCATIONAL ESTABLISHMENT: THE TECHNOLOGICAL PRACTICES

Olga Batsman

a department head, an associate professor
of the Social Works Department
Poltava Economics and Law Institute
a Higher Educational Establishment
An Open International University
of the Human Development «Ukraine».
Ukraine, Poltava,

Summary. In this article the authors cover the problems of the adaptation process of the integrated studying in Higher Educational Establishments. The informational, the Internet technologies, the interactive technologies, the psychological technologies for the adaptation relief of the educational process are reviewed.

Key words: An integrated education, the educational technologies, a higher educational establishment, a student with the functional health limits.

Introduction. The right of people with functional health limitations to integration into society and adaptation to it is one of the requirements of international standards. An important task of the government and other social institutions is to create necessary conditions for children and young people with functional health limitations for overcoming the obstacles that stand in the way of their full life in the society. The integration of students with disabilities at the university requires mutual adaptation of both parties: students who received secondary education in special schools or at home, to the new learning environment in an integrated environment and higher

educational institution to the needs of students with disabilities in special health technologies and learning tools, pedagogical, psychological and social assistance. All of the above determines the relevance of this article.

Analyses of relevant research. Problems of integrated education find their solution in the theoretical and practical works of scientists, including: L. Biletska, I. Beletsky, A. Dikova-Favorska, O. Yekzhanova, V. Zasenka, K. Kolchenko, Yu. Naida, T. Sak, P. Talanchuk, O. Taranenko, M. Tchaikovsky, O. Yarskaya-Smirnova.

The main material. Today about 10% of the world's population (over 650 million) are disabled. About three million of them live in Ukraine. According to the UN Development Program (UNDP), 80% of people with disabilities is the share of the developing countries. Despite this, today one can not frequently meet someone in a wheelchair or with a cane in public transport [1, p. 12]. The reason is the impracticality of the environment to the specific requirements of people in this category. All this makes people with physical disabilities independently seek and find solutions to the problems by means, one of which is computer. Recently, the world has come to realize the role of information technology in social development, so the problem of personal information culture of people with health disabilities has acquired special significance. But there is another problem: how ready is the digital world to accept people with disabilities, what opportunities technical and technological progress gives in the development and self-realization.

Half of disabled people, living on the territory of Ukraine, are of working age. Most people with health disabilities live in poverty. The reasons are lack of financial support from the government, lack of opportunities to get an interesting and high-paying job. The problem of finding jobs is caused by several factors: the lack of necessary knowledge and skills, the reluctance of employers to deal with people with functional health limitations. In terms of economy, it is much more profitable for government and social structures to give disabled persons the possibility of obtaining appropriate professional knowledge and finding decent work, rather than maintaining a special morale and timely prevent depression and suicide.

Today, only two of a hundred people with health disabilities can get higher education. Most domestic institutions justify their unwillingness to cooperate with students in wheelchairs or persons with hearing disabilities by elementary inadaptability of the programs and inadequacy of learning conditions to the specific needs of the young people with physical limitations. The only university of integrative type in our country where students with functional health limitations study alongside with healthy students is the University "Ukraine", which provides an opportunity to study for all interested persons with health disabilities.

Among the most common methods of teaching people with disabilities using information technology are the following:

- additional training – organization of training sessions, seminars and courses by the unions of disabled people or organizations working in this field;
- separate training - training in specialized institutions;
- integrated learning - disabled students study alongside regular students;
- distance learning - the type of training that is implemented using modern communication technologies and the Internet and provides remote interaction of teacher and student.

Each of the above methods has its advantages and disadvantages. However, basing on the statistical data, the most effective method for people with disabilities is the use of information technology within the additional training.

It is worth paying attention to the further employment of young people with functional health limitations who got their education in schools or specialized centers. Ukraine's average statistics of employment of young people with health disabilities in their specialty ranges 40 - 62%. The same situation is observed in the U.S. labor market. However, it is incorrect to compare the results of these two countries. For the U.S. the figure of 40% is satisfactory, for us - on the contrary, and it is because there are no quotas abroad, including the mandatory number of jobs for people with functional health limitations, and we have them. Therefore, in order to create conditions necessary for rehabilitation and integration of young people with

functional health limitations, the society should not just give these people the opportunity to learn, but also further apply their knowledge in practice.

Creating a system of integrated education for people with disabilities is happening today in difficult conditions, accompanied by insufficiently relevant methodological and logistical support, barrier-free space, support from the government.

The basis for acquiring higher education is the state educational standards, mandatory for all students, regardless of their health status. Only with this approach to teaching people with disabilities they may then be able to be professionals, competitive in the labor market.

Enrolling young people with disabilities, universities face a number of organizational, technical, psychological, pedagogical, methodological, social and other problems, including:

- creation of barrier-free architectural environment for unhindered movement of students with disabilities at the university;
- creation of a specialized and adapted logistics;
- preparation of specialized training and methodological support for all categories of students;
- introduction of special information, educational and psychological technologies to accelerate adaptation and integration of the subjects of educational process;
- acceleration of adaptation of administration, faculty, support staff and students with health disabilities to education in integrated groups;
- consideration of the individual needs of students with disabilities and healthy students;
- organization of psychological support;
- formation of tolerant attitude toward students with disabilities, understanding their problems;
- organization of social assistance.

As to the adaptation of disabled students to the educational process in a university, computer technology is indispensable. The hardware and software necessary in this

case are voice synthesizers, braille terminals and printers, applications that voice screen and increase its fragments, programs for speech recognition and more.

There are a variety of specialized input devices that people with disabilities can use. These include pedals that replace keys Alt, Shift, Ctrl, light pen, mouse in the form of pens and alternative keyboards. In particular, company Intell Tools produces flat keyboard IntelliKeys. To enter information the user touches the painted icons, letter and numeric keys. In addition, many manufacturers produce switches - electronic devices with a small number of keys that can be programmed to perform certain actions.

Relevant is the product developed by scientists Marhryt Betke and James Gips of Boston University - Samera Mouse 2008. Samera Mouse 2008 is designed primarily for paralyzed people, people with amputees, people with functional health limitations. The program is an original alternative to the mouse for almost all Windows-based applications. Its principle of work is simple - webcam captures the movements of the head and converts the data into signals for software.

Equal opportunities for education, persons with disabilities have in connection with the implementation of distance-learning - a new organization of the educational process.

Distance learning is a form of education that is based on the use of a wide range of traditional and new information technologies and hardware used for the delivery of educational material, its independent study, exchange of dialogue between teacher and student when learning is uncritical to their location in space and time, as well as the specific educational institution [4].

Every day processes of scientific and technological progress intensification are becoming more visible in society. New realities require new solutions, particularly with regards to access to information. In this situation Internet technologies - most expeditious and convenient means of communication - are becoming an important aspect of information relations. We are talking about the construction of a new virtual information space. The last decade is characterized to the library system of Ukraine by introduction and rapid development of Internet technologies. The idea of the

library and its place in the system of scientific communication has also radically changed: from the closed autonomous system to comprehensive information knowledge centers, navigators in the global information world. Status of a modern library is now characterized by its ability to store, process and present electronic resources: electronic journals, electronic books, databases, integrated digital libraries and so on. There is a trend of increasing number of individual websites of institutions that are subject to these libraries. It may indicate to some extent growing of prestige of libraries in a society that is especially convenient for study and mastery of information for students with disabilities [5, p.11].

Email. Due to this oldest means of Internet communications student can get from the teacher or fellow students current tasks and advice, send a teacher or group monitor the made writing assignments, receive and convey the latest information on the number of current tasks or the date of a new session, and so on.

Social Networks. "Odnoklassniki", "Vkontakte" or Facebook do the same work as email, only much faster, because you can ask a companion questions both off-line and on-line, which speeds up the response. In addition, Facebook and "Vkontakte" allow their users to send files in many popular formats, that also provides invaluable assistance to students with special needs.

Applications for communication in real time. ICQ, Mail.ru-agent or Skype - *Internet messengers* that are very helpful for students with functional health disabilities. Skype, for example, allows video conferencing in real time and helps students albeit virtually, but attend meetings and lectures. All this is very good and adds optimism. However, even here there are some problems. The most important of them, in our opinion, is the steady neglect of providers the rural areas of Ukraine. Making new cable lines or wireless internet, providers add large and small cities to their networks. However, the villages where young people with functional health limitations of college age live too, somehow stubbornly remain apart technological and information modernization. Data rate through old telephone cables or via GPRS does not hold water.

Electronic Library. Sources stored on ephemeral media such as paper, film, audio and video tapes, records will be safe from extinction and total oblivion in electronic libraries. Access to these information resources is provided through specialized search engines, Web-interfaces or CD-ROMs, intensive distribution of innovative media, educational experience [2].

Educational technology of tutor support is a form of individual support for students with disabilities. Tutors' functions are determined depending on the form of individual support, nosology and student's group of disability .

An important aspect is the *technology* of creating learning places and barrier-free affordability for students with functional health limitations in a high school of integrated type. For this one should create:

- venues in front for free movement and maneuvering of wheelchairs;
- specially designed entrance to the building: the presence of ramps, rails, visor above the ramp (in case of adverse weather conditions);
- in classrooms for students in this category the first rows of desks are without chairs and designed for wheelchair movement;
- special design of shelves in the reading rooms, allowing self-selection of literature for the students in wheelchairs;
- a free zone needed to maneuver a wheelchair;
- the width of the corridor is not less than 140 cm for the passage of wheelchairs. Sufficient width of doorways (at least 80 cm);
- no thresholds in high school.

Teachers who work in a higher school of integrated type should visit seminars on "Application of information technologies in the educational process," "Tolerant attitudes toward people with disabilities," "Teaching in the integrated study groups", etc.

In our view, the implementation of training programs in integrated groups of a higher educational institution is important for adaptation of the youth and all subjects of interactions in the educational process [3].

Unlike traditional methods of teaching, social and psychological training is primarily aimed at: personal development; formation of effective communication skills; mastering skills like both business and informal communication; formation of self-confidence and reduction of anxiety in communication; strong motivation for self-development.

Conclusions. As experience shows, the advantages in the use of various technologies in integrated schools lies in the fact that:

–educational material is better perceived and easily remembered by students, study time is used effectively (use of text, graphics, sound and video allows to teach a greater volume of material, make its content clear);

–provides individual attention to students of different categories, technical support allows to take into account the special needs of young people who are studying, and present information in different formats;

–reduces the number of those types of activities that cause fatigue. For example, electronic notes of lectures, tests, guidelines, manuals, etc. allow to supplement the notes of lectures rather than write it completely;

–in general, a comfortable learning environment is created, students' learning is activated, the educational process is intensified;

–the real conditions for the formation of information competence of a future specialist in any field of study are formed.

So, to solve the problems of adapting the subjects of the educational process in integrated groups of a higher educational institution, adaptation technologies should be applied: methods, training, information technology, Internet technology, interactive technology, psychological technologies as well as creation of barrier-free accessibility to all areas of an institution of higher education that will enable all participants to adapt quickly in integrated groups of a higher educational institution.

LITERATURE

1. A person with health problems in the modern society: the strategy and the basic methods of the relationship modernization. Scientific editor, social sciences

- docent / O. M. Dikova-Favorska. – The monography. – Zhitomir: PP «Dzhivies»., 2010. – 666p. [in Ukrainian]
2. Goldshteyn A. Speech Skills Training / Goldshteyn A, Homyk V. – K. : Lybid, 2003. – 520p. [in Ukrainian]
 3. Ivanova S. M. The Electronic Role of Libraries in Teacher's Professional Activities (An electronic resource) / S. M. Ivanova // International Technologies and the means of study: electronic-scientific professional edition/ In-t informational technologies and the means of APN Ukraine, The Management University, APN Ukraine, the main editor: V.U. Bykova. – 2009 №2(10). – The access mode <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/t20v/em10/emg.html>. – The title from the screen. [in Ukrainian]
 4. Shevtsov A. An Information Technology Teaching as a means of social relationship of people with limited physical abilities / A. Shevtsov (An electronic resource). – the article access mode: <http://www.aris-kiev.org/prensa>. – A title from the screen. [in Ukrainian]
 5. Solovianenko D. V. Internet Technologies of the Library Service in Ukraine: the development and establishment : a candidate of the scientific degree on historical sciences 07.00.08/ D. V. Solivianenko. – K., 2008-20p. [in Ukrainian]

**СТРАТЕГІЧНА КАРТА, ЯК ІННОВАЦІЙНИЙ ВЕКТОР СИСТЕМИ
КОНТРОЛІНГУ В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВОЮ
БЕЗПЕКОЮ ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА**

Пазушан Анна Василівна

старший викладач кафедри

управління та адміністрування

Полтавський інститут економіки і права

м. Полтава, Україна

Анотація: в процесі забезпечення фінансової безпеки підприємств вирішальне значення відіграє стратегічне управління як один із сучасних підходів ефективної адаптації до мінливого зовнішнього середовища, попередження та нейтралізації небажаних ризиків та загроз, досягнення фінансових інтересів та довгострокового успіху суб'єктів господарювання. Однією з новітніх методологічних концепцій стратегічного управління підприємством, що безпосередньо пов'язана з упровадженням у практику його діяльності системи оціночних показників, є методологія розробки «стратегічних карт» розвитку підприємства.

Ключові слова: стратегічне управління, контролінг, стратегічна карта, стратегія, система збалансованих показників, планування, управління, мотивація, інноваційний потенціал.

Значення вироблення стратегії, що дозволяє підприємству виживати в конкурентній боротьбі, у довготерміновій перспективі, надзвичайно велике. В умовах жорсткої конкуренції і ситуації на ринку, що швидко змінюється, дуже важливо не тільки зосереджувати увагу на внутрішньому стані справ підприємства, але й виробляти довготермінову стратегію, що дозволила б їй встигати за змінами, що відбуваються в зовнішньому середовищі. На практиці

підприємства досить часто стикаються із труднощами саме під час реалізації стратегії: помітний серйозний розрив між стратегічними цілями і щоденними діями співробітників, між баченням вищого керівництва й ініціативами, що починаються на нижчому рівні управління. Для візуального подання стратегії підприємства та її перенесення на операційний рівень діяльності застосовуються стратегічні карти. Функціональне призначення стратегічних карт полягає у сприянні реалізації стратегії, завдяки чому вони вважаються системою стратегічного управління підприємством. Використання цієї методології дозволяє забезпечити впровадження оцінки ефективності менеджменту одночасно з розробкою та реалізацією загальної стратегії підприємства [9, Т.2, с.247-252].

Система збалансованих показників (Balanced Scorecard (BSC)) - порівняно нова технологія, розроблена на основі висновків дослідження, проведеного в 1990 році професорами Гарвардської школи економіки Девідом Нортоном і Робертом Капланом. Дослідження проводилося з єдиною метою: виявити нові способи підвищення ефективності діяльності та досягнення цілей бізнесу.

Основні ідеї даної технології.

Компанія стає успішною тільки в тому випадку, якщо планомірно розвивається. В аспекті управління поняття «планомірний розвиток» означає створення і реалізацію стратегічних планів.

На практиці виконання стратегічних планів стає найсерйознішим випробуванням для організації. Маса окремих заходів і дій співробітників повинна бути скоординована таким чином, щоб реалізувати цілі, бажано з найменшими витратами і в максимально стислі терміни. Система збалансованих показників (BSC)) створювалася як інструмент, що дозволяє узгодити дії підрозділів і співробітників для досягнення основної мети, що стоїть перед компанією.

Основний принцип системи збалансованих показників, який багато в чому став причиною високої ефективності цієї технології управління - управляти можна тільки тим, що можна виміряти.

Інакше кажучи, бажаної цілі можна досягти тільки в тому випадку, якщо показники піддаються числовому виміру, які показують керівнику підприємства, що саме потрібно робити і чи правильно з точки зору досягнення мети він робить те, що робить.

Система збалансованих показників робить акцент на нефінансових показниках ефективності, даючи можливість оцінити такі аспекти діяльності як ступінь лояльності клієнтів, або інноваційний потенціал компанії.

Можемо запропонувати чотири напрямки оцінки ефективності системи збалансованих показників, що відповідають на самі значущі для успішної діяльності компанії питання :

- фінанси («яке уявлення про компанію у акціонерів та інвесторів ?»);
- клієнти («якою компанію бачать покупці її продуктів ?»);
- бізнес - процеси («які бізнес - процеси вимагають оптимізації , на яких організаціях варто зосередитися , від яких відмовитися ?»);
- навчання і зростання («які можливості існують для зростання і розвитку компанії ?»).

Технологічно побудова BSC для окремо взятої компанії включає кілька необхідних елементів:

- карту стратегічних завдань, логічно пов'язаних зі стратегічними цілями;
- безпосередньо карту збалансованих показників (кількісно вимірюють ефективність бізнес-процесів, «точку досягнення мети» та строки, в які повинні бути досягнуті необхідні результати) ;
- цільові проекти (інвестиції, навчання тощо), що забезпечують впровадження необхідних змін;
- «приладові панелі» керівників різних рівнів для контролю і оцінки діяльності.

«Приладова панель» менеджера кожного рівня включає ті показники, якими він оперує у своїй діяльності. Для топ - менеджера це показники вартості компанії, ефективності використання капіталу, ефективності інвестицій і т.д. На рівні керівника виробничої одиниці - показники операційних витрат, завантаження

потужностей, величини затрат і т. п. Побудова BSC здійснюється таким чином, щоб завдання і показники менеджерів вищого рівня в інтегрованому вигляді відображали завдання і показники менеджерів більш низького рівня оргструктури.

Таким чином, вдається зробити реалізацію стратегії регулярної діяльністю всіх підрозділів, керованої за допомогою планування, обліку, контролю та аналізу збалансованих показників, а також мотивації персоналу на їх досягнення, за що саме і відповідає контролінг [1, С.69].

Однією з новітніх методологічних концепцій стратегічного управління підприємством, що безпосередньо пов'язана з упровадженням у практику його діяльності системи оціночних показників, є методологія розробки «стратегічних карт» розвитку підприємства. Стратегічна карта – документ, що дозволяє зафіксувати прийняту на підприємстві стратегію розвитку показників. Створення стратегічної карти – необхідний крок для визначення проєкцій, цілей і показників, а також причинно-наслідкових зв'язків між ними. Призначенням стратегічних карт є сприяння реалізації стратегії підприємства, що на більшості вітчизняних виробничих підприємствах має формальний характер.

Використання стратегічних карт полягає у плануванні, організуванні, заохоченні персоналу на досягнення поставлених стратегічних цілей, контролюванні виконання стратегічних заходів, внесенні коректив до структури і змісту стратегічних карт, що відповідають змінам у зовнішньому середовищі діяльності підприємства та його стратегії тощо.

Використання стратегічних карт полягає у здійсненні впливу на працівників. Стратегічні карти можуть бути створені на будь-якому рівні управління, і кожен рівень матиме можливість бачити своє місце на загальній стратегічній карті. Це реалізується через вираження стратегічних цілей підприємства за допомогою показників, які об'єднуються у блоки: «Фінанси», «Проекція клієнтів», «Внутрішні бізнес-процеси», «Навчання і освіта».

Формування стратегічної карти повинно починатись з попереднього дослідження стану зовнішнього та внутрішнього середовища підприємства за допомогою SWOT – аналізу підприємства, в якому ключову роль відіграє визначення галузевих особливостей підприємства.

Нерозподілені позиції можливостей зовнішнього середовища враховуємо при виробленні цілей і стратегій.

Таким чином, стратегічна карта – досить простий і наочний спосіб відбиття стратегії організації, її цілей і напрямків розвитку. Але це не тільки вдалий спосіб ілюстрування стратегії, але й сильний інструмент комунікації даної стратегії співробітниками.

Для досягнення цілей стратегічного управління господарством та більш результативного використання стратегічних карт слід звернути увагу на таке: підприємству необхідно створити підрозділ із використання стратегічних карт (посаду стратегічного директора), удосконалити мотиваційні процеси та застосовувати методи економічного оцінювання стратегічних карт. Стратегічна карта надає керівництву дієвий інструмент управління фінансовою безпекою, який дає змогу переводити бачення організації та її стратегію в набір взаємопов'язаних збалансованих показників, що оцінюють фактори ризиків та загроз не тільки поточного, але й майбутнього розвитку підприємства.

Стратегічна карта - це діаграма, яка використовується для документування головних стратегічних цілей, поставлених перед організацією або керівництвом організації.

В період нововведень відбувається конфлікт між стабільністю і розвитком властивий не тільки системам управління підприємства. У природі все живе постійно прагне до досягнення двох протилежних цілей: стабільності і зміни. Без стабільності немає збереження виду. Без змін немає розвитку і реакції на умови життя, що змінюються.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поканевич Ю.В. Методологія та основні концепції розробки «стратегічних карт» розвитку компанії [Текст] / Ю.В. Поканевич // Торгівля і ринок України. – 2009. – Вип. 28. – Т.2. – С.247-252.

Черкас А. В. Місце і роль контролінгу в управлінні підприємством / А.В. // Молодий вчений. – 2014. - №3 (06). – С. 67-72.

**ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ТА ЗНАЧИМІСТЬ ЕКСПЕРТНОЇ
ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО-ГОСПОДАРСЬКОГО СТАНУ
ПІДПРИЄМСТВА ДЛЯ СУБ'ЄКТІВ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В
ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ**

Черкас Віра Володимирівна

доцент кафедри

управління та адміністрування

Полтавський інститут економіки і права

м. Полтава, Україна

Анотація: лише комплексний та експертний характер діагностики та спостереження за всіма блоками господарської і фінансової діяльності підприємства може забезпечити повну та достовірну інформацію про становище господарюючого суб'єкта і тенденції, що сприяють зміцненню або послабленню його позиції на ринку.

Ключові слова: фінансово-господарський стан, потенціал, діагностика, облік, аналіз, фінансовий результат, управління.

У сучасних умовах господарювання відбувається об'єктивний процес зростання ролі і значення управлінських функцій, таких як облік, планування, аналіз і контроль, з одночасним переосмисленням їх завдань, наповненням новим змістом. Тобто оцінка з різних боків, різних сторін, різних поглядів. Саме експертна діагностика фінансово-господарського стану підприємства займається оцінкою різних сторін діяльності підприємства з метою виявлення «вузьких місць», «прогалин» можливостей і небезпек для підприємства, вироблення оптимальних оперативних і стратегічних методів в процесі прийняття управлінських рішень.

Ринкові умови господарювання вимагають від діяльності підприємств і організацій надзвичайної організованості, віддачі і, у кінцевому підсумку, максимальної ефективності виробничої діяльності. Сучасний ринок – це гостра конкуренція, боротьба за місця збуту продукції, забезпечення партнерських відносин з постачальниками і покупцями, завоювання першості щодо якісних параметрів продукції, яка випускається і т.д.

Підприємства і організації України працюють в умовах дії ринкових відносин недавно, проте вони накладають особливий відбиток на організацію їх фінансово-господарської діяльності. Ринок змушує вітчизняні підприємства і організації постійно думати не лише над виробництвом продукції, а й над її збутом, шукати вигідних постачальників і покупців. Постійний пошук резервів, знаходження «вузьких місць» стають головними для тих підприємств і організацій, які думають про майбутнє, про збереження трудового потенціалу, про розширення виробництва, а не його скорочення, яке спостерігається останнім часом в Україні і є характерним для чималої кількості великих підприємств [1, С.53].

Для того щоб прийняти виважене управлінське рішення, необхідно використати, перш за все, всю наявну інформацію про ті чи інші господарські процеси в частині планових завдань, фактичних витрат чи результатів діяльності, наслідків проведеного аналізу, результатів перевірки правильності і доцільності діяльності чи проведених витрат, обґрунтованість існуючих та використовуваних норм і нормативів. Дані аналітичні методи можемо об'єднати в один процес – процес експертної діагностики фінансово-господарського стану підприємства.

Основними цілями експертної діагностики фінансово-господарського стану підприємства є:

- об'єктивна оцінка результатів комерційної діяльності: комплексне виявлення невикористаних резервів, мобілізація їх для підвищення ефективності підприємства в майбутніх планових періодах, а також виявлення прорахунків у роботі їх винуватців, досягнення повної відповідності,

матеріального і морального стимулювання за результатами праці та якості роботи;

- постійний контроль раціональності функціонування господарських систем: контроль за виконанням планів і бюджетів, контроль за процесами виробництва та реалізації продукції, а також своєчасне виявлення і використання поточних внутрішньовиробничих резервів з метою забезпечення виконання і перевиконання плану;

- прогнозування господарської діяльності: наукове обґрунтування перспективних планів, оцінка очікуваного виконання плану.

Виходячи з цього можна сказати, що головною метою діагностики фінансово-господарського стану підприємства є підготовка інформації для прийняття управлінських рішень на всіх щаблях ієрархічних сходів.

До складу головних завдань, які слід вирішити при проведенні діагностики фінансово-господарського стану підприємства можна віднести:

- перевірка якості і обґрунтування планів, бюджетів і нормативів (у процесі їх розробки);

- об'єктивне та усестороннє дослідження виконання накреслених планів та бюджетів;

- комплексна оцінка господарської діяльності;

- аналіз організаційно-технічного рівня виробництва та якості продукції;

- аналіз взаємозв'язку «витрати — обсяг — прибуток»;

- оцінка ефективності функціонування виробничих підрозділів;

- обґрунтування рішень щодо встановлення внутрішніх цін на товари та послуги;

- аналіз праці та заробітної плати;

- аналіз ефективності використання матеріальних ресурсів;

- аналіз ефективності використання основних фондів;

- аналіз собівартості продукції;

- аналіз фінансового стану;

- виявлення і вимірювання внутрішніх резервів (на всіх стадіях виробничого процесу);
- випробовування оптимальності управлінських рішень (на всіх рівнях ієрархічних сходів).

Це далеко не повний перелік завдань, які слід вирішувати при проведенні діагностики підприємства. Він може бути доповнений ще й іншими, залежно від мети та поставлених завдань дослідження. Так, на сьогодні досить суттєвими завданнями діагностики фінансово-господарського стану підприємства можуть бути такі, як оцінка динаміки його економічного потенціалу, аналіз фінансової стійкості, аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості, оцінка кредитоспроможності і платоспроможності (ліквідності) підприємства, аналіз оборотності засобів.

Нині діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства наповнюється конкретним змістом, а саме:

- аналіз обґрунтування і виконання планів та бюджетів;
- порівняльний аналіз маркетингових заходів, який включає зіставлення реального розвитку подій з очікуваними за визначений термін часу;
- аналіз можливостей виробництва та збуту;
- виявлення внутрішніх та загальноекономічних ситуацій, які з'ясовуються при виробництві та збуті;
- аналіз ділових сценаріїв та їх здійснення;
- аналіз співвідношення попиту та пропозиції;
- аналіз постачальників сировини та комплектуючих деталей;
- аналіз конкретних споживачів та оцінка якості товарів, які відпускаються;
- аналіз затрат живої і уречевленої праці з необхідною їй деталізацією;
- аналіз кінцевих фінансових результатів виробничої, збутової та маркетингової діяльності;

- аналіз комерційного ризику з урахуванням впливу політичних, демографічних, культурних, екологічних, структурно-організаційних та інших факторів.

Джерела інформації для експертної діагностики фінансово-господарського стану підприємства поділяються на облікові та позаоблікові.

До облікових джерел інформації відносяться:

- бухгалтерський облік та звітність;
- статистичний облік та звітність;
- управлінський облік та звітність [2].

Серед наведених джерел інформації бухгалтерський облік та звітність найбільш повно відображають та повідомляють про господарські засоби, господарські операції з їх виконання, встановлених у бізнес - планах. Методами суцільного і безперервного спостереження, методами суворої документації, систематизації на рахунках, групування в балансі та інших звітних таблицях досягається об'єктивна кількісна характеристика багатогранних господарських операцій, узагальнена характеристика усієї сукупності засобів господарства за складом та розміщенням, за джерелами утворення та цільовим призначенням.

Аналіз даних бухгалтерського обліку дозволяє скоригувати діяльність підприємства для покращення виконання місячних, кварталних та річних планів. Але не слід забувати, що бухгалтерська звітність часто орієнтована на зовнішніх споживачів (податкову інспекцію, вищий орган і т. д.), і тому вона може викривляти реальний стан справ на підприємстві. Позитивним при використанні даних бухгалтерського обліку та звітності є той момент, коли аналіз фінансово-господарського стану підприємства може проводити незалежний спеціаліст. За відсутності на підприємстві статистичних оперативних даних у керівника завжди є можливість отримати аналітичні показники за даними бухгалтерського обліку, так як ведення бухгалтерського обліку та звітності є обов'язковим для всіх юридичних осіб.

Статистичний облік і звітність, які відстежують відповідні економічні закономірності, також є важливим джерелом аналізу. Застосовуючи специфічні

для нього методи спостереження, вони багато в чому спираються на дані бухгалтерського обліку. На основі статистичних даних аналітик може прослідкувати динаміку поведінки затрат, аналітичних показників і т. д.

Управлінський облік та звітність використовуються як на окремих ділянках господарської діяльності, так і в цілому на підприємстві. Вони забезпечують найбільш швидке по відношенню до статистичної та бухгалтерської звітності одержання необхідної інформації для аналізу.

Позаоблікові джерела інформації:

- дані лабораторного та лікарсько-санітарного контролю;
- результати перевірок податкової служби;
- матеріали виробничих засідань, зборів трудового колективу;
- засоби масової інформації;
- внутрішні документи та листування зі сторонніми організаціями;
- відомості, отримані від особистого контакту з виконавцями [2].

Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства не можливий без залучення відповідних планово-нормативних даних.

Функціонування даної системи націлено на вироблення інформації певного обсягу, що дозволяє керівництву приймати оптимальні управлінські рішення і тим самим перешкоджати створенню кризової ситуації на підприємстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

2. Клейнер Г. Системна парадигма і теорія підприємства / Г. Клейнер // Питання економіки. – 2012. – №10. – С. 47- 69.
3. Концепція контролінгу: Управлінський облік. Системи звітності. Бюджетування. М.: Альпіна Бізнес Букс, 2015 – 269 с.

СОЦІАЛЬНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ДІТЕЙ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ ЗДОРОВ'Я: ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ

Шаравара Роман

к.е.н., доцент, перший заступник директора
з науково-педагогічної роботи,
завідувач, професор кафедри
управління та адміністрування
Полтавського інституту економіки і права
Університету «Україна», Полтава, Україна

Постановка проблеми. В нашій країні, як і в усьому світі, спостерігається тенденція зростання кількості дітей з функціональними обмеженнями здоров'я, частота дитячої інвалідності за останнє десятиліття збільшилася в два рази. Інвалідність у дітей означає суттєве обмеження життєдіяльності, вона сприяє соціальній дезадаптації, яка обумовлена складнощами в самообслуговуванні, спілкуванні, навчанні, оволодінні в майбутньому професійними навичками.

Освоєння дітьми з інвалідністю соціального досвіду, включення їх в існуючу систему суспільних відносин вимагає від суспільства певних додаткових заходів, засобів і зусиль (це можуть бути спеціальні програми, спеціальні центри реабілітації, спеціальні навчальні заклади тощо), але розробка цих заходів повинна ґрунтуватися на знанні закономірностей, задач, сутності процесу соціальної реабілітації.

Дослідження і публікації. Теоретико-практичні підходи до процесу соціальної реабілітації та інтеграції дітей з функціональними обмеженнями здоров'я присвяченні дослідження таких відомих дослідників та науковців як Т. Парсонс, І. Гофман, Г. Беккер, Т. Черняєва, П. Бергер, П. Штомпка, Н. Васильєва, Е. Дюркгейм, Т. Лукман, В. Сайфулін, П. Сорокін, О. Бацман, О. Дікова-Фаворська та ін.

Виклад основного матеріалу. Пошук шляхів подолання бар'єрів інтеграції, виходу зі стану соціальної ексклюзії дітей з функціональними обмеженнями здоров'я представляється особливо актуальним, а тому важливо вивчити специфіку їх життєвої ситуації як носіїв соціальної ексклюзії.

На наш погляд, доцільно виділити бар'єри соціальної інтеграції дітей з функціональними обмеженнями здоров'я. Розглянемо обмеження, які породжені дефектами здоров'я і носять комплексний характер, а тому особливо важко піддаються компенсації. У першу чергу можна говорити про фізичне обмеження, або ізоляцію [1, С. 69-78]. У цьому аспекті ми говоримо про безбар'єрне середовище для дитини з функціональними обмеженнями здоров'я. Важливим бар'єром є *просторовий бар'єр*. Навіть у тих випадках, коли дитина з фізичними обмеженнями має засоби пересування (протез, крісло-коляска, спеціально обладнаний автомобіль), сама організація житлового середовища і транспорту не є поки дружньою до дітей даної категорії. Бракує устаткування і пристосувань для побутових процесів, самообслуговування, вільного пересування. Це обмеження спричиняє багато наслідків, що ускладнює становище дитини даної категорії і вимагає вживання спеціальних заходів, які усувають просторову, транспортну, побутову ізоляцію студента даної категорії. Тому для таких студентів потрібно створити безбар'єрне архітектурне середовище. Нагальною потребою є усунення архітектурних перешкод, що утруднюють проїзд, доступ і вільне пересування.

З іншого боку, існує *інформаційний бар'єр*, який відмежовує суспільство від дитини: дітям з обмеженими можливостями набагато складніше презентувати свої погляди і позиції, донести до суспільства або однолітків свої нестатки й інтереси. Тому можуть виникати перекручені уявлення про потреби дітей даної категорії, особливості їхньої особистості. На основі таких перекручених уявлень виникають забобони і фобії, що ускладнює комунікації між дитиною з особливими потребами, однолітками і соціумом в цілому [13, С.87-94]

У дітей даної категорії можуть виникати складнощі у спілкуванні, що створюють *комунікативний бар'єр*. Розлад спілкування, одна з найбільш важких соціальних проблем дітей з обмеженими можливостями здоров'я, що є наслідком емоційної захисної самоізоляції, випадання з групи однолітків і дефіциту звичної інформації. Тому закономірно, що відновлення нормальних для віку і соціального статусу комунікацій є однією з найбільш важких цілей дітей даної категорії. Комунікативний бар'єр породжує *інтелектуальні (сміслові) труднощі*: невміння обмежити предмет дискусії; відсутність зворотного зв'язку; некомпетентність однієї із сторін.

Мотиваційні труднощі: надмір мотивації (наприклад, «хвилювався і не все сказав, згадав»); відсутність мотивації (не хочу розуміти, нецікаво) та ін.

Етичні (моральні) труднощі: брак тактовності, толерантності; розв'язність, зухвальство; плітки, чутки, обман, підлість, непорядність; заздрість, необ'єктивність та ін.

Емоційні труднощі: жести, манери, звички тощо.

Емоційний бар'єр також є двостороннім, тобто він може складатися з емоційних реакцій дітей з інвалідністю – цікавості, глузування, незручності, почуття провини, гіперопіки, страху – і таких емоцій, як жалість до себе, очікування гіперопіки, прагнення обвинуватити когось у своєму дефекті, прагнення до ізоляції тощо. Подібний комплекс ускладнює соціальні контакти в процесі взаємин дітей з функціональними обмеженнями здоров'я, здорових однолітків та соціального середовища. Таким чином, і сам індивід з обмеженими можливостями, і його найближче оточення мають потребу у тому, щоб емоційні взаємини були нормалізовані.

Отже, актуальним для дітей з інвалідністю є розробка та застосування технологій соціальної роботи.

Діагностика як технологія соціальної роботи досить ефективна в роботі з дітьми, які мають вади фізичного розвитку. Це процес встановлення медичного діагнозу, тобто висновків про характер та особливості фізичного стану дитини чи його хвороби. Діагностика виявляє характер захворювання

дитини з вадами здоров'я, якщо вчасно й правильно визначені ознаки та причини виникнення захворювання, то можна сподіватися на благополучний хід лікування і позитивні результати розвитку дітей даної категорії.

2. Соціальна реабілітація – це комплекс заходів, спрямованих на відновлення прав, соціального статусу, здоров'я та дієздатності дитини з вадами фізичного розвитку, які націлені не тільки на відновлення її життєдіяльності в соціальному середовищі, але самого соціального середовища, умов життєдіяльності, які були порушені або обмежені з будь-яких причин.

В залежності від категорій дітей, які мають інвалідність можна визначити основні напрямки реабілітаційної діяльності. До основних видів такої реабілітації ми можемо віднести:

- *Медичну реабілітацію*, яка включає в себе комплекс медичних заходів, націлених на відновлення або компенсацію порушених або втрачених функцій організму, що призвели до інвалідності або, що були вроджені.

- *Реабілітацію соціально-середовищну* – це комплекс заходів, націлених на створення оптимального середовища життєдіяльності дитини-інваліда, забезпечення умов для відновлення соціального статусу та втрачених суспільних зв'язків, наприклад: забезпечення спеціальним обладнанням, але дозволяє набуті дитині з особливими потребами достатньої незалежності у побутовому плані;

- *Психолого-педагогічну* – це комплекс заходів психолого-педагогічного впливу, які дозволяють дитині, яка має вади фізичного розвитку успішно адаптуватися у навколишньому середовищі та суспільстві.

Зміст соціальної реабілітації полягає у реконструкції соціокультурного оточення з різними категоріями дітей, допомозі в комунікації та навчанні, цілеспрямованій соціально-педагогічній роботі з близькими та родичами; організації дозвілля та спілкування; виявленні творчих здібностей; охороні прав дітей; медичному, педагогічному, психологічному патронажі, створенні позитивної громадської думки щодо багатоаспектності проблем дітей даної категорії [3, С.307-310].

На захист прав людей з вадами здоров'я, які внаслідок інвалідності та непрацездатності стикаються з перешкодами для участі в житті суспільства, спрямовані «Стандартні правила забезпечення рівних можливостей для інвалідів», які було затверджено 20 грудня 1993 р. 48 сесією Генеральної Асамблеї ООН [4].

В даному документі реабілітація визначається як «процес, що має на меті допомогти інвалідам досягти оптимального фізичного, інтелектуального, психічного і соціального рівня діяльності та максимально його підтримувати, надавши їм, таким чином, можливість змінити своє власне життя та розширити рамки незалежності» [4].

Отже, соціальна реабілітація – система заходів, спрямованих на створення і забезпечення умов для повернення особи із функціональними обмеженнями здоров'я до активної участі у житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної суспільної і родинно-побутової діяльності шляхом соціально-середовищної орієнтації та соціально-побутової адаптації, соціального обслуговування, задоволення потреби у забезпеченні технічними та іншими засобами реабілітації.

Вітчизняна дослідниця Дікова-Фаворська О. М. розглядає соціальну реабілітацію як систему заходів, які спрямовані на створення і забезпечення умов для дитини з функціональними обмеженнями здоров'я до активної участі в соціальному житті, відновлення її соціального статусу та здатності до самостійної, суспільної та родинно-побутової адаптації, соціального обслуговування. В цьому контексті метою соціальної реабілітації виступає розширення рольової поведінки, зміна ідентифікації, способу і якості життя [5]. Зміст соціальної реабілітації полягає у реконструкції соціокультурного оточення з різними вадами розвитку дітей, допомозі в комунікації та навчанні, цілеспрямованій соціально-педагогічній роботі з близькими та родичами; допомозі у професійному самовизначенні, сприянні працевлаштуванню; організації дозвілля та спілкування; виявленні творчих здібностей; охороні прав дітей; медичному, педагогічному, психологічному патронажі, створенні

позитивної громадської думки щодо багатоаспектності проблем дітей з інвалідністю.

Провідним компонентом реабілітаційної роботи з даною категорією дітей є формування індивідуальності, її соціалізації з урахуванням потенційних можливостей і потреб кожної дитини: побудова взаємозв'язків молодого індивіда з мікро- і макросередовищем, розвиток та збереження психофізичних можливостей шляхом розширення сфери спілкування, організації дозвілля, творчої та ігрової діяльності, допомоги у самообслуговуванні та пересуванні, забезпеченні ліками і продуктами харчування, організації оздоровлення.

Соціальна реабілітація дітей з фізичними обмеженнями допомагає їм досягти і підтримувати оптимальний рівень своєї самостійності та життєдіяльності. Ізоляваність осіб з інвалідністю приводить до того, що серед фізично здорових людей вони відчують себе некомфортно і не можуть повноцінно самореалізуватися та адаптуватися в суспільстві. З іншого боку, і суспільство не готове сприймати та спілкуватися на рівних з людьми із функціональними обмеженнями здоров'я [6].

Не менш важливими є і наступні види реабілітації дітей з функціональними обмеженнями здоров'я:

Медична реабілітація, яка спрямована на відновлення або компенсацію тієї чи іншої втраченої функції чи можливе уповільнення захворювання.
Психологічна реабілітація. Це вплив на психічну сферу інваліда, спрямоване на розвиток і корекцію індивідуально-психологічних особливостей особистості.
Педагогічна реабілітація. Під цим розуміється комплекс заходів виховного характеру відносно дітей, спрямований на те, щоб дитина опанувала необхідними вміннями і навичками з самообслуговування, отримав шкільну освіту. Важливо виробити в дитини психологічну впевненість у власній повноцінності та сформувати правильну професійну орієнтацію.

Соціально-економічна реабілітація – комплекс заходів щодо забезпечення інваліда необхідним і зручним житлом, грошового забезпечення і т. п. *Професійна реабілітація*. Вона передбачає навчання інваліда доступних

видів праці, надання необхідних індивідуальних технічних пристосувань, допомога у працевлаштуванні.

Побутова реабілітація, що забезпечує одержання необхідних протезів, особистих засобів пересування вдома і на вулиці, інших пристосувань, що дозволяють індивіду стати досить самостійним у побуті. Спортивний та творча реабілітація. Дані форми активно стали розроблятися останнім часом, і слід відзначити велику їх ефективність. За допомогою спортивних заходів, а також сприйняття художніх творів, активної участі в художній діяльності у дітей зміцнюється фізичне і психічне здоров'я, зникає депресія, відчуття своєї неповноцінності. Крім того, спільне з дітьми-інвалідами участь у спортивно-реабілітаційних заходах дозволяє їх здоровим одноліткам подолати психологічні бар'єри, упередження у ставленні до людей з обмеженими можливостями.

Також можна навести приклади інноваційних технологій соціальної роботи з дітьми, які мають порушення розумового розвитку. Ці технології мають на меті розвиток дитини спокійними і цікавими засобами та методами. Адже музика, казки, танці заспокоюють дитину та переносять її в «цікавий світ»:

– *Арт-терапія*. Ця технологія покликана допомогти дитині справитися зі своїми психологічними проблемами, відновити емоційну рівновагу чи усунути порушення поведінки. Арт-терапевтичні методи успішні також у роботі з дітьми з різними фізичними нозологіями. Вербальний контакт із ними вкрай утруднений. Вони “занурюються в себе”, а їхня діяльність носить ритуальний, стереотипний характер. Спроби змінити ці стереотипи, як правило, викликають сильну тривогу і навіть агресивну реакцію. Арт-терапія дозволяє якоюсь мірою отримати доступ до переживань таких дітей, активізувати їх, а в деяких випадках і сприяти розвитку практичних навичок [7, С.26-29].

– *Танцювальна терапія* дітей із психологічними проблемами (танцювальна психотерапія) – один з видів психотерапії, орієнтований на вирішення конкретних проблем дітей-інвалідів. Може проходити як у груповій, так і в

індивідуальній формі. Також вимагає досить тривалого терміну для досягнення стійкого, позитивного результату. Танцотерапія орієнтована для особистого розвитку і самовдосконалення. У даному випадку танець стає способом пізнання себе, своїх особливих індивідуальних якостей, можливістю розширити уявлення про самого себе, знайти нові шляхи вираження і взаємодії з іншими людьми [7, С.26-29].

– *Казкотерапія* – це терапія середовищем, особливою казковою атмосферою, в якій можуть проявитися потенційні можливості особистості, може матеріалізуватись мрія; а головне, в ній з'являється відчуття захищеності та аромат таємниці. Метою казкотерапії є підведення дитини до усвідомлення своєї внутрішньої сутності, своєї єдності і неповторності, до відчуття гармонії із собою і світом. У процесі казкотерапії дитина-інвалід навчається сприймати себе такою, якою вона є, усвідомлювати себе й інших людей, кожного, як неповторну індивідуальність. У кожній дитині, будь-то вона здорова або має інвалідність існує потреба у самовираженні, яка здебільшого, залишається незадоволеною, що породжує внутрішній конфлікт.

– *Дельфінотерапія* є альтернативним, нетрадиційним методом психотерапії, де в центрі психотерапевтичного процесу перебуває спілкування дитини-інваліда та дельфіна. Це спеціально організований процес, що відбувається під наглядом ряду фахівців: лікаря, ветеринара, тренера, психолога (психотерапевта, дефектолога, педагога). У психотерапії беруть участь спеціально навчені тварини, які мають «хороший характер». Дослідники вважають, що спілкування з дельфінами приносить не лише естетичну насолоду, а й медичну користь: емоції, які при цьому відчуває людина, загоюють душевні рани й нормалізують психічний стан. За деякими припущеннями, таким сприятливим чином діють ультразвукові хвилі, які виходять від дельфінів.

– *Хобі-терапія* дозволяє розширити свідомість і удосконалювати взаємодію з навколишнім світом. Тут дитина може спробувати свої сили в різних видах діяльності, серед яких: макраме, малювання, в'язання, виготовлення іграшок,

виробів, флористика, квітникарство, спів, танці, спорт, ляльковий театр. При цьому вибір того чи іншого виду не нав'язується дитині, а ґрунтується на його психологічні особливості, нахили.

– *Гарденотерапія* – це напрямок в соціальній та трудовій реабілітації за допомогою і спілкуванні дітей, коли вони працюють в саду, вирощуючи квіти і рослини за власним вибором. Педагог пояснює дітям, для чого призначені ті або інші рослини, які конкретно умови їм необхідні, допомагає посадити і доглядати за ними. Це робота з флорою, вона стимулює у дитини бажання й уміння слухати, вчитися працювати і дає можливість усвідомити власний досвід, знайти упевненість в собі. При цьому найціннішим особистісним зрушенням можна вважати пробуджується у дитини активний інтерес до життя, прагнення подолати недугу, усвідомлення своєї неповноцінності.

Висновок. Отже, технології соціальної роботи мають великий вплив на розвиток та подальшу інтеграцію дітей, які мають вади фізичного розвитку в здорове суспільство.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бацман О. С. Інтегроване навчання: адаптаційний потенціал / О.С. Бацман // Вісник Національного технічного університету «Київський політехнічний інститут». – 2011. – №4. – С. 69-78
2. Бацман О. С. Інтегрована освіта в Україні: погляд зсередини / О.С. Бацман // Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент. – 2012. – С.87-94
3. Сучасні проблеми освіти і професійної реабілітації людей з вадами здоров'я / А. Г. Шевцов – К.: Соцінформ, 2015. – С. 25-26
4. Резолюція 48/96 Генеральної Ассамблеї ООН Стандартные правила обеспечения равных возможностей для инвалидов. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>. Назва з екрану

5. Дікова-Фаворська О. М. Специфічні групи осіб з обмеженими можливостями здоров'я у фокусі соціології. / О. М. Дікова-Фаворська. Монографія. – Житомир: «Полісся», 2009. – 488 с.
6. Бацман О. С. Реабілітаційні центри для осіб з інвалідністю: ресурсні можливості / О.С. Бацман // Сучасні суспільні проблеми у вимірі соціології управління: Збірник наукових праць ДонДУУ. Серія «Спеціальні та галузеві соціології». – Донецьк: ДонДУУ, 2013.
7. Сорока О.В. Арт-терапія в соціальній сфері / О.В. Сорока. – Тернопіль, ТДПУ, 2008. – 86 с

ІНФОРМАЦІЙНІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ МЕДИЧНОЇ ІНФРАЧЕРВОНОЇ ТЕРМОГРАФІЇ

Десятнюк Лілія Борисівна

викладач кафедри медичної та біологічної фізики та інформатики

Васькевич Ангеліна Русланівна

студентка 2-го курсу медичного факультету №4

Національний медичний університет імені О.О.Богомольця

м. Київ, Україна

У сучасній медицині зростає значення профілактичного підходу до діагностики захворювань; у зв'язку з цим метод інфрачервоної термографії стає все актуальнішим як візуалізуючий метод діагностики. Цей метод забезпечує непроменевий та неінвазивний інструмент для аналізу фізіологічних функцій, пов'язаних з температурою шкіри, тобто для виявлення теплових відхилень. Термографія є прекрасним доповненням до клінічного обстеження, а також інших методів візуалізації, наприклад, ультрасонографії, радіології та сцинтиграфії; її застосування можливе для скринінгу з наступним створенням баз даних пацієнтів, що особливо важливо в онкології, неонатології, стоматології та психіатрії [1].

Зародження медичної термографії припадає на 1957 рік, коли хірург доктор Р. Лоусон виявив, що шкіра над раковою зоною у пацієнтів з раком молочної залози має вищу температуру. Починаючи з 1970-х рр., цей метод застосовується в багатьох областях медицини. На ранніх етапах становлення методу він мав ряд суттєвих проблем, таких як низька чутливість детекторів і погана підготовка фахівців, що були джерелом помилок і сповільнили прийняття цієї методики до 1990 року. На сьогоднішній день розроблені тепловізійні системи з технічно вдосконаленими тепловими камерами, поєднаними з комп'ютерами із складними програмними рішеннями. Можливе

отримання зображень хорошої якості, які можуть бути додатково оброблені для отримання достовірної інформації [3].

Метод інфрачервоної термографії визнаний Радою Американської Медичної Асоціації можливим діагностичним інструментом з 1987 року і нещодавно був визнаний Американською академією медичної інфрачервоної томографії. Було створено такі асоціації та організації, як Європейську асоціацію термолонії, Американську академію теріології, Асоціацію термографії Великобританії, Північно-Норвезький центр медичної термографії та Німецьке товариство термографії та медицини регулювання; їх метою є розробка відповідних протоколів та подальше вдосконалення надійних стандартизованих методів для клінічного застосування[1]. Термографічний метод широко застосовується також в Китаї, Японії, Кореї, Австрії, Польщі, Великобританії, Канаді, Німеччині та Італії в різних галузях медицини[4].

Метод інфрачервоної термографії заснований на вимірюванні інфрачервоного електромагнітного випромінювання об'єкта. Цей вид випромінювання властивий усім об'єктам при температурі вище абсолютного нуля ($T > 0 \text{ K}$). Інфрачервоні вимірювальні прилади вловлюють інфрачервоне випромінювання, яке випромінює предмет, і перетворює його в електронний сигнал. Найбільш базовим інфрачервоним пристроєм є пірометр, який має єдиний вихід за допомогою одного датчика. Більшість вдосконалених пристроїв включає масив датчиків для отримання детального інфрачервоного зображення. Різниця між видимим зображенням та інфрачервоним зображенням полягає в тому, що видиме зображення є поданням відбитого від об'єкта світла, тоді як в інфрачервоному зображенні об'єкт є джерелом випромінювання і може спостерігатися інфрачервоною камерою без світла. Зображення, отримані за допомогою інфрачервоних камер, перетворюються у видимі зображення шляхом призначення кольору кожному інфрачервоному енергетичному рівню. Результатом є зображення, яке називається термограмою[5].

Температура поверхні тіла залежить від особливостей васкуляризації (інтенсивності кровообігу та лімфообігу), рівня метаболічних процесів і

відмінностей в теплопровідності. Запалення призводить до гіпертермії, тоді як погана перфузія, дегенерація та зниження м'язової активності можуть спричинити гіпотермічну картину. Зниження температури шкіри також пов'язане з порушеннями опорно-рухового апарату. Метод інфрачервоної термографії знайшов застосування в таких галузях медицини, як неврологія, хірургія на відкритому серці, діагностика судинних захворювань, синдрому рефлекторної симпатичної дистрофії, в урології та масовому скринінгу лихоманки. Багато досліджень було зосереджено діагностиці раку молочної залози. На сьогоднішній день термографія молочної залози досягла середньої чутливості та специфічності 90%. Аномальна термограма є важливим біологічним маркером раку молочної залози; можливе пояснення полягає в тому, що ріст пухлин викликає посилення кровотоку внаслідок судинної проліферації.

Широке застосування методу зумовлене його численними перевагами. По-перше, це без контактність: використовувані пристрої є безконтактними термометрами, що дозволяє безпечно виміряти температуру надзвичайно гарячих предметів або небезпечних продуктів. По-друге, метод термографії забезпечує двовимірні теплові зображення, завдяки чому можна порівняти певні області об'єкта дослідження. Наступною перевагою методу є робота в режимі реального часу, що дозволяє не тільки високошвидкісне сканування нерухомих об'єктів, але і отримання зображень об'єктів, що рухаються. Важливою перевагою методу є також його неінвазивність. Термографія також не має жодного шкідливого радіаційного впливу, який має місце, наприклад, в рентгенографії, і підходить для тривалого та багаторазового використання.

Однак метод інфрачервоної термографії має і певні недоліки. Нещодавно з'явилося швидке та доступне обладнання, але інфрачервона камера все ще залишається дорогою вартісною, а недорогі її моделі з високим просторовим рішенням забезпечують меншу точність, що робить їх непридатними для деяких досліджень. Інфрачервоні зображення також важко інтерпретувати; потрібна спеціальна підготовка[5]. Результати дослідження також певною

мірою залежать від умов його проведення, таких як температура повітря, повітряний потік або вологість, хоча на сьогоднішній день вдалося досягти вдосконалення чутливості інфрачервоної камери, а апаратура має відмінне часове рішення, а також калібрування відповідно до випромінювання тепла, кімнатної температури, вологості та відстані до об'єкта. Незважаючи на ці покращення, проблема все ще залишається актуальною через те, що лише частина наукових статей (6,5 відсотків від загальної кількості статей станом на 2013–2017 роки) мають повну методологію збору даних (правильне калібрування та/або програмне забезпечення для шкірної тепловіддачі, відстані до об'єкта, вологості повітря, температури повітря тощо). Загальні рекомендації, стандарти та протоколи з термографії запропоновані у 2002 році та передбачають дотримання діапазону температур між 18 та 23 ° С під час дослідження та дотримання мінімального періоду тривалістю 15 хвилин для адаптації температури пацієнта до температури приміщення[2]. Відсутність стандартизованих еталонних зображень також є проблемою. Дослідницька група з Університету Гламоргану проводить дослідження для визначення «нормальних» термограм і створює «Інфрачервоний атлас нормального розподілу температури на шкірі»[1].

Отже, метод інфрачервоної термографії – це цифровий метод двовимірного зображення, який надає дані про фізіологію тканин шляхом аналізу їх інфрачервоного випромінювання. Наразі цей метод не застосовується як самостійний метод діагностики, але його використовують з метою профілактичної діагностики та як допоміжний діагностичний метод. Вдосконалення апаратного та програмного забезпечення теплографічних пристроїв призвело до підвищення точності результатів вимірювань, що посилило інтерес до методу. В майбутньому передбачається подолання більшості недоліків термографії, пов'язаних з низькою точністю та специфічністю, що дозволить йому стати основним методом скринінгу та діагностики певних захворювань.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Diakides NA, Bronzino JD. Medical Infrared Imaging. London – New York: Taylor & Francis; 2008.
2. Hildebrandt C., Raschner, C., Ammer K. An Overview of Recent Application of Medical Infrared Thermography in Sports Medicine in Austria. Sensors (Basel), 2010; 10(5): 4700–4715.
3. Shterenshis M. Challenges to Global Implementation of Infrared Thermography Technology: Current Perspective. Cent Asian J Glob Health, 2017; 6(1): 289.
4. Mikulska D. Contemporary applications of infrared imaging in medical diagnostics. Ann Acad Med Stetin, 2006; 52(1):35-9.
5. Usamentiaga R., Venegas P., Guerediaga J., Vega L., Molleda J., Bulnes F. Infrared Thermography for Temperature Measurement and Non-Destructive Testing. Sensors (Basel), 2014 Jul; 14(7): 12305–12348.

УДК 37.01

ТВОРЧА СПАДЩИНА АНТОНА МАКАРЕНКА У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА СВІТОВІЙ ПЕДАГОГІЦІ

Луганська Альона Костянтинівна

викладач вищої категорії

Бондар Олена Валеріївна

к.п.н., викладача вищої категорії

Верховод Ольга Вікторівна

к.ф.н., викладач вищої категорії

Будкова Юлія Андріївна

Шамрай Ольга Володимирівна

Піменов Владислав Сергійович

Студенти

ВП «Старобільський гуманітарно-педагогічний

коледж ЛНУ імені Тараса Шевченка»

м. Старобільськ, Україна

Анотація. У статті розглянуто науково-педагогічну спадщину видатного педагога ХХ століття А.Макаренка; показано окремі аспекти його педагогічної системи, зокрема виховання в сім'ї, колективну життєдіяльність, роль праці у вихованні підростаючого покоління; розкрито значення педагогічних ідей та досвіду вченого-новатора для сучасного вітчизняного та зарубіжного виховного процесу.

Ключові слова: педагогічна спадщина, педагогічна діяльність, теорія, методи навчання та виховання, макаренкознавство.

Соціально-економічні перетворення, що відбуваються в Україні, об'єктивно пов'язані з якісними змінами в освітній сфері та педагогічній науці. Переосмислюються не лише мета й завдання педагогічної науки, а й методи та

результати освітньо-виховної діяльності. Формування у молоді ціннісних орієнтацій є однією з найважливіших у виховному процесі навчальних закладів. Існуючі суперечності, пов'язані з необхідністю формування особистості з активною соціальною позицією, здатної до саморозвитку й самовдосконалення – з одного боку, й несприятливою ситуацією в українському соціумі, де, на превеликий жаль, проблема дитячої безпритульності не є вигаданою, де зростає наркоманія та алкоголізм, де особистість орієнтується на матеріальну забезпеченість, комфорт, розваги – з іншого боку, спонукають звернутися до творчої спадщини Антона Макаренка, теоретичні й практичні здобутки якого вплинули на виховний процес своєї країни, а найвизначніші – на напрями розвитку світової педагогіки.

Окресленій проблемі присвячена значна кількість публікацій: наукові статті, монографії, дисертаційні дослідження, періодичні видання, тощо. Переважна більшість робіт пов'язана з оцінкою особи А. Макаренка як педагога й аналізом та актуальністю його досвіду. Світові й вітчизняні педагоги акцентують увагу на таких аспектах педагогічного досвіду Макаренка, як: роль колективу у розвитку особи, принципи паралельної дії, єдність виховання й життя, умови ефективності трудового виховання, тощо.

Новаторський підхід Антона Макаренка до розв'язання проблем соціалізації молоді, до окреслення ідеального образу людини майбутнього та практичних шляхів її формування протягом багатьох років залишається предметом інтересу українських вчених та громадськості. Значний внесок у розвиток макаренознавства внесли українські вчені – Н. Абашкіна, А. Бойко, І. Зазюн, Л. Крамущенко, М. Окса, А. Ткаченко та інші [1, с. 217 - 224].

Усвідомлюючи, що час, коли жив і працював педагог, наклав ідеологічний відбиток на його творчість, сучасні вчені, педагоги розуміють, що використовувати її в практиці сучасної української школи треба творчо та об'єктивно.

З огляду на це метою нашої статті є узагальнення провідних тенденцій педагогічного досвіду Антона Макаренка та показ їх значення у вітчизняній та світовій педагогіці.

Наукова творчість А. Макаренка невіддільна від процесу створення нової педагогіки, а його педагогічний досвід ми справедливо називаємо новаторським. Історичне значення спадщини великого педагога-новатора, як зазначав німецький вчений Гетц Хілліг, полягає в тому, що у його працях можна знайти ґрунтовну відповідь на найсучасніший педагогічний запит, а його ідеї, як стверджують вітчизняні дослідники, дістають подальшого розвитку у різних освітньо-виховних системах сучасності [9, с. 9 - 11].

У педагогічній системі А. Макаренка важливе місце займають проблеми сімейного виховання. На допомогу вихователям він написав «Книгу для батьків», «Лекції про виховання дітей». Ці твори стали своєрідною енциклопедією сімейного виховання. У своїх працях Антон Макаренко обґрунтував умови успішного виховання в сім'ї. До цього він відвідав багато родин, спілкувався з батьками, допомагав їм порадами. Таким чином, у Антона Семеновича зібралось багато матеріалу, досвіду, думок, вражень щодо сімейного виховання. По-перше, вчений вважав, що важливе значення для виховання дітей має правильна організація життя сім'ї. В цьому, як підкреслював А. Макаренко, не може бути дрібниць. Тут все впливає на дітей: розпорядок життя, відношення до речей, чистота взуття, одягу, квартири. Великий вплив мають стосунки між батьками, між батьками та дітьми. По-друге, поведінка батьків, їх приклад, авторитет, тобто все батьківське і материне життя – робота, думки, звички, почуття, прагнення теж мають великий виховний вплив на дітей. Ми погоджуємося з його думкою, що батьки виховують дітей навіть тоді, коли їх нема вдома, вони виховують їх своїм прикладом. Батьківська вимога до себе, як писав А. Макаренко, батьківська повага до своєї сім'ї, батьківський контроль за кожним своїм кроком – ось головний метод виховання. Ця макаренівська порада не втратила актуальності й сьогодні. По-третє, у виховній роботі праця має бути одним з основних

елементів, наголошував Антон Семенович і докладно проаналізував сенс та значення трудового виховання в сім'ї, звернув увагу, що особливо повинні пам'ятати батьки. Серед цих порад можна вирізнити такі, які сприяють формуванню умінь організувати свій успіх, застосовуючи нові методи, нові прийоми роботи, надаючи цікаві організаційні завдання [7, с. 304].

Велич педагогіки А. Макаренка полягає в тому, що він показав можливості успішного виховання в родині. При цьому був глибоко переконаний, що «кожна сім'я повинна самостійно розв'язувати багато педагогічних завдань, користуючись аж ніяк не готовими, запозиченими рецептами» [7, с. 259].

Закінчуючи перший том «Книги для батьків» великий педагог сподівався, «що читач знайде у цій книзі корисні для себе вихідні позиції для власного педагогічного мислення» [7, с. 259]. Підводячи підсумки своєї виховної роботи, Антон Макаренко відмічав: «Якщо б хто-небудь запитав, як би я міг коротко визначити суть мого педагогічного досвіду, я б відповів, що як можна більше вимоги до людини і як можна більше поваги до неї» [10, с. 65 - 80].

Засади сімейного виховання стали об'єктом уважного вивчення зарубіжними дослідниками й почали популяризуватися серед батьківської спільноти країн світу.

Неоднозначність процесів, що відбуваються в Україні, формують несприятливе виховне середовище (дефіцит людяності, зростання правопорушень, вплив вулиці), де очевидною є неспроможність дорослих ефективно впливати на виховання молодого покоління. А виховання в тому й полягає, як зазначав А. Макаренко, що доросле покоління передає свій досвід, свою пристрасть, свої переконання молодшому поколінню. Для розвитку теорії виховання виняткове значення має науковий погляд А. Макаренка на сам процес виховання. «Виховання, – підкреслював педагог, – процес соціальний... З усім складним світом навколишньої дійсності дитина входить в безкінечне число стосунків, кожне з яких обов'язково розвивається, переплітається з іншими стосунками, ускладнюється фізичним і моральним ростом самої дитини. Весь цей «хаос»

створює певні зміни в особистості дитини. Спрямувати цей розвиток і керувати ним – це завдання вихователя» [6, с. 14].

Більшість невдач виховного процесу в сучасних навчальних закладах відбувається через небажання або невміння педагогів чітко забезпечити сформульовану А.Макаренком вирішальну вимогу ефективності виховного процесу – розумне поєднання моральних уявлень вихованців з організацією відповідного досвіду, які переводять ці уявлення в площину діяльності, вчинку, звички. У Антона Семеновича є дуже багато думок про підготовку вчителя-вихователя, як для тодішньої школи, так і для сучасної. Педагог обґрунтував умови та принципи успішного сімейного виховання, серед них: дружні, турботливі стосунки між батьками й дітьми, єдність вимог батьків у вихованні дітей, максимум поваги до дитини. Отже, у вихованні трудність не в питанні, що слід робити, а як це зробити. В основі цього лежить педагогічна майстерність. Новим питанням педагогічних ідей А. Макаренка була розробка рис педагогічної майстерності. Саме тут, на нашу думку, виявилися діалектичність його мислення, педагогічна зіркість та творчий стиль. Значення педагогічної майстерності А. Макаренка полягає в умінні поєднати теорію з практикою. Про це педагог розповів у «Педагогічній поемі», «Деякі висновки з мого педагогічного досвіду» та ін. Рисами педагогічної майстерності, за Макаренком, є:

- орієнтація вихователя в будь-яких обставинах;
- вміння знайти потрібні ефективні засоби впливу;
- індивідуальний підхід до вихованця;
- вміння організувати колектив;
- педагогічний ризик;
- знання педагогіки та психології.

Для педагогічної роботи потрібні не тільки знання, а й спеціальні навички: організаторські, постановка голосу, міміка, жести. «Я став справжнім майстром тільки тоді, коли навчився говорити «йди сюди» з 15 – 20 відтінками в голосі, коли навчився давати 20 нюансів в постановці обличчя, статури,

голосу...» [6, с. 14]. Це питання педагогічної техніки, якої можна досягти тільки з досвідом.

Ми погоджуємося з думкою вченого-педагога, що кожна освітня, навчальна дія має виховний характер, що не можна обмежити процес виховання лише освітньою дією, що виховний процес має право на існування як самодостатній. Вважаємо, що це стосується не тільки освітніх закладів, а й українського суспільства в цілому.

Дослідження педагогічної спадщини А. Макаренка показали, що ряд ідей, а головне – педагогічні інструменти, є особистісно орієнтованими, їх вивчення допоможе в розробці сучасних особистісно орієнтованих педагогічних технологій. Гуманістична сутність його виховної системи полягає в тому, що педагог постійно розширював межі розвитку своїх вихованців, він був великим майстром щодо індивідуального підходу й наполегливо створював ситуації, які вимагали від вихованців потрібного, належного, розвиваючи тим самим максимально їхні потенційні можливості.

Багато й інших ідей, порад Антона Макаренка сьогодні є актуальними для всього суспільства. Він започаткував те, що ми нині називаємо «громадянське виховання». Сучасні освітні заклади України мають бути максимально зорієнтовані на створення умов для молоді, а саме: брати участь у навчально-виховному процесі, приймати самостійні рішення, відчувати відповідальність за себе й за інших. Зараз багато говорять про учнівське самоврядування, вважаючи його практичною школою демократії. Антон Макаренко вважав його надійним помічником у вихованні. Але самоврядуванню треба вчити і вчитись. Педагог не грав з дітьми в самоврядування, він вчив їх жити, самостійно приймаючи рішення. Вчив і при цьому вказував, що без чіткого осмислення, з чого почати й до чого йти, нічого, крім компрометації ідеї, не буде.

Центральною ідеєю педагогічної системи А. Макаренка стала ідея виховання у колективі та через колектив. Ця сутнісна серцевина його творчої спадщини посідає чільне місце у вітчизняних та зарубіжних дослідженнях (від повного заперечення ідеї колективізму до позитивної оцінки деяких його складових). У

своїй науковій спадщині педагог подав теорію дитячого колективу, розкрив основні його ознаки, визначив стадії його розвитку, шляхи формування та методика використання виховних можливостей колективу. Сформований і вихований ним колектив – середовище, яке послуговувалося високими моральними орієнтирами, діяло на засадах самоврядування та давало можливість дитині відчути свої сили. Згідно з його вченням характерними ознаками стилю життя та діяльності дитячого колективу є: мажор, почуття власної гідності, захищеності, здатність до орієнтування, гальмування, звичка поступатися товаришеві, єдність колективу. Практика підтверджує, якщо панує життєрадісний тон, в основі якого свідомо дисципліна, єдність і дружба, почуття власної гідності кожного члена колективу, виховання учнів дається легше. Питання виховуючого колективу наразі залишається дискусійним і серед вітчизняних вчених. Нині цей компонент майже зник з наукового вжитку, оскільки колективні організаційні форми не є загальноприйнятими в нових суспільно-економічних умовах. Але хочеться зазначити, що теорія виховуючого колективу забезпечила науковий підхід до проблеми педагогічної майстерності та методики виховання в цілому, а практична реалізація його ідей сприяла вирішенню проблем теорії моралі, учнівського самоуправління, свідомої дисципліни, творчої діяльності. Не можна недооцінювати роль спілкування людини з людиною в колективі для власного саморозвитку, самопізнання та для соціалізації. Сам педагог сповідував і пропагував не тоталітаристську колективність, а демократичну. Рада командирів, без консультацій з якою Антон Семенович не приймав жодного рішення, керувала всім життям колонії, стала першим паростком самоуправління й демократії [5, с. 13 - 20]. Саме таку колективність ми повинні сповідувати сьогодні, колективність, яка б сприяла, дозволяла формувати самодостатню, розвинену особистість.

Підсумовуючи сказане, слід підкреслити, що А. Макаренко створив найефективнішу педагогічну систему ХХ ст. В його творах всебічно та глибоко показано теорію й практику виховання нової людини; визначено роль

колективу та праці в цьому складному та тривалому процесі; охарактеризовано цілісну систему науково-педагогічного знання, системотворчим елементом якої є принцип доцільності та єдності особистості колективу. А. Макаренко зробив більше ніж будь-хто для того, щоб виховати високо моральних, гідних громадян своєї країни. Розроблені Антоном Семеновичем основи сімейного виховання, завдяки практичній обумовленості не втратили актуальності й сьогодні. Запропоновані педагогом закони колективної життєдіяльності набули світового значення. Ряд педагогічних відкриттів педагога-новатора є дуже значущі, але на жаль на сьогодні ще не достатньо оцінені. Серед них ідея виховного колективу як основа цілісної системи формування особистості. Перед українськими вченими, педагогами-практиками стоять досить складні завдання, пов'язані з подальшим опануванням спадщини класика світової педагогіки, яка була, є і буде життєдайним джерелом для розвитку педагогічної науки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абашкіна Н. Чи актуальна сьогодні педагогіка А.С.Макаренка? // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. – 2003. – Випуск 1. – С. 217-224.
2. Бойко А.М. Педагогічна спадщина в контексті загальнопедагогічної підготовки вчителів // Педагогіка і психологія. – 1998. – №1. – С. 162 - 168.
3. Дічек Н.П. Спадщина А.С. Макаренка у контексті світового історико-педагогічного процесу ХХ століття (на матеріалах англomовних джерел).- К.,2005.– 36 с.
4. Гриценко Л.И. Педагогические идеи А.С. Макаренка за рубежом // Педагогика.– 2004. – №7. – С.76 - 84.
5. Кумарин В.В. Макаренко, которого мы не знали или куда реформировать школу / Народное образование.– 2002, № 8. – С. 13 - 20.
6. Макаренко А.С. Педагогічні твори.– М. – Т.5. – 14 с.
7. Макаренко А.С. Книга для батьків. – К. : Радянська школа. – 1972. – с. 259, с. 304.
8. Окса М. М. Універсальні цінності спадщини А.С. Макаренка і сучасність // Шлях освіти. – 1998. – № 1. – С. 32 - 46.
9. Хиллиг Г. Макаренко – педагог, а не писатель // Імідж сучасного педагога. – 2003. – № 2. – С. 9 -11.
- 10.

Ярмаченко Н. Д. Педагогическая деятельность и творческое наследие
А. С. Макаренка. Книга для учителя. – К. : Радянська школа, 1989. – С. 65 - 80.

ЯК ПІДВИЩИТИ ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ УЧНІВ ДО НАВЧАННЯ

Хлопик Ірина Ярославівна

аспірант

Дрогобицького державного

педагогічного університету

імені Івана Франка

м. Дрогобич, Україна

Анотація: Для школярів основним завданням є одержання загальної освіти (бажано в еквіваленті знань), але натомість ми отримуємо бали, а не нові пізнання. Великою задачею для педагогів постає зацікавлення учнів до занурення у глибини науки і створення сприятливих морально-психологічних умов для активної навчальної діяльності та збільшення її обсягу.

Ключові слова: інноваційна технологія, ефективність уроку, індивідуалізація, демократизація, дисциплінування.

На сучасному етапі педагогіка покликана вирішувати, зокрема, такі завдання:

- вдосконалення змісту освіти;
- вироблення принципово нових засобів навчання, навчального обладнання;
- підготовка підручників відповідно до вдосконалення змісту освіти;
- комп'ютеризація праці вчителя;
- вироблення нових і модернізація наявних форм і методів навчання;
- підсилення виховної ролі уроку;
- вдосконалення змісту й методики виховання;
- вироблення шляхів демократизації та гуманізації життя і діяльності школи. [1, с. 21-22]

Організація діяльності вихованців за своєю специфікою пов'язана з певною вимогливістю та засобами дисциплінування. Природа організаційного процесу є такою, що він завжди активізує вольові якості педагогів, і, на жаль, об'єктивно створює небезпеку зловживання тиском на учнів, тобто проявів педагогіки авторитаризму. Дійсно, саме у методах організації діяльності, як і деяких методах стимулювання, найбільшою мірою утримувались авторитарні педагогічні стереотипи. Занадто категоричні вимоги, невиправдані обмеження, надмірний контроль – усе це добре відомі вади організації шкільного життя. Цей факт може призвести до враження, що на тлі сучасної тенденції демократизації виховання роль методів організації діяльності учнів постійно знижується. Але таке враження було б помилковим. Організація є кардинальною умовою функціонування будь-якої соціальної системи. Брак організації, який проявляється у неозначеності вимог, непродуманості розпорядку, безконтрольності, може завдати не меншої шкоди, ніж зловживання дисципліною. Чіткість організації життя та діяльності дитячого колективу, що досягається демократичними засобами, не протистоїть розвитку і саморозвитку особистості, а навпаки – сприяє самоствердженню та самореалізації кожного учня. Вдосконалення педагогічних технологій на гуманних засадах неможливе без відповідних змін у засобах організації діяльності вихованців. [2, с. 161] Отже, якщо дитина буде більш зорганізованою її прагнення будуть зростати і зацікавленість навчанням буде вже не так гостро стояти.

Тепер розглянемо питання інноваційних технологій на уроці, і чи це сприяє зацікавленості учнів? Можливо, і так, бо життя іде вперед, розвиток науки і техніки передує, тому неодмінно потрібно користуватись новизною. Адже, інноваційна технологія – це створення та застосування нововведень для розв'язання педагогічних проблем. Це нові методи і форми педагогічної діяльності. Як і б інновації не вводилися, тільки на уроці, як і багато років назад, зустрічаються учасники освітнього процесу: вчитель і учень. Що б не стверджували про комп'ютеризацію і дистанційну освіту, вчитель завжди буде

капітаном в цьому плаванні. Вчитель – свого роду режисер. Він повинен максимально точно і повно реалізовувати сценарій – створити цілісний, результативний, цікавий для учнів урок. Кожний вчитель в своїй педагогічній діяльності повинен прагнути стати майстром своєї справи, для цього потрібно постійно підвищувати ефективність і якість уроку.

Основними особливостями інноваційної педагогічної діяльності є особистісний підхід (спрямованість на особистість, гуманістична природа), творчий, дослідно-експериментальний характер, стійка вмотивованість на пошук нового в організації навчально-виховного процесу.

Інноваційна педагогічна діяльність є основою оновлення навчальних закладів, чинником розвитку освітніх систем. [3, с. 254-255]

Ще одним, дуже ефективним методом є заохочення учнів за докладені зусилля, а не за здібності. Ця вимога виходить з того, що діти мають різні здібності, і те, що від одного вимагає зусиль, дається іншому без особливої напруги. Безумовно, іноді треба відзначити й здібності, але стриманіше, ніж працьовитість.

Це застосування має позитивні наслідки:

- розвиває у вихованців сферу позитивних емоцій;
- спрямовує ці позитивні емоції на корисні справи;
- поширює позитивні емоції на педагога, створює довіру учня до нього і тим прокладає шлях до подальшого педагогічного впливу на даного вихованця;
- сприяє зацікавленості учня даним предметом.

Дуже цікавим прийомом є запропонувати учневі роль, яка потребує від нього більших досягнень. А.С. Белкін розповідає про яскравий випадок, в якому вчителька вдало застосувала цей прийом. Вона доручила посередньому учневі провести замість неї декілька уроків географії, і тим, значно підняла його інтерес до цього предмету і взагалі до навчання. (2)

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Луцик Д., Скалич Л., Калин Н. Загальні основи педагогіки: посібник, - 2012.- . С. 21-22
2. Трухін І., Шпак О. Психолого-технологічні основи шкільного виховання: посібник, - 2003.- С.161-183
3. Дяківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: монографія, -2004.- С.254-255

**ЮРИДИЧНІ ГАРАНТІЇ ОБМЕЖЕНЬ ОСОБИСТИХ ПРАВ ТА СВОБОД
ГРОМАДЯНИНА**

Купін Арнольд Павлович

к.ю.н., доцент

доцент кафедри конституційного
адміністративного та трудового права

Національний університет «Запорізька політехніка»

м.Запоріжжя, Україна

Анотація: стаття присвячена юридичним гарантіям законності, основним засадам забезпечення прав і свобод громадян, гарантам законності обмеження прав і свобод людини і громадянина, судовому захисту прав і свобод.

Ключові слова: юридичні гарантії, законність, забезпечення прав і свобод, організаційно-правові гарантії.

Законність грає важливу роль в забезпеченні реалізації прав і свобод людини, оскільки реалізація основних прав, свобод і обов'язків громадян за своєю суттю лише частина більш загальної проблеми - застосування норм права і дотримання законності. При цьому у визначенні державою кордонів користування індивідом своєї волі законність набуває більшого значення.

Під терміном «законність» можна розуміти вимогу неухильного дотримання законів, втілене і конкретизоване в правових приписах, і реалізоване всіма учасниками суспільних відносин з метою встановлення правового порядку.

До заходів забезпечення законності відносяться гарантії законності. У правовій літературі представлено різне розуміння гарантій законності. Так, гарантії законності визначають як об'єктивно сформовані фактори і спеціально вжиті заходи зміцнення режиму точного і неухильного втілення вимог закону в

життя. Інші автори пов'язують гарантії законності з умовами і засобами, які забезпечують громадянам можливість здійснення ними своїх прав [1, с. 236].

Загальним в зазначених визначеннях є те, що всі умови, заходи, способи, засоби і фактори, що виступають в якості гарантій законності, покликані підтримувати, в певних випадках відновлювати режим законності. Недарма питання щодо гарантій називають питанням про реальність правових явищ.

Виходячи з теми дослідження законності обмежень прав і свобод людини, нас цікавлять юридичні гарантії, що складаються з системи юридичних засобів, за допомогою яких забезпечується суворе і неухильне дотримання законності в усіх сферах суспільного життя.

Можна погодитися з думкою авторів, які пропонують широке розуміння юридичних гарантій законності і називають такі складові поняття юридичних гарантій законності, як нормативно-правові акти і діяльність державних органів щодо втілення приписів зазначених актів в життя. Таке розуміння дає можливість розглянути в якості гарантій законності обмеження особистих прав і свобод людини і громадянина організаційно-правові гарантії, під якими розуміються організація органів державної влади та їх діяльність по забезпеченню законності обмежень прав і свобод [2, с.32].

Також слід звернути особливу увагу на такі нормативні приписи, як принципи законності обмеження прав і свобод особистості, що впливають із загальних принципів правової системи, які відносять до юридичних гарантій законності в широкому сенсі.

Правове регулювання в сфері прав людини, і зокрема в сфері обмеження прав і свобод людини, базується на принципах, які зазвичай знаходять відображення в конституції [3, с. 169].

Стосовно гарантій законності обмежень прав і свобод особистості можна виділити принципи загального характеру і спеціальні принципи, які застосовуються безпосередньо до обмежень прав і свобод.

До основних засад забезпечення прав і свобод, в тому числі правомірності обмежень прав і свобод людини, можна віднести наступні принципи:

визначення держави як демократичної, правової і соціальної; гуманізм; невідчужуваний характер основних прав; безпосередньо дію прав і свобод особистості; обов'язок держави сприяти громадянам в реалізації їх прав і свобод; на повазі до людської гідності, рівноправність, рівність прав і свобод, гарантованість прав і свобод людини і громадянина та інші не менш значущі принципи. У конституціях багатьох країн закріплено зобов'язання держави гарантувати права і свободи людини.

Оскільки гарантом прав і свобод особистості виступає сама держава, з метою перешкоджання безпідставного обмеження свободи особи і встановлення режиму законності, в тому числі в сфері прав людини, вона засновує систему органів державної влади, до компетенції яких входить охорона і захист прав і свобод людини і громадянина. При цьому в коло питань охорони і захисту прав і свобод особистості входить функція забезпечення законності встановлення та застосування обмежень прав і свобод як з боку суб'єктів приватного права, так і з боку держави.

Перш ніж перейти до характеристики організаційно-правових гарантій законності обмеження прав і свобод, включаючи особисті права і свободи, слід зробити застереження, що в законодавстві розглянутих країн найчастіше використовується термін «захист прав і свобод людини і громадянина». Однак гарантування законності обмеження прав і свобод особистості іманентно притаманне діяльності щодо захисту прав і свобод. Так, захищаючи права і свободи громадянина від втручання інших осіб або самих державних органів і установ або загрози такого втручання в права і свободи, держава в тому числі забезпечує (гарантує) законність обмеження прав і свобод громадянина, якщо таке втручання визнається їм правомірним, прісікає неправомірне обмеження прав і свобод і притягає до відповідальності осіб, які вчинили правопорушення. Серед гарантів законності обмеження прав і свобод людини і громадянина необхідно виділити такі державні органи загальної компетенції, як парламент, глава держави, уряд, органи судової влади, органи прокуратури, інститут омбудсмена.

Судовий захист прав і свобод людини є, мабуть, основною гарантією забезпечення законності обмежень прав і свобод особистості, що знайшла віддзеркалення в перших конституційних документах, присвячених правам людини, тому як судові органи стикаються з ситуаціями вже порушених прав і свобод, які необхідно вирішити і запобігти подальшому порушенню (неправомірне обмеження) прав і свобод конкретної особи і інших громадян [4, с.45].

Таким чином, зростаюча з року в рік кількість органів державної влади, до компетенції яких входить обмеження прав і свобод особистості, виявляє необхідність подальшого вдосконалення судової системи, в тому числі в сфері спеціалізації судового розгляду спорів, що виникають між громадянами і органами державного управління. Подальше реформування адміністративної юстиції дозволить громадянам вибирати більш ефективні способи захисту своїх прав і свобод, і підвищить в цілому потенціал судового захисту прав і свобод громадян, в тому числі від неправомірних обмежень з боку органів публічної влади.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антонович М. М. Співвідношення міжнародних та внутрішньодержавних механізмів забезпечення прав людини. // Наукові записки. НаУКМА. – Том 10. – К., 2000.
2. Бородін І. Права та свободи громадян, їх класифікація, гарантії реалізації / І. Бородін // Право України. — 2001. — № 12. — С. 32–34.
3. Кушніренко О. Г. Права і свободи людини та громадянина О. Г. Кушніренко, Т. М. Слінько. — Х. : Факт, 2001. — 440 с.
4. Шмельова Г. Юридичний механізм забезпечення прав людини (загальнотеоретична характеристика) // Право України. - 1994.- №10.

УДК: 615.322:451.1:582.682.84:616.65-002

**ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОСТАТОПРОТЕКТОРНОЇ АКТИВНОСТІ
ЛІПОФІЛЬНОГО ЕКСТРАКТУ ГАРБУЗА**

Дегтярьова Катерина Олександрівна

к.фарм.н., старший викладач кафедри якості, стандартизації та сертифікації
ліків

Національний фармацевтичний університет

Вишневська Лілія Іванівна

д.фарм.н., проф., зав. каф. аптечної технології ліків

Національний фармацевтичний університет

Гарна Світлана Василівна

д.фарм.н., проф., зав. каф. якості, стандартизації та сертифікації ліків

м. Харків, Україна

Національний фармацевтичний університет

Іванцик Леся Богданівна

к. фарм.н., асистент кафедри фармакології

Національний фармацевтичний університет

Анотація: В сучасному світі однією з найпоширенніших захворювань у чоловіків похилого віку є доброякісна гіперплазія передміхурової залози (ДГПЗ) [2, с. 25]. Лікування даного захворювання включає застосування різноманітної кількості лікарських препаратів, в першу чергу синтетичного походження, які мають безліч несприятливих побічних ефектів. Тому для вітчизняної фармації є актуальним пошук та дослідження нових рослинних субстанцій з перспективою їх використання в якості діючих речовин в складі оригінальних вітчизняних лікарських препаратів [1, с. 49].

Ключові слова: гіперплазія передміхурової залози, фармакологічна активність, ліпофільний екстракт м'якоті гарбуза.

Об'єктом досліджень був ліпофільний екстракт з м'якоті гарбуза *Cucurbita pepo* (L.) родини *Cucurbitaceae*. У попередній роботі фармакологічними дослідженнями нами була встановлена антиексудативна та протизапальна активність ліпофільного екстракту м'якоті гарбуза [3, с. 212]. Для поглибленого вивчення простатопротекторної активності метою даної роботи було визначення впливу даного препарату на стан ДГПЗ.

ДГПЗ моделювали щоденним внутрішньоочеревинним уведенням розчину для ін'єкцій «Еглоніл», (діюча речовина – сульпірид; виробництво – «Sanofi-Aventis», Франція) протягом 30 днів, у дозі 40 мг/кг.

Як препарат аналог за діючими речовинами, який призначають при ДГПЗ та в якості препарату порівняння використовували «Тиквеол» (виробництво – «Європа-Біофарм» (коди АТХ: А05АХ). З лікувальною метою препарат вводили в дозі 1 мл на 1 кг з 15-го дня ін'єкцій сульпіриду впродовж 22 днів.

Специфічну фармакологічну активність оксипросту оцінювали на щурах за допомогою стандартної моделі сульпірид-індукованої ДГПЗ, після чого встановлювали антипроліферативні, протинабрякові та антиоксидантні ефекти [4, с. 184; 5, с. 24].

Після закінчення експерименту на 38 добу досліду вилучали передміхурову залозу (ПЗ) та визначали масу латеральних долей передміхурової залози (ЛДПЗ), а також вміст загальної води, гідроперекисів ліпідів (ГПЛ) і загального білка в гомогенаті.

При дослідженні відносно інтактного контролю абсолютна маса ПЗ щурів збільшилася в 1,7 рази при вираженій тенденції до підвищення вмісту загальної води в тканинах ЛДПЗ в 1,6 рази (табл. 1).

При дослідженні біохімічних показників у гомогенаті ЛДПЗ контрольної групи тварин встановлено підвищення вмісту ГПЛ в 1,5 рази й загального білка в 1,3 рази (табл. 2).

Таблиця 1**Вплив екстракту м'якоті гарбуза на фізіологічні показники ЛДПЗ у щурів при сульпірид-індукованій гіперплазії передміхурової залози**

Умови досліджу	Абс. маса, мг	Загальна вода, %
Інтактний контроль	255,0 ± 5,48	24,3±0,3
Контрольна патологія	429,0 ± 8,7*	38,7±0,6*
ДГПЗ + екстракт м'якоті гарбуза	300,0 ± 7,1*/**	29,8±0,1*/**
ДГПЗ + Тиквеол	294,0 ± 6,8*/**	29,7±0,2*/**

Примітки: 1. * – p <0,05 відносно інтактного контролю;

2. ** – p <0,05 відносно контрольної патології;

3. n – кількість тварин у групі.

Таблиця 2**Вплив екстракту м'якоті гарбуза на біохімічні показники ЛДПЗ у щурів при сульпірид-індукованій гіперплазії передміхурової залози**

Умови досліджу	Вміст гідроперекисів ліпідів, нмоль/л МДА\г тканини	Вміст загального білка, мг/г тканини
Інтактний контроль	13,80 ± 0,08	110,6 ± 0,29
Контрольна патологія	20,77 ± 1,36*	146,1 ± 3,03*
ДГПЗ+екстракт м'якоті гарбуза	15,23 ± 0,25*/**	106,7 ± 1,17*/**
ДГПЗ+Тиквеол	15,9 ± 0,44*/**	107,2 ± 2,05*/**

Примітки: 1. * – p <0,05 відносно інтактного контролю;

2. ** – p <0,05 відносно контрольної патології;

3. n – кількість тварин у групі.

Результати досліджень показали, що екстракт м'якоті гарбуза пригнічує розвиток патологічного процесу в ПЗ, про що свідчило зменшення абсолютної маси ЛДПЗ в 1,4 рази відносно групи тварин контрольної патології. Також відмічена тенденція до зниження вмісту загальної води в тканині ЛДПЗ в 1,3 рази відносно групи щурів контрольної патології. У гомогенаті ЛДПЗ на тлі лікування ліпофільним екстракт м'якоті гарбуза знизився вміст ГПЛ і загального білка в 1,4 рази відносно групи щурів контрольної патології (табл. 1, 2).

Протягом усього періоду дослідження у піддослідних тварин явищ інтоксикації та зміни маси тіла не виявлено.

Препарат порівняння «Тиквеол» також виявляв антипроліферативні, протинабрякові та антиоксидантні властивості у щурів з гіперплазією ПЗ. Так, на тлі лікувального введення «Тиквеолу» у щурів зменшилися абсолютна маса ЛДПЗ в 1,5 рази, вміст загальної води – в 1,3 рази відносно групи щурів контрольної патології (табл. 1). У гомогенаті ЛДПЗ під впливом «Тиквеолу» вміст ГПЛ і загального білка знизилися в 1,3 і 1,4 рази відповідно відносно контрольної групи тварин (табл. 2). Добова доза для людини масою 70 кг дорівнює 1,68 мл.

Таким чином, при внутрішньо шлунковому уведенні ліпофільного екстракту м'якоті гарбуза LD₅₀ встановити не вдалося, так як усі тварини залишалися живими протягом усього терміну спостереження. Досліджувальний екстракт належить до VI класу токсичності та є відносно не шкідливою речовиною [6, с. 47].

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Маркін П. М. Вивчення простатопротекторної активності оксіпросту при експериментальній гіперплазії передміхурової залози / П. М. Маркін, Н. М. Кононенко // Український біофармацевтичний журнал. – 2012. – № 4. – С. 49-54.
2. Журавель І. О. Синтез і вивчення простатопротекторної дії похідних 4Н-піридо[4',3':5,6]пірано[2,3-d]піримідинів / І. О. Журавель, С. А. Гращенкова, Л.

- В. Яковлева, О.В. Борисов, С.М. Коваленко, В.П. Черних // Журнал органічної та фармацевтичної хімії. — 2006. — Т. 4, вип. 3(15). — С. 25-30.
3. Дегтярьова К. О. Дослідження антиескудативної дії та протизапальної активності ліпофільного екстракту гарбуза / К. О. Дегтярьова, Л. І. Вишневська, С. В. Гарна, Н. М. Кононенко, О. Ю. Ткачук // Збірник наукових праць співробітників НМАПО ім. П. Л. Шупика. — 2019. — Вип. 34. — С. 212-221.
4. Простатопротекторы / С. М. Дрововоз, Т. А. Бухтиарова, В. В. Россихин и др.; под ред. С. М. Дрововоз. — Х.: ООО Производственное предприятие Пляда, 2005. — 184 с.
5. Экспериментальные модели для изучения средств лечения гиперплазии предстательной железы: метод. рек. / Т. А. Бухтиарова, С. М. Дрововоз, А. Г. Резников и др.. — К.: МЗ Украины, ГФЦ, 2003. — 24 с.
6. Сидоров К. К. О классификации токсичности ядов при парентеральных способах введения / К. К. Сидоров // Токсикология новых промышленных химических веществ. — М., 1973. — Вып. 13. — С. 47–57.

УДК 336.24 (477)

МИТНЕ ОФОРМЛЕННЯ ЯК ОДИН З ОСНОВНИХ ЕЛЕМЕНТІВ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Матчук С. В.

кандидат юридичних наук
доцент кафедри публічного управління та адміністрування
Національна академія внутрішніх справ м. Київ, Україна

Гончарук С. С.

студент 4 курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ

В статті здійснено загальну характеристику митного оформлення як один з основних елементів митної політики України. Розкрито особливості застосування митного оформлення як один з основних елементів митної політики, передбачено ст. 5 Митного кодексу України. Досліджено умови, за яких можливе митне оформлення в механізмі провадження митної політики України.

Ключові слова: митна політика, митне оформлення, митна декларація, митний контроль.

З давніх-давен усі розвинуті держави, з метою забезпечення національної безпеки та захисту економічних інтересів, намагаються контролювати процеси перевезення товарів через кордони. Реалізації вищезазначених завдань зумовила створення так званої митної політики.

Митна політика являє собою сукупність принципів та напрямків діяльності держави з метою захисту економічних інтересів держави шляхом впровадження тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньо-економічної торгівлі. Вона виступає важливим фактором у формуванні суверенної та незалежної держави [1, с. 24].

У результаті митного контролю товарів і транспортних засобів митним органом здійснюється митне оформлення, а саме - ряд дій, що пов'язані безпосередньо із закріпленням (документуванням) результатів перевірки.

Чинний митний кодекс України визначає митне оформлення як виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення [2]. На мою думку визначення, запропоноване в кодексі, не розкриває самої суті даної операції.

І.О. Іващук розуміє дане поняття наступним чином: митне оформлення - це процес здійснення процедур, які необхідно вчинити для переміщення транспортних засобів та товарів [3, с. 76].

У свою чергу О.П. Парацій запропонував свою авторську думку щодо даного питання і визначає митне оформлення як сукупність дій, пов'язаних з пропуском в Україну чи за її межі товарів, майна та іншого роду предметів, що переміщуються через митний кордон України [4, с. 36].

З вищезазначених визначень можна виокремити мету здійснення митного оформлення, що полягає у забезпеченні дотримання встановленого законодавством України порядку переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, а також забезпечення статистичного обліку ввезення на митну територію України, вивезення за її межі і транзиту через її територію товарів [2].

Процес митного оформлення, порядок здійснення операцій, а також форми митних декларацій та інших документів, які використовують для митного оформлення і порядок їх оформлення визначається Кабінетом Міністрів України [5, с. 369-370].

Товари, транспортні засоби та інші предмети, які переміщуються через кордон України потребують обов'язкового декларування. Сам процес декларування реалізується шляхом подання заяви митним органам, що містить відомості про переміщувані товари, мету їх переміщення суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності через митний кордон України, а також зазначаються інші дані, необхідні для митного контролю і як результату – митного оформлення [2].

Митна декларація є законодавчо закріпленим документом, на основі якого відбувається декларування товарів, а також вона є підставою для допуску товарів до процесу розмитнення. Таким чином, відповідно до Митного кодексу України митна декларація визначається як певного роду письмова заява, яка має свою встановлену форму, подається до органу доходів і зборів та містить відомості про товари, які перевозяться через митний кордон України [5, с. 379-387].

Після отримання митної декларації орган доходів і зборів аналізує її зміст з метою перевірки правильності заповнення декларації та всіх відомостей, доданих до неї. Митна декларація повинна бути надана органу доходів і зборів протягом десяти робочих днів з дати поставлення відповідних транспортних засобів або товарів до зазначеного органу [2].

Загалом на практиці процес здійснення митного оформлення відбувається на місцях локації підрозділів органів доходів і зборів та полягає у передачі особами, які переміщують товари і транспортні засоби (декларантом або уповноваженою ним особою) пакету документів, а саме: митної декларації або документа, який відповідно до законодавства її замінює, а також документації, яка необхідна для митного оформлення (у разі електронного декларування - з моменту отримання органом доходів і зборів від декларанта або уповноваженої ним особи електронної митної декларації або електронного документа, який відповідно до законодавства замінює митну декларацію) [5, с. 388-393].

Сам процес митного оформлення триває близько чотирьох робочих годин з моменту передачі митної декларації та всіх інших необхідних документів, які визначені законодавством, та безпосереднього пред'явлення товарів і транспортних засобів. Але даний строк може бути перевищений у зв'язку з виконанням певних формальностей, передбачених Митним кодексом України [2].

Митне оформлення завершується у результаті виконання всіх митних формальностей встановлених згідно із зазначеним митним режимом. Результати митного оформлення засвідчуються органом доходів і зборів

шляхом проставлення відповідних митних забезпечень, а також інших відміток, які зазначаються на митній декларації або документі, який відповідно до законодавства може його замінити [5, с. 371-372], [2].

Отже, процес митного оформлення є невід'ємною складовою в механізмі провадження митної політики України. Він являє собою вимогу, виконання якої обов'язкове для реалізації права на ввезення або вивезення товарів з держави. Мета даної процедури полягає у забезпеченні статистичного обліку ввезення на митну територію України та вивезення за її межі товарів, а також провадиться з метою захисту інтересів вітчизняних виробників і споживачів.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Митна справа. Підручник /За ред.. А. Крисоватого. – Тернопіль: Економічна думка. – 2014. – 539 с.
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495 VI // Відомості Верховної Ради України. — 2012 — № 44—48. — Ст. 522.
3. Іващук І.О. Митні ініціативи в глобальному просторі: Монографія. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 304 с.
4. Парацій О.П. Курс лекцій з дисципліни «Митна справа», - Тернопіль: НІКЦ «Добрі справи». – 2010. – 114 с.
5. Митна справа : підручник / Н.В. Мережко, П.В. Пашко, О.В. Рождественський ; за ред. П.В. Пашка. – Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. – 572 с. – (Серія «Митна справа»).

UDC 378.091.275.279.7

EVALUATION OF TEACHING MATERIAL ASSISTED BY TEST TASKS

Rusnak Vitalii

assistant

Gerasym Lalita

assistant

Higher state educational establishment of Ukraine

Bukovinian State Medical University

Chernivtsi, Ukraine

Abstract. The urgency of the theory and practice of test control is now predetermined by the requirements of modernization of higher education in Ukraine in the context of the Bologna Process, when new concepts of the educational process in higher education indicate trends in the development of measuring academic achievement through tests.

Key words: education, test control, level of knowledge.

Testing is one of the innovative forms of computerized education. This form, which is extremely popular abroad, has been actively implemented in Ukraine in recent decades and is one of the important steps towards the implementation of the Bologna Convention, which provides for the establishment of an objective system of control of acquired knowledge and skills, the formation of professional and communicative competence [4]. Information and communication technologies, technologies and means of information and communication networks in combination with pedagogical technologies of teaching contribute to the formation and development of an open information and educational learning environment [1]. The process of control is one of the most time-consuming and responsible operations, associated with acute psychological situations for both students and teachers. On the other hand, its correct setting contributes to improving the quality of training of specialists [5]. Certainly,

the control, verification and evaluation of learning outcomes are essential elements of the educational process without which it is impossible to imagine a certain cycle of pedagogical interaction between the student and the teacher. Tests are the most economical form of control, as well as an objective indicator of learning the material [2]. Practice has shown the following advantages of testing over other forms of knowledge control: for a rather limited time, the quality of knowledge and skills of a large number of students can be tested; self-control is real; knowledge is objectively assessed; the student's attention is fixed not on the formation of the answer, but on the understanding of its essence; create conditions for continuous feedback between the student and the teacher; high adaptability of testing results; independence of test results from the subjective opinion of those who check [3].

Integrative education reform requires fundamentally new pedagogical technologies. The success of the activity in the conditions of today is determined by the ability to make non-standard decisions, determination and vigor. These qualities are difficult to form without the individualization and differentiation of learning. Solving these problems requires the search for tools to reveal the identity of the individual. The experience of the Western education system makes the practice of testing, which has become widespread in the educational process, compels.

Test control is a modernized system for determining knowledge control, the primary purpose of which is to introduce an open, objective, independent procedure for evaluating academic achievement.

Recently, original methods of test development and application have appeared. The great prospects for the tests are opened in connection with the emergence of sufficiently advanced means of dialogues of communication with the computer. The introduction of test control in the learning process increases the motivation and interest in self-improvement. The test is a fast technically relatively simple complex test, conducted in equal conditions for all tested conditions and has the form of such a task, the solution of which is subject to qualitative accounting and is an indicator of the level of acquired knowledge and practical skills. Testing provides motivation to

intensify the work on learning the learning material and helps to identify and eliminate knowledge gaps.

The test consists of a system of tasks, each of which is added both the correct and incorrect answers. From them is chosen the one who is considered correct for the given issue. In this case, the incorrect answers contain such a mistake that can be made, with certain gaps in knowledge.

Testing is a standardized form of control in the sense that both the test procedure and the assessment of the level of knowledge are standard for everyone.

Thus, the following factors can be considered advantages of test control: promptly discovers knowledge, skills and abilities - this is ensured by the fact that tasks and questions are selected as a result of material analysis, allows to get an idea of knowledge gaps in a short time, gives the manager an opportunity to test knowledge, skills and skills at different levels and deliver differentiated learning, promote time management, activate thinking, and enable the leader to critically evaluate his or her teaching methods.

REFERENCES

- 1.O.M. Sokolyuk Problema otsinyuvannya rezul'tativ osvith'oho protsesu u vidkrytomu informatsiyno-osvith'omu seredovyschi navchannya uchniv / O. M. Sokolyuk // Informatsiyni tekhnolohiyi i zasoby navchannya. - 2017. - T. 57, vyp. 1. - S. 25-37.
- 2.T.P. Tan'ko Testovyy kontrol' znan' studentiv yak umova modernizatsiyi osvity v Ukrayini / T. P. Tan'ko // Vytoky pedahohichnoyi maysternosti. Seriya: Pedahohichni nauky: zb. nauk. prats' Poltavs'koho natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. V. H. Korolenka. – 2010. - Vyp. 7. - s.14-18.
- 3.I.M. Mylyutina Testuvannya yak efektyvnyy metod perevirky profesiynoyi kompetentnosti studentiv / Mylyutina I. M. [Elektronnyy resurs] // Forum pedahohichnykh idey «UROK». – Rezhym dostupu: http://osvita.ua/school/lessons_summary/edu_technology/15024/

4.A. Pankov Bolonskyy protsess v Ukrainy: pro et contra / A. Pankov [Elektronnyy resurs] // Rezhym dostupa: <http://www.software-testing.ru>

5.D.YE. Shvets' Testuvannya yak efektyvna forma kontrolyu ta pidvyshchennya yakosti znan' / Shvets' D.YE. // Humanitarnyy visnyk ZDIA. – Zaporizhzhya. – 2010. - vypusk 41. - s.169-177.

УДК 159.99

ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ СПОСТМЕНІВ-ПІДЛІТКІВ ДО ЗМАГАНЬ З КАРАТЕ

Єланська Олександра Олександрівна

викладач

Шатрова Олена Володимирівна

викладач

Національна металургійна академія України

м. Дніпро, Україна

Анотація. У цій статті розглядається важливість психологічної підготовки спортсменів підлітків під час змагань з карате. Надається інформація про її основні види та головні задачі під час підготовки юних каратистів. Особлива увага надається головним якостям спортсмена, яким необхідно приділяти більше часу для досягнення найвищого результату на змаганнях.

Ключові слова. Психологічна підготовка, спорт, спортсмен-підліток, змагання, конкуренція, психологічні якості.

За останні три роки психологічне навантаження у спортивному карате значно збільшилося у зв'язку з включенням карате до Олімпіади 2020. Зростає кількість турнірів, а отже і конкуренція стає вищою на змаганнях усіх рівнів. Завдяки факторам привабливості для спортсменів змагань, які стосуються престижу, популярності та призового фонду, а також ранньої професіоналізації у спортивній діяльності та мінімуму інформації у науковій літературі на теми психологічної підготовки спортсменів-підлітків до факторів змагальної діяльності збільшується попит серед тренерів до пізнання та отримання інформації на цю тематику, а разом з ним і напруженість психічної активності спортсменів.

Вирішення проблеми психологічної готовності до змагань по відношенню до спортсменів підліткового віку є важливим питанням, оскільки зниження віку спортсмена у професійній діяльності призводить до того, що така діяльність є основою у формуванні їх особистості. Саме у підлітковому віці відбувається активний розвиток особистості і дослідження впливу психологічної підготовки на особистість спортсмена-підлітка може стати вирішальним у розумінні процесу формування психологічних якостей особистості спортсмена. Блискуча участь у змаганнях з карате залежить від багатьох факторів підготовки: фізична, технічна, тактична. Але не слід забувати про те, що цей вид єдиноборств є контактним видом спорту і рівень розвитку психологічних якостей та психологічної готовності до змагань може стати вирішальною ланкою на шляху до перемоги.

Психологічна підготовка спортсмена – вид діяльності, який містить у собі різноманітність методів, методик, підходів та теорій, метою яких є формування особистості спортсмена, реалізація потенціалу для досягнення максимального спортивного результату в обраному виді спорту.

Специфіка спорту має на увазі важливість конкуренції та перемоги у змаганнях, отже психологічна підготовка спортсмена, поряд з фізичною, технічною і тактичною є однією з головних на шляху досягнення цієї цілі.

Одним із перших вітчизняних спеціалістів у теорії спорту О. Д. Бутовський підкреслював ключову роль конкуренції у спорті: "Уся робота, поставлена в умови змагання, розвиває дуже важливі для життя душевні якості: наполегливість, упертість на шляху досягнення мети, мужність, винахідливість, упевненість у своїх силах та вміння ними користуватися" [2, с.63].

Психологічні якості представляють собою більш рухомі елементи психіки спортсмена, ніж риси характеру чи властивості темпераменту спортсмена [5, с.157]. До психологічних якостей особистості спортсмена належать емоційні, інтелектуальні, вольові, а також сенсорні якості.

Стан спортивної форми є результатом складної фізичної, тактичної та технічної підготовки спортсмена.

У вітчизняній науковій психологічній літературі існують різні підходи до поняття готовності до змагань. Але не дивлячись на це, більшість тверджень мають схоже тлумачення щодо змісту поняття психологічної готовності до змагань.

Психологічна готовність – це психічний стан спортсмена, який характеризується впевненістю у собі, прагненням боротися до кінця та бажанням перемогти, значною емоційною стійкістю, вмінням керувати своїми діями, настроєм та почуттями, здатністю мобілізувати усі свої сили на досягнення мети [5, с.28].

Деякі вчені відносять до змісту психологічної готовності до змагань суб'єктивні психологічні характеристики особистих якостей, впевненість у власному успіху, вміння самостійної регуляції психічного стану в екстремальних умовах спортивної діяльності, адекватну самооцінку [1, с.58].

Карате досить специфічний вид спорту, у якому переважають такі якості і риси: швидкість, влучність, витривалість, сила, гнучкість, емоційність та жвавість розуму. Саме у своїх дослідках О. Б. Ільїн описує позитивний вплив та готовність до змагальної діяльності завдяки таким якостям: "емоційна стабільність, психологічна гнучкість, сміливість, колективізм, товарицькість", а негативний – "депресія, відчуття провини, напруженість, мрійливість, збудливість, песимізм" [3, с.25].

Таким чином, стан психологічної готовності спортсмена до змагань характеризується наявністю у останнього в перед змагальний момент наступних якостей:

1. Емоційна стабільність.
2. Впевненість у собі.
3. Адекватна самооцінка.
4. Концентрація уваги.
5. Вольові якості особистості.
6. Здатність до саморегуляції.

7. Здатність до мобілізації сил під час змагань з метою досягнути найвищого результату.

Якщо правильно корегувати перераховані вище якості, то можливо підвищити рівень психологічної готовності до змагань.

Під психологічною підготовкою розуміють широке коло дій тренерів та спортсменів, які спрямовані на формування та розвиток психічних якостей особистості спортсменів, які необхідні для вдалої тренувальної діяльності та виступів на змаганнях [4, с.123].

Так само як і в інших видах спорту, в карате психологічна підготовка спортсменів ділиться на загальну та спеціальну. Загальна психологічна підготовка триває на протязі тренувального року і складається з змагальної та перед змагальної емоційної стійкості, високого рівня мотивації, самоконтролю під час високої конкуренції. Натомість спеціальна психологічна підготовка спрямована на розвиток таких психічних якостей та властивостей, які сприяють досягненню результату в певних умовах спортивної діяльності, а саме: підготовка до певного турніру, суперника, ситуації, стану.

Значну роль у спеціальній психологічній підготовці спортсмена до змагань відіграє так названа психологічна розвідка, яка спрямована на збір достатньої кількості інформації, про турнір, спортсмена, його сильних та слабких сторін. Наприклад у карате такий момент відбувається під час перших 15 с. поєдинку, коли суперник перевіряє свого опонента на реакцію, бойову готовність, фізичну підготовленість і здатність дати опір.

Регулярна психодіагностика спортсмена дозволить отримати найбільш повне уявлення про його психологічні якості та допоможе спрогнозувати його дії під час змагань.

Враховуючи особливості підліткового віку можна виділити наступні завдання психологічної підготовки спортсмена-підлітка до змагань з карате:

1. Підвищення самооцінки та створення впевненості у власних силах.
2. Оволодіння вмінням керувати своїми емоціями.

3. Оволодіння вмінням регулювати психічний стан під час змагань.
4. Вдосконалення властивостей уваги.
5. Оволодіння вмінням мобілізувати сили для вирішення завдань під час кризових ситуацій.
6. Формування морально-вольових якостей.
7. Психогігієна втоми.
8. Вміння знімати зайве психічне напруження до або під час змагань.

Підводячи підсумки можна зазначити, що стан психологічної готовності у спортсменів характеризується наявністю певних окремих психологічних якостей. Корекція цих якостей дозволить підвищити психологічну готовність до змагань та значною мірою покращити спортивний результат. Під час підготовки спортсменів-підлітків до змагань слід урахувувати вік спортсменів і користуватися тими методами та засобами психологічної підготовки, які відповідають потребам спортсменам підліткового віку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бабаян А. А. Личностные факторы психической готовности спортсмена к достижению высокого соревновательного результата (На примере тяжелой атлетики). Дис. канд. психол. наук. Москва. РГБ, 2002. – 187 с.
2. Бутовский А. Д. Воспитание и телесные упражнения в английских школах, Собр. соч.: в 4 т. — К.: Олимп. лит., 2009. — Т. 1. – С. 277-334.
3. Гордон С. М., Ильин А. Б. Оценка личности спортсменов разных специализаций и квалификаций (на примере циклических, игровых видов и спортивных единоборств) // Теория и практика физической культуры. – 2003. – № 2. – С. 24-26.
4. Попов А. Л. Спортивная психология. Учебное пособие для спортивных вузов. – М.: Московский психолого-социальный институт. Флинта, 2013. – 219 с.
5. Практикум по спортивной психологии под ред. И. П. Волкова. СПб.: Питер, 2002. – 288 с.

SOME ELEMENTS OF APPLICATION OF ENGLISH GRAMMAR

Efremov Sergey Vladimirovich

candidate of pedagogical sciences, senior lecturer

National University of Pharmacy

c. Kharkiv, Ukraine

Abstract. The types of the English grammar are analyzed in the article. The educational material is considered in the article. Amount of stages of activity of an exercise are shown in the article. The purpose of an exercise is characterized in the article.

Key words. activity, development, purpose, complicated, to carry out.

Text. English grammar plays important role in learning of English. A student always starts the learning of English by dealing with the grammar. The grammar is the way of giving a student of the possibility of speaking English in an oral way. If a student had nothing to do with the grammar at the English lessons at the University it would be difficult for him to speak English in an oral way. It is not easy process for the student to deal with grammar the hard way. It is the complicated process of getting over the obstacles (learning of English grammar).

First of all, some types of the English grammar (educational and intuitional) exist in the system of the learning of the English grammar :

- Educational grammar is determined as the grammar of direct description of the English language in order to provide the mastering and regulation of grammar process ;
- Intuitional grammar is determined as the grammar of the knowledge which is the base of the abilities of the students carrying out reading, writing. [1, p. 98].

Secondly, the educational material plays important role in the learning of English grammar :

- The textbook of the English grammar containing theoretical material ;
- The table of the English Tenses and Verbs ;
- The textbooks of the English grammar for preparation of the students for the International tests. [2, p. 324].

Thirdly, it is known that an grammar exercise in spite of its dependence on level and complication includes three stages of activity :

- a stage of the planning ;
- a stage of the realization ;
- a stage of a control. [3, p. 64].

Fourthly, the purpose of the every single grammar exercise to form the grammar skills of the students. The fulfillment of various types of exercises is the responsible stage in mastering of the grammar material. [4, p. 86 - 91].

Fifthly, the students make some mistakes in the course of carrying out different grammar exercises. One should apply exercises for correcting mistakes, because they :

- prepare the students for fulfilling the analytical – corrective function of the grammar exercise ;
- enable the students to develop the cognitive processes by using of volume of the certain knowledge, mental operations ;
- control the level of the formation of the grammar competence of the students. [5, p. 22 - 23].

So, The English grammar is the one complicated way of learning English. Different types of exercises and educational material play important role in mastering of the grammar skills. The ways of carrying out stages of activity of the exercise affect the student heavily. Without learning of the English grammar, the student won't be able to start speaking English in an oral way. English grammar positively affect the student (applicant for the higher education) during the period of learning of English in the institutions of the higher education.

REFERENCES

1. Chernovatuy L. N. Psycholpical - linguistic bases of theory of pedagogical grammar. – Kh.: Base, 1992. – P. 98.
2. Passov E. I. Lesson of English at University. – M.: Enlightenment . – 1988. – P. 324.
3. Nikolaeva S. U. Methodologics of teaching of foreign languages in the institutions of higher education. – K.: Lenvit. – 2002. – P. 64.
4. Maximenko L. N. About systems of exercises on development of skills of students // Foreign languages in the institution of higher education. – M.: 2008. – P. 86 – 91.
5. Lukyanchenko I. O. Exercises on determination of mistake in preparation of future teachers. – O.: Nova Osvita. – 2019. – P. 22 – 23.

УДК 657.6

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СУБ'ЄКТІВ ОБОВ'ЯЗКОВОГО АУДИТА В УКРАЇНІ

Дейнеко Євген Валерійович

к.е.н., доцент

Харківський національний економічний

університет імені Семена Кузнеця

кафедра обліку та бізнес-консалтингу

м. Харків, Україна

Анотація. Враховуючи високу суспільну важливість результатів аудиторської діяльності, питання побудови належної системи взаємодії суб'єктів обов'язкового аудита в Україні набуває особливої актуальності. Проаналізовано основні проблемні питання побудови такої системи та наведено базову схему взаємодії основних суб'єктів обов'язкового аудита з питань обміну інформацією.

Ключові слова. Обов'язковий аудит, суб'єкти аудиту, система взаємодії, інформаційний обмін, аудиторські докази, якість аудиту.

Сучасні умови господарювання завжди супроводжуються постійним прискоренням усіх господарчих процесів, що вимагає будь-яке підприємство чимало зусиль спрямовувати на постійний розвиток та відповідне управління ним. Управління розвитком будь-якого підприємства неможливе без організації якісного та всебічного контрольного процесу. Контроль, як одна із основних функцій управління дозволяє оцінити результати функціонування системи, які підлягає управлінню, а отже відсутність контролю унеможлиблює будь-яке ефективне управління. Побудова належного контрольного процесу є чи не найважливішим та найскладнішим завданням управлінського персоналу на підприємстві, особливо в умовах необхідності його постійного розвитку.

Контрольний процес може бути організований за рахунок внутрішніх ресурсів підприємства так із залученням зовнішніх контролерів, які, в свою чергу, можуть як дотримуватись вимог незалежності, так і не дотримуватись їх. Кожне окреме підприємство здійснює організацію контрольного процесу виходячи із обставин, які супроводжують її діяльність, а саме організаційно-правової форми, видів та обсягів діяльності, складності організаційної структури та господарських операцій, вимог загальних та галузевих законодавчих та нормативних актів. Проте незалежно від того, як побудовані контрольні процеси на підприємстві, одним із найбільш ефективних видів контролю є незалежний аудит, що спричинено двома основними факторами: необхідністю дотримання аудитором вимог незалежності, викладених у Міжнародних стандартах аудиту [1] і Кодексі етики професійних бухгалтерів [2], а також достатньо високим рівнем регулювання цієї професії з боку держави та недержавних органів, що дозволяє незалежним аудиторам підтримувати належний рівень компетентності.

Проте, незважаючи на усі переваги незалежного аудита, важливим фактором того, що результат роботи аудитора буде максимально ефективним для підприємства, є належна якість побудови процесу взаємодії аудитора та управлінського персоналу, інших представників підприємства, контрагентів та інших носіїв інформації про суб'єкта господарювання. Важливість побудови моделі взаємодії усіх суб'єктів аудиту та безпосередньо аудитора обумовлена тим, що кожна із сторін цього процесу можуть мати зовсім різний погляд як на мету аудиту, процес організації аудиторських процедур так і на очікувані результати роботи аудитора. Особливу актуальність це набуває при обов'язковому аудиті фінансової звітності у розумінні Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» [3], оскільки саме ті підприємства, які потребують щорічного підтвердження фінансової звітності, повинні мати змогу отримати від аудитора, крім виконання вимог законодавства, належний зовнішній контроль, який дозволить поліпшити

загальний процес управління підприємством. Тому саме від узгодженості дій усіх учасників процесу залежить якість аудиторських послуг в цілому.

Суб'єктами обов'язкового аудита, взаємодію яких необхідно систематизувати, на думку автора є наступні:

1. Безпосередньо суб'єкти аудиторської діяльності – аудитори та аудиторські фірми.
2. Суб'єкти господарювання, які відповідно до законодавства зобов'язані оприлюднити або надати фінансову звітність користувачам фінансової звітності разом з аудиторським звітом.
3. Контрагенти суб'єктів господарювання, які відповідно до законодавства зобов'язані оприлюднити або надати фінансову звітність користувачам фінансової звітності разом з аудиторським звітом.
4. Користувачі фінансової звітності та аудиторських звітів.
5. Державні органи, які регулюють діяльність суб'єктів господарювання, які відповідно до законодавства зобов'язані оприлюднити або надати фінансову звітність користувачам фінансової звітності разом з аудиторським звітом.
6. Органи, які регулюють аудиторську діяльність та здійснюють суспільний нагляд.

Кожен з цих суб'єктів зацікавлений у тому, щоб аудит фінансової інформації був здійснений найякіснішим чином та майже кожен з них так чи інакше володіє інформацією про суб'єкта господарювання, фінансової інформації якого підлягає аудиту.

Аудитор, як центральний суб'єкт у цій системі взаємодії зацікавлений у найкоротші строки отримати та обробити інформацію, перевірити її якість та сформулювати власну думку у своєму звіті. На теперішній час відповідальність за розробку системи отримання інформації, її обробки, перевірки, зовнішнього підтвердження цілком покладена на суб'єктів аудиторської діяльності, а методична підтримка з боку органів, які регулюють аудиторську діяльність та здійснюють суспільний нагляд відсутня. Це, в свою чергу, негативним чином впливає на загальну якість аудиторських послуг, оскільки не дозволяє

систематизувати основні методичні підходи до здійснення аудиторських перевірок та встановити мінімальні вимоги до обсягів процедур, які повинні здійснити аудитори для задоволення потреб конкретних користувачів фінансової звітності – наприклад державних органів. Безумовно певний ступінь свободи для аудиторів повинен залишатись, тому що жодні методичне регулювання не зможе описати усі можливі ситуації, у яких діятиме аудитор, проте певний рівень визначеності у процедурах, повинен бути юридично врегульований для того, щоб аудитор міг вчасно та якісно отримувати інформацію, яка міститиме належні аудиторські докази.

Узагальнено основні проблемні питання, які блокують можливість ефективно використовувати потенціал інформаційного середовища, у якому діють суб'єкти аудиторської діяльності та приклади заходів, які могли систематизувати цей процес наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Основні проблемні питання взаємодії суб'єктів обов'язкового аудита в Україні та приклади заходів з їх вирішення

Основні проблемні питання	Приклади заходів з вирішення проблемних питань
1	2
Відсутність методичного забезпечення з боку органів, які регулюють аудиторську діяльність та здійснюють суспільний нагляд	<ul style="list-style-type: none"> - створення вимог до розкриття інформації у звіті аудитора за деякими випадками обов'язкового аудиту чи галузями економіки; - затвердження типових програм аудиту за деякими об'єктами перевірки; - затвердження мінімальних проте не вичерпних вимог до аудиторської документації, яка спростила б контроль якості діяльності аудиторів
Відсутність юридичного закріплення прав аудитора на доступ до інформації	<ul style="list-style-type: none"> - нормативне закріплення можливості здійснення зовнішніх підтверджень у контрагентів суб'єктів господарювання; - створення реєстрів поточних договорів аудиту, який дозволить контрагентам чи іншим суб'єктам, які

	отримують зовнішні підтвердження узгодити правомочність запитів аудитора та підтвердити їх повноваження
--	---

Закінчення табл. 1

1	2
Відсутність системи доступу до державних реєстрів чи іншої інформації, якою володіють державні органи	- створення системи єдиного доступу до відкритих державних реєстрів у довідковому режимі; - надання можливості отримання офіційних довідок, завірених електронними підписами посадових осіб; - розгляд можливості доступу до закритих державних реєстрів чи отримання довідок про неpubлічну інформацію, яка б могла поліпшити якість аудиторських послуг
Відсутність узагальненого ресурсу результатів обов'язкових аудитів	- створення єдиної бази даних фінансової звітності та аудиторських звітів, які потребували публікації незалежно від галузевого чи іншого підпорядкування суб'єктів господарювання

Виходячи з огляду основних проблемних питань, слід зазначити, що наявність цих питань викликає необхідність витратити основні зусилля та кваліфікацію суб'єктів аудиторської діяльності не на обробку інформації, застосування професійного судження та оцінку інформації, а на її отримання такої інформації і документування своїх процедур щодо цього.

Отже система взаємодії суб'єктів обов'язкового аудита в Україні повинна бути побудована виходячи з наступних принципів:

- швидкість обміну інформації;
- якість та юридична цінність отриманої інформації;
- прозорість дій аудитора;
- верифікація повноважень сторін;
- захист неpubлічної інформації;
- зменшення паперового документообігу;

спрямованість на якість аудиторських послуг.

Базова схема взаємодії основних суб'єктів обов'язкового аудита з питань обміну інформацією може мати наступний вигляд (рис. 1).

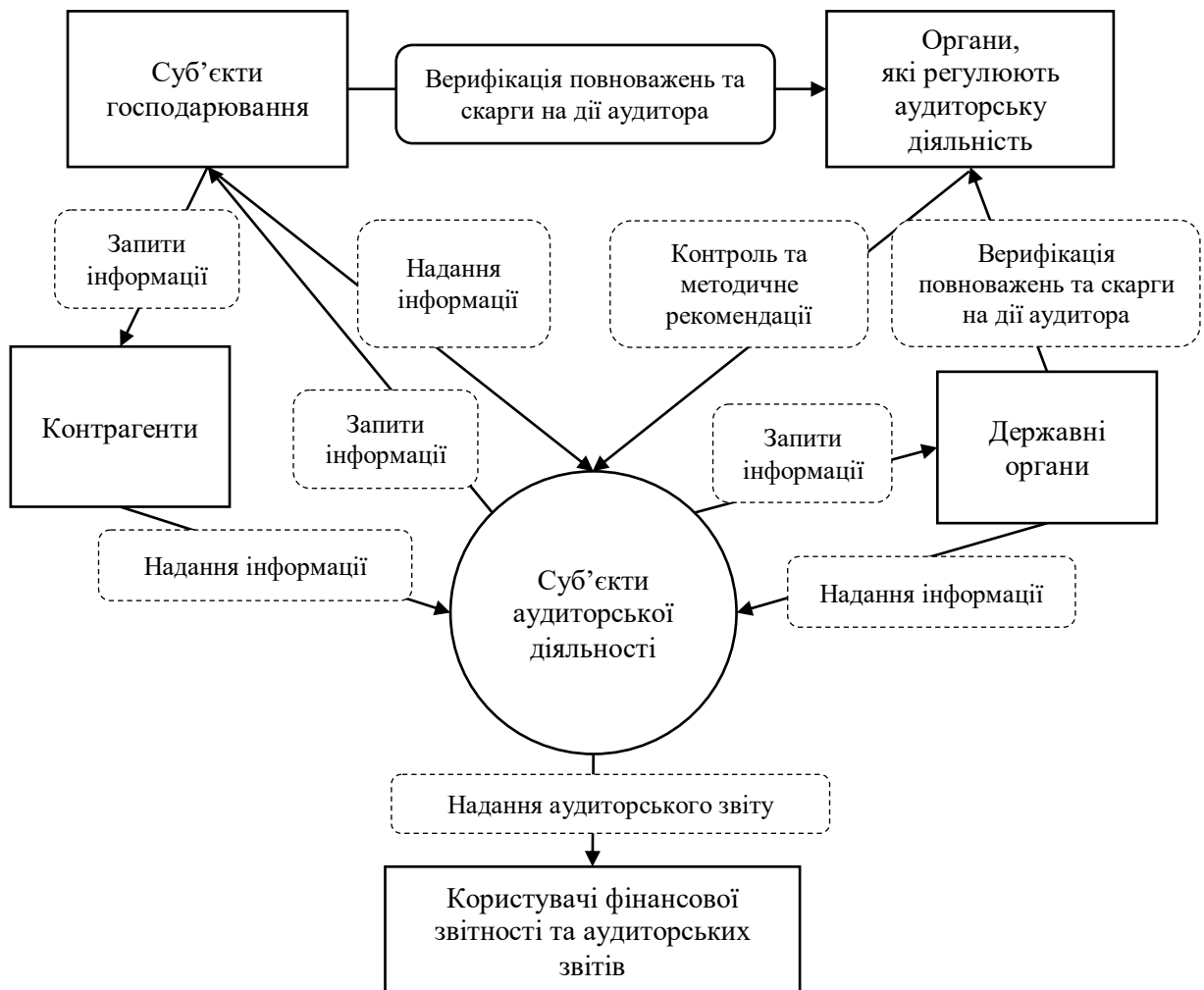

Рис. 1. Базова схема взаємодії основних суб'єктів обов'язкового аудита з питань обміну інформацією (запропоновано автором)

Схема узагальнює основні процеси взаємодії у процесі обміну інформацією основних суб'єктів обов'язкового аудита. Варто відзначити, що існують інші процеси взаємодії цих суб'єктів, проте вони не є предметом цього дослідження.

Таким чином, побудова належної системи взаємодії суб'єктів обов'язкового аудита безумовно сприятиме зростанню якості аудиторських

послуг, особливо обов'язкового аудиту, через використання усього потенціалу сучасного інформаційного простору. Бенефіціарами цієї системи будуть усі її суб'єкти, аудитори та їх клієнти – через спрощення процедур обміну інформацією, державні органи та органи, які регулюють аудиторську діяльність – через спрощення контролю за діяльністю аудиторів, користувачі фінансової звітності – через підвищення якості аудиторських послуг.

ПЕРЕЛІК ЛІТЕРАТУРИ

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг, видання 2016-2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.apu.net.ua/component/content/article/2-uncategorised/1151-miznarodni-standarti-kontrolyu-yakosti-2016-2017>
2. Кодекс Етики Професійних Бухгалтерів; редакція 2012 р. – Київ, 2014. - 172 с.
3. Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність : Закон України від 21.12.2017 р. № 2258-VIII [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2258-19>

**ПЕДАГОГИЧЕСКОЕ МАСТЕРСТВО ПРЕПОДАВАТЕЛЯ В СИСТЕМЕ
ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ УКРАИНЫ**

Пономарев Александр Стефанович

старший преподаватель кафедры гуманитарных наук

Национальный фармацевтический университет

г. Харьков, Украина

Аннотация: в статье автором сформулированы психолого-педагогические составляющие так называемой «проектной культуры» преподавателя, которые, в свою очередь, представляют собой интегральную составляющую совокупности приемов его профессионально-педагогической деятельности и являются сегодня одним из основных факторов успешности образовательного процесса в заведениях высшей школы.

Ключевые слова: педагогическое мастерство, проектная культура, образовательный процесс, профессиональный уровень деятельности.

В условиях изменения системы высшего образования в Украине изменились и требования к организации процесса обучения, что повлекло за собой переосмысление в этом процессе роли преподавателя, его функций и принципов педагогического мастерства.

Педагогическое мастерство, или педагогическое творчество, – это «процесс движения от усвоения того, что уже было накоплено ... к изменению, преобразованию существующего опыта. Это путь от приспособления к педагогической ситуации до её преобразования, что составляет суть и динамику творчества преподавателя. Творческая индивидуальность педагога – это высшая характеристика его деятельности, как и всякое творчество, она тесно связана с его личностью» [1, с. 131].

Роль и личностные функции преподавателя в образовательной деятельности достаточно широко отражены в современной психолого-педагогической литературе. Исследователи отмечают, что преподаватель сегодня является не только источником профессиональных знаний, но и личностью, которая умеет заинтересовать, мотивировать студента, помочь ему в его образовательной деятельности. В подобной ситуации непременно возникает вопрос о том, как правильно организовать профессионально-педагогическую и личностную функции преподавателя в общей системе современного образовательного процесса. В условиях современных информационных технологий общество требует специалистов, обладающих достойными человеческими качествами, имеющих активную жизненную позицию, способных творчески решать профессиональные задачи. Значительную роль при этом играет так называемая «проектная культура» преподавателя.

А. А. Кравцов определяет проектную культуру как «социально-прогрессивную категорию творческой деятельности субъектов образовательного процесса во всех доступных им сферах бытия и сознания, которая при этом выступает диалектическим единством опредмечивания (создания ценностей, норм, знаковых систем) и распредмечивания (овладение культурным наследием), направленным на превращение богатства человеческой истории во внутреннее богатство личности...» [2, с. 325].

М. Н. Ахметова рассматривает проектную культуру преподавателя как составную часть его общей профессиональной культуры, как «совокупность проектных способов инновационного преобразования педагогической реальности на основе прогнозирования, планирования, конструирования и моделирования образовательно-воспитательных явлений, процессов и систем» [3, с. 84].

Анализируя понятие проектной культуры, Т. А. Ашерев подчеркивает, что последняя «...предусматривает гармоничное развитие как проектных знаний, умений и навыков работы в профессиональной сфере, так и профессионально

важных качеств, характеризующих личностные качества человека независимо от профессии» [4, с. 127].

Исследования показывают, что в современном образовательном процессе вес личностных свойств преподавателя на общем фоне его профессиональных и «инструментальных» качеств существенно возрастает, и это нашло свое отражение в понятии проектной культуры.

С целью оценки роли личности преподавателя в образовательном процессе среди студентов старших курсов было проведено анкетирование, один из вопросов которого заключался в установлении иерархии основных функций преподавателя-гуманитария в учебном процессе – информационной, организационной и личностной. Полученные результаты показали следующее: 45% студентов в качестве основной назвали личностную функцию преподавателя, 35% – информационную, 20% – организационную. Эти данные свидетельствуют о том, что оценочная, эмоционально-личностная составляющая преподавателя как субъекта образовательного процесса играет ведущую роль.

Анализ современных исследований и непосредственный опыт педагогической практики позволили сформулировать психолого-педагогические составляющие проектной культуры преподавателя в контексте его профессиональной деятельности. К ним прежде всего мы относим *общую культуру* – систему устойчивых представлений о преподавателе как о личности, которая включает культуру речи, поведение, внешний вид.

Особое значение имеет *культура речи* преподавателя – его словарный запас, логическое построение высказываний, их эмоциональную окраску. От общения с преподавателем должна оставаться не только чистая информация, но и соответствующее впечатление, поскольку эмоции стимулируют интеллектуальную деятельность.

Обязательной составляющей проектной культуры преподавателя является *высокий уровень его профессиональной подготовки* – свободное владение

предметом. Только такой уровень может вызвать уважение аудитории как к преподавателю, так и к дисциплине, которую он преподает.

Значительную роль играет также *личная заинтересованность преподавателя в результатах своего труда* – не формальное озвучивание текста, а демонстрация личностного отношения к учебному материалу, что позволяет сформировать определенное впечатление как о преподавателе, так и о его дисциплине. Личная заинтересованность включает постоянную работу над повышением профессионального уровня. В ситуации широкой доступности научной информации мнение преподавателя должно стать основным критерием ее достоверности и научной обоснованности.

Одним из важнейших показателей проектной культуры преподавателя является его *общая психолого-педагогическая подготовка* – практическая способность успешно решать текущие педагогические задачи, быстро и адекватно реагировать на изменение педагогической ситуации.

Заинтересованность преподавателя в личности студента как будущего специалиста также является компонентом проектной культуры. Преподаватель обязан донести до студента, в чем значение дисциплины, излагаемой для его будущей специальности, и какие профессиональные теоретические и практические задачи она помогает решить.

Проектная культура преподавателя предполагает также *учет индивидуально-психологических особенностей студентов*. Общеизвестно, что студенческий контингент является социально неоднородным. Уровень общеобразовательной подготовки студентов также является различным. Многие из них испытывают значительные трудности в процессе освоения будущей профессии и отстают в учебе. Как показывает опыт, такая ситуация часто складывается не только в силу нерадивости студентов, но и как результат неумения организовать свою учебную деятельность, в чем преподаватель может оказать существенную помощь. Кроме того, дифференцированный подход к индивидуально-психологическим особенностям студентов, таким, как темперамент, способности, особенности восприятия, памяти, внимания,

предполагает варьирование задачами разной степени сложности, что дает возможность неуспевающим студентам решать теоретические и практические задачи последовательно, по мере роста их сложности.

Одной из важнейших составляющих проектной культуры преподавателя можно считать также *сбалансированность отношений личности*: с одной стороны, доброжелательность преподавателя, с другой – его требовательность, в зависимости от педагогической ситуации.

Результаты, полученные в ходе теоретического анализа и практического изучения рассматриваемой проблемы, позволяют сделать вывод: в век современных информационных технологий проектная культура преподавателя представляет собой интегральную составляющую профессионально-педагогической деятельности и является одним из основных факторов успешности образовательного процесса.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Шилина Л. И., Чекун Р. А. Возрастающая роль личности преподавателя в гармонизации учебного процесса в современном вузе // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць. – Київ, 2005. – № 2. – С. 125-131.
2. Кравцов А. О. Воспитание творческих установок как составляющая становления проектной культуры субъектов образовательного процесса // Инновации и образование : сб. материалов конференции. Серия «Symposium». – Вып. 29. – СПб., 2003. – С. 324-330.
3. Ахметова М. Н. Проектная культура будущего учителя. – М., 2007. – 184 с.
4. Ашерев А. Т., Шеховцова В. І., Полякова Ю. М. Професійно важливі якості фахівця як складова його проектної культури // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : зб. наук. праць. – Київ, 2010. – № 2. – С. 127-131.

**ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА КАК СРЕДСТВО ПРОФИЛАКТИКИ И
ЛЕЧЕНИЯ ПЛОСКО-ВАЛЬГУСНОЙ ДЕФОРМАЦИИ СТОП
МОЛОДЕЖИ**

Шатровая Елена Владимировна

Еланская Александра Александровна

преподаватель

Национальная металлургическая академия Украины

Яворская Наталия Петровна

старший преподаватель

Национальный технический университет “Днепровская политехника”

г. Днепр, Украина

Аннотация. Проблема профилактики и коррекции отклонений в состоянии здоровья молодежи актуальна в современном обществе. В связи с этим очень важно на занятиях физической культуры организовать работу профилактической и лечебной направленности в условиях высшего учебного заведения (ВУЗ). В данной статье рассмотрены причины развития и механизмы лечения плоско-вальгусной деформации стоп с помощью средств и методов лечебной физической культуры (ЛФК).

Ключевые слова. Лечебная физическая культура, плоско-вальгусная деформация, плоскостопие, методы коррекции плоскостопия.

В современном мире большинство студентов имеют отклонения в состоянии здоровья и занимаются в специальных медицинских группах. Большая часть диагнозов связана с нарушениями развития стоп и осанки. Именно поэтому очень важно уделять особое внимание средствам и методам лечебной физической культуры.

Анализируя современную литературу, можно сказать, что многие патологические изменения человека закладываются в детском возрасте. Они еще не носят необратимый характер, однако приводят к снижению физической работоспособности, задерживают развитие организма. Профилактике отклонений в состоянии здоровья детей необходимо уделять значительное внимание, начиная с раннего детства, что в дальнейшем будет способствовать сохранению здоровья нации. Одним из эффективных способов профилактики различных заболеваний является физическое воспитание. Именно занятия физической культурой способствуют достаточной двигательной активности ребенка, ограничение которой, вследствие любых причин, весьма тяжело сказывается на состоянии здоровья и физическом развитии детей. Дошкольный возраст характеризуется слабостью мышечной системы и неполным окостенением скелета, что может способствовать деформации опорно-двигательного аппарата ребенка. Одним из видов такой деформации является плоско-вальгусная постановка стоп.

Плоско-вальгусная деформация стопы – это деформация стопы, заключающаяся в снижении ее продольного свода на фоне дисфункции сухожилия задней большеберцовой мышцы. Одной из причин такой деформации является плоскостопие.

Плоскостопие – это уплощение сводов стопы и полная потеря всех её рессорных (амортизирующих) функций. Стопа функционирует нормально как единый комплекс тогда, когда нагрузка, действующая на нее, полностью уравнивается крепкими связками и мышцами. При ослаблении мышечно-связочного аппарата начинает нарушаться нормальная форма стопы – она оседает, становится плоской, утрачивается одна из основных ее функций – рессорная. В этом случае амортизацию при ходьбе вынужден компенсировать позвоночник, а также суставы ног: голеностопный, коленный, тазобедренный. По своей природе они для этой функции не предназначены, поэтому быстро выходят из строя. Как следствие: плоско-вальгусная деформация стоп и нарушение осанки [1].

Плоско-вальгусная деформация стоп, как и плоскостопие – это заболевания, постоянно напоминающие о себе быстрым утомлением при ходьбе, болями в стопах, бедрах, голени, поясничном отделе. Боли появляются тогда, когда организм уже не может обеспечивать нормальное передвижение. Все это может привести к плачевному итогу – артрозу и сколиозу, как результату нарушения опорной системы.

Плоскостопие – достаточно распространенное заболевание, от которого страдают от 25 до 40% всего населения, можно назвать его социальным. Частой причиной болей является уплощение стоп. Многие врачи считают, что в современном обществе проблема плоскостопия остается недооцененной. По медицинской статистике к двум годам у 24% детей наблюдается плоскостопие, к четырем годам – у 32%, к шести годам – у 40%, к двенадцати годам каждому второму подростку ставят проявления плоскостопия, а у взрослых людей эта цифра достигает 75% [2].

Существует несколько факторов развития данной патологии: наследственный, врожденная слабость связочно-мышечного аппарата стопы, повышенные нагрузки на ноги (в том числе повышенная масса тела), паралич мышечно-связочного аппарата стопы (в следствие ДЦП или полиомиелита), рахит, травмы стопы [3].

Для правильного формирования стопы имеет значение нагрузка на нее. Ученые установили, что у детей, проживающих в городе, плоскостопие развивается в три раза чаще, чем у сельских детей. Связано это с привычным образом жизни и с возможностью больше ходить босиком по траве, песку, мелкому гравияю. Это особенно важно в настоящее время современных технологий, когда молодое поколение ведет малоподвижный образ жизни и практически не имеет физической нагрузки.

Для профилактики возникновения плоско-вальгусной деформации стоп нужно обращать внимание на обувь ребенка, его питание (достаточное содержание в продуктах кальция, фосфора, витамина D), проходить регулярный медицинский осмотр у ортопеда или хирурга [4]. В некоторых случаях

заболевание не выявляется в дошкольном и школьном возрасте и продолжает прогрессировать. В связи с этим такой диагноз часто встречается у студентов специальных медицинских групп.

Лечение плоско-вальгусной деформации стоп у молодежи включает в себя несколько основных направлений: лечебная физическая культура, массаж, физиотерапия, ортопедическая обувь, тепловое лечение (ножные ванны), хирургическое лечение [5].

Среди всех известных методов лечения плоско-вальгусной деформации стоп и плоскостопия наиболее физиологически обоснованным и направленным является ЛФК. Для восстановления сводов стопы необходимо восстановление мышечной тяги, т.е. повышение силы ослабленных мышц – сгибателей и супинаторов стопы (задняя большеберцовая, длинный сгибатель пальцев и длинный сгибатель большого пальца). Цель ЛФК состоит в том, чтобы укрепить ослабленные связки и мышцы, закрепить достигнутые при лечении результаты (в том числе хирургические) и тем самым предотвратить развитие заболевания [6].

Лечебной физкультурой необходимо заниматься каждый день. Основными задачами лечения являются: укрепление всего организма, увеличение выносливости и силы мышц ног, повышение сопротивляемости организма и его работоспособности. Кроме того, с помощью ЛФК возможно уменьшение деформации стопы, формирование правильной осанки, избавление от супинационной контрактуры переднего отдела ступни и пронированного положения пятки. Также лечебная физкультура направлена на нормализацию двигательной сферы, укрепление мышц и связок стопы и голени и на выработку правильного положения стоп при ходьбе [7].

Традиционная методика ЛФК представляет собой комплекс специальных упражнений (от 15 до 20) для мышц голени и стопы, выполняемых из различных исходных положений: лежа, сидя, стоя, в ходьбе, с применением специальных пособий: мелких предметов, ребристых и скошенных поверхностей, специальных дорожек, сложенных из мелких камней различного

размера и конфигурации. Вначале эти упражнения выполняются в положении лежа и сидя, исключая влияние веса тела, когда мышцы еще недостаточно окрепли. Затем переходят в положение стоя. Кроме того, в качестве гимнастики можно использовать упражнения в естественных условиях: ходьбу босиком по мелким камням, песку, бревну; лазание по канату; хватание пальцами ног мелких предметов; плавание. Все упражнения направлены на активизацию мышц голени и стопы, участвующих в формировании сводов. Режим работы мышц при выполнении этих упражнений динамический, то есть сокращение тренируемых мышц происходит кратковременно, при невысоком уровне их активизации. Уровень нагрузки определяется продолжительностью занятия, количеством выполняемых упражнений, исходными положениями и количеством повторений каждого упражнения. Занятия групповые, по 10-15 человек в группе [6].

Плоско-вальгусная деформация стоп представляет собой сложную патологию, которая нередко встречается у молодежи и является комплексной проблемой. Дегенеративные изменения тканей в области внутреннего свода стопы вызывают дисфункцию этой области, тем самым нарушая всю архитектуру стопы. В свою очередь, это вызывает выраженные биомеханические изменения тканей в области внутреннего свода и ее дисфункцию. Нарушаются все основные функции стопы: рессорная, балансирующая и толчковая.

Профилактика и успешное лечение плоско-вальгусной деформации стоп возможно на основе применения средств и методов лечебной физической культуры, массажа, физиотерапии, а так же совместной деятельности педагогов и студентов.

ЛИТЕРАТУРА

1. Осин В. И., Медников А. Б., Шестаков М. М. Проблема физического воспитания детей и подростков с патологией опорно-двигательного аппарата. Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. 1999. № 3-4. С. 49 -57.

2. Соломин В. Ю., Федотов В. К., Юшко А. В., Скрипченко М. А. Проблемы диагностики и лечения плоскостопия у детей в современных условиях. Саратов, 2010. С. 966-967.
3. Беленький, А. Г. Плоскостопие: проявления и диагностика. *Consilium medicum*. 2005. Т. 7. № 8. С. 618-622.
4. Солтанов Б. С., Эсенов А. М., Мавыев О. А. Комплексное консервативное лечение плоскостопия. *Здравоохранение Туркменистана*. 1990. № 4. С. 29-32.
5. Физиотерапия, массаж, лечебная физкультура. Под ред. В. И. Сухарева. М., 1965.
6. Чоговадзе А. В. Лечебная физическая культура при деформациях и заболеваниях стоп. М.: Медицина, 1995. С. 95-101.
7. Ловейко И. Д. Лечебная физическая культура у детей при дефектах осанки, сколиозах и плоскостопии. Медицина, 1982. 144с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СЕНСОРНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ РАНЬОГО ТА ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА

Терник Ангеліна Вікторівна

викладач дисциплін Дошкільної освіти
ВП «СГПК ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Денисенко Аліна Юріївна

студентка
ВП «СГПК ЛНУ імені Тараса Шевченка»

Анотація: У статті висвітлюються питання сенсорного розвитку дітей раннього дошкільного віку. Розвиток сприйняття предметів та явищ навколишнього середовища в різні періоди дитинства. Розкриті особливості й засоби сенситивного виховання дітей раннього та молодшого дошкільного віку.

Ключові слова: діти, дошкільний вік, сенсорний розвиток, сприйняття, сенсорне виховання.

У психології вікову сензитивність називають властивим певному віковому періоду оптимальним поєднанням умов для розвитку психічних властивостей і процесів. Більшість учених вважає, що саме ранній та дошкільний вік є найбільш сприятливим для вдосконалення діяльності органів чуття, нагромадження уявлень про навколишній світ. З цього, сенсорне виховання вважається однією з основних сторін дошкільного виховання [3, с.44].

У молодшому дошкільному віці діти роблять якісні стрибки в психічному розвитку. На початку цього періоду у них формується низка таких пізнавальних процесів, як відчуття, мимовільна увага, активна мова, предметні сприйняття. Під час роботи з предметом вони збирають досвід, словниковий запас, розуміють мову, звернену до них. Завдяки цьому молодші дошкільнята

починають активно пізнавати навколишній світ, під час якого утворюється сприйняття.

Розвиток сприйняття в різні періоди має свої особливості. Кожна вікова ланка сприятлива для подальшого нервово-психічного розвитку і всебічного виховання дитини. Чим менші діти, тим більше значення в їх житті полягає чуттєвий досвід.

Діти не можуть послідовно оглянути предмети і визначити їх якості. У дитини раннього віку сприйняття має предметний характер, тобто всі властивості (колір, форма, смак, величина та ін.) - невіддільні від предметів. Вони зливаються з предметом, що не окремо належать йому. При сприйнятті їй видно не всі властивості, а тільки найяскравіші. Іноді це одна властивість, за якою вона виділяє предмет серед інших. Наприклад: *листя зелене, апельсин солодкий і помаранчевий.*

Взаємодіючи з предметами, діти починають знаходити їх деякі різноманітні властивості. Це допомагає розвинути здатність виокремлювати властивості від предмета, знаходити однакові властивості в різних предметах і різні в одному.

Сенсорним розвитком у ранньому віці називають вдосконалення відчуття, сприйняття, наочного уявлення. В цей період розвитку у дитини знижується поріг відчуття, підвищується зір і точність кольоровідмінностей, розвиваються фонематичний і звуковисокий слух, значно зростає точність оцінювання ваги предмета.

У дитини раннього віку обстеження предмета підпорядковано в основному ігровій меті. У дошкільному віці ігрове маніпулювання починає змінюватися діям обстеження з предметом і стає цілеспрямованим випробуванням для з'ясування призначення його частин, їх рухливості і зв'язків один з одним.

На думку Л. А. Венгера, в дошкільний період часу практична дія з матеріальним предметом «розщеплюється» [2, с.4-6]. Виділяють орієнтовну і виконавчу частину. Орієнтовна, яка передбачає обстеження, ще тільки відбувається у зовнішній розгорнутій формі, але виконує нові функції – виділяє

властивості предмета і передбачає подальші виконавські дії. Поступово орієнтовні дії стають самостійними і виконуються розумово.

У молодшому дошкільному віці змінюється характер орієнтовно-дослідницької діяльності. Зовнішні практичні маніпуляції з предметом переходять до знайомства з ним, ґрунтуючись на зорі й дотику. Йде подолання роз'єднаності між зоровими і дотиковими обстеженнями властивостей, зростають дотично-рухові й зорові орієнтування. Найважливіша особливість сприйняття дитини полягає у тому, що, з'єднавши в собі досвід інших видів орієнтовної діяльності, зорове сприйняття стає провідним. Це дає можливість охоплювати кожен деталь, вловлювати їх взаємозв'язок і якість. У цей час у дітей молодшого дошкільного віку відбувається формування акту розглядання.

Г.А. Урунтаєва виділяє період молодшого дошкільного віку в сенсорному розвитку, вважає, що він є особливою пізнавальною діяльністю, яка має свою мету, завдання, засоби і способи здійснення [5, с.33].

Вдосконалення сприйняття, повні й точні образи залежать від того, наскільки повна система способів, які необхідні для обстеження у дошкільника. У цьому віці більшу частину уваги приділяють ізольованим вправам органів чуття та створення ряду сенсорних здібностей під час різних видів осмисленої діяльності. Тому головна лінія розвитку сприйняття молодших дошкільнят – освоєння нового за змістом, структурою й характером дослідницьких дій, освоєння сенсорного еталона і способів його користування.

Базовий компонент дошкільної освіти в освітній лінії «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» визначає змістовні складові: сенсорні еталони, пізнавальна активність, сенсорно-пізнавальна компетенція.

Результатами освітньої роботи є – оволодіння дітьми назвами сенсорних еталонів; вміння класифікувати предмети за їх якісними та кількісними ознаками; орієнтуватись у часових та просторових відношеннях; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між різними явищами природнього та соціального довкілля. А головне, при ознайомленні з властивостями

предметів та явищами навколишньої дійсності вміло використовувати набуті знання для практичної діяльності [1, с.44].

Для дітей раннього та молодшого дошкільного віку в якості засобів сенсорного виховання використовують такі засоби, як дидактичні ігри та вправи, образотворчу діяльність (ліплення, малювання, аплікація, конструювання).

У розвитку сенсорики у дітей одним з головних засобів є дидактичні ігри, які вважаються з давніх-давен в дошкільній педагогіці основними засобами сенсорного виховання. Це знайомство дітей з формами і величинами, звуками, кольорами й просторовими уявленнями. Але, як доведено дослідниками ХХ століття, тільки на заняттях не можна охопити рішення всіх завдань сенсорного виховання [4, с.21].

Дидактичним іграм повинна належати важлива роль, проте проводити їх слід в певній системі, в тісному зв'язку із загальним ходом сенсорного навчання і виховання дітей раннього дошкільного віку, а не від випадку до випадку. Використання дидактичної гри через її правила і дії в виховно-освітньому процесі формує в поведінці дітей коректність, доброзичливість та витримку.

Іншим засобом розвитку дитячої сенсорики є конструювання, що має практичну діяльність, спрямовану на отримання певного, заздалегідь задуманого предмета. Дитяче конструювання, тобто створення з будівельного матеріалу різних будівель, а також виготовлення виробів або іграшок з дерева, паперу, картону має тісний зв'язок з грою і є діяльністю, яка відповідає інтересам дитини [2, с. 5-6, 37].

Малювання й аплікація є видами образотворчої діяльності, а її основне значення – це образне відображення дійсності. Оволодіти умінням малювати неможливо без спостереження і розвитку цілеспрямованого зорового сприйняття. Образотворча діяльність є специфічним образним пізнанням дійсності. Дитина для того щоб виліпити або намалювати якийсь предмет, повинна попередньо з ним познайомитися, а також запам'ятати колір, форму предмета, величину і його конструкцію, детальне розташування частин. Дітьми

відтворюється в малюнках, ліпленні, аплікаціях, будівлях те, що вони сприйняли раніше, і з чим вже знайомі [4, с. 11].

Отже, в процесі відтворення дитиною предмета в тій чи тій діяльності уточнюються і перевіряються вже сформовані дітьми уявлення про предмет. У зв'язку з цим, основним завданням сенсорного виховання є те, щоб сформувати у дітей раннього віку вміння сприймати предмети і явища, які будуть сприяти вдосконаленню процесів образотворчої діяльності, а також звукового аналізу слів і праці в природі.

Таким чином, сенсорне сприйняття має здійснюватися в нерозривному зв'язку з різними видами діяльності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Базовий компонент дошкільної освіти (новаредакція). – К.: Спецвипуск журналу «Вихователь методист дошкільного закладу», – 2012. – 63 с.
2. Венгер Л. А., Пилюгина Э. Г., Венгер Н. Б. Воспитание сенсорной культуры ребенка. – М.: Просвещение, – 1988. – 143 с.
3. Запорожець О. В. Психологія. – К.: Радянська школа, – 1967. – 231 с.
4. Косминская В. Б., Халезова Н. Б. Основы изобразительного искусства и методика руководства изобразительной деятельностью детей. – М.: Просвещение, – 1987. – 124 с.
5. Олійник Лія. Вивчення особливостей розвитку дитини раннього віку у групі дошкільного навчального закладу / Проблеми діагностики та проектування розвитку обдарованості дошкільників: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, 11–12 квітня 2013 р., м. Алушка, АР Крим. – К.: Інститут обдарованої дитини, – 2013 – 328 с.

**ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ ЗАХОДІВ
ПРИМУСУ**

Біліченко Валерій Віталійович

старший викладач кафедри
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
м. Дніпро, Україна

Анотація: В даній статті розглянуто правові аспекти застосування поліцейських заходів примусу. Ми спробували визначити чіткі законодавчі межі та їх відповідність реальним ситуаціям, використання на практиці норм законодавства та їх розуміння громадянами та поліцією, суспільством в цілому. Доцільність вибраної тематики підтверджується нагальністю вирішення проблеми для практичного застосування та унормування у діяльності поліції спеціальних заходів примусу.

Ключові слова: правові аспекти, поліція, заходи примусу, законодавство, ситуація, законодавчі межі

Тема, яка підлягає вивченню є актуальною і до сьогодні та є об'єктом дослідження у науковців, оскільки відповідний закон «Про Національну поліцію», який ввів у дію поняття «поліцейські заходи примусу», був ухвалений Верховною Радою України у 2015 році. Найважливішу роль в правовому колі регулювання поліцейських заходів примусу відіграє згаданий закон, який безпосередньо визначає межі, підстави та правові аспекти застосування заходів примусу поліцейськими.

Правильно підібраний захід примусу є гарантуванням безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави та протидії злочинним проявам [1, с 1].

Дослідники, що вивчали згадану тему, у розрізі саме доцільності та необхідності використання поліцейських заходів примусу. Серед таких дослідників можна вказати О.Г. Комісарова, який проаналізував нормативно-правове забезпечення застосування поліцейських заходів примусу та запропонував практичні рекомендації щодо програм тактичної підготовки поліцейських [2, с. 1]. Детальний аналіз наслідків використання летальної зброї поліцейськими надав М.Г. Логачов. [3, с. 150]. Детальний критичний аналіз норм закону, які регулюють питання застосування заходів примусу надає В.О. Осадчий у спеціальній публікації. [4, с. 155]. Більшість досліджень на цю тему є новітніми, таким чином тільки починають свій науковий обіг і формують бачення науковців на проблему.

Ми можемо виділити такі законодавчі аспекти, що дозволять нам застосувати заходи примусу, а саме, що поліцейські під час виконання службових повноважень можуть застосовувати заходи примусу: фізичний вплив, вогнепальну зброю та спеціальні засоби тільки тоді, коли інші засоби є неефективними або не можуть привести до досягнення поставленої мети поліцейським. Якщо ж застосування заходів примусу є неминучим в даній ситуації, то дії поліцейського повинні бути доцільним та злагодженими, стриманими, тобто такими, які не перевищують межу застосування фізичної сили, вогнепальної зброї, спеціальних заходів примусу. Вказані заходи (дії) обов'язково повинні мати обґрунтовану підставу застосування саме цього заходу примусу. Після застосування згаданих заходів примусу необхідно забезпечити надання медичної допомоги пораненим особам, поліцейським або особам, які постраждали під час застосування заходів примусу [5, с. 226-227].

До таких спеціальних заходів примусу поліцейський має право вдаватись у виключних випадках, які регулюються спеціальними статтями закону «Про Національну поліцію». Стаття 42 ЗУ «Про Національну поліцію» говорить, що для виконання своїх повноважень, поліцейські можуть використовувати 13 різновидів спеціальних засобів у рамках виконання поліцейських заходів примусу: гумові та пластикові кийки; електрошокові пристрої контактної та

контактно-дистанційної дії; засоби обмеження рухомості (кайданки, сітки для зв'язування тощо); засоби, споряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії; засоби примусової зупинки транспорту; спеціальні маркувальні та фарбувальні засоби; службові собаки та службові коні; пристрої, гранати та боєприпаси світлозвукової дії; засоби акустичного та мікрохвильового впливу; пристрої, гранати, боєприпаси та малогабаритні підривні пристрої для руйнування перешкод і примусового відчинення приміщень; пристрої для відстрілу патронів, споряджених гумовими чи аналогічними за своїми властивостями металевими снарядами несмертельної дії; засоби, споряджені безпечними димоутворюючими препаратами; водомети, бронемашини та інші спеціальні транспортні засоби [1, с. 1]. Всі інші засоби поліцейський використовувати не має права за будь-яких обставин. Зокрема, як свідчить аналіз статті закону, вогнепальна зброя, яка може спричинити смертельну дію не відноситься до визначених законом засобів примусу. Таким чином закон застерігає поліцейських від використання засобів примусу в такий спосіб, що може спричинити летальний випадок. Засоби примусу повинні застосовуватися у відповідності до законодавства та спричинити особі таку шкоду, що є пропорційною та необхідною в даній ситуації.

Спеціальна стаття закону (стаття 46 ЗУ «Про Національну поліцію») дуже чітко регулює застосування вогнепальної зброї. Використання вогнепальної зброї можливе у виняткових випадках, а саме: відбиття нападу на поліцейського або його членів сім'ї чи захисту осіб, якщо є небезпека їхньому життю чи здоров'ю; звільнення заручників; відбиття нападу на об'єкти, а також звільнення об'єктів; затримання особи, яку застали під час вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину (наприклад, вбивства) і яка намагається втекти; затримання особи, яка чинить збройний опір, намагається втекти з-під варти, а також озброєної особи, яка погрожує застосуванням зброї; зупинка транспортного засобу пошкодженням, якщо водій своїми діями створює небезпечну ситуацію для життя чи здоров'я людей, поліцейського. За загальними правилами, поліцейський має право застосовувати вогнепальну

зброю тільки після попередження про її приведення в дію, проте застосування вогнепальної зброї без попередження допускається при деяких випадках, які є вкрай небезпечними, а саме: при спробі вихопити зброю або під час збройного нападу та раптового нападу із застосуванням техніки, що загрожує життю чи здоров'ю людей. Вогнепальна зброя також може використовуватись без попередження під час втечі особи, що вчинила тяжкий та особливо тяжкий злочин за допомогою транспортного засобу, а також чинить збройний опір, або намагається захопити зброю. Варто звернути увагу, що поліцейському заборонено застосовувати вогнепальну зброю в місцях, де може бути завдано шкоди іншим особам (вокзали, метро, парки), а також у вогненебезпечних та вибухонебезпечних місцях (заправки), крім випадків крайньої необхідності або відбиття нападу на протиправні діяння особи.

Законодавство надає певні права поліцейському у його фізичному захисті, оскільки використання засобів індивідуального захисту (шоломів, бронежилетів та іншого спецекіпірування) не вважається елементом засобів примусу.

Спеціальні засоби як поліцейські заходи примусу визначені законом як сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно пристосованих для: захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї); тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника); пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують. Поліцейський обов'язково має регулювати вид та інтенсивність застосування заходів примусу з урахуванням обставин, які є у конкретній ситуації, характеру вчинюваного правопорушення та індивідуальних особливостей особи, яка вчинила чи продовжує вчиняти правопорушення.

Важливою ознакою використання спеціальних засобів примусу є те, що їх використання необхідно негайно припинити в разі досягнення мети – припинення правопорушення чи протиправного діяння. На поліцейського

покладається обов'язок надати за необхідності невідкладну медичну допомогу особам, які постраждали в результаті застосування заходів примусу.

Під час використання спеціальних заходів примусу встановлюються спеціальні обмеження для певних груп громадян. Зокрема, заборонено застосування фізичної сили, спеціальних засобів і вогнепальної зброї до таких категорій осіб: жінок з явними ознаками вагітності; малолітніх осіб; осіб із ознаками старості; осіб із явними ознаками обмежених можливостей. Водночас у випадку учинення переліченими категоріями громадян переліку дій застосування засобів впливу може допускатися лише при вчиненні ними збройного чи групового нападу; учинення збройного опору поліцейському. Варто врахувати, що закон все одно обмежує дію спеціальних заходів із цією категорією, оскільки говорить про те, що ситуація мусить містити наявність загрози життя і здоров'я іншим особам або поліцейським та неможливість відбити такий напад або вчинити опір іншими засобами і способами.

Застосування фізичної сили, у тому числі спеціальних прийомів рукопашного бою, для забезпечення особистої безпеки, безпеки інших осіб, припинення вчинення правопорушення, затримання особи, яка вчинила правопорушення регламентується 44 статтею ЗУ «Про Національну поліцію». Застосування цього заходу впливу є можливим тоді, якщо інші заходи не дають змоги відновити громадський порядок і законність. Поліцейський зобов'язаний письмово повідомляти про завдання особі тілесних ушкоджень унаслідок застосування фізичної сили.

В 45 стаття ЗУ «Про Національну поліцію» застосування спеціальних засобів для забезпечення публічної безпеки і порядку. Такі дії поліцейський має право виконувати у разі проходження спеціальної підготовки, тобто після здобуття навичок та вмінь, що дають змогу застосовувати такі засоби примусу. Застосування спецзасобів має спеціальні обмеження, зокрема забороняється наносити удари гумовими чи пластиковими кийками в такі частини тіла як: голова, шия, статеві органи, ключична ділянка, поперек (куприк) і в живіт.

Також, не можна застосовувати кайданки більше ніж 2 години безперервного використання або без послаблення їх тиску та інше [1, с.1].

Таким чином, аналізуючи законодавство та ґрунтуючись на конкретних результатах його використання, можемо зазначити, що поліцейські у відповідності до законодавства, мають право і зобов'язані за певних обставин для особистого захисту та захисту громадян використовувати спеціальні засоби та вживати доступні їм та законодавчо мотивовані заходи примусу. Законодавство досить чітко вказує на те, які є межі його використання та які конкретно заходи впливу є обумовленими. Однак використання заходів впливу можна вважати дієвими та прийнятним лише для забезпечення рівноваги, відновлення громадської безпеки, а не для знищення осіб та завдання їм смертельних поранень. Використання комбінації превентивних та спеціальних заходів впливу надає можливість мінімізувати прояви агресивних, суспільно небезпечних дій, а в разі виникнення заворушень, швидко локалізувати їх за допомогою використання заходів примусу, які обумовленні законодавством.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 року, № 580-VIII [Електронний ресурс]. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/580-19/print1482323285104099>

2. Комісаров О.Г. Концептуальні засади застосування поліцейських заходів примусу та їх використання у підготовці поліцейських Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України : зб. Матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрул. поліції України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2016.с 146-149

3. Логачов М.Г. Правові та психологічні аспекти застосування зброї персоналом поліції. Особливості підготовки поліцейських в умовах реформування системи МВС України: зб. Матеріалів I міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 20 трав. 2016 р. / МВС України, Департамент патрул. поліції

України ; Харків. нац. ун-т внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки. Харків : ХНУВС, 2016.с 150-154

4. Осадчий В. І. Кримінально-правова складова регламентування поліцейських заходів примусу в Законі України "Про Національну поліцію"/// Юридичний вісник. Повітряне і космічне право. 2015. № 4. С. 154-160. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npnau_2015_4_31

5. Серватовський А. В., Герасименко М. Е., Проблемні аспекти застосування поліцейськими заходів примусу. Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності національної поліції України: зб. тез та доповідей учасників між. наук.-практ. конф., м. харків, 11 квіт. 2019 р. / МВС України, департамент патрул. поліції України ; харків. нац. ун-т внутр. справ. харків : хнубс, 2019. с 226-227

ВПЛИВ ІГРОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ГЕНДЕРНУ СОЦІАЛІЗАЦІЮ ХЛОПЧИКІВ

Гончаренко Олена Володимирівна

к.п.н., старший викладач

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С.Макаренка

м. Суми, Україна

У статті аналізується вплив гендерно-традиційних іграшок та ігор з однолітками на процес гендерної соціалізації хлопчиків у дитинстві. Авторкою визначається, що існуючі норми, правила поведінки, установки щодо культурних уявлень про ролі, становище і призначення чоловіка в суспільстві відбиваються в ігровій практиці хлопчиків і призводять до засвоєння ними традиційних гендерних ролей.

Ключевые слова: гендерна соціалізація, гендерні стереотипи, традиційні чоловічі ролі, ігрова діяльність, гендерно-традиційні іграшки.

Одним з показників зміни парадигми соціалізації підростаючого покоління є відмова від виконання соціального замовлення на формування особистості певного типу і створення оптимальних умов для якнайповнішого розкриття потреб, здібностей і можливостей кожної дитини з урахуванням її якісної своєрідності як представника або представниці конкретної статі.

Проте, незважаючи на те, що останнім часом проблема гендерної соціалізації особистості знаходиться на стадії активного вивчення, на практиці цей процес відбувається як з опорою на існуючі в суспільстві статево-рольові стереотипи, які засвоюються з дитинства, так і на суб'єктний вибір індивіда. Значний інтерес у цьому контексті становить дослідження особливостей гендерного розвитку хлопчиків в середовищі ровесників (визнання в оточенні

однолітків, лідерство, суперництво), які в подальшому дорослому житті стають причиною багатьох гендерних дисгармоній, впливаючи не лише на особистісну та соціальну самореалізацію чоловіків, а й на їх психологічне здоров'я (внутрішні гендерно-рольові конфлікти, стреси, неврози тощо).

Мета статті – висвітлити вплив ігрової діяльності і гендерно-традиційних іграшок на процес гендерної соціалізації хлопчиків.

Передовсім зазначимо, що процес розвитку гендерних ролей, як соціально зумовлених моделей статево-рольової поведінки, відбувається в контексті досить важливого для індивіда процесу, який називається соціалізацією. Науковці визначають соціалізацію як історично зумовлений процес розвитку особистості, притаманний певному суспільству, що забезпечує надання індивіду та засвоєння ним цінностей, норм, установок, зразків поведінки в процесі життєдіяльності. Його результатом є активне відтворення особистістю набутого соціального досвіду у своїй діяльності та спілкуванні [1, с. 23].

Однією із найістотніших складових соціалізації є рольова, зокрема гендерна соціалізація. В процесі гендерної соціалізації індивідам в залежності від статі приписуються певні правила поведінки та установки, які суспільство вважає відповідними їх соціостатевим ролям. У межах гендерної соціалізації, починаючи з моменту свого народження, дитина засвоює, що значить бути хлопчиком або дівчинкою. Тобто відбувається засвоєння індивідом соціально прийнятих моделей поведінки, які в даному суспільстві розглядаються як чоловічі і жіночі.

Саме завдяки процесу гендерної соціалізації хлопчики навчаються чоловічим моделям поведінки, засвоюють статево типізовані цінності, установки і норми відповідно до уявлень про роль, статус і призначення чоловіка в суспільстві. Від особливостей гендерної соціалізації хлопчика в дитинстві залежить характер життєвого сценарію дорослого чоловіка, його стиль життя та стратегії поведінки в різноманітних життєвих ситуаціях.

Чоловічі гендерні ролі не виникають одразу з народженням хлопчика. Вони розвиваються залежно від багатьох умов і чинників протягом життя, адже від самого народження він потрапляє в соціальне оточення, яке задає безліч стереотипів статево-рольової поведінки. Важливим соціально-психологічним механізмом, що створює установку на те, якими мають бути чоловіки, є гендерні стереотипи, які є усталеними, стійкими формами сприйняття й оцінки особистісних якостей та поведінки чоловіків.

При цьому варто зауважити, що у сучасному світі в суспільній свідомості і практиках взаємодії гендерні стереотипи щодо чоловічої ролі, як правило, розглядаються як «істинні» і часто, трансформувались у цінності, формують нормативні образи «істинної» маскулінності. Тобто існуюча норма поведінки перетворюється на припис. Гендерні стереотипи визначають статусні характеристики чоловіків, закріплюючи гендерну нерівність (домінуюче становище чоловіків і дискримінаційні практики щодо жінок).

Насаджування гендерних стереотипів досить міцно вкорінене в суспільній свідомості і культурному просторі, де проголошується, що чоловіки не схожі на жінок, і повинні виконувати інші, чоловічі соціальні ролі. Люди звикли до думки, що чоловіки і жінки – це дві протилежності, поведінка яких в різних соціумах традиційно закріплена. Подібного роду ідеї настільки вкорінені в суспільну свідомість, що перешкоджають будь-яким змінам. Завдяки гендерним стереотипам, закріпленими традиційною культурою, суспільство спрямовує поведінку хлопчиків до відповідних для його статі занять і схвалює статево відповідну поведінку (наприклад, підтримується агресивність, бажання покладатися на свої сили, прагнення змагатися і стійкість тощо).

За спостереженням вітчизняних психологів Т. Говорун та О. Кікінежді, гендерна соціалізація хлопчиків відбувається внаслідок дії таких важливих психологічних механізмів, як:

- спрямування – організація дорослими такого середовища, яке, на їх думку, відповідає статевій належності дитини (наприклад, хлопчикам пропонують іграшки з деталями, що вкручуються, рухаються, взаємодоповнюються –

- машинки, конструктори, які розвивають інструментальні навички і майстерність);
- моделювання – засвоєння нав'язуваних соціумом певних моделей статево-рольової поведінки (наприклад, якщо до п'яти років хлопчики із задоволенням імітують «жіночі» види діяльності, то пізніше вони відмежовуються від них, адже сім'я, телепрограми, дитячі книги дають приклади для наслідування, визначають чоловічі ролі);
 - заохочення (підкріплення) – винагорода за дотримання дитиною певного типу поведінки (похвала батьків, учителів, інших дорослих), що фіксує статево-рольову модель поведінки, якої їх навчають;
 - інтеріоризація – формування внутрішньої структури людської психіки, переведення елементів зовнішнього світу у внутрішнє Я-особистості, результатом якої є індивідуальність особистості [2, с. 134-135].

Суттєве значення в процесі гендерної соціалізації хлопчиків відіграють агенти соціалізації (родина, однолітки, школа, ЗМІ, оточення, середовище), сила впливу яких від одного етапу до іншого змінюється. При цьому засвоєння тих чи інших гендерних настанов відбувається внаслідок залучення особистості до суспільного життя, яке може відбуватися стихійно (у родині, серед найближчого оточення) чи керовано (у системі освітніх закладів).

Зокрема, у дитинстві на процес гендерної соціалізації майбутніх чоловіків неабиякий вплив мають хлопчачі гендерно-традиційні іграшки, які кардинально відрізняються від дівчачих. Порівняно з останніми (зокрема, вони пов'язані з діяльністю, яка стосується підготовки до материнства і домашнього господарювання), іграшки для хлопчиків пов'язані з будівництвом (різні конструктори, кубики), активною діяльністю (спортивний інвентар, зброя), транспортом і супергероями. Такі іграшки спонукають хлопчиків до винахідництва, перетворення навколишнього світу, допомагають розвинути навички, необхідні для реалізації просторових і математичних здібностей, заохочують незалежну, змагальну і лідерську поведінку.

І проблема полягає не тільки в тому, що в процесі гри хлопчики засвоюють традиційні гендерні ролі. Справа в тому, що уподобання щодо іграшок не є природним, воно створюється соціальним оточенням і в першу чергу батьками. Хлопчики, як власне і дівчатка, частіше отримують у подарунок гендерно-традиційні іграшки, а ті, які їх цікавлять, їм дарують рідко. За даними дослідників, загалом батьки зазвичай схвально реагують, коли їх діти, особливо хлопчики, граються статево відповідними іграшками. Навіть у дошкільний період діти, яких приваблюють іграшки, що не відповідають їх статі, частіше піддаються ігноруванню або критиці іншими дітьми [3, с. 65].

Дитина, яка не грається зі статево відповідними іграшками, неминуче зіткнеться з труднощами – можливими проблемами у спілкуванні з однолітками: хлопчик з лялькою чи дівчинка з вантажівкою викликають глузування; при цьому над хлопчиком будуть сміятися більше, ніж над дівчинкою. Засвоївши характерні для їхніх гендерних ролей правила, діти часто суворо карають ровесників, які їх порушують. Тому, як зазначають дослідники, щоб уникнути глузування, хлопчики вчаться приховувати свій інтерес до дівчачих іграшок – шляхом заперечення та опозиційного дискурсу. Або бажання хлопчика погратися з лялькою (наприклад, з Барбі) за допомогою сублімації переходить у гру з відповідними чоловічими персонажами – супергероями.

Аналізуючи ігри дітей, Е. Джордан та А. Коуен відзначають, що найбільш поширеними у світі гри та фантазіях сучасних хлопчиків є «войовничі наративи», які вважають насильство справедливим і виправданим у ситуації боротьби між добром і злом. На думку дослідників, хлопчики порівнюють свої історії з тим, що вони бачать на телеекрані. Поп-культура (фільми, відео, комп'ютерні ігри, телебачення, комікси) забезпечує хлопчиків безліччю «гарних» і «поганих» хлопців. Історії з вестернів, супергерої (Супермен, Спайдермен та ін.), Нінзі-черепашки, зоряні війни та ін. – усе це є для дітей своєрідною сировиною для створення власних войовничих наративів. Зрештою, хлопчики, які мовчки погоджуються та сублімують войовничу гру у фантазію

або спорт, більш успішні в конструюванні так званої «маскулінності, організованої навколо раціональності та відповідальності. Це тісно пов'язано з вищими рівнями освітньої системи та превалювання чоловіків у галузі інтелектуальної праці» [4, с. 161–162].

Помічено, що ігрова діяльність з однолітками продовжує закріплювати у хлопчиків сформовані батьками вимоги щодо їхньої відповідності традиційним гендерним очікуванням. Так, в хлопчачих іграх (на відміну від чітко структурованої та регламентованої ігрової діяльності дівчаток з невеликою кількістю учасників) винагороджується ініціатива, імпровізація, вміння впоратися з непередбаченою ситуацією; у грі беруть участь команди, що складаються з однолітків, і заохочуються як співробітництво, так і суперництво. Отже, закріплюючись в грі, гендер хлопців проявляється в навчальній та комунікативній діяльності.

Проте, зауважують дослідники, гендер дитини може відрізнятись від гендерних ознак однолітків, а також не відповідати гендерним очікуванням з боку оточення. Так, наприклад, хлопчик із задоволенням може займатися в гуртку м'якої іграшки, а дівчинка грати в футбол. У таких випадках дорослим варто пам'ятати, що примусове нав'язування певних гендерних ознак і неадекватні гендерні очікування призводять до особистісних проблем дитини. Так, хлопчик може соромитися власних захоплень через глузування з боку ровесників і уникати спілкування з ними. Особистісні проблеми відбиваються на навчанні, виконанні правил шкільної дисципліни, сприйнятті педагогічного впливу, спілкуванні з близькими людьми [5, с. 167].

Таким чином, на гендерний розвиток хлопчиків змалку накладаються стереотипні моделі традиційних чоловічих ролей, наявні у суспільній свідомості, які часом не мають нічого спільного зі справжніми особистісними психологічними характеристиками майбутніх чоловіків. Соціальне оточення, зокрема спілкування та ігри з однолітками, гендерно-традиційні іграшки, які пропонують своїм синам батьки, підкріплюють вимоги до хлопчиків щодо їхньої відповідності традиційним чоловічим гендерним ролям.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Богданова І. М. Соціальна педагогіка: навчальний посібник. Київ: Знання, 2008. 343 с.
2. Говорун Т., Кікінежді О. Стать та сексуальність: психологічний ракурс: навчальний посібник. Тернопіль: Богдан, 1999. 384 с.
3. Берн Ш. Гендерная психология. Законы мужского и женского поведения. Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак, 2008. 318 с.
4. Месснер М. «Дівчата-Барбі» проти «Морських чудовиськ»: діти створюють гендер // Гендерна педагогіка: хрестоматія / за ред. В. Гайденко. Суми: ВТД «Університетська книга», 2006. С. 153–165.
5. Ткалич М. Г. Гендерна психологія: навчальний посібник. Київ: Академвидав, 2011. 248 с.

TRANSLATABILITY PROBLEM

Сливка Мирослава Іванівна

к. ф. н., доцент

доцент кафедри англійської філології

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м.Ужгород, Україна

Abstract: The article focuses on the problem of translatability. The author of the paper emphasizes that translatability depends on the degree of representation of the functionally relevant features, responsible for correct rendering of the SL message. It is concluded that there is no universal criterion to determine whether a language has translatability or not. It will depend on the nature of languages that are translated, the genre, the purpose and the readership to which it caters.

Key words: translation, translatability, untranslatability, cultural untranslatability, equivalence.

The concept of translatability appeared as an answer to the concept of untranslatability which was expressed by a number of well-known and less known men-of-letters, philosophers, linguists and other theoreticians. Untranslatability is based on the conviction that there can be no true symmetry, no adequate mirroring between two different semantic systems. The predecessor of the modern ideas of untranslatability was Wilhelm von Humboldt. In a letter to a famous German translator August Schlegel he said: "Any translation seems an aborted attempt because each language is an embodiment of national spirit. A translator usually bumps onto one of the underwater rocks: either he is true to the original at the expense of the style and the TL standard, or he is unfaithful to the original in terms of the tastes and traditions of TL users" [2, с. 33-34.]. In other words, translator must

sacrifice either the TL norms and make the TL text sound unnaturally, or he sacrifices the strict equivalence of some of the textual components.

Theoretically the idea of untranslatability is based on the wrong assumption that translation means the identity of the SL and TL texts. Contrastive linguistics and translation studies show that losses are inevitable. It does not prevent, however, the translated text to communicate the same message to the TL recipients as the original text does to the SL readers.

The practice of translation has disproved the untranslatability theory. The very fact that translation makes interlingual communication possible is an important argument in favor of translatability. Yet it is an oversimplification to claim that every meaningful element of the text is translatable.

Translatability is based on the understanding of the following:

1. translation does not mean creation of the identical text, like any other communication process translation implies losses,
2. each variety of translation has its particular limitations which determine the anticipated degree and character of losses,
3. the notion of translatability depends on the degree of equivalence which differs in each of translation varieties,
4. translatability implies multiple interpretations.

Nowadays it is universally acknowledged that translatability has its limits.

John Catford devotes the entire chapter of his book "The Linguistic theory of translation" to The Limits of Translatability [3, p. 93-103]. For him translatability appears to be rather a cline than a clear-cut dichotomy, i.e. SL texts and items are more or less translatable rather than absolutely translatable or untranslatable. According to J. Catford, translation equivalence depends on the interchangeability of the SL and TL text in the same situation. Translatability depends on the degree of representation of the functionally relevant features, responsible for correct rendering of the SL message. At this point we must consider more closely the term *relevant*. J.Catford suggested 2 types of relevance: *linguistically relevant features*

and *functionally relevant features*. Linguistically relevant features are those features, which led to the performer selecting this or that item of his language.

Here's an example that shows the linguistic relevance of the word order in the two languages. Let us compare the English sentence and its Ukrainian translations:

E.g. He spoke English well

Він добре говорив по-англійськи. Він говорив по-англійськи добре.

The word order is linguistically relevant for the English sentence (it cannot be changed in this particular case), but less relevant for its Ukrainian translation. This exemplifies the linguistic relevance of word order in English, although functionally it is irrelevant here.

Possessive pronouns are linguistically relevant in English and less relevant in Ukrainian:

E.g. He rubbed his nose with his finger. Він почухав пальцем носа.

The relevance of the textual element greatly depends on the *genre* of the translated text and the *category* to which the Recipient belongs.

Summing up, we can distinguish, then, between the features which are *linguistically relevant*, and those which are *functionally relevant*. Translation equivalence mainly relies on the *functionally* relevant features.

According to J.Catford, "*untranslatability occurs* when it is impossible to build functionally relevant features of situation into the contextual meaning of the TL text." [3, p. 95].

Broadly speaking, the cases where this happens fall into two categories: *linguistic untranslatability* and *cultural untranslatability*.

Linguistic untranslatability occurs typically in cases where an ambiguity peculiar to the SL text is a functionally relevant feature - e.g. in SL puns.

Cultural untranslatability occurs when a situational feature functionally relevant for the SL text, is completely *absent* from the culture of which the TL is a part. This type of untranslatability is usually less 'absolute' than linguistic untranslatability.

The French linguist Georges Mounin [1] points at the *relativity of the notions of translatability and untranslatability* emphasizing that communication through translation is never absolutely adequate, but it is quite possible.

The translator often chooses between the two risks: 1) of being not understood or misunderstood (which is still worse) by the Receptor, i.e. spiting the reader 2) of introducing new textual components, explaining the text with the potential elements of misinterpretation of the message in all or in detail, i.e. spiting the original.

It is quite clear that there is no universal criterion to determine whether a language has translatability or not. It will depend on the nature of languages that are translated, the genre, the purpose and the readership to which it caters. This does not mean however, that there is complete correlation between two languages.

REFERENCES

- 1.Мунэн Ж. Теоретические проблемы перевода. Перевод как языковой контакт // Вопросы теории перевода в зарубежной лингвистике. Сборник статей. – Москва: Международные отношения. 1978. – С. 36–42.
- 2.Федоров А.В. Введение в теорию перевода. М., 1958. – 249 с.
- 3.Catford J. A linguistic theory and practice of translation. – London , 1967.

УДК 664.934

**TECHNOLOGICAL PARAMETERS OF HEAT TREATMENT AND
EQUIPMENT FOR MEAT PIES.**

Prylipko Tetiana

Doctor of Agricultural Sciences, Professor

Koval T. V.

Ph.D.

Sciences, Associate Professor

Podilsky State Agrarian and Technical University

Abstract. The results of researches which show that optimization of mode and design parameters of vertical two-basket autoclave by introduction into the system of technical support - heat exchanger of mixing and change of direction of giving of sharp steam are provided, provides the best conditions for removal of air, shortening of steam is reduced, steam losses are reduced, the supply of superheated steam in the autoclave and the need to heat and cool the intermediate coolant - water. It was found that the reduction of steam and water consumption during steam-air heat treatment and the reduction of sterilization time to 9 minutes. compared to sterilization in water. Reducing the heating time allows to preserve the biological value of the cans and to increase their quality. According to the results of the studies, the optimal mode of sterilization at a temperature of 115 ° C and a sterilizing effect of 6 um was established. min.

Keywords: autoclave, sterilization, pate, canning products, packaging

Introduction. The sterilization regimen should guarantee the proper degree of inhibition of microorganisms potentially harmful to human health, as well as those that may cause canned food to deteriorate during storage. It should be borne in mind that heating should be as low as possible to ensure high organoleptic properties and nutritional value of finished products [1 p.52].

For sterilization of canned goods, currently known devices of various designs - both periodic and continuous action, which in comparison with sterilizers and pasteurizers continuous operation of the autoclave have a number of significant disadvantages, the main of which are: the difficulty of creating a uniform temperature field, which leads to forced increase in the duration of sterilization; the complexity of technological and maintenance operations; the inability to ensure the accuracy of the movement of canned food, which leads to the non-guaranteed processing of all produced products [2 p.32].

Despite such significant drawbacks, autoclaves occupy a dominant place in the sterilization and pasteurization equipment of the domestic and world canning industry due to the universalism inherent in this equipment [3. P.168].

In the canning industry vertical and horizontal autoclaves of periodic action are used [1 p. 52], which allow to sterilize virtually any food packaged in any kind of container. When sterilizing canned food in autoclaves, secondary contamination of canned microorganisms during cooling is possible. The size of the germs is quite small. The volume of the ordinary microbe "Coca" is 10-12 cm³ [3. P.168].

The tolerance for machining cans is of the order of 0.025 mm, ie germs can be 10... 100 times smaller than these values. Therefore, the formation of small seams in the seams, sufficient for the penetration of germs. [6 p. 1],

Material and methodology of research. The purpose of the experimental studies is to confirm the theoretical prerequisites for the process of sterilization of canned meat pate and to determine the optimal operating parameters of the equipment under investigation, provided the quality of the original products is improved.

Research results. The optimization of mode and design parameters of a vertical two-basket autoclave is proposed, by introducing into the system of technical support - heat exchanger of mixing and changing the direction of supply of sharp steam, provides the best conditions for removal of air, reduces the time of purging, reduces the supply of superheated steam in the autoclave and the need for and cooling the intermediate coolant - water. Thanks to this, you can quickly start the process of

intensive heat supply to the cans, which reduces the heating time and steam consumption. [4, 5].

As a result, the efficiency of the machine will increase, and by reducing the time of heat exposure and equalizing the heating conditions of the cans in different zones of the autoclave, the quality of the products during canning will be preserved to a greater extent.

The autoclave contains a housing 1, a cover 2, a mesh 3 at the top of the autoclave for scattering from above steam or water. The lid 2 is pivotally connected to the housing 1 by a loop 4 through which an axis passes a sealed hinge. To the axis of the loop 4 on one side is connected to the pipeline 6, connecting the loop 4 with the heat exchanger mixing 7, which is located so that its top, to which the pipeline 6. is located above the bottom 1, and the bottom - below the bottom of the housing 1, of the heat exchanger 7 with a pipeline 8.

Pipes 9 and 10 are supplied to the autoclave to supply steam and compressed air, respectively. Pipeline 11 connects the bottom of the housing 1 with the condensate assembly 12. The bottom of the condensate collector 12 pipeline 13 is associated with drainage communication. On the pipeline 8, a faucet 14 is installed, on the pipeline 6 - a faucet 15. On the top of the condensate collector 12, a faucet is installed 16. A faucet is installed on the pipeline 5 of the water supply to the collector 12. the crane 19

connects the pump 20 to the container 12.

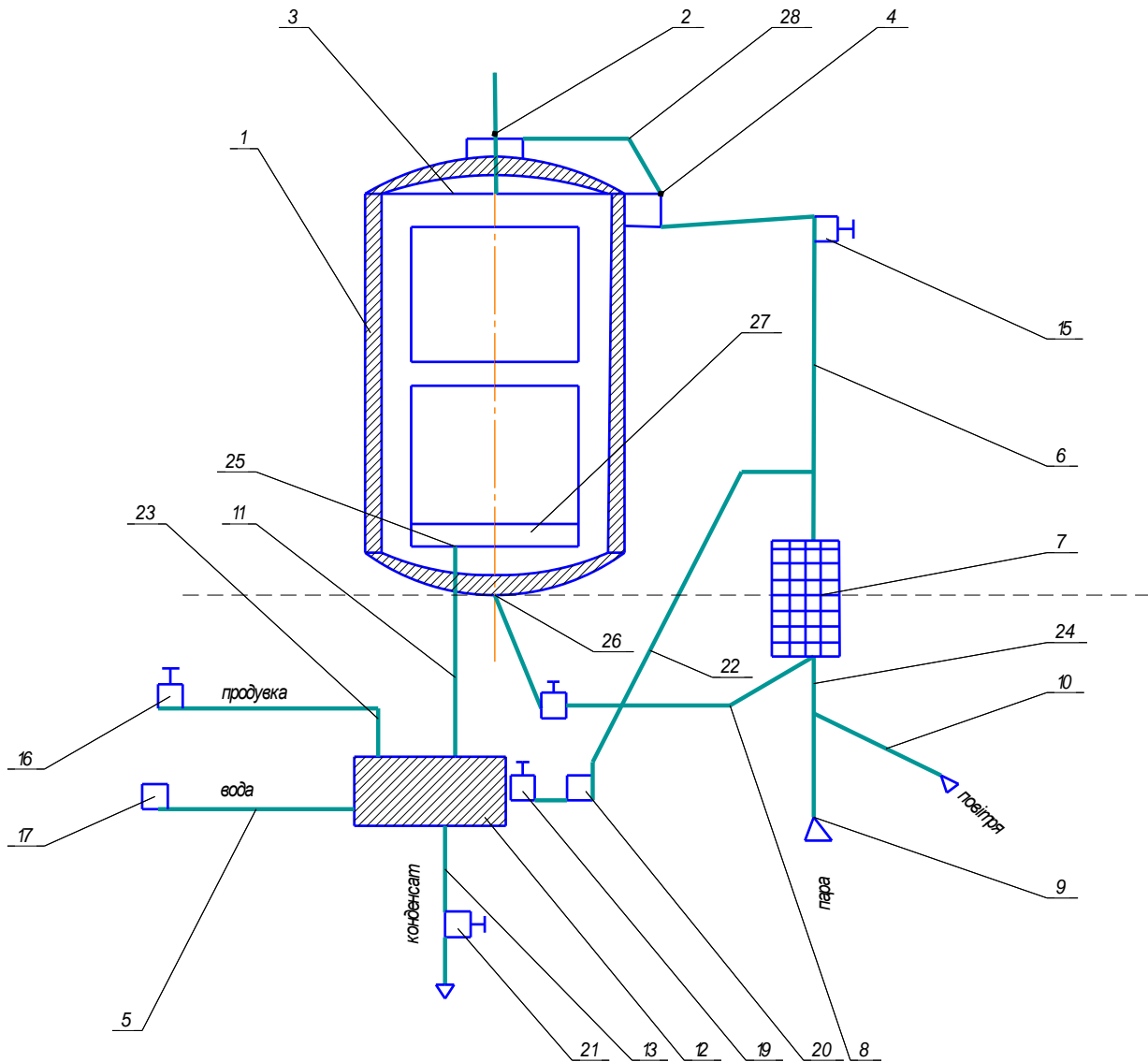

Fig. 4.1. Schematic of a vertical autoclave with periodic action with changed design parameters

The pump 20 is arranged so that when the condensate tank 12 is filled it is also filled with water. Pipeline 13 is provided with a valve 21. Pipeline 22 connects the pump 20 with a sealed hinge in the loop 4, the thermometer 23 is installed on the pipeline purging behind the valve 16. The nozzle 25 introduced into the housing 1 of the pipeline 11 is located above the nozzle 26 of the pipeline 8. Above the nozzle 26 is a grid 27 for opening the steam stream. The hinge 4 is connected to the top of the lid 2 by a pipe 28.

The autoclave works like this. In the case 1 set baskets with cans. Close and seal the lid 2. In the heat exchanger 7 is the water remaining in it after sterilization of the

previous batch. Open the crane 16 and through the pipeline 9 is fed into the heat exchanger 7 steam. Passing through water, the steam reduces its temperature to the saturation temperature, evaporating some of the water. Saturated steam enters through the hinge in the hinge 4 into the cover 2. The mesh scatters the steam stream, which squeezes air from the autoclave through the condensate collector 12 and the tap 16. The appearance of steam is recorded by a thermometer 23 mounted on the purge communication. When all the air comes out of the housing 1, the valve 16 is closed, and begin to supply steam through the pipeline 9 in such quantities as to provide an increase in pressure in the autoclave in accordance with the increase in pressure in the banks. The increase in pressure in the autoclave is accompanied by a temperature rise corresponding to the saturated vapor. Close the faucet 15 and open the faucet 14. The steam passes through the water in the heat exchanger 7 and the condensate at the bottom of the housing 1. The temperature in the autoclave is continued to increase until the sterilization temperature is reached. When the sterilization temperature is reached, the pressure in the autoclave reaches 2.0-2.5 atm. All this time, sterilization is carried out in a saturated steam environment. Cooling starts with the supply of additional air to the autoclave, so as not to damage the container when the pressure drops due to the condensation of steam. Obviously, cold water cannot be fed to the banks at the beginning of cooling. To avoid the defect of the jars, after the end of sterilization, steam supply is stopped, then, through the pipeline 17 serves a portion of cold water, open the tap 14 and close the tap 15. Turn on the pump 20 and mix the condensate with cold water to a temperature not lower than 60 ° C. Then open the faucet 15 and close the faucet 14. Water through the pipeline 22, through the hinge in the hinges, under pressure enters the lid 2 and begins to irrigate the cans. Grid 3 sprays the jet and distributes it over the banks. The heated water that has passed through the layers of cans drains into the condensate collector 12, where cold water continues to flow. The medium supplied to the banks is gradually cooling. The air pressure under the lids in the jars decreases. After a while, the air is gradually released from the autoclave through the pipeline 29.

Cooling is stopped when the temperature in the autoclave drops to 40 ° C and the pressure to atmospheric. Opening the top cover 2, unload nets with jars. Water from the condensate tank 12 is discharged through pipeline 13, but water remains at the pipeline section 22. Further, when the steam is supplied, during the next sterilization cycle, the residual water and the closed valve 19 prevent the steam from entering the housing 1. Thus, we obtain a water-filled heat exchanger 7 ready for the next sterilization cycle. In sterilization of canned food, in most cases, it is necessary to compensate for the pressure that occurs in the banks when heated. In this case, the process proceeds as follows: close and seal the lid 2, open the valve 16. The pipeline 9 is fed to the heat exchanger 7 steam. Saturated steam, through the hinge in the hinge 4, enters the cover 2, where the mesh 3 splits the steam stream, which squeezes air through the condensate collector 12 and the tap 16. When all the air exits the housing 1, the tap 16 is closed. The steam through pipeline 9 is started to supply in such quantities as to provide an increase in pressure in the autoclave corresponding to an increase in pressure in the banks. However, the pressure difference between banks and the pressure in the autoclave is maintained, which guarantees the preservation of the tensile strength. Close the faucet 15 and open the faucet 14, the steam passes through the water in the heat exchanger 7 and the condensate in the bottom of the housing 1. In this case, the steam supply from the bottom to some extent compensates for the uneven heating of the layers of jars that arose when the steam is supplied from above during purging. The temperature rise in the autoclave continues until the sterilization temperature is reached. At this time, the cans are heated with saturated steam, which is characterized by the constant temperature and the heat transfer coefficient to all banks at each time. Upon reaching the sterilization temperature, the pressure in the autoclave reaches 0.7 - 1.3 atm. Further increase in temperature is limited, but the pressure must be raised. For this purpose in the autoclave on the pipeline 10 begin to supply air. The crane 15 is opened and the crane 14 is closed. Pipeline 9, for heating the air, serves some amount of steam. The air, mixed with steam in the pipeline 24, is heated, its temperature increases, after passing through the heat exchanger, and then the air is supplied over the grid 3. The air supply from above the cans ensures its uniform

distribution throughout the volume of the housing 1. From the beginning of the air supply increases the temperature boiling of condensate (due to pressure increase), which begins to exceed the sterilization temperature. Therefore, if you continue to steam the entire time from above, the top layer of cans will overheat. In addition, with constant steam supply from above, the air concentration near the lower layers of the cans will start to increase. Therefore, periodically open the valve 14 and close the valve 15, and vice versa. It is experimentally determined that the cyclicity of switching valves is 5-10 minutes, and the time of steam supply to the top of the housing 1 is less than the time of steam supply to the bottom of the housing 1. The air is served in the minimum possible quantities, ensuring the preservation of the container, which allows to minimize the boiling point condensate and thus ensure a sufficient uniformity of heating canned food. At the end of the sterilization, an additional portion of air is fed, and from that moment on, the pressure in the autoclave slightly exceeds the pressure in the jars, which protects the container from deformation, during condensation of steam, after the supply of cooling water and eliminates cavitation in the pump. Condensate is released from the housing and partly from the container 12. The excess condensate is poured out, leaving it at a level that ensures the pump is stable.

After loading of the autoclave with canned food - Podilsky pate in tin cans No. 1 with a net weight of 100 gr., It was purged by feeding steam at a temperature of 110 ° C to the upper part of the autoclave for 2 min, until the medium at 78 ° C exits the autoclave, and then increased the temperature inside the unit for 20 minutes. steam supplied through water in the heat exchanger, until the sterilization temperature is 115 ° C. After setting this temperature, a pressure of 2.5 atm was created in the autoclave. preheated air by passing it through the condensate in the heat exchanger. The canning was maintained at 115 ° C for 30 minutes. (in other cases, the sterilization time was 40 minutes or 50 minutes). Before the canning was cooled, excess condensate was released and the irrigation cans were cooled with a mixture of condensate and water with an initial temperature of 65 ° C, which gradually decreased to 29 ° C, by adding cold water. The canning was cooled for 20 minutes. The pressure in the autoclave during cooling was maintained, about 2.5 atm., By supplying air. During the

temperature rise and sterilization, the steam was fed alternately from above and below the cyclic autoclave. During the entire period of purging, temperature rise and sterilization, the steam supplied to the autoclave was passed through a heat exchanger, boiling water (condensate) in it, the mass of which was:

$$m = \frac{k(wt(I - I') - cm_i \Delta t)}{I' - I_v} = \frac{12(41 \cdot 290(2754 \cdot 10^3 - 2705 \cdot 10^3)) - 43,2 \cdot 1180 \cdot 100}{2705 \cdot 10^3 - 2100 \cdot 10^3} = 34 \text{ кг} \quad (4.1)$$

The minimum capacity of the condensate collection was determined and amounted to:

$$V = Q(n+3) \frac{\sqrt{2H}}{g} + V_k = \frac{15}{360} (62+3) \frac{\sqrt{2 \cdot 0,031}}{9,8} + 0,12 = 0,15 \text{ м}^3 \quad (4.2)$$

After cooling, the autoclave lid was opened, the cans were unloaded and the cans were inspected. The temperature inside the jars located in the different zones of the autoclave and in the autoclave was measured using needle thermocouples and a device from Elab. Autoclave pressure was measured using a pressure gauge. Production studies have confirmed the reduction of steam and water consumption during steam-air heat treatment and the reduction of sterilization time to 9 minutes. compared to sterilization in water. Reducing the heating time allows to preserve the biological value of the cans and to increase their quality. With increasing heat load, the number of free amino acids increases from 8.26 to 10.2 g / 100g, which indicates an increase in the rate of hydrolytic breakdown of proteins in the product with increasing heating time. When heated in a humid environment to a temperature above 100 ° C, the processes of hydrolysis of triglycerides and saturation of the double bonds of fatty acid radicals by hydroxyl groups are accelerated. Due to the partial breakdown of fat, the amount of free fatty acids increases. With increasing heat load - sterilization effect from 4 to 8 um. min. the amount of fatty acids in the product increases from 12.5 to 14.6%.

CONCLUSIONS

1. Optimization of mode and design parameters of the autoclave provides the best conditions for the removal of air, shortens the purge time, reduces the loss of steam, eliminates the supply of superheated steam in the autoclave and the need to heat and cool the intermediate coolant - water.
2. According to the results of the studies, the optimal mode of sterilization at a temperature of 115 ° C and a sterilizing effect of 6 um was established. min.

REFERENCES

1. Bobreneva IV Development of methodology for creating meat product recipes taking into account the interaction of components. Modeling and prediction of formulations and technologies in food product development // Meat Technologies. - 2006. - № 3. - P. 52-56.
2. Pryanishnikov V. Modern technologies for the production of poultry canned meat / V. Pryanishnikov, A. Leonova // Poultry farm. - 2008. - № 5. - P. 32-33.
3. Prilepko TM, Kucii VM Development of turkey meat production technology. Topical Issues of the Food Industry: Abstracts of the All-Ukrainian Scientific and Technical Research. Conf., October 8-9, 2013 / TNTU them. Ivan Pulia. - Ternopil, 2013.- 166-168.
4. Pat. No. 84152 Ukraine, IPC9 A23B4 / 00. The regime of sterilization of canned pates / Prilipko TM, Kutsiy VM; the applicant and patentee Kutsii VM - № u201304964; claimed 18.04.2013; publ. 10/10/2013, Bul. № 19/2013.
5. Pate canned from turkey meat "Podilsky": TU 10.1-22769675-001: 2013. - [Act of 2013-11-19] .- Lviv: TC No. 132 of the State Consumer Standard of Ukraine, 2013. - 10 p. (Specifications).
6. Hartmann C. Mechanical stresses in cellular structures under high hydrostatic pressure / Hartmann C., Mathmann K., Delgado A. // Innovative Food Science and Emerging Technologies. – 2006. – Vol. 7, № 12. – P. 1–12.

**PROSPECTS OF UTILIZATION MINING METHANE
ON THE BASIS OF GAS HYDRATE TECHNOLOGIES**

Mykhailo Petlovanyi

Kateryna Sai

Candidate of Technical Sciences, Associate Professor

Kostiantyn Prokopenko

PhD Student

Dnipro University of Technology

Dnipro, Ukraine

Abstract: the peculiarities of the innovative approach to the utilization of coal mine methane, which is extracted by significant volumes due to the technological process of underground development of coal-gas fields, are revealed. An innovative energy-saving technology for producing gas hydrates with the maximum possible accumulation of alternative gas volume on the basis of methane degassing systems of coal mines in the Western Donbass and transporting them to the infrastructure of the region to reduce the share of imported gas and pollution.

Keywords: gas hydrate, mine methane, coal mine, energy, degassing system

Western Donbass is a strategically important region for ensuring the energy independence of our country, where coal (over 60%) is extracted for the generation of energy in thermal power plants [1, p. 29; 2, p. 5]. The intensive development of Western Donbass reserves is accompanied by the release of an integral component of coal seams – coal-methane gas, which complicates mining and leads to the creation of ways to combat it – the construction of underground or surface degassing systems [3, p. 137].

In most high-gas mining companies, coal mine gas is almost completely emitted into the atmosphere through data from ventilation and degassing systems, except for

the share of enterprises using it to generate electricity and heat their own infrastructure

8 – 10% [4, p. 300]. This leads to irrational annual loss of valuable energy and environmental pollution [5, p. 4983].

All coal mines that are part of PJSC “DTEK Pavlohradvuhillia” and operate the Western Donbass coal reserves are gaseous – from the second category to the over-category. The projected reserves of methane for 10 coal mines reach 10 billion m³, and annually 100 – 120 million m³ of methane gas is released by the systems of mine degassing and ventilation, which damages the atmospheric air and the environment [6, p. 21].

The degassing systems are used at the high-gaseous mines of “Zakhidno-Donbaska”, “Stepova”, “Yuvileina”, “Ternivska”, and “Heroiv Kosmosu”. It should be noted that the concentration of methane in the methane-air mixture varies widely – from 3.2 to 60.0%, averaging 30.0 – 40.0% [7, p. 42]. Therefore, to increase the methane content of the mixture, it is necessary to provide a set of technical solutions for the modernization of degassing systems.

The use of mine methane as a substitute for natural gas to provide the public and industrial facilities is constrained by significant capital investment for the construction of pipelines and measures to increase methane concentration in the methane air mixture to the level of natural gas.

Based on current global trends in the use of mine methane as an energy carrier [8, p. 137; 9, p. 155] promising and innovative direction for mine methane utilization may be the use of gas hydrate technologies to convert it from a gas state to a crystalline state. In this case, 1 m³ of gas hydrate contains up to 200 m³ of gas, suitable for transportation in special cooling mobile units. However, this technological solution requires carrying out a complex of new scientific researches, namely rationally selected thermobaric conditions of hydration and features of decomposition of gas hydrates [10, p. 397; 11, p. 12]. Based on these ideas, work has been done on the use of generator gas methane in underground coal gasification to create artificial gas hydrates [12, p. 289; 13, p. 174]. That is, for the most complete

and effective development of energy resources of coal-gas fields, a scientific and methodological approach to the development and introduction of new technologies needs to be innovative, comprehensive and synergistic [14, p. 290; 15, p. 31], and their impact on the environment is minimal [16, p. 46; 17, p. 77].

The solution of the problems of rational use of methane resources of coal mines and the reduction of its emissions into the atmosphere through the use of gas hydrate technologies for the coal mining region of Western Donbass is very relevant.

Projects for the utilization and rational development of coal bed methane are mainly implemented through the use of coal boilers for the use of underground gas degassing grids, surface degassing systems (stationary installations), construction of cogeneration stations to generate electricity and heat. To reduce methane emissions into the atmosphere, flares are installed. All these innovations make it possible to recycle up to 20% of the methane recovered, but a significant part of them is released into the atmosphere.

Western Donbass infrastructure is characterized by the presence of a number of industrial sites and small settlements with an average density of location. Accordingly, the main consumers of potentially extracted methane can be both industrial enterprises and the population of cities and surrounding settlements.

To date, projects to maximize the use of methane resources extracted from coal mines by ventilation and degassing systems are not being implemented. In the first approximation, the prospecting enterprises for the implementation of gas methane technologies for the rational use of mine methane are the West Donbass mines, which are located in the outskirts of the town of Ternivka and where the system of underground degassing is used. The enlarged algorithm of execution of technological processes for providing settlements with alternative gas is shown in Fig. 1.

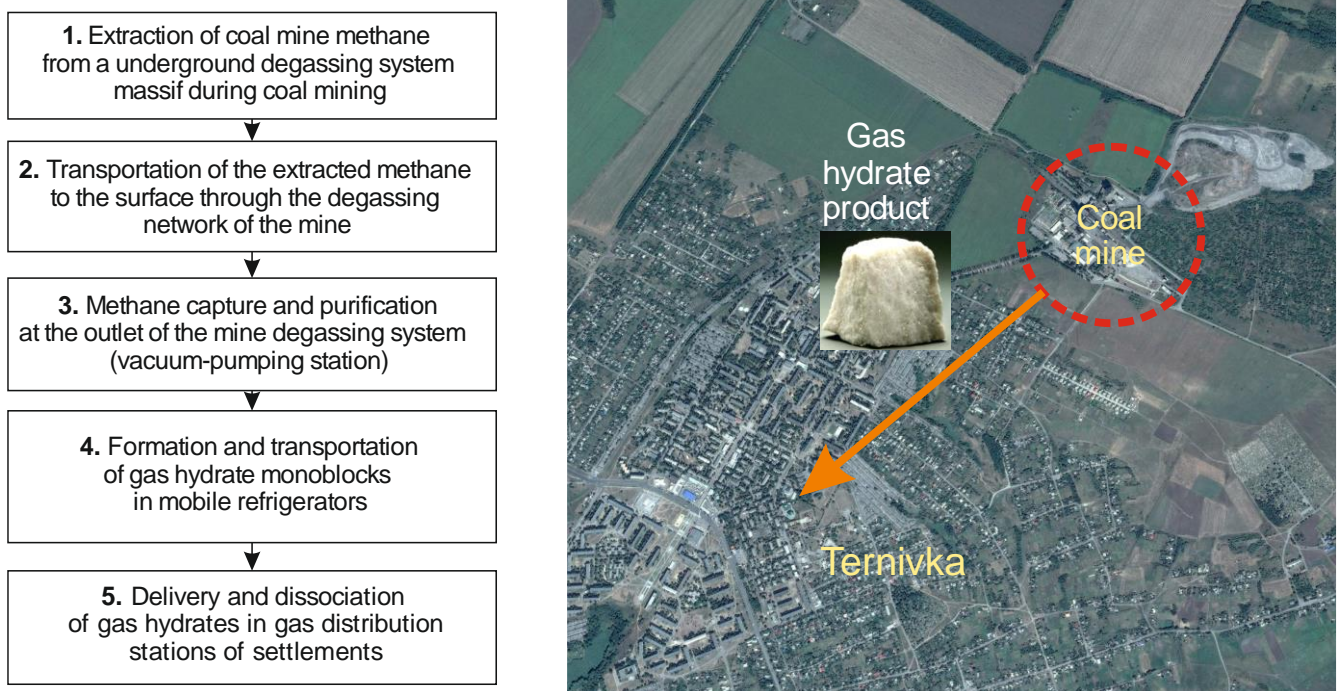

Fig. 1. Algorithm of execution of technological processes for providing settlements with alternative gas

The operation of the proposed technological system for the production of artificial gas hydrates is as follows. The methane-air mixture is extracted in the process of coal mining through degassing wells drilled through the rock behind the treatment site. Then, from all the clearing holes, the methane is transported via the degassing well network to the bottom surface, and if it is not designed to use methane to heat the surface of the buildings, the methane is released into the air after the vacuum pumping station. After the vacuum pumping station, it is proposed to install an additional methane-air mixture purification unit, after which the purified gas enters the capacity of the mobile refrigeration mobile unit equipped with the hydration reactor. Under certain thermobaric conditions, the formation of a gas hydrate in the reactor is possible with the addition of intensifiers and process water. As the tank is filled, the mobile unit transports monolithic gas hydrate units from the mine to the distribution stations of the settlements where the gas hydrate unit is subject to dissociation.

In the presence at the mine of technological units for gas treatment a day, it is possible to get 10 – 15 thousand m³ of purified methane from the degassing system. The daily supply of alternative gas by civil and industrial buildings will depend on

the speed of formation of gas hydrates and the number of mobile refrigeration units operating production routes in the mine settlement system.

Thus, the implementation of gas hydrate technologies in operating coal mines will allow for a number of significant improvements, namely:

– to provide the population of settlements close to coal mines with alternative gas for heating of civil or industrial buildings;

– to provide alternative gas with small or non-gasified settlements close to coal mines;

– it is rational to use mine methane and to obtain alternative gas with a projected and expected cost of 100 – 120 \$/1000 m³ of gas, which is 50 – 60% lower than traditional natural gas;

– increase the level of utilization of methane in coal mines by 85 – 90% and reduce its emissions into the atmosphere;

– create additional jobs for coal mines to service the hydration complex.

REFERENCES

1. Petlovanyi, M.V., & Medianyuk, V.Y. (2018). Assessment of coal mine waste dumps development priority. *Naukovyi Visnyk Natsionalnoho Hirnychoho Universytetu*, (4), 28-35. <https://doi.org/10.29202/nvngu/2018-4/3>
2. Snihur, V., Malashkevych, D., & Vvedenska, T. (2016). Tendencies of coal industry development in Ukraine. *Mining of Mineral Deposits*, 10(2), 1-8. <https://doi:10.15407/mining10.02.001>
3. Diedich, I., & Nazimko, V. (2014). Assessment of goaf degassing wells shear due to their longwall undermining. *Progressive Technologies of Coal, Coalbed Methane, and Ores Mining*, 137-140. <https://doi:10.1201/b17547-25>
4. Sai, K., & Ganushevych, K. (2014). Utilization of mine methane and their transportation in gas hydrates state. *Mining of Mineral Deposits*, 8(3), 299-307. <https://doi:10.15407/mining08.03.299>

5. Cai, J., Xu, C., Xia, Z., Chen, Z., & Li, X. (2017). Hydrate-based methane recovery from coal mine methane gas in scale-up equipment with bubbling. *Energy Procedia*, (105), 4983-4989. <https://doi:10.1016/j.egypro.2017.03.996>
6. *Мінеральні ресурси України. Довідник.* (2018). Київ, Україна: ДНВП “Державний інформаційний геологічний фонд України”, 270 с.
7. Коровяка, Е.А., Манукян, Э.С., & Василенко, Е.А. (2011). Перспективы извлечения шахтного метана и его утилизация в условиях шахты “Западно-Донбасская” ОАО “Павлоградуголь”. *Науковий вісник НГУ*, (4), 39-44.
8. Goyal, A., Stagner, J., & Ting, D.S.-K. (2016). Gas hydrate potential and development for methane storage. *Methane and Hydrogen for Energy Storage*, 137-153. https://doi:10.1049/pbpo101e_ch8
9. Sai, K., Malanchuk, Z., Petlovanyi, M., Saik, P., & Lozynskyi, V. (2019). Research of thermodynamic conditions for gas hydrates formation from methane in the coal mines. *Solid State Phenomena*, (291), 155-172. <https://doi.org/10.4028/www.scientific.net/SSP.291.155>
10. Bondarenko, V., Sai, K., & Petlovanyi, M. (2019). Peculiarities of geological and thermobaric conditions for the gas hydrate deposits occurrence in the Black Sea and the prospects for their development. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*, 28(3), 395-408. <https://doi:10.15421/111937>
11. Sai, K., Petlovanyi, M., & Prokopenko, K. (2019). Kinetic features of the dissociation process of gas hydrate deposits. In *XV International Scientific and Practical Conference “International Trends in Science and Technology”* (pp. 10-16). Warsaw, Poland.
12. Lozynskyi, V., Saik, P., Petlovanyi, M., Sai, K., Malanchuk, Z., & Malanchuk, Y. (2018). Substantiation into mass and heat balance for underground coal gasification in faulting zones. *Inzynieria Mineralna*, 19(2), 289-300. <https://doi.org/10.29227/IM-2018-02-36>
13. Saik, P.B., Petlovanyi, M.V., Lozynskyi, V.H., & Sai, K.S. (2018). Gas hydrate production from generator gas at underground coal gasification. *The Development of Technical Sciences: Problems and Solutions*, (1), 172-175.

14. Хорольський, А., Гріньов, В., & Мамайкін, О. (2019). Інноваційні перспективи підземної експлуатації вугільних родовищ. *Технічна інженерія*, 1(83), 289-298. [http://doi.org/10.26642/tn-2019-1\(83\)-289-298](http://doi.org/10.26642/tn-2019-1(83)-289-298)
15. Petlovanyi, M. (2019). An integrated approach to the rational development of resources of gas-coal deposits. In *International Fuel Congress* (p. 31). Ivano-Frankivsk, Ukraine: Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas.
16. Гріньов, В.Г., Хорольський, А.О., & Каліущенко, О.П. (2019). Розроблення екологічних сценаріїв ефективного освоєння цінних родовищ корисних копалин. *Мінеральні ресурси України*, (2), 46-50. <https://doi.org/10.31996/mru.2019.2.46-50>
17. Хоменко, О.Е., Кононенко, М.Н., Миронова, И.Г., & Юрченко, К.О. (2017). Пути снижения техногенной нагрузки на горнодобывающие регионы Украины (2017). *Збірник наукових праць НГУ*, (51), 77-83.

UDC 616.831-005.1-085.8

**MODERN METHODS OF PHYSICAL THERAPY IN THE
REHABILITATION OF PATIENTS WHO HAVE SUFFERED ACUTE
CEREBRAL CIRCULATION DISORDERS**

Malakhova Svitlana

PhD, assistant professor

Lurie Konstantin

PhD, assistant professor

Ivanchenko Olena

PhD, assistant professor

Vasilenko Gleb

PhD, assistant professor

Zaporizhzhya State Medical University

Abstract. The article reflects current approaches to the organization of rehabilitation activities for people after a stroke. The relevance of the study is due to the search for an objective assessment of the functional limitations of patients, who suffered from stroke, which will allow to find effective means of physical therapy at different stages of the rehabilitation process in order to solve the problems of mental and physical activation of the patient, his social and work adaptation.

Keywords: physical therapy, ergotherapy, stroke.

Introduction. The increase in cerebrovascular lesions, stroke incidence and the incidence of disability of working-age people is an urgent medical and social health problem of the Ukrainian population.

Today, it is important to create a multidisciplinary team, which will be engaged not only in restoring the physical performance of the patient but also his mental, social and work adaptation.

The purpose of the work is to analyze and identify current approaches to the organization of rehabilitation activities for persons with brain stroke based on the literature.

The results of the study and their discussions. The starting point for building a physical therapy program is the International Classification of Functioning, Disability and Health - the international classification of functioning, limitation of life and health (ICF). According to the scientific literature, the international classification of functioning makes it possible to formulate a rehabilitation diagnosis based on which a plan of physical therapy and ergotherapy measures is formed [2, p. 53].

The success of a multidisciplinary team is defined due to many factors: the timely start of physical therapy and ergotherapy, the duration of the rehabilitation program, the active cooperation of all team members, taking into account the severity of the cerebrovascular events and the presence of residual events. The key to this is the existence of patient protocols and the scientific background of the proposed measures.

According to Veerbeek J.M. [6, p. 25], the main means of recovery of walking in patients with ischemic stroke are early mobilization, balance trainings in sitting position, trainings to change body posture, balance trainings using biological feedback, trainings to walk on treadmill with the use of uneven surfaces, virtual reality, electrical stimulation of the paretic limb, exercises to restore function and sensitivity of the paretic limb, exercises in water.

Co-authors and Negrini S. [4, p. 138] recommend the use of the following physical therapy tools as a means of improving upper extremity motor function: positioning of the paretic limb, use of pneumatic tires when moving, bimanual training of hands, ideomotor exercises combined with exercise images, exercises to restore functions and sensitivity of the paretic limb (NDT), proprioceptive neuromuscular facilitation (PNF), exercises in water, "mirror therapy", in combination with neuromuscular stimulation of the arm muscles, trainings of hand movements in the virtual reality.

Many authors propose to use the Oxford scale - Medical Research Council Weakness Scale (MRC) to determine muscle strength, and the Modified Ashworth Scale – to identify assess tone.

To determine the level of neurological deficits, the National Institutes of Health Stroke Scale (NIHSS), which consists of fifteen items, rated from 0 to 2, 3, or 4 points. In this case, it is assessed: the presence of consciousness (up to 2 points), the level of consciousness - the answers to questions (up to 2 points), the level of consciousness - the execution of commands (up to 2 points), movements of the eyeballs (up to 2 points), fields of vision (up to 3 points), facial muscle paralysis (up to 3 points), movements in the left and right arms (up to 4 points for each limb), movements in the left and right legs (up to 4 points for each limb), language (up to 3 points), dysarthria (up to 2 points), limb ataxia (up to 3 points), sensitivity (up to 2 points), denial syndrome (up to 2 points) [4, p. 136].

It is suggested to use functional scales to objectify the dynamics of symptoms and functional disorders, to evaluate the effectiveness of rehabilitation measures, the need to use ancillary devices. The mobility index - Index Rivermead Mobility (RMI) allows to determine the activity in the daily life of the patient: turns in bed, transitions from lying to sitting, replacing, lifting objects, etc. RMI determines motor capabilities, overall patient mobility and is a reliable, valid and clinically relevant assessment tool. The index value corresponds to the total score for each of the 15 questions to which the physical therapist can give a positive answer regarding the patient. The value of the RMI mobility index can range from 0 (inability to perform any arbitrary motions) up to 15 points (an ability to run 10 m) [5, p. 15].

The index of daily life activity - Index Barthel Activities of Daily Living (ADL), reflects the real actions of the patient, not predictable. The main purpose is to establish the degree of independence from any assistance, physical or verbal, no matter how insignificant the assistance may be and for whatever reason. The need for supervision means that the patient is not independent. The index is calculated based on ten items of to self-care and mobility (an ability to eat, take a shower, do hygienic procedures, dress, use the toilet, move from bed to chair and back, move on a flat

surface, an ability to walk on stairs). The level of functioning is most often determined by interviewing the patient, his or her relatives and friends, medical staff, and direct observation of the patient are also taken into account. The patient's functioning is usually evaluated over the previous 24-48 hours, but sometimes a longer evaluation period is justified. Scale points have different maximum scores - 5, 10, 15 points. The maximum total score is 100 points, which reflects a high level of independence.

The tendency of the limb motility to be restored was noticed by the Swedish physical therapist Signe Brunnstrom, which formed the basis for the neurophysiological approach to the progressive restoration of motor function after stroke. Based on the Brunnstrom Stages of Recovery approach, he developed the Fugl-Meyer Assessment of Physical Performance (FMA) test to evaluate motor and sensory disorders of the upper and lower extremities. The approximate test time takes 45 minutes. Any movement according to the flexural or extending synergy is estimated. Thanks to the FMA test, a physical therapist can obtain complete information about a patient's motor recovery after suffering a severe circulatory disorder. Nowadays the temporal distribution of both stages of rehabilitation and the state of recovery of patients available in the domestic scientific literature does not allow to evaluate the state of patients' motor recovery objectively [5, p. 13].

Besides, the Postural Assessment Scale for Stroke Patients (PASS), which is one of the most reliable clinical assessments of postural control in stroke patients within the first 3 months, is also used. The scale has two sections (maintenance and change of position), six points each, and four answer options for which you can get from 0 to 3 points. The maximum total score is 36, or 18 in each section. The higher the score, the better the results [3, p. 94].

The Stroke Specific Quality of Life Scale (SS-QOL) is used to assess the quality of life of patients. The scale has twelve items that have high internal reliability and several questions in each of them: energy (3 questions), role in the family (3), language (5), mobility (6), mood (5), features character (3), self-care (5), social role

(5), thinking (3), upper extremity function (5), vision (3), work (productivity) (3) [1, p. 37].

Also, the Functional Independence Scale (FIM) plays an important part in the practice of the physical therapist. This scale consists of 18 items reflecting the state of motor and intellectual functions. Each of the motor and intellectual functions is assessed by a physical therapist in points. The total score is from 18 to 126 points; The higher the total score, the more complete the patient's independence in daily life.

The short scale of assessment of mental status - Mini Mental State Examination (MMSE) is used worldwide to assess cognitive function. It is a fairly reliable tool for the initial screening of cognitive impairment, including dementia [3, p. 95].

Conclusions. The analysis of the literature indicates the presence of a sufficiently large number of methods and scales of assessment of disorders and the presence of residual phenomena in different periods of rehabilitation of patients who have suffered acute disorders of cerebral circulation. Undoubtedly, physical therapy for movement, cognitive and other disorders is of great importance for the success of physical, psychological and social rehabilitation. However, with all the variety of techniques used to restore lost functions, there is currently no single system for rehabilitation of people with stroke in Ukraine, which necessitates the development and implementation of multidisciplinary programs, with the inclusion of physical therapy and ergotherapy.

REFERENCES

1. Зозуля І.С. Основні принципи діагностики, формування діагнозу, лікування та профілактики мозкового інсульту / І.С. Зозуля, Ю.І. Головченко, А.І. Зозуля, О.П. Онопрієнко, А.О. Волосовець // Український медичний часопис. – 2015. - № 5 (109). – IX/X. – С.34-38.

2. Івасик Н.О. Побудова реабілітаційного діагнозу в клінічній практиці фізичного реабілітолога при бронхо-легеневих захворюваннях у дітей / Н.О. Івасик // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. – 2016. – Вип. 10 (80). – С. 51-55.

3. Романишин Н.Я. Основы построения реабилитационного диагноза в клинической практике физическим реабилитологом / Романишин Н.Я. // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2012. - № 1. – С. 94-96.

4. Negrini S. Methodology of «Physical and rehabilitation medicine practice, evidence based position papers: the European position» produced by the UEMS-PRM section / S. Negrini, C. Kiekens, M. Zampolini et al. // Eur. J. Phys. Rehabil. Med. – 2016. – Vol. 52, № 1. – P. 134-141.

5. Suzanne J. Ackerley. Primed Physical Therapy Enhances Recovery of Upper Limb Function in Chronic Stroke Patients / Suzanne J. Ackerley, Winston D., Byblow P., Alan Barber, Hayley MacDonald, Andrew McIntyre-Robinson, Cathy M. Stinear // Brain Stimulation. – 8(2):362. – March, 2015. – P. 12-17.

6. Veerbeek J.M. What is the evidence for physical therapy poststroke? A systematic review and meta-analysis / J.M. Veerbeek, E. van Wegen, R. vanPeppen, P.J. vanderWees, E. Hendriks, M. Rietberg, G. Kwakkel // PLoS One. – 2014. – Feb 4. – 9(2). – P. 23-28.

УДК 332.1+339.5

ОСОБЛИВОСТІ РІВНЯ ЖИТТЯ МЕШКАНЦІВ ПРИКОРДОННИХ ТЕРИТОРІЙ

Гапак Наталія Мирославівна

к.е.н., доцент

Бойко Ярослав Миколайович

к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

м. Ужгород, Україна

Анотація. Розглянуто окремі аспекти та фактори, які наявні саме в прикордонних територіях України, особливо в тих, що межують з країнами ЄС, та безпосередньо впливають на рівень доходів, а відтак – і життя, місцевого населення.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, контрабанда, громадянство, паспорт, рівень життя.

Одним з особливих факторів рівня якості життя населення прикордонних регіонів є транскордонне співробітництво. Так, Закарпаття має 7 укладених Угод про транскордонне співробітництво, які стосуються правових, економічних, організаційних та інших аспектів його прояву. Разом з тим, транскордонне співробітництво розглядається як стратегічний пріоритет розвитку області, що закладено в Стратегії регіонального розвитку. Також діють регіональні програми щодо розвитку транскордонного співробітництва [1].

Неформальна взаємодія учасників транскордонного співробітництва проявляється через:

- 1). прикордонну торгівлю – закупівля мешканцями прикордонних територій товарів на транскордонному ринку для власних потреб або потреб місцевих ринків без митних платежів у межах, дозволених законодавством;
- 2). транскордонну трудову маятникову міграцію – короткочасна і регулярна зайнятість мешканців прикордонних територій по інший бік кордону [2]. На відміну від довготермінової чи перманентної міграції, міграційні процеси у транскордонному просторі несуть у собі менші загрози погіршення сімейних стосунків, знецінення сімейних цінностей, оскільки такі мігранти не змінюють місця постійного проживання.;
- 3). неформальну взаємодію з питань транзитних перевезень для автомобільного транспорту – наймані працівники прикордонних територій працюють в середньому на 50-80 годин (6-10 днів) менше при середньому рівні 1800 год./рік [1]. Це є індикатором того, що працівники використовують вивільнений час на поїздки за кордон. Також обсяг оптової та роздрібною торгівлі в загальному обсязі виробленої/реалізованої продукції на прикордонних територіях вищий від інших територій. Крім того, як засвідчують відповідні дослідження [1], на загальнообласному рівні чинник близькості до пунктів пропуску через кордон не здійснює значного впливу на рівень добробуту, зате на рівень добробуту членів прикордонних територіальних громад він впливає позитивно.

Транскордонне співробітництво також позитивно впливає на створення спільних підприємств, розвиток малого бізнесу та пожвавлення в цілому підприємницької діяльності в регіоні, що часто можуть спиратися на міжособисті та родинні контакти мешканців прикордоння. Доходи від формальної економічної активності значно впливають на приріст житлової площі в прикордонних територіальних громадах. Формальність економічної активності притягує потенційних членів прикордонних територіальних громад.

Разом з тим, транскордонне співробітництво передбачає спільне використання природних ресурсів, вирішення проблем екологічної безпеки, охорону навколишнього природного середовища та запобігання надзвичайним ситуаціям по обидві сторони державного кордону, що теж має свій позитивний вплив на рівень якості життя громадян регіону.

Отже, ТКС сприяє досягненню вільного руху людей, товарів, послуг, капіталів, розширює можливості отримання благ за рахунок діяльності транскордонних ринків, прискорює формування громадянського демократичного суспільства і, таким чином, в цілому сприяє підвищенню якості життя жителів прикордонних регіонів.

Ще одним чинником, який впливає на рівень якості життя прикордонних областей, є таке явище, як контрабанда. Каталізатором контрабанди з України до сусідніх держав останнім часом стала різка девальвація гривні, яка зробила низку наших товарів, особливо продовольчих, значно дешевшими за аналоги у прилеглих країнах. Проте, як і раніше, найприбутковішим є незаконне переміщення через кордон тих із них, кінцева ціна яких залежить насамперед від акцизів або легальну торгівлю якими обмежено чи заборонено. Наприклад, Україна є одним із лідерів за обсягами постачання контрабандних тютюнових виробів на ринок країн ЄС. Прибутковою є і контрабанда нафтопродуктів, нелегальне перевезення людей та торгівля ними. Однак якщо такі сегменти незаконного бізнесу, як торгівля наркотиками, зброєю чи живим товаром, є переважно прерогативою організованих злочинних угруповань, то інші, менш криміналізовані, активно використовує як основний або додатковий заробіток значна частина населення прилеглих населених пунктів. Фактором, який розширює можливості заробітку на прикордонному становищі, є і різкий контраст у номінальних доходах та цінах на багато товарів та послуг тут і там. Наприклад, у прилеглих до України регіонах сусідніх держав (Польщі, Словаччини, Угорщини, Румунії) бачимо значно їх вищий рівень, аніж у наших суміжних регіонах [3].

Більша частина мешканців працездатного віку у прикордонних регіонах формально вважається зайнятими, однак насправді вони не мають стабільного й надійного джерела доходу. Чимало з них живуть із особистих селянських господарств, інші знаходять непостійні роботи або працюють без будь-якого оформлення й відповідних гарантій.

Особливістю так званої «малої» контрабанди, якою може займатися окремо взята особа навіть самотужки, полягає в тому, що вона не вимагає особливих професійних знань та освіти, для неї досить практичних навичок і, бажано, зв'язків. Тому значно нижчий рівень заробітної плати в прикордонних регіонах порівняно навіть з середніми показниками по державі в цілому, особливо у бюджетній сфері, близькість кордонів, велика різниця в доходах мешканців тут і в суміжних закордонних регіонах тощо роблять контрабанду привабливим і вагомим джерелом додаткових доходів.

Також одним з факторів вищого рівня доходності жителів прикордонних областей, а найбільше це стосується Закарпатської області, є «велика турбота» таких країн як Словаччина, Румунія, а особливо Угорщина, про своїх новоспечених громадян, яким вони роздають паспорти і які проживають в Україні. Найбільш масово та вже з дипломатичними скандалами це стосується Угорщини. Сім років тому Угорщина ввела в дію закон про спрощене надання громадянства. З 2011 року на отримання угорського паспорта можуть претендувати несудимі громадяни, предки яких народилися на території, що належала Угорщині. Наприклад, на Закарпатті, до 1920 року або в період 1938-1945 років. Крім того, їм потрібно на базовому рівні володіти угорською мовою. Необхідні для подачі "на паспорт" довідки з архіву про місце народження прабабусі за бажання можна було просто купити, а угорську - підтягнути в мовних бюро, які відкрилися в Ужгороді. Станом на лютий 2015 року, угорський паспорт отримали 94 тисячі українців, які проживали в Закарпатській області [4]. Свіжіших даних угорська сторона не оприлюднювала. За українськими ж законами, добровільне набуття громадянством України іншого громадянства призводить до втрати ним

українського паспорта. В реальності механізм позбавлення громадянства в законі не прописаний, та й взагалі жодного покарання для власників двох паспортів не передбачено. До останнього часу українська влада фактично не звертала на цю ситуацію уваги. Ба більше, нерідко власники двох паспортів зустрічаються і серед органів місцевого самоврядування, особливо в місцях компактного проживання нацменшин. На сьогодні кількість власників подвійного громадянства України та Угорщини Будапешт не розкриває, але йдеться про сотні тисяч людей. Взагалі, існує надто велика спокуса в перевагах угорського паспорта за кордоном, адже він посідає четверту сходинку в світовому рейтингу сили паспортів. Так, з паспортом Угорщини можна: без візи потрапити до понад 150 країн, зокрема до США та Великої Британії; працювати у цих країнах із зарплатнею, вищою ніж там виплачують громадянам України; придбати дешеве авто з Європи; отримати за страховкою якісне медичне обслуговування; отримати пенсійне забезпечення, пільги на іпотеку і харчування тощо [5]. Тому доволі часто такими можливостями користаються не лише угорці, які проживають на Закарпатті, а й інші громадяни України. Реалізувати це дає їм можливість спрощена система набуття громадянства, яка була закріплена Угорщиною законодавчо.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Тимечко І.Р. Особливості розвитку транскордонного співробітництва в розрізі прикордонних регіонів України // Соц.-ек.проблеми сучасного періоду України. - 2014. - Вип. 4(108). –С.117-124.
2. Інфраструктура забезпечення розвитку транскордонних ринків праці в Україні : монографія / відп. ред. Н. А. Мікула. – Львів : Інститут регіональних досліджень Національної академії наук України, 2013. – 202 с.
3. Крамар О. Життя на межі. Контрабанда як виживання [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/145159>
4. Святослав Хоменко За кордон - і назад: як живуть на Закарпатті українці з угорськими паспортами \ Закарпаття онлайн [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <https://zakarpattia.net.ua/News/185779-Za-kordon---i-nazad-iak-zhyvut-na-Zakarpatti-ukraintsi-z-uhorskymu-pasportamy>

5. Сисак І., Клименко С., Третяк М. Друзі Кремля, або сепаратизм по-будапештськи: чому Київ дозволяє роздавати угорські паспорти на Закарпатті // Закарпаття онлайн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakarpattia.net.ua/News/185864-Druzi-Kremlia-abo-separatyzm-po-budapeshtsky-chomu-Kyiv-dozvoliaie-rozdavaty-uhorski-pasporty-na-Zakarpatti-VIDEO>

**APPLICATION OF VARIOUS FORMS OF TEST TASKS FOR
DETERMINING THE INITIAL LEVEL OF STUDENTS' KNOWLEDGE**

Lopushniak Lesia

Assistant

Boichuk Oleh

PhD, Assistant

Dronyk Ivan

PhD, Assistant

Yavorskyi Andrii

Assistant

Higher State Educational Institution of Ukraine

“Bukovina State Medical University”

Chernivtsi, Ukraine

Abstract. In order to optimize the educational process, test control is widely used at the Higher State Educational Establishment of Ukraine “Bukovinian State Medical University”. The main requirement for the preparation of test tasks is the specificity of the questions asked and the uniqueness of the answers. Analysis of test control results allows you to make adjustments to studying programs in those sections that are most poorly understood by students. The more complete and effective teaching system is, the more competitive the future specialist will be after graduation.

Keywords: test tasks, Moodle, teaching, fundamental disciplines, student.

When creating test tasks, various forms may be used. Closed-form and open-form tests are recommended for testing by the Ministry of Health of Ukraine. Closed-form test tasks suggest choosing one correct answer from several suggested ones. Open-form test tasks allow you to freely construct an answer or add (complete) a partial answer [1].

Tests are used extensively in distance learning systems, including the free Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment (Moodle) system, which is used in more than 100 countries. The Moodle DLS was designed in accordance with modern pedagogical requirements: based on the principles and methods of active learning, personal orientation, teamwork, critical reflection, etc. The specified system uses test tasks with a different set of questions (multiple choice), with the choice correct/incorrect or a short test answer provided, as well as a numerical or calculated one. All questions are stored in a database and can be reused in this course or another. An important feature of Moodle is that the system creates and stores a portfolio of each student: all the work he has done, all the grades and comments of the teacher to the work, all posts in the forums, etc [1, 2].

Test control is widely used in order to optimize the educational process at the Higher State Educational Establishment of Ukraine “Bukovinian State Medical University”, along with other active forms of training (business games, situational tasks and crosswords).

Testing students' knowledge provides not only a more rational use of the teacher's working hours, but also an attitude to the study a particular discipline responsibly.

The initial level tests are designed to assess knowledge of fundamental disciplines (anatomy, hygiene, Latin, microbiology, pharmacology). The main requirement for the preparation of test tasks is the specificity of the questions posed and the uniqueness of the answers [3]. A task is a set of answers to a set of questions with a non-standard number of right and wrong answers. 60 questions, prepared individually to each student, are presented to assess his or her level of knowledge. Assessment of oral answer and test control is generally the same. The analysis of test control results in a group of 11-15 people is conducted in a computer class for 30 minutes. Experience demonstrates the high effectiveness of teaching and learning methods and the use of certain software. Only in the presence of test tasks consisting of a large number of questions (more than 200) makes it reasonable to use booklets.

Analysis of test control results allows you to make adjustments to programs in those sections that are most poorly understood by students.

The more complete and effective the teaching system, the more competitive the future specialist will be in the job market, the easier it will be for the young specialist to engage in professional activities after graduation.

REFERENCE

1. Buinitskaya O.P. Information technology and technical training. Educ. tool. – K. : Center for Educational Literature, 2012. - 240 p.
2. Antonenko Pavlo, Toy Serkan, Niederhauser Dale. Modular Object-Oriented Dynamic Learning Environment: What Open Source Has to Offer. 2004 – ERIC. Available from: <https://eric.ed.gov/?id=ED485088>.
3. Methodical recommendations for the preparation of test tasks / V.P. Sergienko, L.O. Cook. – K., NPS, 2011. – 41s.

УДК 378.147.016:611

**MODERN METHODS OF THE EDUCATION PROCESS OF THE HUMAN
ANATOMY DEPARTMENT**

Boichuk Oleh

Candidate of Medical Sciences, Assistant

Dronyk Ivan

Candidate of Medical Sciences, Assistant

Lopushniak Lesia

Assistant

Yavorskyi Andrii

Assistant

Higher State Educational Establishment of Ukraine

“Bukovinian State Medical University”

Chernivtsi, Ukraine

Abstract. During the reforming process of the medicine in Ukraine, the need to increase the efficiency of the educational process at the Department of Human Anatomy and to prepare competitive specialists is essential. Moreover, it is necessary to preserve the basics of the traditional methodology and introduce new forms of organization of the educational process. Crucially important part in the educational process is the research work of students during each class. Enhancing students' motivation for educational research is being done through the demonstration of anatomical preparations, drawings, tables, abstracts, that are self-made by students, participation in scientific conferences and integration of medical knowledge into the further practical activity of specialists of various specialties.

Key words: educational process, research work, medical reform, human anatomy, student.

Ukrainian medicine is now in the process of reforming. Systematic change requires the implementation of medical education reform, the end result of which is the creation of a new medical community [1]. An important component of medical reform in Ukraine is the introduction of a new model of financing the health care system, which provides clear state guarantees for health care, better financial protection for citizens in case of illness, efficient and equitable distribution of public resources and reduction of informal payments amounts [2]. Based on the above, the need to improve the efficiency of the educational process is perhaps the most urgent nowadays.

The need to increase the efficiency of the educational process at the Department of Human Anatomy requires no special evidence. The requirements for the quality of physician training force us to review traditional methods of teaching anatomy and move from learning that is designed to absorb a wealth of information to a knowledge-based technique. Of course, it is necessary to keep the basics of traditional methods, for example, work with wet macroslides. There will be a gradual transition from information learning to the one that is based on the learning process management system. The primary point for developing a new form of teaching anatomy is that the acquisition of knowledge and mastering practical skills is carried out in the process of independent work of students. The success of training is directly proportional to the activity of independent work. Thus, by its nature, teaching becomes a kind of management activity.

To master the content of the subject, the student must use it in the process of cognition. Having determined the purpose of the study of anatomy, we are guided by the fact that theoretical knowledge without the ability to apply them – is not effective. The main criterion for knowledge is the ability to use it in professional activities. This means that studying at a higher education institution begins with the formation of a professional ability to integrate students' knowledge into their future practice.

The main organizational form of training is practical training with the maximum approximation to the conditions of professional work. The main tool that stimulates and directs students' cognitive activity is the exercise – a problematic situation that

requires some mental activity, and is based on the application of theoretical knowledge. The use of situational tasks in the educational process allows to create motivation for learning, to teach students think logically, to separate the most important information that is relevant, to ensure real integration of teaching anatomy and other disciplines. Considering that according to the Regulations on the system of licensed integrated examinations of specialists with higher education of the fields "Medicine" and "Pharmacy" (approved by the order of the Ministry of Health of Ukraine on August 25, 1998 No. 251) are intended to determine the conformity of quality of medical education with the state standards of higher education and to establish the minimum level of professional competence required for the qualification of a specialist in the relevant educational-qualified level [3]. The student must pass the integrated licensed exam "Krok", and tasks with answers to them are already created at the department and are constantly used in the educational process.

An important part in the educational process is the educational-research work of students on each class. The teacher should skillfully guide this work and guide students. It is clear that the organization and methodology of conducting research work depends on the skill that each teacher shows on practical classes. Increasing students' interest in educational research is the demonstration of self-made anatomical preparations, drawings, tables, abstracts, participation in scientific and practical conferences.

REFERENCE

1. Akent'yev S.O. Metodychni porady dlya samostiynoyi pidhotovky likariv-interniv do medychnoho litsenziynoho ispytu «Krok-3» na prykladi temy «komatozni stany» v ramkakh tsyklu (modulya) «nevidkladni stany» / S.O. Akent'yev, M.S. Berezova // Aktual'ni pytannya vyshchoyi medychnoyi ta farmatsevtychnoyi osvity: dosvid, problemy, innovatsiyi ta suchasni tekhnolohiyi: materialy navchal'no-metodychnoyi konferentsiyi (Chernivtsi, 17 kvitnya 2019 r.). – Chernivtsi, 2019. – S. 486-487.
2. Yamnenko T.M. Medychna reforma: realiyi Ukrayiny ta mizhnarodnyy dosvid / T.M. Yamnenko // Yurydychnyy visnyk. – 2018. – № 2(47). S. 116-120.

3. Boychuk T.M. Rezul'taty skladannya studentamy ta likaryamy-internamy VDNZ Ukrainy «Bukovyns'kyy derzhavnyy medychnyy universytet» litsenziynykh intehrovanykh ispytiv «Krok» u 2017 rotsi / T.M. Boychuk, I.V. Herush, V.M. Khodorovs'kyy, YE.P. Tkach // Aktual'ni pytannya vyshchoyi medychnoyi ta farmatsevychnoyi osvity: dosvid, problemy, innovatsiyi ta suchasni tekhnolohiyi: materialy navchal'no-metodychnoyi konferentsiyi (Chernivtsi, 18 kvitnya 2018 r.). Chernivtsi, 2018. – S. 4-10.

УДК 681.3.01(075)

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК НЕОБХІДНИЙ ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ БАЗ ДАНИХ СИСТЕМ SCADA

Бугаєва Людмила Миколаївна

Безносик Юрій Олександрович

кандидати технічних наук, доценти

Сидоренко Іван Андрієвич

магістрант

Національний технічний університет України

«Київський політехнічний інститут імені . Ігоря Сікорського»

Київ, Україна

Анотація: В роботі розглядається можливість застосування інтелектуального аналізу даних або Data Mining в системах SCADA. На даних системи *Wind Turbine Scada* побудовано систему прогнозування та оцінювання вироблення електроенергії вітряними електростанціями.

Ключові слова: інтелектуальний аналіз, Data Mining, SCADA, Байєсівські мережі, нейронні мережі

Вступ. Як відомо, інтелектуальний аналіз даних або *Data Mining (DM)* є ефективним інструментом, що дозволяє із масивів різномірних даних, які містяться у базах даних роботи будь-яких крупних організацій або підприємств, вилучати знання або структуровану інформацію (патерни). Надалі отримані знання можуть бути використані для прийняття рішень та прогнозування. На даний час розроблено багато методів та програмних засобів для виконання інтелектуального аналізу [1-4]. Оскільки системи SCADA зазвичай акумулюють багато корисної інформації про об'єкт, для якого вони створені, то стає нагальною проблемою ефективного використання цієї інформації. Для рішення

вказаної проблеми надзвичайно корисними можуть бути методи інтелектуального аналізу даних.

Мета роботи. В пропонуваному дослідженні розглядалась можливість використання баз даних систем *SCADA* для рішення задач прогнозування та оцінки ефективності роботи об'єктів, для яких такі системи були створено. В нашому випадку це задача прогнозування обсягів генерації електроенергії вітряними станціями за різних кліматичних умов. Дослідження проводились на основі моніторингових даних, що було зібрано в системі *Wind Turbine Scada* [5].

Методи досліджень. Зазвичай інтелектуальний аналіз виконується у відповідності з деякою складною процедурою (алгоритмом). Суттєвим моментом є вибір вхідних та вихідних змінних (категорій). Велике значення на початковому етапі мають, вибір типу даних, визначення степені їх достовірності та доступні обсяги. Вибір самого методу інтелектуального аналізу повною мірою залежить від даних та постановки задачі. Далі формується алгоритм процедури аналізу, яка може бути як завгодно складною, ітераційною та багатокроковою, починаючи від можливої попередньої обробки даних, до завершення та аналізу отриманих результатів та їх візуалізації.

Нейронні мережі, нечітке виведення, Байєсівські мережі, дерева рішень та ін. – всі ці методи інтелектуального аналізу знайшли своє застосування в магістерських дослідженнях кафедри, пов'язаних із хімічною інженерією та екологічними проблемами [6-9].

Зважаючи, що кожен з перелічених інструментів має багато різних модифікацій та програмних засобів реалізації, треба ретельно обирати, який саме метод та відповідний програмний інструмент (за умов його доступності) буде найефективнішим для рішення даної задачі. Зараз в літературі та на різноманітних форумах можна побачити багато суджень, щодо релевантності та ефективності тих чи інших засобів *DM*. Наприклад, в роботі [10] дуже прискіпливо і на великій кількості різних баз даних розглядається, якого типу Байєсівську мережу треба обрати задля аналізу в кожному випадку і яка буде найефективнішою за різних умов постановки задачі. В цій публікації йдеться

тільки про вибір мереж Байєса. Що вже казати про багатоваріантність задачі вибору нейронних мереж!

Але треба на чомусь зупинятись. В більшості випадків все ж таки вибір методу аналізу в основному залежить від об'ємів та характеру даних.

За останні майже 20 років методи та засоби інтелектуального аналізу є суттєвою складовою навчальних дисциплін та магістерських досліджень за спеціальністю «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології». Особливої актуальності цей напрямок аналізу набуває за необхідності роботи із даними в системах SCADA [11].

Матеріали цієї публікації і анонують одну з таких розробок, виконану в рамках магістерського дослідження. Серед інструментів інтелектуального аналізу даних на даний час найбільш поширені методи машинного навчання, серед яких для нашого дослідження було обрано нейронні мережі. В роботі із застосуванням нейронних мереж було розроблено систему прогнозування обсягів реальної генерації електроенергії вітряними станціями за різних кліматичних умов. Для побудови мережі було використано базу даних системи *Wind Turbine Scada* в Турції (рис.1) оскільки вона надає великі обсяги даних та є достовірною, що забезпечує якість навчання та тестування нейронної мережі. Розглядалися такі вхідні змінні мережі як швидкість вітру, його напрямок, за якими мали бути визначені реальні обсяги виробітку електроенергії при їх відомих проектних значеннях [5].

Висновки. Виходячи з наявних даних задачі, було визначено тип нейронної мережі, що передбачає навчання із вчителем. Було обрано багат шарову мережу прямого розповсюдження. Далі проводилась серія комп'ютерних експериментів із нейронними мережами за різною кількістю шарів та нейронів у кожному шарі. Як кінцевий варіант, була обрана чотирьох шарова мережа, для навчання та тестування якої використано майже 7000 записів системи *Wind Turbine Scada* за 2018 рік. Результати тестування мережі показали високу точність результатів без перенавчання, тому побудовану мережу можна

використовувати для прогнозування ефективності вітряних електростанцій за різних кліматичних умов.

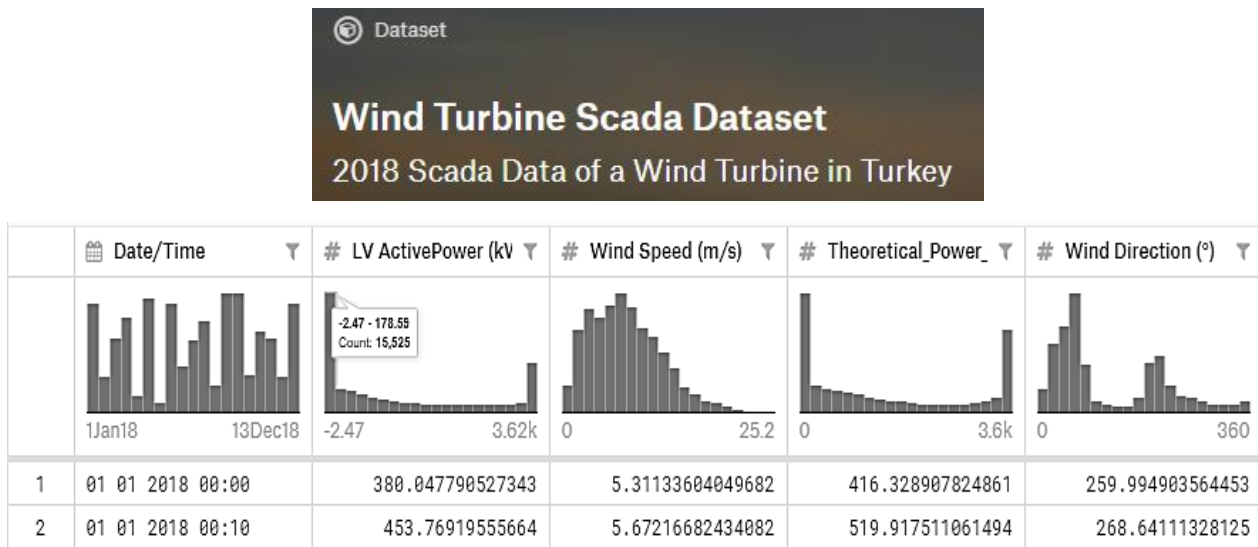

Рис. 1. База даних системи *WindTurbineScada* в Турції

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Барсегян А.А., Куприянов М.С. и др. Методы и модели анализа данных: OLAP и DataMining. – СПб.: БХВ, 2004. – 336 с.
2. Дюк В., Самойленко А. Data Mining: учебный курс. – Питер, 2001. – 368с.
3. Корнеев В.В., Гареев А.Ф. и др. Базы данных. Интеллектуальная обработка информации. – М.: Нолидж, 2000 г. – 352с.
4. Статюха Г.О., Безносик Ю.О., Бугаєва Л.М. Интеллектуальні системи прийняття рішень при дослідженні та проектуванні хіміко-технологічних процесів. У двох книгах. – Київ: Політехніка, 2006. – 416с.
5. <https://www.kaggle.com/berkerisen/wind-turbine-scada-dataset>.
6. Бугаєва Л. М. Автоматизація обробки даних на базі методів та засобів машинного навчання як складова тематика навчальних дисциплін за спеціальністю «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології». Збірник наукових статей Сьомої міжнародної науково-практичної конференції «Комп'ютерне моделювання в хімії і технологіях та системах сталого розвитку – КМХТ2019», Київ 6-8 травня 2019 року. Київ, 2018. – С.370-372.

7. Шаган Д. В., Бугаєва Л. М. Интеллектуальна система підтримки прийняття рішень для вибору каталізатора процесу окислювальної конденсації метану. Комп'ютерне моделювання, в хімії та технологіях і системах сталого розвитку. Збірник наук. статей Шостої міжнародної наук.-практ. конф., Київ 16-18 травня 2018 року. – 2018. – С. 67-69
8. Полякова Е.Н., Бугаева Л.Н. Применение Байесовских сетей в химической инженерии. Тези доповідей 2 Міжнародної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених з хімії та хімічної технології, Київ, 2009. – с. 248.
9. Бугаева Л.Н., Ходаковская А.Е., Бабин С.А. Моделирование загрязнения воздуха с использованием нейро-нечетких систем. Сб. трудов Международ. науч. конф. Математические методы в технике и технологиях – ММТТ-22, Псков, Россия, 2009.
10. KechengLiu. An Empirical Framework for Automatically Selecting the Best Bayesian Classifier. Proceedings of the World Congress on Engineering, IWCE 2009, July 1-3, 2009, London.
11. Muntean M., Pleana I., Rotar C., Riesteu M. Data Mining Learning Models and Algorithms on a Scada System Data Repository. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience. – Vol.1, 2010. – pp. 91-99.

**ЕТАПИ РОЗВИТКУ ЗЕМЛЕРОБСТВА НА ТЕРИТОРІЇ
ПРАВОБЕРЕЖНОГО ПОЛІССЯ В ПЛОЩИНІ ГАСТРОНОМІЧНОГО
ТУРИЗМУ**

Нестерчук Інна Костянтинівна

к. г. н., доцент

Житомирський національний агроєкологічний університет

м. Житомир, Україна

Анотація: проведено хронологізацію етапів зародження землеробства Правобережного Полісся, які продукували спосіб харчування та модель харчування поліщуків. Ця унікальна відмінність гастрономії регіону спонукає до розвитку гастрономічного туризму, вимагає ґрунтового підходу до просування на ринку автохтонного гастрономічного продукту в рамках гастрономічного туру національними гастрономічними рестораціями досліджуваного регіону.

Ключові слова: етапи розвитку землеробства Правобережне Полісся, гастрономічний туризм.

Землеробству північних областей України та зокрема Європи передує певний історичний розвиток. Ґрунтується він на акумулятивній стадії повільного дозрівання і зростання культур із глибини надр тисячолітнього побуту мисливців при льодовикової зони. Відповідно ми стикаємося зі значним відставанням від поселень півдня зі сприятливими умовами у вирощування та культивуванні сільськогосподарських культур.

Мисливці – є кочівними групами людей, які безпосередньо не можуть перейти до осілого способу життя. Їм необхідний довгий перехідний період з економікою, яка характерна для мезоліта. Зміна лісових насаджень тягнула за собою і зміну мешканців геосистем (до прикладу заміна північного оленя

звичайним). Очевидно це нашоувхувало людину до осілого способу життя, який трактував проживання біля озер, берегів річок, морів. Господарський уклад життя змінювався: ловили рибу, збирали насіння, гриби, ягоди, мушлі, полювали на птахів та звірину. Житло будували вже на триваліший період. В цей часовий зріз всі побудови називали групою «ертебелле». З часом населення починає тяжити до більшої осілості (стадія давньо-неолітична) де помешкання рязуче відрізняються від попередніх. Виразно на даному етапі постає землеробсько-тваринницька громада, яка осіло існує. Вона лишає свої сліди на викопних археологічних знахідках. Вперше хлібні рослини віднайшли у Франції в департаменті Нижньої Сени (кампин'ї) далі відбитки її зустрічалися в Бельгії, Данії, Німеччині, Швеції та в інших областях Прибалтики. З'являються зернотерки, посуд для збереження зерна, ячменю, знаряддя для обробки дерева, що можливо свідчить про примітивну обробку ґрунту та посів насіння. Наразі з'являються бронзові вироби (1500 років до н. е.), які прийшли з островів Британії. Спостерігається обробка землі плугом на полях, які прилягають до постійних поселень (до прикладу неолітичне землеробське поселення Середньої Європи Кельн-Ліндентальське на лівому березі р. Рейн поблизу м. Кельн) .

Люди звертали вже увагу на родючість землі, клімат та формували відповідного до цього поселення. Із культурних рослин зустрічалися вже боби горох, сочевиця, які обробляли кам'яними мотиками. До того ж з'являються тварини бики, кози, вівці, собаки, які належали всій громаді. В побуті використовували глиняні печі та сміттєві ями. З появою металу виникає підсічне землеробство. Поява зерен яблук датується 2500-1500 рр. до н. е. Культивували овес лишень тому, що переносив добре холодний клімат (В Німеччині готували каші та юшки, в Україні використовували в якості фуражу). Ячмінь набув розквіту в епоху бронзи. В залізному віці домінувала хлібна пшениця. Високі темпи розвитку археологічної науки змушують вчених переглядати панівні погляди у різних питання землеробської тематики.

Модель господарювання у сільському господарстві на терені сучасної України почала формуватися ще в передісторичні часи. Причому цей процес відбувався по різному в певних регіонах в залежності від кліматичних умов [1].

Кожній хліборобській культурі відповідає певна система рільництва й тваринництва, яка пов'язана з певним аграрним устроєм, тобто формами землеволодіння та землекористування.

З добою енеоліту (мідно-кам'яного віку – перехідного періоду до бронзового віку; 4000-2500 р. до н.е.) пов'язані пам'ятки Трипільської культури, поширеної на більшій частині Правобережної України, в Молдові та Румунії. Вже були приручені всі основні види свійських тварин. Вирощували пшеницю, ячмінь, просо, гречку, горох.

Трипільська культура (IV (V) – перша половина III (IV) тис. до н.е.) пов'язана із підвищенням ролі землеробства [4]. Землю обробляли мотиками та почали застосовувати примітивне рало, урожаї ячменю, пшениці і проса збирали за допомогою дерев'яних серпів з кам'яними лезами, молотили дрючками, мололи зерно на ручних кам'яних жорнах. У давні часи трипільської культури, ще чотири тисячі років до н.е., вирощування злаків посідало чільне місце серед інших видів господарських занять — таких, як мисливство, збиральництво, рибальство, до певної міри тваринництво.

З появою залізних знарядь (у II-I тис. до н. е.) підвищилась продуктивність праці, поглибилась соціальна диференціація між племенами, відбувся перехід скотарських племен до кочування та зміцнення обміну продуктами між землеробами і скотарями [3].

Провідною галуззю господарства східних слов'ян було хліборобство, основним знаряддям обробітку ґрунту було рало (з залізним наральником-сошником клиновидної форми). У V-VI ст. у техніці хліборобства східних слов'ян з'явилося нове, досконаліше знаряддя праці типу плуга. Змінювалася й сама система землеробства: переліг почав витіснятися двопіллям. Це сприяло розширенню площі оброблюваної землі (у степових та лісостепових районах). *На Поліссі ж тривалий час зберігалось примітивне вирубне землеробство.*

Основними *сільськогосподарськими культурами*, які вирощували східні слов'яни, були пшениця, ячмінь, жито, просо, коноплі, поширюються також горох, вика, гречка. Важливе місце займало тваринництво. Худобу, велику і дрібну, розводили задля отримання м'яса, шкір, вовни. Як тяглову силу використовували коней і волів. Такі прадавні промисли, як збиральництво, мисливство, рибальство стають другорядними.

В середині I-го тис. н.е. сільська община стала панівною, домінуючою формою суспільної організації східнослов'янських племен. Поява приватної власності на засоби виробництва і пов'язана з цим самостійна господарська діяльність окремих родин призвели до зростання майнової нерівності між ними.

У зв'язку з неоднаковими природними умовами відрізнялися і способи землеробства різних племен – **вирубна система півночі**, орне землеробство на півдні [2].

Поступальність розвитку за первісності значною мірою залежала від навколишнього середовища наявності харчових ресурсів, сировини для виготовлення знарядь та від кліматичних умов. Саме ці три компоненти (звичайно, за провідної ролі четвертого – соціального) визначали якусь головну галузь привласнювального господарства, а також мобільність колективів у просторі, технологію виробництва, а разом з цим і соціальну організацію.

Вважають, що землеробство виникло в Україні у межиріччі Бугу та Дніпра, коли на рубежі V і VI тис. до н.е. розвинулися перші в Східній Європі землеробські общини [5]. Замість блукати у пошуках здобичі, люди осідали на своїх полях, так з'явилися поселення. Землеробство, на відміну від полювання та збирання плодів, вимагало порівняно більшої робочої сили, сприяючи тим самим зростанню населення, водночас поступово виникли примітивні форми суспільно-політичної організації.

Від переліжної системи населення України змушене було відмовитися через брак потрібної площі у зв'язку з ростом населення. Найраніше до наступної системи рільництва, а саме трипілля, перейшло господарство лісостепової

смуги України Трипільля панувало під час кріпацтва й залишалося після його скасування, бо одним із чинників цієї системи було *селянське малоземелля*.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Баландин Р.К., Бондарев Л.Г. Природа и цивилизация / Р.К. Баландин, Л.Г. Бондарев. – М.: Мысль, 1988.
2. Гудзь В. П., Лісовал А. П., Андрієнко В. О., Рибак М. Ф. Землеробство з основами ґрунтознавства і агрохімії – підруч. друге вид-ня., перероб. та доп. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 408 с.
3. Історія стародавнього світу / За ред. Мякушева В. І. – М., 1998.
4. Прадавня історія України / За ред. Смілого І. К. – К., 2002.
5. Українознавство. В 6-ти т. – К., 1994-96.

**APPROACH FOR DEVELOPMENT OF TECHNOLOGY TRANSFER
SOFTWARE**

Yashyna Kseniia

Yalova Katerina

PhD, Associate Professor

Dniprovsk State Technical University

Kamianske, Ukraine

Abstract: The article provides a detailed analysis of the problem of technology transfer in the world and in Ukraine, formulates methods and approaches for the software development, the purpose of which is to intensify the transfer process. The authors have developed a modern knowledge transfer network SmartTransfer that simplifies and accelerates the technology and know-how transfer between scientific sectors and industry, and provides an opportunity to effectively look for partners and investors for cooperation and application of high-tech research and developments, which contributes to the development of technology transfer and the country's economy as a whole. The direction of software development is the consolidation of information resources of state, public and private Ukrainian innovative structures, enterprises, institutions and organizations into a unified network. The target group is subjects of technology transfer. SmartTransfer is oriented to inventors, technology owners, innovation centres, information networks, mass media, government agencies, investors, potential buyers of technologies, companies, universities, and research institutes of Ukraine. The two main concepts of the Network are technological requests and offers. As one of the tools to study the current state of knowledge transfer in Ukraine, the authors propose to use information graphics. The technologies used are the following: SVG, Google Chart Tools API, AJAX, JavaScript.

Keywords: Technology Transfer Network, SmartTransfer, Technological Requests and Offers, Information Graphics, Search System.

The main world tendency of modern society building is global scientific and technological transformations. They determine transition from a primary industrial economy to a post-industrial knowledge-based economy. Since the late 90's of the XX century the term «knowledge-based economy» became widely spread in the western and domestic science. This term describes the development of an economic system based on intangible factors such as knowledge and human capital. One of the main conditions of the knowledge economy is the generation of new knowledge and technologies, their dissemination and application in the economy. At the same time, the efficiency of introduction of modern technologies and research and developments depends on their transfer.

A transfer is the organizational systems and processes, with the help of which knowledge, including technologies, experience and skills, is transferred from one party to the other. The transfer process leads to innovations in the economy and social area [1-3].

The term «technology transfer» appeared in the late 70's of the last century. A technology transfer is the organizational process of transferring a scientific and technological know-how from a scientific laboratory to the production under market economy conditions.

According to the Ukrainian legislation, a technology transfer is the transfer of technology, made by signing a contract between natural and / or legal entities. This contract establishes, transforms or stops the property rights and responsibilities for the technology and / or its parts.

The term «technology transfer» covers the following processes: emergence of an innovative idea, including research work; development of a technology, including design and technological documentation; organization of innovation production; receiving a profit.

The objects of a technology transfer are: specific technological processes; production technologies; management technologies (human resources, finance, marketing); management of the product and production quality.

The subjects of a technology transfer are: researchers; owners of technologies; consultants; innovation centres; information networks; mass-media; government agencies; investors; potential customers.

The modern technology transfer has different ways of classifying: directions (horizontal, vertical); types (private, public-private, internal, external, informal, formal); channels (in company and out, international); forms (commercial, non-commercial); methods [4- 8].

As of today, Ukraine, unfortunately, has not been able to take its proper place in the processes of national and international technology transfer, the country's innovative and technological potential is poorly realized not only within the framework of the world economy, but also within the framework of the national economy. The main reason for this is the lack of a developed knowledge transfer infrastructure, an integral part of which is a technology transfer network, in the regions of Ukraine, in particular in the Dnipropetrovsk region.

Today, it is impossible to imagine any area of human activity without using modern information technologies. Technology transfer is no exception. So, the main goal of research is the development of information technologies (models, methods, tools) for the effective innovation and technology transfer [9].

Thus, one of the main tools used for the effective innovation and technology transfer is a technology transfer network, such as the following: the Enterprise Europe Network (EEN), the National Technology Transfer Network (NTTN), the Russian Technology Transfer Network (RTTN) [10-12].

Let's consider in detail each of these networks.

The Enterprise Europe Network is a European network. The aim of this network is providing consultations about: access to the European Union market; available tools of financial assistance; issues of intellectual property rights protection; commercialization of innovations, etc.

All network members are united in consortiums with national or regional characteristics. The European Commission performs the selection of EEN partners every 5 years. The last selection was in January 2015.

The National Technology Transfer Network is a Ukrainian network. This network works according to the methodology of the EEN, the RTTN and the Ukrainian Technology Transfer Network (UTTN). The NTTN has a national coordinator. This person manages the Network's activities, develops its website and databases. All NTTN members take part in training seminars and get theoretical knowledge and practical skills for using the UTTN modern e-platform.

A potential NTTN participant has to submit a formal application and conclude a contract with the national coordinator to join the transfer network. Also, NTTN members should have a certificate issued by the national coordinator.

The Russian Technology Transfer Network is a Russian network. This network develops as a distributed type structure. A member of the Network provides technology transfer services to regional clients (innovative companies, scientific and educational organizations) and interacts with network partners from another regions and countries.

A potential RTTN participant should have a certificate and perform the following initial steps:

complete the application on behalf of the company (the application form is free);

complete the questionnaire for potential RTTN participants;

send the application form and questionnaire to the Coordinating Organization (CO).

The CO considers the application during 10 business days. Also, the Coordinating Organization makes a decision about the potential participant's compliance with the regulatory requirements (competence, work experience, client base, available resources, etc.). After a positive CO solution, the participant concludes a contract for training and certification. At least two employees of the applicant company have to take part in the certification workshop. After the workshop and certification the RTTN opens access to Network's services for the new participant.

The main objectives of the EEN, the NTTN, the RTTN are:

transfer of technologies and know-hows between science sectors and industry;
 looking for partners and investors for cooperation during the development and application of high-tech scientific products;
 cooperation with International Technology Transfer Networks.

The basic principles of the EEN, the NTTN, the RTTN:

unity of formats;

professional orientation;

incoming information quality control.

However, the modern software for technology transfer has several disadvantages.

Some of these disadvantages are shown in Table 1.

Table 1

Disadvantages of the EEN, the NTTN, the RTTN

Disadvantages	EEN	NTTN	RTTN
Complicated process of certification and registration of new participants	+	+	+
Outdated approach to searching for necessary information	-	+	+
Absence of offers and requests classification by scientific areas	-	+	+
Low level of using graphic objects	-	+	+
Ignoring general principles of design	-	+	+

Thus, the development of the modern software SmartTransfer, as an effective tool of technology transfer in Ukraine and Dnipro region, is an important scientific task.

The direction of software development is the consolidation of information resources of state, public and private Ukrainian innovative structures, enterprises, institutions and organizations into a unified network.

The target group is subjects of technology transfer.

SmartTransfer is oriented to inventors, technology owners, innovation centres, information networks, mass media, government agencies, investors, potential buyers of technologies, companies, universities, and research institutes of Ukraine.

The main goals of SmartTransfer are:

simplification and acceleration of technology and know-how transfer between science and industry;

looking for partners and investors for common development and application of high-tech research and developments.

The two main concepts of the Network are technological requests and offers. A request is a requirement of future subjects of transfer for a particular technology development. This requirement should be published. An offer is a detailed description of the idea or existing technology. This description should include the development stage, patents, and tasks for partners and investors.

The scheme of SmartTransfer operation is given in Fig. 1.

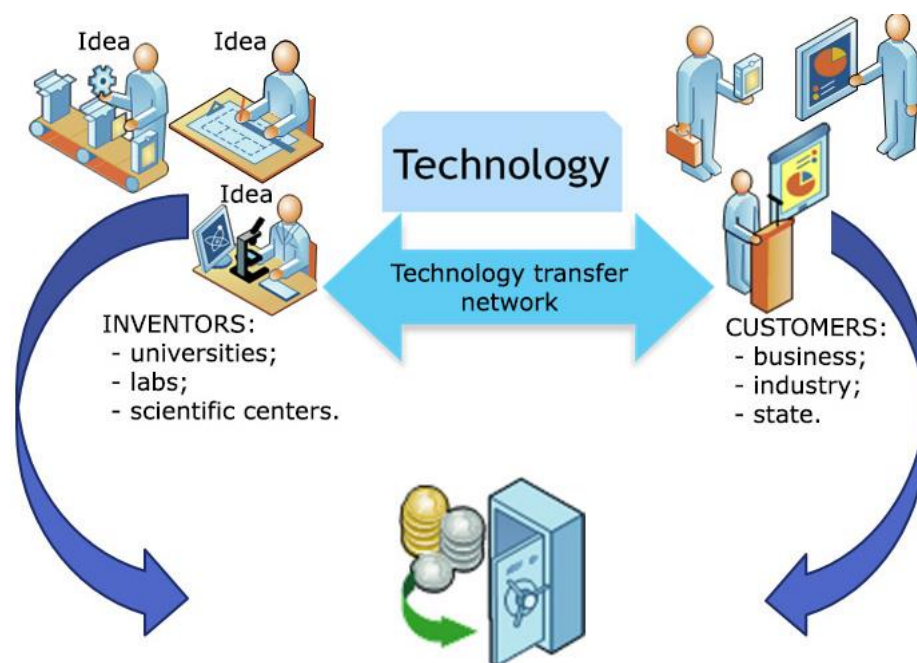

Fig. 1. Scheme of a technology transfer process

The authors used the following approaches for the development of SmartTransfer:

simplified registration;

modern usability methods (in particular, infographics for the formation of a technology description);

easy and intuitive information access system;

regional focus.

This approach will greatly contribute to the innovation activity of the transfer parties and ensure a balance of interests of all the transfer participants.

As one of the tools to study the current state of knowledge transfer in Ukraine, the authors propose to use information graphics. The technologies used are the following: SVG, Google Chart Tools API, AJAX, JavaScript.

SVG is a scalable vector graphics mark-up language developed by the World Wide Web Consortium (W3C) and included in a subset of extensible mark-up language (XML), intended for describing 2D vector and mixed vector and raster graphics in XML format. Supports both still and animated interactive graphics – or, in other terms, declarative and scripting.

The advantages of using SVG:

Text format – SVG files can be read and edited (provided having some skills) with the help of conventional text editors. When viewing documents containing SVG graphics, you have access to view the file code, and the ability to save the entire document. In addition, SVG files are usually smaller than JPEG or GIF images.

The possibility of animation, which is implemented in SVG using SMIL (Synchronized Multimedia Integration Language), and the support for scripting languages based on the ECMAScript specification. SVG elements can be manipulated using JavaScript to create dynamic and interactive graphics.

SVG documents can be easily integrated with HTML and XHTML documents.

You can control displaying, formatting, and decoration of SVG elements by using the CSS style sheet and its extensions, and directly by using the attributes of these elements.

The possibility of creating SVG documents with the help of such software as Adobe GoLive, Adobe Illustrator, CorelDRAW.

In the SmartTransfer network, information graphics is presented as a tool for studying the state of knowledge transfer in Ukraine, namely in the form of an interactive map of Ukraine and a chart, and is called SmartTransfer Statistics.

SmartTransfer Statistics are visualized data that show the development and needs of the scientific sectors of Ukraine regarding the offers and requests of SmartTransfer. Statistics allows you to effectively draw conclusions about the state of knowledge transfer in individual regions, cities of Ukraine and the country as a whole.

In addition, one of the features of the developed network is the information retrieval system proposed by the authors. This system in SmartTransfer is implemented on the basis of a full-text search (Full-Text Search DBMS MS SQL Server 2014).

The advantages of a full-text search in MS SQL Server:

search not only by individual words or phrases, but also by prefix expressions.

search by word forms.

search with account to the location of a word or a phrase that is next to other words or phrases, that is, an expression with account to the location;

search for synonymous forms of a particular word (thesaurus).

you can use words or phrases with weighted values in the request, – In order not to take into account some words in the search, you can use the “list of stop words”, that is, the search will not be performed by the words included in this list.

Two search capabilities are implemented in the SmartTransfer Network:

search managed by the user (based on certain criteria selected by the user);

automatic search for “Recommendations”. The main task is to build the list of matches of the user’s publications in the form of “Request – Offer” and “Offer – Request”. That is, for each offer or request of the user, the system provides the user with its recommendations on them by relevance.

The search for information is reduced to a search in a textual description of technologies. Therefore, the search system solves the following tasks:

Search with account to language morphology. Regardless of the cases, endings and other features of the Ukrainian language.

Ranking search results is sorting search results based on the evaluation of significance of the obtained data.

Sorting and filtering search results by specific criteria selected by the user.

There are three types of users in the SmartTransfer network, namely Guest, Participant, and Administrator.

A Guest has the possibility to register, log in, view publications without information about the author and without the ability to contact him, as well as to view the Statistics page.

Next, when logging in, a Participant has the possibility to publish one's offers and requests, view the contact information of other participants, get in touch with them, add publication bookmarks, and build a corresponding list of recommendations to one's publications.

An Administrator has the highest level of priority; this person can use the functions of the participant and is responsible for the content of the network, namely confirms the registration of participants, adds and edits new publications and is responsible for the news of the network.

Thus, as a result of the study, the problem of modern technology transfer in Ukraine is considered in detail, which allowed forming tasks and approaches for the software development, the purpose of which is to intensify the transfer processes.

The SmartTransfer network developed by the authors is a modern software tool that fully simplifies and accelerates the technology and know-how transfer between scientific sectors and industry, and provides an opportunity to effectively look for partners and investors for cooperation and application of high-tech research and developments, which contributes to the development of technology transfer and the country's economy as a whole.

At the same time, the developed software can be used not only in Ukraine, but also abroad.

REFERENCES

1. Medvedkin, T.S.: Imperatives of international knowledge transfer in the system of global scientific and technological transformations, <http://mydisser.com/ru/catalog/view/15049.html>, last accessed 2019/02/10.
2. Medvedkin, T.S.: Approaches to the management of innovative activity of an enterprise, <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=745>, last accessed 2019/02/10.
3. Karpenko O., Yashyna K.: Formation of the knowledge transfer system in Ukrainian high education institutions. *Actual Problems of Economics*. 169, 157–166 (2015).
4. Law of Ukraine "On state regulation of activities in the field of technology transfer". The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. (45), p. 434 (2006).

5. Law of Ukraine "On Innovation Activity". The Official Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. (36), p. 266 (2002).
6. Dovbenko V. The role of the knowledge transfer potential in the innovation process. Bulletin of Lviv Polytechnic National University. 776, 254–263 (2013).
7. Types and forms of technology transfer, https://pidruchniki.com/1356061563567/pravo/tipi_formi_tehnologichnogo_transferu, last accessed 2019/02/10.
8. Interpretation of the concept of "innovation". Main features of innovation, https://pidruchniki.com/1452010650421/marketing/traktuvannya_ponyattya_innovatsiya_osnovni_oznaki_innovatsiyi, last accessed 2019/02/10.
9. Yashyna K.V, Berezhna O.V Review of Software for Technology Transfer. International scientific and technical conference "Computer technologies: innovations, problems, solutions – 2017», 90–91 (2017).
10. About the Enterprise Europe Network, <http://een.ec.europa.eu/about/about>, last accessed 2019/02/10.
11. About the NTTN. Concept and Methodology, <http://nttn.org.ua/?idm=1>, last accessed 2019/02/10.
12. About the RTTN, last accessed <https://rttn.ru>.

УДК 908

**НАУКОВО-ЛІТЕРАТУРНЕ ОСМИСЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ НАРОДНИХ
СПІВЦІВ (КОБЗАРІВ) НА ЗЛАМІ ХІХ-ХХ СТ.**

Леус Софія Віталіївна

Студентка

Вінницький державний педагогічний університет

імені Михайла Коцюбинського

м.Вінниця, Україна

Науковий керівник – канд..мист., ст. викл.

Черкашина Олеся Валентинівна

Анотація: У статті окреслено діяльність кобзарсько-лірницьких організацій, братських шкіл, зокрема їх вплив на розвиток кобзарського мистецтва. Висвітлено погляди фольклористів-науковців на творчість народних співців, традиційний кобзарський репертуар.

Ключові слова: творці українського героїчного епосу, лірники, кобзарсько-лірницька організація, братські школи, кобзарський репертуар, історичні пісні та думи, «лебійська» («дідівська») мова.

Зберігаючи народні традиції, що передавались поколіннями, кобзарство стало одним з національних символів України та елементом виховання свідомості молодого покоління. Таке явище, як народні співці, немає у світі аналогів. Саме вони століттями виконували особливу духовну місію, створивши той пласт української культури, що і до сьогодні залишається невивченим. Історія української народної творчості знає багатьох талановитих співців, казкарів і оповідачів. Їх репертуар привертав увагу перших записувачів та видавців народних дум, як І. Срезневського, М. Цертелева, П. Лукашевича; фольклористів – М. Максимовича, М. Драгоманова, Ф. Колесси, М. Грінченка та ін.; художників, композиторів тощо – Т. Шевченка. Л. Жемчужнікова, Лесі

Українки, М. Лисенка та ін. Збирацько-дослідницька діяльність П. Куліша, М. Костомарова, М. Максимовича, С. Руданського та їх сучасників стала першим етапом становлення в Україні історичної школи фольклористики. Про українських фольклористів М. Грушевський писав: «Своєю безпосередньою ув'язкою з романтично-народницькою течією, з виродженським рухом, і надзвичайно багатою на свій час – першою збіркою народньої поезії в різних її проявах – вони вповні переконуюче для сучасників доводили як необхідність повороту від штучно-літературних канонів до безпосереднього джерела творчості – народнього, так і особливу цінність з погляду народності (української), вартої особливої уваги, дослідження і культивування. Вона була епохою!» [2, с. 50].

Виступаючи виконавцями, творцями українського героїчного епосу, кобзарі уособлювали музичні та поетичні здібності народу і водночас були виразниками його соціального протесту, а нерідко й активними учасниками історичних подій. Історик і фольклорист М. Костомаров вперше розглядав народ як головну рушійну силу та творця історії. Зокрема, він зазначав, що історія – це опис прагнень, дій та почуттів народу [7, с. 652]. Л. Пантелеєв (студент Петербурзького університету, у 60-х рр. XIX ст. був членом організації «Земля і воля», арештований за підозрою у причетності до повстання 1863 р. в Польщі), згадуючи про М. Костомарова пише: «...историческое понимание Н. И. Костомарова нашего прошлого представляло крупный шаг вперед... Впервые в трудах и на лекциях Костомарова... слышался голос живого народа. И этот народ выступил не в одной роли лишь подчиненного материала, но как фактор, пытавшийся самостоятельно направлять исторический процесс, по меньшей мере выражавший свое отношение к тем или иным его сторонам» [9, с. 277].

Народна пісня стала наслідком історичного життя народу, тож розглядати її варто в історичному контексті, сприймаючи як найдоступнішу, найціннішу, найповнішу історико-культурну інформацію. Кобзарський репертуар, а саме, думи, пісні історичні, побутові та релігійні тощо, збирали та фіксували вчені-

фольклористи. Перші спроби фіксації та систематизації були зроблені на початку XIX ст. (перші нотні записи віднайдено в кінці XVII – на початку XVIII ст.). У роботі «Об историческом значении русской народной поэзии» М. Костомаров наголошує на тому, що в піснях немає точності відображення історичних подій, які зазвичай шукають науковці. В них відображено події, що стосувалися життя самого народу, у яких беруть участь великі народні маси [6, с. 14].

М. Грінченко у книзі «Історія української музики» (1922 р.) визначає найважливіші жанри пісенної народної творчості, види пісенного фольклору, стилістичні ознаки тощо. Фактично, це була перша спроба систематизувати музичний матеріал і висвітлити творчі процеси в Україні. Як фольклорист, М. Грінченко великої уваги приділяв різноманітним жанрам народної творчості, розробляв особливості дум та історичних пісень, народної лірики, танцювальної та інструментальної музики. Особливої уваги науковець звертав на музичну форму дум, індивідуальні творчі, виконавські та стилістичні особливості кобзарів. Саме думи він вважав характерною ознакою одного із своєрідних жанрів українського музичного фольклору, а також зазначав, що «створене в українській професійній музиці протягом тривалого її розвитку, тісно пов'язане з життям народу, з його боротьбою за волю, з його пісенною культурою» [3, с. 9]. М. Дмитрієв (автор праці «Кобзарі минулого й будущини», 1907) був переконаний, що «Сліпі народні співці» мають дивовижну силу, вони спроможні викликати високі почуття навіть у людей, які упереджено ставляться до історії України, до її духовності, які не вірять у ренесанс українського духу» [10, с. 204]. Вивчаючи творчість кобзарів радянського періоду Ф. Кушнерика, Є. Мовчана та ін., М. Грінченко довів, що кобзарське мистецтво не вироджується, а навпаки набуває колективних форм та стає академізованим [4, с. 79].

У другій половині XIX ст., коли фольклористи вперше почали збирати відомості про виконавців дум, кобзарі мало відрізнялися від лірників. Вони мали схожий репертуар (поєднання різних напрямків і традицій) і належали до

одних церковних братств. Досліджуючи традиційний кобзарський репертуар, науковці дійшли висновку, що виконання дум, на відміну від історичних пісень, вимагало доброї підготовки. Історичні пісні та думи належали кобзарям, які співали для війська. Лірники ж краще знали псалми. Щодо виконання, Б. Кирдан і А. Омельченко писали: «Оскільки ліра голосно «скиглила», то співак змушений був напружувати голос, від чого він часто ставав неприємним. Кобзарі цього не робили, їх спів був більш природним і сильніше впливав на людей. Тому радше слухали кобзарів, а не лірників [11, с. 39].

На зламі ХІХ-ХХ ст. умови існування кобзарів були доволі складними. Їх безжалісно переслідували, забирали до в'язниць, нищили їхні інструменти тощо. Як наслідок, кобзарі приєдналися до лірників, стали членами церковних братств та ввели до свого репертуару багато релігійних пісень і псалмів. Лірники ж засвоїли думи, виконувані кобзарями. Н. Кононенко висловлює думку, що думи були своєрідними поминальними молитвами або козацьким реквіємом, що виправдовує музичний ряд, подібний за побудовою та змістом до плачу [5, с. 27-30]. Про переслідування кобзарів залишилися згадки О. Вересая, М. Кравченка, П. Дривченка, С. Пасюги та ін. Намагаючись вижити, вони створювали кобзарські братства, цехи, що об'єднувало народних музикантів усього регіону. Перші згадки про діяльність таких цехів знаходимо у літературі кінця ХІХ – початку ХХ ст. (перші цехи виникли в Кам'янці-Подільському у 1578 р.). Існування братств в сільських місцевостях, на відміну від міських музичних цехів, для народних музикантів – кобзарів мали значення закритих об'єднань, що діяли при церквах і обмежувалися участю в церковних богослужіннях. У цих братствах підтримувалися більш родинні стосунки, на відміну від музичних цехів у містах. Братство, за словами М. Сперанського, мало спільну касу, що складалося із внесків членів братства; умовою для вступу було уміння грати на лірі або бандурі; членство у братстві давало право вчителювати і контролювало навчання (проводили «екзамени») та ін. Кожна кобзарсько-лірницька організація мала свою доволі складну ієрархію, кодекс правил, яких мали суворо дотримуватися. Всі члени братства мали знати т. зв.

«лебійську» («дідівську») мову, що складалася із загальновідомих слів (іменників, прикметників, дієслів; числівники і прислівники майже не вживалися), а також запозичених іншомовних слів. Саме знання цієї мови захищало й рятувало життя народних співців при появі жандармів. Цією мовою навіть складали пісні, як, наприклад: «Куби мені кумса сяна, а до кумси шатерини, ту тей було вовчано клео каравано», що означало: «Коли б мені шматочок хліба, а до хліба трошки сиру, а до сиру пляшка пива і дівчина чорнобрива» [8, с. 114].

За традиційними канонами, кобзарем могла стати людина чоловічої статі з вадами зору (сліпа частково або повністю), рідко з іншими вадами. У відомих кобзарів могло бути 3-5 учнів. Наприклад, у О. Вересая було 5 учнів (В. Бублик, Тарас з Никоновки, Ярохій з Березівки, Антін Негрій, Данило «Ангол»), у І. Кравченко-Крюковського декілька учнів, серед яких Микола Дубина з Решетилівки. Знання (без змін) в братських школах передавалися із покоління в покоління. Зокрема, навчали вмінню виживати, етики сліпих співців, традиціям кобзарських братств; вивчали різноманітні «жебранки» (це речитативний текст, в якому кобзар просив «шматок хліба») або «запрос» (прохання подати «шматок полотна»), «причити» (жебрацькі жалібні голосіння), «благодарствія» (подяка за подану милостиню) тощо. Теоретичні знання завжди підкріплювалися практикою (спочатку учень ходив просити самостійно словами, а згодом, з кобзою). Учні, в залежності від місцевості, називали по-різному: «челяддю», іноді «підмайстрами», а вчителів «панотцем» (на Харківщині) або «дядьком» (на Поділлі). За виконанням правил братства стосовно репертуару, який учні вивчали дещо пізніше, суворо слідкувала панотча рада, яка не допускала вільного вибору творів. Після закінчення навчання та іспитів, випускники кобзарських братських шкіл отримували дозвіл кобзарської ради на педагогічну і виконавську роботу. Якщо учень не складав іспит, його переносили на рік пізніше, уже за рахунок учня-випускника. У випадку наступного провалу екзамену накладали штрафні санкції. Зрештою, панотча рада могла позбавити підмайстра займатися практикою від року до

двадцяти п'яти років або загалом заборонити займатися кобзарською практикою і мати учнів. Варто зазначити, що в різних регіонах (на Полтавщині, Харківщині, Чернігівщині) існували свої вимоги і до обрядів [1, с. 33-44].

Отже, народні співці – кобзарі належать до особливого типу професійної народної творчості. Спостереження науковців-дослідників доводять, що їхні кобзарські братства мали власні суворі закони, багаторічний термін навчання (від трьох до шести років) з обов'язковим опануванням «лебійської» мови і репертуаром тощо, а також подальше право вчителювання. Із припиненням існування кобзарських братств (кінець ХІХ – початок ХХ ст.), кобзарське мистецтво знайшло своє продовження у професійних закладах освіти мистецького спрямування.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ваврик Оксана. Кобзарські школи в Україні / О. Ваврик. – Тернопіль : Збруч, 2006. – 221 с.
2. Герасим Я.І. Нариси до історії української фольклористики: Навч. посіб. / Я.І. Герасим. – К.: Знання, 2009. – 301 с.
3. Грінченко М. О. Вибране / М.О. Грінченко [Упор. і ред. М. Гордійчука]. – К.: Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1959. – 529 с.
4. Колесса Ф.М. Музикознавчі праці / Ф.М. Колесса [Ред кол. Л.М. Ревуцький, М.М. Гордійчук, О.І. Дей, К.Г. Гуслистий, В.Д. Довженко, М.Ф. Колесса, С.П. Людкевич]. – К.: «Наукова думка», 1970. – 591 с.
5. Кононенко Н. Епос та плач : про витоки української думи / Н. Кононенко // Родовід. –1993. – № 6. – 70 с.
6. Костомаров М.І. Слов'янська міфологія / М.І. Костомаров [Упоряд., приміт. І.П. Бетко, А.М. Полотай; вступна ст. М.Т. Яценка]. – К.: Либідь, 1994. – 384 с.

7. Костомаров Н.И. Истoические произведения. Автобиография / Сост. ист.-биогр. Очерк В. А. Замлинского; Примеч. И.Л. Бутича [2-е издание]. К. : Из-во при Киев. ун-те, 1990. – 736 с.
8. Луговський Б. Матеріали до ярмаркового репертуару та побуту старцівства в Західній Чернігівщині // Родовід. –1993. – № 6. – 70 с.
9. Пантелеев Л.Ф. Воспоминания / Л.Ф. Пантелеев. – вступ. ст. С.А. Рейсера. – Государственное издательство художественной литературы, 1958. – 848 с.
10. Степаненко Н. Духовні настанови Миколи Дмитрієва (виняткова актуальність праці «Кобзарі минулого й будущини») / Н. Степаненко // Рідний край. –2018. – №1 (38). – с. 204.
11. Хай М. Лірницька традиція як феномен української духовност / М. Хай // Родовід. –1993. – № 6. – 70 с.

СТРЕС НА РОБОЧОМУ МІСЦІ – ВИКЛИК ЧАСУ

Туровська Галина Іванівна

к.т.н., доцент

Столярчук Вікторія Миколаївна

Студентка

Національний університет водного господарства та природокористування

м. Рівне, Україна

Анотація: У статті розглянуто питання щодо вирішення проблем, пов'язаних зі стресом на робочих місцях. Це одна з найскладніших проблем, що постає перед сферами охорони праці та охорони здоров'я. Представлені результати дослідження та запропоновано шляхи щодо колективного підходу до профілактики стресу.

Ключові слова: стрес, робоче місце, рівень стресу, здоров'я, виробничий стрес, трудова діяльність, профілактика стресу.

Повага й визнання власного професіоналізму іншими людьми; досягнення високого статусу; самореалізація; естетичні потреби як здатність досконало виконувати свою роботу, – це саме ті потреби, які необхідні сучасній людині для повноцінної реалізації її як особистості в процесі трудової діяльності. Однак чи завжди реальні умови роботи відповідають очікуванням людини та виправдовують її надії? Незадовільні умови праці, складні психотипи колег, неефективний стиль спілкування керівника з підлеглими, відсутність можливостей для кар'єрного зростання, – усе це та багато інших чинників призводить до значного нервово-психічного напруження і, як наслідок, стресу. Це стає суттєвою перешкодою на шляху успішної діяльності людини.

Проблема формування стресу в людини в ході трудової діяльності й у повсякденному житті стала набувати в останні десятиліття критичного

значення в нашій країні та за кордоном. Сучасні стандарти з охорони праці в різних країнах світу значну увагу зосереджують саме на цій проблемі.

Стрес на робочому місці – це серйозна проблема в усіх країнах світу. За офіційними даними Європейського агентства з безпеки та гігієни праці (EU-OSHA) близько половини працівників в ЄС працюють в умовах стресу, а зростання кількості порушень, пов'язаних зі стресом на робочому місці, обумовлено розповсюдженням гнучких та нестабільних форм зайнятості (72% від загальної кількості респондентів), надмірним навантаженням працівників (66% респондентів), а також такими явищами, як моральне та фізичне насилля (59% респондентів). При цьому зниження продуктивності праці у 22% працівників через стрес стає причиною від 50% до 60% усіх втрачених робочих днів і пов'язаних із цим економічних і соціальних втрат. [1]. У всьому світі відчувають стрес 40 млн осіб, а у країнах ЄС виробничий стрес переживають 28% усіх працівників [2].

У тривалій перспективі стрес на робочому місці може призвести до перевтоми, неуважності і, як наслідок, – до помилок різного характеру, упущень на роботі, виробничого травматизму. Робоче місце одночасно є значним осередком психосоціальних ризиків та ідеальним місцем для їх усунення. Вчасне розпізнання залежності стану працівника від стресу, який він отримав, може зберегти його життя або як мінімум здоров'я.

Причиною виникнення стресу може стати будь-яка ситуація, на яку людина реагує сильним емоційним збудженням. Дослідження показують, що причиною стресів у 61% випадків є службові проблеми і фінансові труднощі; 22% випадків викликані причинами «психологічного характеру», а 7% – серйозними захворюваннями [3]. Найбільш стресовими вважаються професії з високим ризиком для життя й здоров'я людини, а також ті, що вимагають високого рівня організації безпеки охорони праці на виробництві.

У світі кожна країна вирішує проблему стресу по-різному. В Україні питання щодо вирішення проблем, пов'язаних зі стресом на робочих місцях, поки що залишається відкритим. І хоча зараз в Україні подолання стресу на робочому

місці в його негативному значенні здебільшого не вважається першочерговим завданням порівняно з технічними та організаційними аспектами управління охороною праці, не слід забувати, що все це в комплексі формує цілісне виробниче середовище, в якому працюють люди. І це середовище має бути здоровим. Байдушність до стану здоров'я працівників та умов їх роботи неприпустима. Не тільки тому, що людське життя і здоров'я – найвища цінність, а й тому, що фізично і морально здоровий працівник швидше і краще виконує роботу [4]. Тому важливо, щоб кожен усвідомлював, що відповідальність за психічне та фізичне здоров'я несе не тільки керівник підприємства, але й безпосередньо сам працівник.

Усвідомлюючи важливість проблеми стресу в життєдіяльності людини, необхідно на сучасному етапі забезпечити розвиток комплексних наукових досліджень стресу на роботі, його вплив на стан здоров'я людини і розробку нормативно-методичних документів з профілактики стресу в різних ситуаціях та його негативних наслідків.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Стрес на робочому місці: колективний виклик. – Режим доступу: naftogaz.com/www/3/nakweb.nsf/0/AAC15C42B468168CC2257FA2003B2A5A?OpenDocument&Highlight=0,49%25
2. Грінцова О. Виробничий стрес: виявляємо та усуваємо // Охорона праці. – 2019. – № 8. – С. 46-50.
3. Осовська Г.В., Осовський О.А. Основи менеджменту: Навч. посібник. К.: «Кондор», 2006. 664 с.
4. Антипенко Стрес на робочому місці. Профілактика негативного впливу. – Режим доступу: meriatokmak.gov.ua/index.php/1214-stres-na-robochomu-mistsi-profilaktika-negativnogo-vplivu

УДК 658.5

ОРГАНІЗАЦІЯ КОНТРОЛІНГУ НА КОМУНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Макалюк Ірина Віталіївна

к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та підприємництва

Солосіч Олександр Сергійович

студент

КПІ ім. Ігоря Сікорського

м. Київ, Україна

Анотація. Розглянуто особливості організації контролінгу на комунальних підприємствах. Охарактеризовано ключові проблеми комунальних підприємств та обґрунтовано необхідність контролінгу як засобу їх ефективного вирішення. Запропоновано послідовність заходів щодо організації контролінгу як комплексного процесу. Охарактеризовано прикладний зміст організації контролінгу на підприємствах комунальної сфери через реалізацію в розрізі базових складових (прогностичної, контрольної, організаційно-регуляторної, аналітико-управлінської).

Ключові слова: контролінг, організація контролінгу, комунальні підприємства, управління, розвиток.

Сучасні тенденції розвитку провідних економік світу, побудованих на ринкових принципах організації господарських взаємодій, свідчать про посилення соціальної та екологічної складової діяльності підприємницьких структур. Тобто, процеси соціалізації господарських зв'язків поволі стають сучасним імперативом економічного розвитку усіх без винятку суб'єктів господарювання. В таких умовах, комунальні підприємства набувають принципово нового значення, а саме їх функціональна орієнтація на забезпечення належного функціонування інфраструктурних об'єктів та задоволення соціально-

побутових потреб місцевого населення формує сильні потенційні конкурентні переваги, водночас, актуалізуючи питання підвищення ефективності діяльності та, власне, використання згаданих конкурентних переваг.

До основних цілей управління муніципальної власністю відносяться: надання якісних і доступних послуг населенню в соціальній сфері, зростання добробуту населення, збільшення надходжень місцевого бюджету, забезпечення сталого соціально-економічного розвитку території муніципальної освіти [1].

При цьому, вітчизняні комунальні підприємства характеризуються низкою системних проблем розвитку, які виявляють себе починаючи від якості та стану матеріально-технічного забезпечення, закінчуючи недосконалістю існуючого апарату управління. Саме тому, важливо виділи ключові проблеми, з якими стикаються українські підприємства комунальної сфери, з метою подальшого обґрунтування доцільності провадження контролінгу у якості ефективного засобу їх подолання.

Виходячи з цього, виокремимо наступний ряд проблем, які формують об'єктивний бар'єр розвитку комунальних підприємств та обумовлюють неможливість їх якісного зростання:

- технологічна неспроможність основних фондів підприємств комунальної сфери щодо забезпечення високотехнологічності виробничих процесів, як в контексті споживчих параметрів кінцевого продукту, так і щодо питання енергоефективності та ощадливості виробництва, неможливості його якісної реновації та модернізації;
- обмеженість законодавчого поля функціонування, що виявляється виключно у детермінації правового стану та регламентації базових засад діяльності комунальних підприємств за повної відсутності, при цьому, механізмів розвитку комунальної сфери;
- слабкість методологічної бази організації управлінських процесів, неконкурентоспроможний стан якої поглиблюється проблематикою професійно-кваліфікаційного характеру у сфері кадрового забезпечення;

- існування у структурі підприємств муніципальної сфери організаційно-управлінських утворень, притаманних економікам планового типу, що слугує стримуючим фактором розвитку можливостей до адаптації та протидії загрозам в умовах ринково-орієнтованої економіки.

Саме тому, на нашу думку, однією з ключових складових забезпечення ефективної роботи комунального підприємства у сучасних умовах є налагодження роботи стабільної системи контролінгу на всіх вертикальних та горизонтальних функціональних рівнях. Важливість впровадження такого комплексу заходів управлінського характеру обумовлюється з одного боку, специфікою самих комунальних підприємств, а саме неоднорідністю їх функціональної структури та її кількісного складу, прогалинах у налагодженні комунікації між структурними підрозділами, а з іншого, необхідністю забезпечення узгодженості та інтегрованості управлінських зусиль, як фактору ефективності господарських взаємодій. Тим не менш, згадана взаємоузгодженість та системність в організації управлінських процесів має бути невід'ємним компонентом системи ефективного контролінгу. При цьому, можливість впровадження таких заходів та оцінка їх потенційної ефективності базується перш за все на кваліфікаційному рівні кадрового складу, можливості сприйняття ним управлінських новацій, реалізації тих чи інших моделей обліку, бюджетування, контролю та управління загалом. Тобто, ефективність системи контролінгу напряму залежить від можливості налагодження продуктивної комунікації між службою контролінгу та виконавчими менеджерами на місцях, належного цілепокладання та його позитивного сприйняття з боку персоналу підприємства.

Однак, контролінг є еволюційним щаблем розвитку функції контролювання і включає в себе комплекс функцій, які охоплюють усі складові діяльності підприємства з погляду управління, а саме: забезпечення узгодженості управлінських взаємодій, ефективної інформаційної та консультативної роботи; організацію відповідної інформаційно-аналітичної системи; раціоналізацію процесів прийняття рішень; ефективний бенчмаркінг діяльності конкурентів.

Формування системи контролінгу охоплює усі стадії управлінського процесу від постановки цілей до реалізації конкретних рекомендацій, охоплюючи оперативний та стратегічний рівні.

Організація контролінгу є складним і комплексним процесом, що охоплює усі управлінські ланки і потребує їх злагодженої, послідовної роботи, та охоплює ряд етапів, починаючи з обґрунтування необхідності провадження такої системи, закінчуючи питаннями прийнятності таких заходів з позиції персоналу компанії (рис. 1).

Рис. 1. Структурно-логічна схема послідовності заходів щодо організації контролінгу на комунальних підприємствах

Джерело: розроблено автором

Прикладний зміст організації контролінгу на підприємствах комунальної сфери реалізується у розрізі її базових складових та управлінських операцій, які вони в собі поєднують.

Прогностична складова включає в себе комплекс заходів з розробки дієвих моделей організації процесу планування; забезпечення часової впорядкованості послідовності його здійснення; інформаційне забезпечення аналітичного апарату прогнозування; інтеграція планових документів окремих підрозділів та формування консолідованого прогнозу.

Контрольна складова передбачає забезпечення ефективного моніторингу діяльності усіх структурних одиниць комунального підприємства, нагляду за належним дотриманням функціональних обов'язків персоналом підприємства, розробку та вдосконалення систем управління витратами та їх обліку.

Організаційно-регуляторна складова включає в себе зіставлення прогнозних та реальних показників, розрахунок допустимого порогу відхилень, від прогнозних показників, ретроспективний аналіз показників відхилень з метою ідентифікації причин їх появи та можливих заходів щодо їх коригування або усунення.

Аналітико-управлінська складова є одним з ключових елементів ефективного контролінгу, адже включає в себе розробку організаційних заходів та пропозицій щодо вдосконалення внутрішньо-організаційних процесів, а також розробку та оновлення науково-методологічного апарату контролінгу.

Аналітичні дані формуються для детального аналізу і прийняття рішень, в тому числі і за запитом керівництва, як на регулярній основі, так і в залежності від вивчення конкретних проблем і спрямованості прийняття рішень [2].

Виходячи з вищезазначеного, можна стверджувати, що впровадження контролінгу на вітчизняних підприємствах комунальної сфери, є об'єктивною необхідністю задля забезпечення реалізації їх конкурентних переваг, подолання існуючих обмежень розвитку та забезпечення високого рівня показників ефективності діяльності.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Ямщикова И. В., Боброва Е. Ю. Теоретические основы управления муниципальной собственностью. *Известия вузов. Инвестиции. Строительство. Недвижимость*. 2016. № 2. С. 112-119.
2. Хакимов В. В. Особенности управления муниципальной собственностью. *Вестник Челябинского государственного университета*. 2016. № 2. С. 214-221.

УДК 351

**ДЕЯКІ ПИТАННЯ СФЕРИ ДІЇ НОРМ ТРУДОВОГО ПРАВА В
РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ**

Кузніченко Оксана Валеріївна

к.ю.н., доцент

Кривега Дарія Вячеславівна

курсант

Одеський державний

університету внутрішніх справ

м. Одеса, Україна

Анотація. В даній роботі розглядається актуальне питання щодо сфери дії норм трудового права в правовому регулюванні службово-трудових відносин працівників Національної поліції України, а також специфіка службово-трудових відносин, що виникають в Національній поліції України. Результати дослідження стосовно проходження служби в Національній поліції та аналіз законодавства дали змогу виявити проблемні питання та розробити рекомендації щодо їх усунення.

Ключові слова: Національна поліція, службово-трудові відносини, трудові правовідносини, правове регулювання, захист прав, трудове право, трудовий договір, законодавство, працівники поліції.

В умовах реформування законодавчої основи діяльності органів Національної поліції питання про сферу дії норм трудового права, під якою прийнято розуміти поширення трудового законодавства, його дії, межі поширення норм трудового права, коло службово-трудових відносин, у регулюванні яких задіяні норми трудового законодавства, протягом багатьох десятиліть було й залишається дискусійним у науці трудового права. Зокрема, важливого значення набуває сфера дії трудового права щодо певних категорій

осіб, зокрема поліцейських. Вивченню цього питання приділяли увагу такі вчені, як: В.С. Венедіктов, В.Я. Гоц, В.В. Жернаков, М.І. Іншин, О.В. Кузніченко, О.В. Лавріненко, К.Ю. Мельник, В.І. Щербіна та інші.

Однією з найбільш дискусійних проблем юридичної науки є галузева належність відносин із проходження служби державними службовцями та працівниками правоохоронних органів. В той же час, переважна більшість представників науки адміністративного права наприклад: С.С. Алексєєв, О.М. Бандурка, Д.М. Бахрах, Ю.П. Битяк, В.М. Григор'єв, Ю.В. Дубко, М.Г. Янгол, О.Н. Ярмиш відносять зазначені відносини до сфери дії адміністративного права. Серед учених-трудоників більшість поділяють точку зору, щодо зв'язку адміністративного права в площині регулювання трудових відносин в роботі Національної поліції України. Як правило, дана позиція обґрунтовується тим, що трудове законодавство, зокрема Кодекс законів про працю України, не поширюється на зазначені категорії службовців.

Одним з галузевих принципів трудового права є принцип обмеження сфери правового регулювання відносинами найманої праці, сутність якого полягає в тому, що з усього існуючого різноманіття суспільно-трудокових відносин трудове право регулює лише суспільні відносини, що виникають в контексті застосування найманої, а не інших форм, праці і на підставі укладення трудового договору в його різних формах і видах.

У науці трудового права були розроблені наступні дефініції. Так, Ф.М. Левіант під єдністю трудового права розуміла загальність і обов'язковість основних правових принципів соціалістичної організації праці, закріплених у конституції й інших нормативних актах державної влади незалежно від виду і характеру трудових відносин [1, с.91].

М.А. Веремчук вважає що, єдністю в трудовому законодавстві є спільність усіх правових категорій (норм, актів, правовідносин тощо), що характеризують працю робітників та службовців, виражену в єдності основних принципів і методів правового регулювання трудових відносин незалежно від сфери застосування праці і характеру виконуваних функцій [2, с.109 -110].

Трудовий договір в системі трудового права займає вагоме місце і традиційно розглядається в декількох аспектах, а саме як угода про працю між працівником і роботодавцем; юридичний факт, який є однією з головних підстав виникнення і формою існування трудових правовідносин у часі і як один з центральних галузевих правових інститутів. Передбачена законодавством про службу в органах Національної поліції України можливість укладення контракту при прийнятті на службу в органи державної виконавчої влади є цілком виправданою.

Основу зовнішніх зв'язків відносин, які входять у предмет трудового права, складає трудовий договір. Через трудовий договір, як поєднуючу ланку, здійснюється зв'язок підприємства з працівником [3, с.360].

Адже саме ця «форма» (ч. 3 ст. 21 КЗпП України), а, на нашу думку, точніше - вид трудового договору, дозволяє залучити до роботи (служби) найбільш кваліфікованого працівника, враховуючи його індивідуальні здібності і професійні навички, ділові якості, рівень спеціальної підготовки з метою забезпечення умов для прояву ініціативності, підвищення взаємної відповідальності сторін, персоніфікації механізму правового і соціального захисту поліцейських. Тут справедливо вказує А.М. Колот, що «глибокі зміни в структурі і якості робочої сили, у змісті праці, вичерпання резервів зростання ефективності праці за рахунок фізичних можливостей людини потребують нетрадиційних підходів в посиленні мотивації праці. При цьому завдання полягає в тому, щоб привести в дію ті можливості людини, які пов'язані з її майстерністю, освітою та підготовкою, установками, розвитком трудового потенціалу, прагненням до творчості, самореалізації. Такі висновки не тільки теоретично обґрунтовані, а й підтверджені практикою» [4, с. 263].

Таким чином, одним з найважливіших сучасних «нетрадиційних підходів до посилення мотивації праці» можна і необхідно вважати контракт про службу - особливий вид трудового договору. Разом з тим для контрактної моделі трудового договору в системі органів Національної поліції (сфері реалізації службово-трудова відносин) притаманний ряд специфічних ознак. Зокрема, це

такі, як особливий характер співвідношення обов'язкових безпосередніх умов контракту про службу і додаткових (факультативних); підвищена ступінь індивідуалізації змісту умов такого контракту і обмежена сфера його застосування; особливості суб'єктного складу і публічний характер службово-трудої функції працівника; терміновий характер і виключно, згідно ч. 3 ст. 21 КЗпП України, - письмова форма укладення останнього.

Науковці у своїй більшості вказують на відмінності між трудовим договором та контрактом, Так, С.О. Сільченко звертає увагу, що трудові відносини, які виникають на підставі контракту, мають виключно строковий характер, що унеможлиблює його трансформацію в безстроковий трудовий договір. Науковець вказує на таку важливу ознаку контракту, як індивідуалізація трудових правовідносин. Сторони самостійно мають визначати його зміст, в тому числі, щодо строку чинності, а тому жодний інший суб'єкт не повинен мати права встановлювати мінімальну чи максимальну його тривалість. С.О. Сільченко вважає, що контракт має бути строковим, оскільки це створює певну впорядкованість відносин сторін та унеможливить зміну його умов в односторонньому порядку [5, с.12].

Отже, на нашу думку, до ст. 7 КЗпП України необхідно внести зміни в частині конкретизації переліку категорій працівників, трудові відносини яких регулюються спеціальним законодавством про працю, а також встановлення максимально можливих чітких критеріїв, допустимих меж і обсягу диференціації правового регулювання щодо кожної такої категорії працівників, оскільки відсутність чіткого «балансу» в регулюванні загальними і спеціальними нормами трудового законодавства призводить до непорозумінь у правозастосовчій діяльності, а також зниження рівня правових гарантій для таких працівників, що є неприпустимим.

Одним із структурних елементів трудових правовідносин є їх зміст. Так, зміст будь-якого правовідношення, в тому числі й трудового, становлять права та обов'язки його суб'єктів. Суб'єктивне право визначається в правовій науці, як гарантовані законом вид і міра можливої чи дозволеної поведінки особи. А

юридичний обов'язок – як вид і міра належної або необхідної поведінки. В основі суб'єктивного права лежить юридично забезпечена можливість; в основі обов'язку – юридично закріплена необхідність. Носій можливості називається управомоченим, носій обов'язку – право зобов'язаним. Перший може робити відповідні дії; другий зобов'язаний їх виконувати. Перед нами, як указують М.І. Матузов і О.В. Малько, два полюси правовідношення як взаємного юридичного зв'язку [6, с.640].

К.М. Гусов і В.М. Толкунова відзначають, що зміст трудового правовідношення складається з комплексу правомочних одного суб'єкта та зустрічних відповідних обов'язків іншого. Специфіка його в тому, що усі права і обов'язки мають особистий характер. Працівник не може за трудовим правовідношенням замінити себе у виконанні трудової функції кимось іншим без згоди роботодавця. І роботодавець також не може без підстав замінити працівника кимось іншим. Учені підсумовують, що як трудовий договір, так і виникле на його підставі трудове правовідношення завжди індивідуальне та двостороннє [7, с. 496].

Аналіз Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. свідчить про те, що окремі з прав та обов'язків працівників містяться в ньому стосовно поліцейських. Так, відповідно до ч. 1 ст. 18 «Основні обов'язки поліцейського» Закону, поліцейський зобов'язаний: 1) неухильно дотримуватися положень Конституції України, законів України та інших нормативно-правових актів, що регламентують діяльність поліції, та Присяги поліцейського; 2) професійно виконувати свої службові обов'язки відповідно до вимог нормативно-правових актів, посадових (функціональних) обов'язків, наказів керівництва; 3) поважати і не порушувати прав і свобод людини; 4) надавати невідкладну, зокрема домедичну і медичну, допомогу особам, які постраждали внаслідок правопорушень, нещасних випадків, а також особам, які опинилися в безпорадному стані або стані, небезпечному для їхнього життя чи здоров'я; 5) зберігати інформацію з обмеженим доступом, яка стала йому відома у зв'язку з виконанням службових обов'язків; 6) інформувати

безпосереднього керівника про обставини, що унеможливають його подальшу службу в поліції або перебування на займаній посаді. Частина 4 ст. 18 «Основні обов'язки поліцейського» Закону передбачає, що додаткові обов'язки, пов'язані з проходженням поліцейським служби в поліції, можуть бути покладені на поліцейського виключно законом [8].

В той же час, права поліцейських у сфері проходження служби закріплені в різних статтях Закону України «Про Національну поліцію» від 2 липня 2015 р. Наприклад, відповідно до ч. 10 ст. 62 Закону поліцейський: 1) забезпечується належними умовами для виконання покладених на нього службових обов'язків; 2) отримує в органах поліції в установленому порядку інформацію, у тому числі з обмеженим доступом, та матеріали, необхідні для належного виконання покладених на нього обов'язків; 3) користується повноваженнями, передбаченими цим Законом, незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу; 4) своєчасно і в повному обсязі отримує грошове забезпечення та інші компенсаційні виплати відповідно до закону та інших нормативно-правових актів України; 5) у повному обсязі користується гарантіями соціального та правового захисту, передбаченими цим Законом та іншими актами законодавства; 6) захищає свої права, свободи та законні інтереси всіма способами, що передбачені законом; 7) під час виконання поліцейських повноважень користується безоплатно всіма видами громадського транспорту міського, приміського і місцевого сполучення (крім таксі), а також попутним транспортом. Поліцейські, які виконують повноваження поліції на транспортних засобах, крім того, мають право на безоплатний проїзд у поїздах, на річкових і морських суднах. Під час службових відряджень поліцейські мають право на позачергове придбання квитків на всі види транспорту і розміщення в готелях при пред'явленні службового посвідчення та посвідчення про відрядження; 8) може бути переміщений по службі залежно від результатів виконання покладених на нього обов'язків та своїх професійних, особистих якостей [8].

Аналіз Закону України «Про Національну поліцію» свідчить про те, що для поліцейських передбачені далеко не всі службово-трудова права та обов'язки працівників, які містяться як у діючому, так і в майбутньому загальному трудовому законодавстві. Це також стосується роботодавця, тобто органу поліції. З огляду на це існує доцільність привести Закон України «Про Національну поліцію» у відповідність до загального трудового законодавства в частині закріплення службово-трудова прав і обов'язків поліцейських, з урахуванням встановлених законодавством для них обмежень і заборон, та органів поліції як роботодавців.

Таким чином, враховуючи результати дослідження стосовно проходження служби в Національній поліції було виявлено проблемні питання та розроблено наступні рекомендації щодо їх усунення, пропонується:

- внести до ст. 7 КЗпП України зміни в частині конкретизації переліку категорій працівників, трудові відносини яких регулюються спеціальним законодавством про працю;

- встановити максимально чіткі критерії, допустимих меж і обсягу диференціації правового регулювання щодо кожної такої категорії працівників;

- доповнити Закон України «Про Національну поліцію» відповідною підставою виникнення службово-трудова правовідносин з поліцейськими, а саме доповнити статтею з назвою «Підстави призначення на посади поліцейських» і наступним змістом: «1. Підставою призначення на посаду поліцейського є наказ. 2. У випадках, передбачених цим Законом, наказ про призначення на посаду поліцейського видається на підставі: 1) контракту; 2) рішення поліцейської комісії за результатами конкурсу;

- привести Закон України «Про Національну поліцію» у відповідність до загального трудового законодавства в частині закріплення службово-трудова прав і обов'язків поліцейських, з урахуванням встановлених законодавством для них обмежень і заборон, та органів поліції як роботодавців.

Слід також зазначити, що на сьогоднішній день, важливість правового регулювання службово-трудова праввідносин з поліцейськими потребує більшого та більш широкого дослідження. Оскільки служба в Національній поліції має свої особливості та відмінності тому, поліцейські зайняті специфічною за цілями, завданнями та функціями працею, що пов'язано з реалізацією, переважно, правоохоронної функції держави.

Вище зазначені нами шляхи вирішення проблемних питань, на нашу думку будуть більш ефективними та посприяють подальшому вирішенню характерних труднощів, що можуть виникати під час вирішення питань службово-трудова відносин під час проходження служби.

Перехід з міліції на Національну поліцію потягло за собою не мало змін в нормативно правовій базі. Сьогодні діяльність національної поліції спрямована на поглиблення співпраці з активними громадянами. Адже ефективний захист громадського порядку неможливий без активної участі громадян, зацікавлених в безпеці.

Правовий захист трудових прав та законних інтересів працівників включає в себе наступні елементи: по-перше, потрібні певні передумови для здійснення правового захисту; по-друге, він здійснюється в передбаченому законом порядку, тобто в певній формі; по-третє, він здійснюється за допомогою власних засобів і способів, які передбачені нормами трудового права. Оскільки питання захисту службово-трудова прав поліцейських постає доволі гострим, окремо треба звернути на це увагу. Через специфіку професії поліцейського, є великий ризик для життя та здоров'я працівників національної поліції, тому що захищаючи громадян України, вони ризикують собою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Левиант Ф.М. Единство и дифференциация советского трудового права / Ф.М. Левиант // Вестник Ленинградского университета. - 1958. - № 23.- С. 91.
2. Веремчук М.А. Единство, унификация и дифференциация трудового законодательства / М.А. Веремчук // Вестник Ленинградского университета. - 1979. - № 23. - С. 109 -110.

3. Советское трудовое право / под общ. ред. доктора юрид. наук., профессора А.И. Процевского. - Киев : Вища школа, 1981. - 360 с.
4. Колот А.М. Мотивація персоналу : підр./А.М. Колот. - К. : КНЕУ, 2006. - 340 с.
5. Сільченко С.О. Строковий трудовий договір: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.05. - Трудове право;право соціального забезпечення / С.О. Сільченко. - Х., 2001. - 20 с.
6. Теория государства и права : курс лекцій. -3-е изд., перераб. и доп. / под ред. Н. И. Матузова и А.В. Малько. - Москва.: Норма. - 2012. - 640 с.
7. Трудовое право России: учебник / Гусов К.Н., Толкунова В.Н. - М. : Проспект, 2003. - 496 с.
8. Про Національну поліцію України: Закон України від 02.07.2015 //Відомості Верховної Ради України. - 2015. - № 40-41.

UDC 331.107

**COMMERCIAL AWARENESS AS A PART OF EMPLOYEE
MANAGEMENT OF ENTERPRISE**

Zerkal Anastasiia

Phd in Economics, Associate Professor

Classic Private University

Zaporizhzhya, Ukraine

Abstract. Commercial awareness can be defined as a developed knowledge of specific objectives, how the business works and an understanding of external factors such as wider industry knowledge and legislation that can then assist an individual's actions and decisions for the good of the business. More often than not, employees at all levels will demonstrate their awareness without even noticing. Understanding how an enterprise they work for is run, making suggestions for improvement and maintaining an understanding of how competitors are operating are all adequate examples of displaying commercial awareness.

Keywords: commercial awareness, personnel management, employee, enterprise, development.

The enterprises' commercial awareness is vital importance. It is one of the most important resources in organizational learning development. Commercial awareness is an understanding of what an enterprise needs to do in order to be profitable, successful, and serve its customers well. With it, you do need to understand your own enterprise's core values, how it makes money and its current business challenges. However, as a critical resource, it demands effective management through effective change among personnel in the workplace. Employees' communication with each other and knowledge development helps to build commercial awareness that can lead to improved structure of enterprise.

The theoretical and methodological basis of the study is fundamental principles of modern economic theory and management practice, the scientific work of researchers. During the research, the following methods were used: theoretical approaches and quality methods (by vital importance of commercial awareness); analytical and structural (by explore the key advantages of the commercial awareness based approach of personnel management on enterprise) [1, p.301].

An enterprise can gain sustainable economic benefits by using a set of unique tangible and intangible resources. The role of the personnel management system is extremely important when the focus is on the staff of the enterprise, the skills and knowledge of the people. A human capital pool consists of skilled and experienced employees. A human capital pool can help enterprises solve problems without seeking outside help. Such strategies can also help in building commercial awareness, where staff's awareness can be stored and saved within an enterprise for effective use as and when needed. In fact, awareness only has value and validity when it is applied and used. The value of awareness is in its convenience and utilization rather than ownership and control awareness sharing leads to individuals' learning, and learning may be a driver for awareness development. Information has now become a primary resource, and an individual's awareness has become an important means of production.

Personnel management practices mostly discuss the features of personnel management that can influence, motivate and retain employees by changing their behavior. However, the formation of commercial awareness is more effective for retaining valuable personnel, developing human capital and creating competitive advantage for the enterprise. People gain awareness through their personal experience and some part of that awareness cannot be expressed or documented easily. Due to competitive pressures, enterprises are focusing more on how to manage awareness resources [2, p.2218]. The employee management of enterprise on the basis of commercial awareness differs from individual practices and can be unique, unique and provide sustainable competitive advantage to enterprises [3, p.121]. Competitive

advantage enables enterprises to compete against and beat their competitors in the market.

The results of the research will allow enterprises reordering priorities around personnel management practices, and enterprises may focus on employee partnerships practices through building confidence to improve employees' awareness sharing behavior that can eventually improve individual ability and competitive advantage.

REFERENCES

1. Goffin, K., & Koners, U. (2011). Tacit Knowledge, Lessons Learnt, and New Product Development. *Journal of Product Innovation Management*, 28(2), 300-318.
2. Han, TS, Chiang, HH, & Chang, A. (2016). Employee participation in decision making, psychological ownership and knowledge sharing: Mediating role of organizational commitment in Taiwanese high-tech organizations. *The International Journal of Human Resource Management*, 21(12), 2218-2233.
3. Sousa, P.; Caetano, A.; Vasconcelos, A.; Pereira, C; Tribolet, J. (2006a). "Enterprise Architecture Modelling with the Unified Modelling Language 2.0", in P. Ritten (ed) *Enterprise Modelling and Computing with UML*. IRM Press, Hershey, PA: 121-123.

METABOLIC SYNDROME WITH MENOPAUSE

Maryna D. Hresko

Ph.D., Department of Obstetrics and Gynecology

Mykhailo M. Hresko

Ph.D., Department of Surgery №1

Higher state educational establishment of Ukraine

«Bukovinian State Medical University»

Chernivtsi, Ukraine

Abstract. The article describe the problems of metabolic syndrome in menopausal women. Women with the metabolic syndrome (central obesity, insulin resistance, and dyslipidemia) are known to be at especially high risk for cardiovascular disease (CVD). The prevalence of the metabolic syndrome increases with menopause and may partially explain the apparent acceleration in CVD after menopause.

Key words: metabolic syndrome, insulin resistance, cardiovascular disease, menopause.

The transition from pre- to postmenopause is associated with the emergence of many features of the metabolic syndrome, including 1) increased central (intraabdominal) body fat; 2) a shift toward a more atherogenic lipid profile, with increased low density lipoprotein and triglycerides levels, reduced high density lipoprotein, and small, dense low density lipoprotein particles; 3) and increased glucose and insulin levels.

The emergence of these risk factors may be a direct result of ovarian failure or, alternatively, an indirect result of the metabolic consequences of central fat redistribution with estrogen deficiency. It is unclear whether the transition to menopause increases CVD risk in all women or only those who develop features of the metabolic syndrome. This article will review the features of the metabolic

syndrome that emerge with estrogen deficiency. A better understanding of these metabolic changes with menopause will aid in the recognition and treatment of women at risk for future CVD, leading to appropriate interventions.

The metabolic syndrome has received more focus as the updated Adult Treatment Panel III guidelines emphasize treatment of the metabolic syndrome in addition to lowering of low density lipoprotein (LDL) levels [3]. The metabolic syndrome may not be a single disease entity, but, rather, a constellation of closely related risk factors that together convey substantially increased cardiovascular risk after accounting for traditional CVD risk factors [1]. The features of the metabolic syndrome include the accumulation of visceral (abdominal) adiposity, insulin resistance, hypertension, and dyslipidemia (hypertriglyceridemia, reduced high density lipoprotein (HDL), and small dense LDL particles.

The metabolic syndrome is estimated to affect approximately 20–30% of the middle-aged population [2], and prevalence appears to be increasing in the U.S. population with increasing obesity and sedentary lifestyle. Postmenopausal status is associated with a 60% increased risk of the metabolic syndrome, even after adjusting for confounding variables, such as age, body mass index (BMI), household income, and physical inactivity. The risk of CVD attributed to the metabolic syndrome appears to be especially high in women, and it is estimated that half of all cardiovascular events in women are related to the metabolic syndrome [4].

Although syndrome X was initially coined by Gerald Reaven in 1988, the features of the metabolic syndrome were first described by Vague and have subsequently been called the insulin resistance syndrome, the central obesity syndrome, and the deadly quartet. Diagnostic criteria for the metabolic syndrome, as defined by the National Cholesterol Education Program Adult Treatment Panel III, these easily obtained measures are useful for classifying patients [5].

The etiology of the metabolic syndrome is unknown, but is thought to be a combination of factors.

Within the discordant monozygotic twin pairs, the twin with dyslipidemic hypertension weighed significantly more as an adult, implying an interaction between

genetic and environmental influences on the manifestation of the metabolic syndrome. Many believe that the underlying pathophysiology of the metabolic syndrome is related to increased visceral obesity and insulin resistance [6].

It is not clear whether the transition to menopause increases cardiovascular risk in all women or only those that develop the features of the metabolic syndrome. Women who develop insulin resistance with small, dense LDL and elevated PAI-1 after menopause may be carriers of a genetic predisposition that is masked by the effects of estrogen and unmasked after menopause. This subset of women may require targeted management to prevent future cardiovascular risk. Current evidence implies that multiple risk factors for CVD emerge in the postmenopausal period, but features of the metabolic syndrome may be present even before menopause. More research is clearly needed to further characterize the mechanisms by which women develop these metabolic changes with menopause.

REFERENCES

1. Baber RJ, Panay N, Fenton A, and the IMS Writing Group. 2016 IMS Recommendations on women's midlife health and menopause hormone therapy. *Climacteric* 2016; 19:109–50.
2. de Villiers TJ, Hall JE, Pinkerton JV, et al. Revised Global Consensus Statement on Menopausal Hormone Therapy. *Climacteric* 2016;19:313–15.
3. Menopause: diagnosis and management. NICE Guidelines, November 2015. <https://www.nice.org.uk/guidance/ng23>.
4. Stuenkel CA, Davis SR, Gompel A, et al. Treatment of symptoms of the menopause: An Endocrine Society Clinical Practice Guideline. *J Clin Endocrinol Metab* 2015;100:3975–4011.
5. Matthews K.A., Kuller L.H., Sutton-Tyrrell K. Changes in cardiovascular risk factors during the perimenopause and postmenopause and carotid artery atherosclerosis in healthy women. *Chang Y.F.* 2001; 1111.
6. Nishizawa H, Shimomura I, Kishida K., Maeda N, Kuriyam H, Nagaretani H, Matsuda M, Kondo T, Matsuzawa Y. 2002. Androgens decrease plasma adiponectin, an insulin-sensitizing adipocyte-derived protein. *Diabetes* 51: 2734- 2741.

ПРИМЕНЕНИЕ ФИБРОБЕТОНА ПРИ ПРОИЗВОДСТВЕ МАЛЫХ АРХИТЕКТУРНЫХ ФОРМ

Е. В. Воронова

д.ю.н., профессор

А. В. Димакова

Г. А. Ситнико

д.ю.н., доцент

Запорожский национальный университет,

г. Запорожье, Украина

Фибробетон – это бетон, армированный дисперсными волокнами (фибрами). Они исполняют роль арматуры, которая применяется с целью повышения прочности бетона. Фибробетонные включения одинаковы по длине и толщине. Благодаря этому фиброволокна равномерно распределяются по всей структуре бетона. Из достоинств можно отметить следующие: фибробетон обладает повышенной трещиностойкостью, прочностью на растяжение, ударной вязкостью (способностью материала поглощать механическую энергию в процессе деформации и разрушения под действием ударной нагрузки); имеет высокие эксплуатационные качества и одинаковую прочность по всему объему, является стойким к перепадам температуры, воздействию влаги и мороза; срок службы выше, чем у обычного бетона. Кроме того, фибробетон может быть использован в строительстве зданий с достаточно тонкими стенками в отличие от обычного бетона, в основу которого необходимо закладывать армирующие элементы. А это значительно уменьшает затраты, связанные с возведением объекта. Недостатки фибробетона заключаются в следующем: достаточно высокая стоимость по сравнению с обычными бетонами, но использование недорогих синтетических волокон постепенно снижает этот показатель. При производстве фибробетона нужно менять технологию, т. к. при перемешивании

фибры в ручную происходит ее сбивание в комочки и, следовательно, неравномерное распределение по всему объему смеси. Различают следующие виды фибры: стальная, базальтовая, стекловолокно, асбестовая, синтетическая (карбоновое; полиэфирное; вязкое; полиэтиленовое; углеродное; акриловое; нейлоновые и хлопковые нити). Самыми популярными являются стальная и стеклянная фибры. Область применения армированного фиброй бетон отличается в зависимости от особенностей наполнителя.

Бетон с добавлением стальной фибры применяется для сооружений: — железнодорожных шпал, оснований зданий, покрытий мостов, волнорезов, дорожного покрытия; — декоративной плитки, бордюров в зависимости вида фибры; — монолитных конструкций, каркасов зданий.

Стеклофибробетон — незаменимый материал при обустройстве шумозащитных щитов, которые устанавливаются вдоль оживленных автотрасс. Фибробетон с добавлением базальтовых волокон используется в бетонных конструкциях, испытывающих в процессе эксплуатации, повышенные нагрузки. Бетон с наполнением из синтетических волокон наиболее востребован в производстве пеноблоков, ячеистых бетонов и возведении легких конструкций и сооружений. Цель наших исследований: возможность применения мелкозернистого фибробетона для производства малых архитектурных форм в лабораторных условиях.

Задачи:

1. Подбор состава
2. Подготовка образцов
3. Исследование строительно - технических свойств
4. Изготовление малых архитектурных форм.

В качестве заполнителя мы использовали песок с модулем крупности 2.2, базальтовую фибру (рубленое волокно ТУ–5952 - 002 - 91341008–2012, ООО «Русский базальт», диаметр волокна 200 мкм, длина – 12 мм).

В качестве вяжущего вещества был применен цемент М400 Красноярский цементный завод. В двух составах мы использовали суперпластификатор С - 3.

Данные подбора представлены в таблице 1. Таблица 1. Расход материалов на 1 м³. № состава Цемент, кг Песок, кг Базальтовое волокно, кг В / Ц, л 1 627 1245 19 (3 %) 0,5 2 627 1245 6,3 (1 %) 0,5 3 627 1245 3,15 (0,5 %) 0,5 Для приготовления фибробетонной смеси производилось сухое смешивание: цемента, песка, базальтового волокна. Затем добавлялась вода.

Далее формовали кубики 100x100x100 мм. и балочки 160x40x40 мм. Готовая смесь укладывалась в формы, смазанные маслом. Уплотнение фибробетонной смеси выполнялось на вибростоле в соответствии с ГОСТом. Образцы твердели в нормальных условиях.

Экспериментальные исследования были связаны с изучением поведения бетонных элементов, дисперсно - армированных базальтовой фиброй разного процента армирования, при определении прочностных характеристик. Из полученных данных мы видим, что у образцов с 1 % содержанием фибры показатель прочности при сжатии выше, чем у образцов с 3 % армированием, а показатель прочности при изгибе оказались примерно одинаковы, но образцы с 3 % армированием имели наибольшую прочность при изгибе.

Также можно сказать, что при использовании пластификатора расход воды значительно меньше; прочность при сжатии и изгибе больше у образцов с 2 % армированием, но при этом класс бетона одинаков (В20).

Опираясь на полученные данные можно сделать следующий вывод: наиболее рационально использовать фибробетон с 1 % армированием, т.к. он обладает большей прочностью, и использование малого количества фибры значительно удешевляет производство фибробетона. Рисунок 1. Результаты испытаний. Изготовление фибробетонной продукции может выполняться двумя способами. В первом варианте к сухим заполнителям добавляются волокна.

Перемешанные компоненты заливаются водой, образуя бетонную смесь. Второй метод заключается в изготовлении цементно - песчаного раствора, к которому потом добавляется фибра. Этот вариант более длителен и сложен, но позволяет получить качественно перемешанный и однородный материал. Малые архитектурные формы из бетона представляют собой отдельные

предметы или цельные инсталляции, выполненные на заказ по специально подготовленным заказчиком чертежам. Реализация подобных концептуальных идей стала возможна благодаря универсальным свойствам фибробетона – формуемости, прочности, долговечности и уникальной эстетике.

Также преимуществом является экологическая чистота изделий, они не боятся воздействия атмосферных осадков и коррозионных процессов. В своей работе на основании полученных результатов мы изготовили малые архитектурные формы, а именно цветочные горшки и вазоны.

Для их изготовления мы использовали фибробетон с 1 % базальтового волокна, образцы которого показали наибольшую прочность. Плюсом также является простота изготовления и количество затрат минимально.

Одними из крупных предприятий в России, занимающихся изготовлением не только малых архитектурных форм, но и фасадных декоративных панелей, архитектурного (фасадного) декора, предметов интерьера из бетона являются:

«Инновационные технологии» (реализует проекты по России и ближнему зарубежью) и «Каменный декор». Компания «Инновационный бетон» в Красноярском крае (г. Красноярск) занимается производством самой фибры и фибробетона; также она является одним из поставщиков фибробетона по всей России. Также в г. Красноярске компания «Мастер» занимается изготовлением малых архитектурных форм из фибробетона, а также детского игрового, спортивного оборудования для детских игровых и спортивных площадок, изделий для благоустройства, а также комплексного благоустройства жилых территорий и социально значимых объектов в Сибирском федеральном округе.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

1. Пухаренко Ю. В. Принцип формирования структуры и прогнозирование прочности фибробетонов // Строительные материалы, оборудование, технологии XXI века. 2004. №10. С. 47–50.
2. Рабинович Ф.Н. Бетоны, дисперсно армированные волокнами, обзор. — М., 1976. © Е. В. Воронова, А. В. Димакова, Г. А. Ситников, 2017

**ПІЗНАННЯ ЯК ВИД ДУХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
І ФЕНОМЕН КУЛЬТУРИ**

Харченко Лариса Миколаївна

к.ф.н., доцент

ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний

університет імені Григорія Сковороди»

м. Переяслав-Хмельницький, Україна

Анотація: У статті аналізується концепт філософських уявлень про пізнання. Розкриваються закономірності розвитку пізнання та його вплив на формування людини через самопізнання. Особлива увага звертається на формування світогляду як однієї з форм свідомості людини. Розглядаються основні принципи, на яких ґрунтується сучасна наукова гносеологія.

Ключові слова: філософія, світогляд, пізнання, самопізнання, свідомість, людина, суспільство.

Людина – єдина істота на Землі, здатна до пізнання буття та власної самосвідомості. Результатом цієї здатності є знання про світ і про себе. Знання у свою чергу може матеріалізуватися, опредметнюватися і, як найважливіша складова, входити до світогляду. Світогляд – одна з форм свідомості людини. Філософія – це також світогляд: послідовно–раціональний, теоретичний. Оскільки із самою філософією, її ідеалами, змістом її положень погоджуються, оскільки вона не тільки обґрунтовує себе раціональними аргументами, а й породжує переконання, вірування в неї. Тому окремі філософи дотепно називають її вірознанням.

Головним у теорії пізнання є питання про відношення знання про світ до власне світу, чи спроможна наша свідомість дати адекватне відображення дійсності.

Учення, що заперечує можливість достовірного пізнання сутності дійсності, дістало назву агностицизму. Помилковим є уявлення про агностицизм як про вчення, що заперечує пізнання взагалі. Агностики вважають, що пізнання можливе лише як знання про явища (Кант) або про власні відчуття (Юм). Головною ознакою агностицизму є заперечення можливості пізнання саме сутності дійсності, яка прихована видимістю [3].

Проте слід зазначити, що агностицизм виявив важливу проблему гносеології — що я можу знати? Це питання стало провідним у праці Канта «Критика чистого розуму» і досі залишається актуальним. Справа в тому, що справді людське пізнання, як будь-який процес, що історично розвивається, на кожному конкретному етапі свого розвитку має обмежений, відносний характер. Агностицизм абсолютизує цю відносність, стверджуючи, що людське пізнання в принципі не спроможне проникнути в сутність явищ. Усе знання зводиться ним або до звички, пристосування, специфічної організації психічної діяльності (Юм), або до конструктивної діяльності розсудку (Кант), утилітарної користі (прагматизм), до прояву специфічної енергії органів чуття (Мюллер), до «символів», «ієрогліфів» (Гельмгольц, Плеханов), до результатів угоди між ученими (конвенціоналізм), до відображення відношень між явищами, а не їхньої природи (Пуанкаре, Бергсон), до правдоподібності, а не об'єктивної істинності його змісту (Поппер). Спільна ідея — знання — не дає відображення сутності дійсності, а в кращому випадку обслуговує утилітарні потреби та запити людини [3].

Принципову можливість пізнання визнають не лише матеріалісти, а й більшість ідеалістів. Проте у вирішенні конкретних гносеологічних проблем матеріалізм і ідеалізм докорінно відрізняються. Ця різниця проявляється як у розумінні природи пізнання, так і в самому обґрунтуванні можливості досягнення об'єктивно істинного знання, а найкраще — у питанні про джерела пізнання. Для ідеалізму, який заперечує існування світу незалежно від свідомості, пізнання уявляється як самодіяльність цієї свідомості. Свій зміст знання

отримує не з об'єктивної дійсності, а з діяльності самої свідомості; саме вона і є джерелом пізнання.

Згідно з матеріалістичною гносеологією джерелом пізнання, сферою, звідки воно отримує свій зміст, є існуюча незалежно від свідомості (як індивідуальної, так і суспільної) об'єктивна реальність. Пізнання цієї реальності — це процес творчого відображення її у свідомості людини. Принцип відображення виражає сутність матеріалістичного розуміння процесу пізнання. Знання за своєю природою — це результат відображення, суб'єктивний образ об'єктивного світу. Проте є принципова різниця в розумінні процесу пізнання як відображення дійсності домарксистським матеріалізмом та сучасною матеріалістичною теорією пізнання.

Тривалий час матеріалістична філософія процес пізнання розглядала ізольовано від суспільно-історичної практики людства, виключно як пасивний споглядальний процес, у якому суб'єктом був окремих абстрактний індивід із вічними і незмінними пізнавальними здібностями, заданими йому природою, а об'єктом — така ж вічна і незмінна у своїх закономірностях природа [4].

Подальший розвиток матеріалістичної теорії пізнання полягає, по-перше, у поширенні діалектики на пояснення пізнавальних процесів, створенні діалектики як науки про загальні закони розвитку природи, суспільства, мислення і пізнання; по-друге, у введенні принципу практики як основного і вирішального для з'ясування сутності гносеологічних проблем та їхнього вирішення.

Для сучасної матеріалістичної філософії процес пізнання носить суспільно-історичний характер, що виявляється, по-перше, у тому, що всі людські пізнавальні здібності й можливості формуються на основі практики і зумовлені нею; по-друге, окрема людина навчається мислити і пізнавати разом із засвоєнням форм і способів людської діяльності, набутих людством знань, мови, тобто завдяки засвоєнню суспільно-історичного досвіду, нагромадженого попередніми поколіннями; по-третє, сам процес оволодіння цим досвідом передбачає життя в суспільстві, у людському колективі; по-четверте, те, що

людина може пізнати і що вона пізнає, теж визначається рівнем суспільно-історичного розвитку людства, всесвітньо-історичним розвитком загальної системи знань, закріплених у предметах матеріальної та духовної культури, у категоріальній будові мислення, у його структурі, у мові [4].

Уведення в теорію пізнання принципів діалектики і практики дало змогу застосувати до пізнання принцип історизму, зрозуміти пізнання як суспільно-історичний процес відображення дійсності в логічних формах, що виникають на основі практики; науково обґрунтувати здатність людини у своїх знаннях давати істинну картину дійсності, розкрити основні закономірності процесу пізнання, сформулювати основні принципи теорії пізнання.

Сучасна наукова гносеологія ґрунтується на таких основоположеннях:

1. Принцип об'єктивності, тобто визнання об'єктивного існування дійсності як об'єкта пізнання, її незалежності від свідомості та волі суб'єкта.
2. Принцип пізнаваності, тобто визнання того факту, що людські знання в принципі здатні давати адекватне відображення дійсності, її об'єктивно істинну картину; що пізнанню людини в принципі немає меж, хоч на кожному історичному етапі пізнання обмежене рівнем розвитку практичної діяльності людства.
3. Принцип активного творчого відображення, тобто визнання того, що процес пізнавання — це цілеспрямоване творче відображення дійсності у свідомості людини. Пізнання є творчим відображенням дійсності, оскільки його результатом не є створення ідеальної копії наявного стану речей, «повторення» в ідеальній формі того, що існує, як це уявлялося споглядальному матеріалізму. Пізнання виявляє об'єктивний зміст реальності як діалектичної єдності дійсності і можливості, відображаючи не тільки дійсно існуючі предмети та явища, а й усі їхні можливі модифікації.
4. Принцип діалектики, тобто визнання необхідності застосування до процесу пізнання основних принципів, законів, категорій діалектики.

5. Принцип практики, тобто визнання суспільно-історичної предметно-чуттєвої діяльності людини щодо перетворення природи, суспільства та самої себе основною, рушійною силою, метою пізнання та критерієм істини.

6. Принцип історизму, який вимагає розглядати всі предмети та явища в їхньому історичному виникненні і становленні, а також через призму історичних перспектив їхнього розвитку, через генетичний зв'язок з іншими явищами та предметами дійсності.

7. Принцип конкретності істини, який наголошує, що абстрактної істини не може бути, істина завжди конкретна, кожне положення наукового пізнання слід розглядати в конкретних умовах місця та часу [6].

Процес пізнання, будучи процесом активного творчого відтворення дійсності у свідомості людини в результаті її діяльного предметно-практичного відношення до світу, можливий лише при взаємодії людини з явищами дійсності. Цей процес у гносеології осмислюється через категорії «суб'єкт» та «об'єкт». Протилежностями, через взаємодію яких реалізується процес пізнання, є не свідомість і не знання саме по собі та зовнішній світ (матерія, природа), а суб'єкт як носій свідомості і знання та об'єкт як те, на що спрямована пізнавальна діяльність суб'єкта [7].

Суб'єкт пізнання, згідно із сучасною філософією, — це реальна людина, суспільна істота, наділена свідомістю, насамперед, у таких її проявах, як мислення, чуття, розум, воля, яка засвоїла історично вироблені людством форми та методи пізнавальної діяльності і тим самим розвинула свої пізнавальні здібності, оволоділа історично конкретними здатностями до цілеспрямованої пізнавальної діяльності.

Суб'єкт пізнання визначається і як суспільство в цілому, яке має певний спосіб матеріального та духовного виробництва, певний історичний рівень розвитку культури та науки. Проте слід мати на увазі, що суспільство не має надлюдських, надіндивідуальних органів пізнання. Суспільство виступає суб'єктом пізнання опосередковано, через пізнавальну діяльність окремих людей, але люди формуються як суб'єкти пізнання лише в їхній спільній

діяльності, зумовленій певною системою суспільних відносин, формами спілкування, певним рівнем розвитку суспільного виробництва, культури та самого пізнання. Суб'єктом пізнання є людина не як біологічна істота, а як продукт суспільно-історичної практики і пов'язана з усією сукупністю суспільно-історичних умов та відносин шляхом засвоєння надбань матеріальної та духовної культури суспільства. Кожна людина реалізує себе в пізнанні як суспільна істота, оскільки всі пізнавальні здібності і можливості, уся пізнавальна діяльність у своїх суттєвих проявах реалізується лише в суспільстві і через суспільство [5].

Суб'єкт пізнання, таким чином, — це людина, яка включена в суспільне життя, у суспільні зв'язки та відносини, яка використовує суспільновироблені форми, способи, методи практичної та пізнавальної діяльності як матеріальні (знаряддя праці, прилади, експериментальні установки і т.п.), так і духовні (категорії, логічні форми та правила мислення, зміст мови, правила її структурної побудови та вживання); це людина, яка діяльно здійснює перехід від незнання до знання, від неповного знання до більш повного й точного, нарощуючи суспільно необхідне нове знання про дійсність.

Об'єкт пізнання — це те, на що спрямовується на основі практики пізнавальна діяльність суб'єкта. Об'єктом пізнання може бути в принципі вся дійсність, але лише в тій мірі, у якій вона увійшла в сферу діяльності суб'єкта. Поняття «об'єкт» та «об'єктивна реальність» пов'язані між собою, але не тотожні за своїм змістом. Об'єктом є не вся об'єктивна реальність, а лише та її частина, що вже введена в практику людства і становить коло його пізнавальних інтересів. Об'єктом пізнання виступають не лише явища природи, а й суспільства, і сама людина, і відносини між людьми, їхні взаємини, а також свідомість, пам'ять, воля, почуття, духовна діяльність взагалі, в усій поліфонії її проявів. Пізнання може бути спрямованим на дослідження не лише об'єктивного світу, а й ідеальних об'єктів, наприклад, числа, площини і т.п. в математиці, абсолютно чорного тіла, ідеального газу, рівномірно-прямолінійного руху в фізиці, тієї чи іншої суспільно-економічної формації в суспільствознавстві і т.п.

Ідеальні об'єкти — це ідеальні образи об'єктивно існуючих предметів та явищ, які одержуються суб'єктом у результаті абстрагування та ідеалізації і які виступають заміниками реальних предметно-чуттєвих об'єктів. Необхідність виділення ідеальних об'єктів зумовлена прогресуючим розвитком науки, усе глибшим її проникненням у сутність дійсності.

Об'єкт пізнання, таким чином, — це частина об'єктивної і частина суб'єктивної реальності, на яку спрямована пізнавальна діяльність суб'єкта. Об'єкт не є чимось раз і назавжди рівним собі, він постійно змінюється під впливом практики та пізнання, оскільки змінюється, розширюючись та поглиблюючись, та частина матеріального і духовного світу, яка включається у сферу діяльності суспільства і тим самим стає об'єктом інтересів суб'єкта.

Сучасна матеріалістична гносеологія розглядає суб'єкт та об'єкт у діалектичному взаємозв'язку, взаємодії, єдності, де активною стороною є суб'єкт пізнання. Проте активність суб'єкта у пізнанні слід розуміти не в значенні творення об'єктивного світу та законів його розвитку, а в значенні творчого характеру їх відкриття та виразу мовою науки, у формуванні та розвитку форм, засобів та методів пізнавальної діяльності.

Взаємодія суб'єкта та об'єкта фіксує єдність матерії і свідомості, буття і мислення, природи і духу. І об'єкт, і суб'єкт формуються в процесі практичної діяльності і невіддільні один від одного у своєму виникненні та функціонуванні. У цьому плані як без об'єкта не може бути суб'єкта, так і без суб'єкта немає об'єкта, а точніше без суспільно-історичної практики нема ні суб'єкта, ні об'єкта. Хоч об'єкт, звичайно, не конструюється суб'єктом, його свідомістю, а існує об'єктивно, проте об'єктивна реальність не може стати об'єктом без активної діяльності суб'єкта. Процес пізнання можливий лише при наявності взаємодії суб'єкта та об'єкта, у якій суб'єкт є носієм діяльності, а об'єкт — предметом, на який вона спрямована.

Результатом процесу пізнання є пізнавальний (гносеологічний) образ, суб'єктивний образ дійсності і до того ж не копія, а ідеальний образ, який є діалектичною єдністю суб'єктивного та об'єктивного. Пізнавальний образ не

може вийти за межі суб'єктивності в тому плані, що, по-перше, він завжди належить суб'єкту; по-друге, він завжди є лише ідеальним образом об'єкта, а не самим об'єктом з усіма його властивостями і матеріальними проявами; по-третє, об'єкт у пізнавальному образі відображається з різною мірою адекватності, глибини проникнення в сутність, усебічності. Пізнавальний образ не є копією дійсності і в тому плані (це, по-четверте), що дійсність відображається в ньому, як уже зазначалося, не лише такою, якою вона є, а й такою, якою може стати в результаті практичної діяльності людини, не лише з точки зору суцього, а й можливого [1].

У той же час пізнавальний образ є об'єктивним за змістом, оскільки, по-перше, дійсність відображається в ньому в її об'єктивних зв'язках та відношеннях, по-друге, цей зміст завжди опосередкований практичною та пізнавальною діяльністю попередніх поколінь, які для кожного суб'єкта теж є об'єктивною реальністю. Пізнавальний образ та відображений у ньому об'єкт становлять єдність протилежностей. Вони єдині, тому що пізнавальний образ є образом об'єкта, але в той же час і протилежні, тому що образ по відношенню до об'єкта виступає як ідеальне до матеріального. Пізнавальний образ не є ні матеріальною копією світу, ні особливою умоглядною річчю, що існує поруч з іншими речами дійсності. Пізнання, мислення не створює свого особливого матеріального чи ідеального предмета, воно створює в результаті відображення лише ідеальні образи предметів. Ідеальність пізнавального образу існує лише як активна здатність суб'єкта у своїй діяльності, у духовному плані — в думках, почуттях та цілях відтворювати той чи інший предмет, явище, процес.

Пізнання дійсності є процесом постійної взаємодії суб'єкта і об'єкта, процесом, що перебуває в постійному розвитку й опосередковується активною діяльністю суб'єкта. Аналіз пізнання саме через призму активної практичної і пізнавальної діяльності і дає змогу зрозуміти суб'єктивну активність людини не як перепону, а як необхідну умову досягнення істинного знання про дійсність.

Оже, пізнання світу ніколи не може бути абсолютно завершеним, воно постійно вдосконалюється, збагачуючись усе новим і новим змістом. У цьому плані

будь-яке знання, зафіксоване на тому чи іншому конкретно-історичному етапі, є неповним, неточним, певною мірою однобічним, тобто на кожному конкретно-історичному рівні розвитку пізнання ми маємо справу лише з відносною істиною.

У пізнанні бере участь багато факторів: не лише притаманні людині здібності, а й вироблені в ході історичного розвитку різні евристичні, методологічні та методичні засоби, дослідницькі програми, а також суспільно вироблені цінності та оцінки, у яких виражені певні граничні орієнтації знань, інтересів, пріоритетів суб'єкта.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

3. Творче, практичне і критичне мислення / відповід. ред. С. П. Щерба. — Житомир, - 1997.
4. Чуйко В. Чотири методології філософії науки: особливості та сфери застосування // Філософська думка. — 2000. — № 1. — С. 3-26.
5. Вступ до філософії: Історико – філософська пропедевтика: підручник / І. І. Волинка, В. І. Гусєв, І. В. Огородник, Ю. О. Федів; за ред. І. І. Волинки.- К.: Вища школа, - 1999. – 624 с.
7. Історія філософії: підручник для вищої школи. - К.: Пролог, - 2003.- 768 с.
8. Кітов М. Г. Філософія як особлива форма суспільної свідомості: текст лекцій для студентів усіх спец. денної і заочної форм навчання та аспірантів. -К.: Н.У.Х.Т., - 2003. – 18 с.
9. Петрушенко В. Філософія: навчальний посібник для вузів. - 4-те вид., перероб. і доп. - Львів: Новий Світ, - 2006. - 503 с.
10. Сморгж Л. Філософія: Навчальний посібник / Леонід Сморгж. - К.: Кондор, 2004. - 414 с.

УДК 780.616.432.087.5.071

ЯКІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІАНІЗМУ: МУЗИЧНО-ІСТОРИЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ

Калашник Марія Павлівна

доктор мистецтвознавства, професор

завідувач кафедри музично-інструментальної підготовки вчителя

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

м. Харків, Україна

Генкін Антон Олександрович

кандидат мистецтвознавства,

викладач кафедри «Фортепіано»

Дніпропетровська академія музики ім. М. Глінки

м. Дніпро, Україна

Анотація: У статті визначено та охарактеризовано щільно взаємопов'язані між собою чинники, сукупність яких у різні періоди зумовлювала типологічну сталість феномена піанізму впродовж усієї його історії. Це інструмент, наявна фортепіанна література, піаніст-виконавець, фортепіанна школа, на традиціях якої він вихований. Названі чинники, своєю чергою, щільно пов'язані зі стильовими, естетико-художніми, світоглядними орієнтирами епохи.

Ключові слова. Піанізм, фортепіано, піаніст-виконавець, фортепіанна школа, фортепіанна література.

Протягом усієї своєї історії піанізм переживав безперервну еволюцію – від окремих змін до радикальних метаморфоз. При цьому його вигляд, сутнісні властивості, естетична спрямованість незмінно визначалися комплексом детермінант, у кінцевому підсумку, формуючих характерні властивості піанізму епохи. Оскільки піанізм є на низовому, елементарному рівні гри на фортепіано, однією з його детермінант виступає сам інструмент. Від моменту виникнення

перших молоточкових зразків фортепіано до сучасних сонорно-фонічні ресурси інструменту постійно змінювалися. Водночас ці зміни демонстрували не лише винахідливість інженерної думки, але й еволюцію інтонаційного словника епохи, зміни історичних стилів, ідеалів естетичних і власне піаністичних. Приміром, англійське фортепіано істотною мірою визначило специфіку піанізму лондонської школи; вдосконалений С. Ераром інструмент сприяв розквіту «мистецтва віртуозів». Романтична доба зумовила виникнення камерного піанізму Ф. Шопена поряд із зверненням до аудиторії великих концертних залів піанізмом Ф. Ліста. Отже, названі взаємозумовлені чинники утворюють комплекс детермінантів піанізму, зміни характеру яких визначають його історичну динаміку. У різноманітних наукових джерелах зазначається причетність фортепіано як музичного інструмента до виконавства в його трьох іпостасях: діяльнісній, культурній, художньо-творчій. Дійсно, вдосконалення фортепіано та навіть його залучення до активу композиторської уваги в період переходу від клавесина, розвідки технічних можливостей інструмента та вироблення адаптивно-приспосувальних дій відносно нього впливали на його якісні чинники. Інакше кажучи, на тому чи іншому етапі своєї еволюції фортепіано до певної міри диктувало виконавцеві «правила гри», у рамках яких він міг займатися обраним видом мистецтва. Показовим є інтерес сучасної науки до вивчення історії музичних інструментів, що привело до виникнення особливої її гілки – органології. У 2010 році вийшла друга збірка статей під загальною назвою «“Від бароко до романтизму”». Музичні епохи та стилі: естетика, поетика, виконавська інтерпретація», один із значних розділів якої присвячений питанням такого роду [1]. Так, приміром, І. Розанов на основі великої кількості робіт, переважно закордонних, розвідує історію раннього фортепіано періоду бароко та зразки музичних творів, призначених для гри на ньому. На думку науковця, першими з них стали видані у Флоренції 1732 року сонати Лодовико Джустріні, у заголовку яких прямо вказано, що їх слід виконувати на інструменті з молоточками. Запис композиторських вказівок, вважає І. Розанов, не залишає сумнівів у бажанні автора «показати необхідність

поступового зменшення гучності звука» [2, с. 145], неприступного, як відомо, гри на клавесині. Абсолютно безперечно пов'язує стильові риси лондонської фортепіанної школи з особливостями англійського фортепіано А. Мофа. Ставлячи питання широко, музикознавець пише: «Щоб скласти уяву про естетику виконавців минулого, необхідне знання устрою, характеру звучання інструментів, на яких вони грали» [3, с. 149]. Симптоматично, що Д. Дятлов включає до розгляду музично-стильових проблем фортепіанно-виконавської інтерпретації історичний екскурс, що свідчить про те, що композитори-виконавці, які складали твори для клавіру, а згодом – для фортепіано, «у своїй композиторській техніці та особливостях виконання багато в чому виходили з характеру звучання та технічних можливостей тих інструментів, для яких вони писали і на яких виконували свої твори» [4, с. 40]. Дослідник вказує, наприклад, на те, що механіка фортепіано з демпферними педалями була створена Й. А. Штрейхером у 1794 році, який скористався порадами Л. Бетховена [4, с. 42]. Очевидно, що тут уже діє зворотний зв'язок: від ідеалу звучання до вдосконалення інструмента. У цьому плані, на наш погляд, далеко не завжди можна точно визначити причину та наслідок у взаємовідносинах «піаніст – інструмент». З одного боку, винайдення репетиційної механіки С. Ераром у 1823 році стимулювало розквіт віртуозного виконавства та сприяло народженню фортепіанних шедеврів Ф. Шопена та Ф. Ліста [4, с. 42]; з іншого – назване відкриття, здійснене інженерною думкою, багато в чому стимулювалося спрямованістю піанізму та соціально-смаковими запитами публіки, яка жадала сильних вражень від «трансцендентної» гри та яскравості виконавського артистизму. Слід зазначити ще одну найважливішу обставину, що спонукала музикантів шукати нові естетичні можливості фортепіано. Вона міститься у сфері історичного, епохального розвитку музичного мистецтва під егідою романтизму, коли на порядку денному стала потреба, по-перше, у найбільш адекватній формі втілення індивідуально-особистісної та художньої свідомості, а по-друге, – у висуванні «життя душі» в актив актуальних цінностей, що вимагало створення особливого інтонаційно-звукового образу.

Не випадково, розглядаючи еволюцію клавiру-фортепіано, Д. Дятлов посилається на інтонаційну теорію В. Медушевського [4, с. 40]. Визнання двобічності процесу вдосконалення інструмента і піанізму під кутом зору епохальної картини світу та реалізації особистісного самовираження підводить до усвідомлення ще двох детермінант піанізму: його суб'єкта і фортепіанної літератури. Романтичне ХІХ століття відкрило особливий тип виконавця-артиста, який прагне засобами піанізму якомога повніше повідомити співрозмовників про власний духовний та інтелектуально-емоційний світ. Яскраво виражений індивідуалізм фортепіанно-виконавського суб'єкта породив, згідно з формулою, запропонованою В. Чинаєвим, такі стильові константи, як опoетизовано-піднесений інтуїтивізм, сугестивна експресія розповідного процесу, автобіографічність [5, с. 8]. Враховуючи відцентрові тенденції в мистецтві ХІХ століття, обумовлені домінуванням індивідуально-творчої художньої свідомості над традиціоналістською та риторичною, слід звернути увагу на множинність конкретних проявів даних епохально-стильових констант. Відповідно, виявляються різноманітні особистісні втілення єдиного для романтизму суб'єкта піанізму з власними трактуваннями інструмента і його звукового образу. Так, «блискучий стиль» початкового періоду формування піанізму В. Чинаєв пов'язує з ідеалом артикуляційної чіткості та «дрібнопальцевої» пасажності [5, с. 7], що слугує піаністичним способом донесення індивідуальних звукових та семантичних уявлень. Втім, М. Клементі та представники його школи були ще тісно пов'язані не лише з традицією клавесинної гри, а й із класичним способом об'єктивованого висловлювання і, значною мірою, – з естетикою показу. Оскільки в той період музика та художня свідомість у цілому містили в собі риси патетики, чутливості, сентиментальності, успадковані від епохи «бурі та натиску», в паралель із фігурою віртуоза формувався тип піаніста, який вбачав у фортепіанному виконавстві спосіб розкриття людських емоцій. Звідси – пошуки особливих фарб та «образу» інструмента. Увага до тембрового боку звучання визначила піанізм романтичного періоду: Д. Штейбельта, І. Мошелеса, Ф. Мендельсона,

які тяжіли, згідно з В. Чинаєвим, у тому числі до педальної «плернерності» [5, с. 7]. У період розквіту романтичного піанізму кожен крупний виконавець демонструє індивідуальний «образ» фортепіано і, отже, виробляє власні стратегію і тактику піанізму. Стало вже традиційним протиставлення піаністичних ідеалів Ф. Шопена та Ф. Ліста, їхніх особистостей як суб'єктів фортепіанно-виконавської діяльності. Перший з них – поет, другий – оратор і мислитель; для Ф. Шопена інструмент – співрозмовник, чутливо реагуючий на найменший рух душі; гра на ньому – найінтимніший акт, у той час як для Ф. Ліста – сповідь і проповідь, можливість вселяти свої ідеї публіці, заражати її енергією думки, духу та пристрасті. Відповідно, навіть у найбільш палких своїх висловлюваннях польський романтик залишається в межах камерності; звідси – м'яке занурення у звук; делікатне туше; майстерна педалізація, що в сукупності з деталями фактури розкриває обертонову природу інструмента; перевага, що віддається дрібній техніці; розробка кистьових рухів, які дають змогу надати музичній фразі гнучкості й пластичності; природність та агогічна воля музично-виконавського мовлення. Навпаки, ефектність і афектованість лістівського висловлювання, розуміння фортепіанного «образу» як «космосу» звуків, великих залів має яскраво концертний характер. Звідси – активне використання крупної акордової та октавної техніки, трелей і тремоло, імітація інструментів симфонічного оркестру, каскади ігрових прийомів, часте звертання до надпотужної гучнісної динаміки. Як приклад взаємозв'язку піанізму з парою «інструмент – суб'єкт» наведемо також доробок Й. Брамса. У виконавському амплуа німецького пізнього романтика легко вгадуються ліризм та сповідальність, що наближує його до Ф. Ліста. Однак він абсолютно позбавлений лістівської наступальності у спілкуванні з аудиторією, прагнення підкорити її. Й. Брамс настільки поринає в музику, що його власне, автобіографічне «я» немов нівелюється. «Засобів віртуозності, що стали традиційними до середини ХІХ століття, Брамс майже не вживає, – пише І. Слонім, – нечасто зустрічаються в нього октавні пасажі, так звана “дрібна” пальцева техніка гам, тризвуків, філігранної орнаментики» [6, с. 6–7]. Дійсно,

піанізм Й. Брамса позбавлений звичних атрибутів віртуозності; але так само він далекий від колористичних прийомів, милування фонікою, створення невловимої обертової аури. Увесь піанізм композитора-виконавця полягає у створюваному (і відтворюваному в безпосередньому звучанні) фактурному гомофонно-поліфонічному комплексі, що вимагає не стільки тембрової, скільки інтонаційної диференціації голосів, ліній, шарів. Фортепіанно-виконавська гілка музичної науки аж до нинішнього часу не виробила єдиної сітки значень вживаної в її межах термінології, у тому числі поняття «піанізм». Він трактується в різноманітних контекстах то гранично вузько, фактично ототожнюючись із «технікою», то максимально широко, зливаючись із «фортепіанним виконавством». З метою розмежування цих та інших понять у даному розділі розглянуті можливі підходи до їхнього тлумачення й запропоновані відповідні дефініції. У результаті розкриваються властивості піанізму як поетики фортепіанного виконавства та особливого виду інструментально-виконавського мислення. Водночас він вбачається як «іменна», специфізуюча частина фортепіанного виконавства, завдяки чому піанізм зберігає «пам'ять» про нього як особливий різновид музичного виконавства. Унаслідок цього фортепіанно-виконавське мистецтво у своєму змістовно-цільовому шарі спрямоване не лише на вирішення інтерпретаційних завдань – духовно-образного прочитання композиторського тексту, але й власне піаністичних, інакше кажучи, на створення музично-образного та іманентно-піаністичного смислу. І те, й інше має естетичне начало, проте воно в кожному з них різне. У першому воно полягає у співпереживанні, у другому – в насолоді досконалістю. Відповідно, у вирішенні інтерпретаційних завдань піанізм виступає зовнішньою формою, способом самореалізації музиканта, його відношення до виконуваного шедевра; у вирішенні завдань віртуозної майстерності – внутрішньої, тобто такої, що несе смисловий імпульс. Виникає двовалентність піанізму, яка визначає дворівневість його структури і множинність функціональних зв'язків та елементів, утворюючих складноскладову, діалектичну систему. Водночас вони атрибутують ті

відносини, які виявляються в морфології фортепіанного виконавства, де центральне положення посідає піанізм. Його детермінантами виступають фортепіано, механіко-акустичні властивості якого визначають як адаптивно-приспосувальні дії піаніста, так і звуковий «образ», породжений внаслідок контакту виконавця з інструментом; сам виконавець як суб'єкт фортепіанного виконавства; фортепіанна література як духовно-матеріальне втілення піанізму в його перетині з композицією; школа як гарант збереження піаністичного досвіду та його примноження. Складаючи в сукупності стабільну структуру, названі детермінанти історично мобільні, визначаючи якісні характеристики піанізму на різних етапах його розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. От барокко к романтизму. Музыкальные эпохи и стили: эстетика, поэтика, исполнительская интерпретация / отв. ред. С. В. Грохотов. М. : Моск. консерватория, 2010. 288 с.
2. Розанов И. В. Барокко и раннее фортепиано // От барокко к романтизму. Музыкальные эпохи и стили: эстетика, поэтика, исполнительская интерпретация : сб. ст. М., 2010. С. 126–148.
3. Мофа А. В. Английские фортепиано и некоторые стилевые черты лондонской фортепианной школы // От барокко к романтизму. Музыкальные эпохи и стили: эстетика, поэтика, исполнительская интерпретация / отв. ред. С. В. Грохотов. М., 2010. С. 149–156.
4. Дятлов Д. А. Исполнительская интерпретация фортепианной музыки: теория и практика : дис. ...д-ра искусствоведения : спец. 17.00.02 «Муз. искусство». Ростов н/Д, 2015. 495 с.
5. Чинаев В. П. Исполнительские стили в контексте художественной культуры XVIII–XX веков : автореф. дис. ... д-ра искусствоведения : спец. 17.00.02 «Музыкальное искусство». М., 1995. 26 с.
6. Слоним И. И. Брамс – фортепианная соната f-moll op. 5 : автореф. дис. ... канд. искусствоведения. М., 1956. 18 с.